

DE ACELAȘI AUTOR

Au apărut

Poeme pentru altă viață — *Cernăuți 1940* — (epuizat)
Chemarea Focului — poem, *Cernăuți 1940* — (epuizat)
Cântece de piatră — poeme, *Suceava 1941* — (epuizat)

In pregătire

Chemarea Focului — *ediție revăzută*
Simfonii — *poeme*
Revolta pământului — *poem*
Clopotarii — *roman 2 volume*
Valea Corbului — *nucele*

PREȚUL 220 LEI

GEORGE
IONAȘCU

PUȘTIUL
ROȘU
ROMAN

1942

GEORGE IONAȘCU

BIBLIOTECA
ASTRA
BRAȘOV

979

PUȘTIUL
ROȘU

ROMAN

110. 111. 112.

75

GEORGE IONAȘCU
PUSTIUL ROȘU
ROMAN

GEORGE IONAȘCU

PUSTIUL ROȘU

ROMAN

Toate drepturile, inclusiv cele de traducere și reproducere,
rezervate autorului.

— BUCUREȘTI 1942 —

U. S. DEPARTMENT OF THE INTERIOR

BUREAU OF LAND MANAGEMENT

WASH. D. C.

1910

*Nu-i bine a lua pâinea din
gura copiilor tăi și a o da la
căcini.*

Ev. Matei, Cap. XV. Vers. XXVI.

PARTEA I-a

HOTIL

Cu sgomot de ferărie veche și ruginită, obloanele prăvăliilor de pe vestita stradă Cernăuțiană „București”, se închideau greu peste vitrinele nearanjate și prăfuite. Băieții de prăvălie, roșcați și cu ochelari, rezimau bățul cu cârlig cu care trăgeau obloanele, de perete, și și ștergeau sudoarea de pe frunțile înguste și pistruiate. Pe lângă aceasta, fiecare căuta să fie cât mai atent ca să salute până la pământ pe jidanul-proprietar și vânzătorul de încredere care, gata de plecare, așteptau în fața prăvăliei cu lacătele pregătite, să le închidă singuri sau sub supravegherea lor. Pe urmă, mai intrau odată prin curțile caselor să veriice încuietor le dinspre ogrăzi ori ganguri și se întorceau în fața magazinelor unde, grupuri-grupuri, discutau sgomotos, frecându-și mâinele mulțumiți de afacerile făcute în timpul zilei.

Vânzătorii și băieții de prăvălie, câte trei-

patru, se îndreptau spre Piața Unirii sau, prin strada Ciprian Porumbescu, spre Piața Dacia, vorbindu-și mai mult în șoapte și înțelegându-se din priviri și gesturi. În urma lor, jidanii mai bătrâni, strânși în cete, ori plimbându-se, umpleau toată strada de grohăitul jargonului, de fumul țigărilor scumpe, de diferite mirosmi de prăvălie și de bucătărie infectă.

La acea oră, pe strada București, era o aglomerație foarte mare. Atunci întâlneai: jidani comercianți de diferite articole, advocați și medici care-și câștigau existența din alte afaceri, agenți de bursă, traficanți de devize, agenți de schimb și de bursă neagră, bancheri, misiți, voiajori și diferiți indivizi cu bogate cazier-polițienești care-și roteau privirile cu multă atenție suspectând pe fiecare necunoscut care-i privea cu o cât de mică insistență.

Acolo, și în localul Bursei, era centru de gravitate al tuturor afacerilor și tâlhăriilor jidănești. Acolo pulsa viața economică a orașului și chiar a Bucovinei întregi, stabilindu-se valutele, prețurile mărfurilor aduse din alte centre sau importate, a cerealelor, a lemnului, a animalelor și produselor țărănești, a uneltelor agricole, a mașinelor și medicamentelor și în fine, a tuturor manifestațiilor care aveau de scop combaterea oricărei mișcări de a înlătura dominația puterii semite asupra vieții românești.

Începând de prin luna Octombrie 1939, o-

dată cu desființarea statului polon, când sovietele ne înconjurau trei sferturi din Țară și mai cu seamă în acel început de Iunie a anului 1940, puterea semită se întinsese mai mult ca oricând acaparându-ne viața socială aproape în întregime și impunându-ne cea mai oarbă și mai dezastruoasă politică externă, datorită căreia ne-am pierdut simțul prevederii și demnității naționale și chiar noțiunea realității înconjurătoare.

Impotriva obrăzniciei semite, nu se putea lua nicio măsură. Funcționarii Statului însărcinați cu anumite servicii ale aceluiași Stat, nu-și puteau executa serviciul din motive superioare intereselor Neamului și în afară de legile existente. Nu se ținea cont dacă ești funcționar superior sau militar atunci când insultai ori descopereai specula, sabotajul, furtul, spionajul și acțiunea comunistă a „măriei sale jidanul”. Erai pur și simplu suspectat pentru un anumit crez politic, supravegheat în deaproape, dacă nu mutat disciplinar sau internat într'un lagăr oarecare.

Se făceau fortificații, se ținea armata concentrată și se afișa la toate răspântiile că nu vom da nicio brazdă din Țara noastră. Parcă nimeni nu știa că o Țară nu se poate apăra cu soldați prost hrăniți, cu armament rămas din războiul trecut și cu pregătirea morală redusă la vorbe goale și asigurări de pace din partea unor țări prea îndepărtate de ho-

tarele noastre și conduse de aceleași mentalități bolnave pentru însăși destinele lor, deosebit de egoiste și interesate.

Nimeni nu se întreba unde vom ajunge, deși, în interior, pericolul semit era din ce în ce mai amenințător, iar lupii siberieni urlau pe malul Nistrului.

Pe aceiași stradă, în fața hotelului Bristol, un grup de jidani streini, grași și bine îmbrăcați discutau într'o englezească amestecată cu jargonul semit, despre noule prețuri care trebuiau fixate de ei pentru recoltele de grâu, floarea soarelui, sfecla de zahăr și alte cereale ale pământului Bucovinean. Printre ei se vedeau și câțiva jidani Cernăuțieni care-și dădeau mare importanță ca unii cunoscători ai regiunilor și care, arătau celor streini niște liste cu diferite calcule, mai multe adrese ale unor firme streine și un ziar scris în idiș cu câteva articole însemnate cu creion roșu. În jurul lor, câțiva jidani tineri, a căror însărcinare era formarea gărzii și siguranței expunerilor, cercetau cu multă atenție trecătorii necunoscuți, iar când li se părea ceva suspect, începeau să fluere o arie oarecare, în semn că discuția trebuie să înceteze.

Cu toții păreau că așteaptă pe cineva, fiindcă-și îndreptau privirile foarte des spre Piața Unirii și-și tot cercetau ceasurile de aur masiv.

În colțul străzii București, dinspre Piața Unirii, apăru o mașină elegantă care, făcân-

du-și loc prin mulțime, se opri în fața hotelului. Din ea coborîră doi indivizi cu mutre semite foarte pronunțate. Unul, de statură potrivită, brunet și binefăcut; celălalt, înalt, slab, roșcat și cu ochelari de soare. Amândoi intrară în hotel fără să răspundă salutului larg al celor care-i așteptau. În același timp, un jidan îmbrăcat numai în zdrențe, care stătea rezimat de bara unei vitrine din apropiere, se îndreptă către alt grup de mai la vale și șopti unuia câteva cuvinte.

Pe urmă, porni mai departe și procedă la fel încă la câteva cete care, parcă așteptau să li se aducă oarecare veste. Din fiecare grup se desprinse câte unul și intră în curtea Bursei. Jidanii streini și Cernăuțieni din fața hotelului se făcură nevăzuți pe ușa dela intrare, iar în locul lor, se postară pe trotuar câțiva comercianți de pe aceeași stradă care erau numai ochi și urechi la tot ce se întâmpla în jurul lor. Alții, se răspândiră în ambele începuturi ale străzii: pe strada Ciprian Porumbescu până în strada Regele Ferdinand și până în Piața Dacia; pe strada Templului până în Piața Unirii și până lângă templu. În pasagiile care corespundeau din strada București în strada Regele Ferdinand, patrulau atenți și cu mutre destul de indifferente ca să-și ascundă însărcinările primite. Unii vorbeau mai tare, alții mai încet; dar tăceau destul de suspect imediat ce observau vreun trecător strein apropiindu-se de ei.

Din pasagiul Dora, își făcu apariția în strada București, un om care atrase atenția tuturor. Era un domn înalt, voinic, brunet, cu o figură foarte energică, îmbrăcat într'un costum deschis și cu o servietă într'o mână. Jidanii de pe stradă îl priviră bănuitor iar câțiva băieți se luară după el. Toți se întrebau din priviri cine este noul sosit care li se părea din ce în ce mai suspect. Streinul privea numerele caselor și părea necăjit că nu află ceea ce dorește. Unii își dădură părerea asupra identității necunoscutului:

— Un polițist din București... și se înfiorară.

— Un vânzător de dolari sau lire sterline... șoptiră alții pipăindu-și buzunarele hainei în care aveau sume mari în valută streină și românească.

— Un avocat. E avocatul Ion Râmnic, mare antisemit, îi lămuri pe toți un chelner bogat dela restaurantul Pajura Neagră.

— Un huligan, scrâșniră unii.

— Un goi blestemat, complectară alții înfingându-și privirile de cuțite în hainele avocatului.

Avocatul se apropie de un grup de jidani pe care-i cunostea încă de pe timpul când era student și, cu o politeță destul de rece întrebă:

— Poate știți unde locuște notarul public Constantin... Mi se pare că are biroul alături de al avocatului Frenkel, aici undeva, în curtea Bursei...

Jidanii, se priviră semnificativ, își mușcară buzele cu răutate și trei dintre ei îi răspunseră obraznic și provocator:

— Ich spreche nicht rumänisch...

— Me ne znaïemu pu rumunski...

— Ia ne znam po romunsku...

— Cum, nu știți niciunul românește? Lua-v'ar dracul, hoți de limbă! Știți toate limbile numai românește nu? Mă broscuilor râioși, vă cunosc pe toți, bine de tot. Tu care faci pe germanul, ai prăvălie de cupoane de stofe pe strada Templului; tu care ești ucrainean, vinzi viș-à-vis ziare jidănești; iar tu care ești polon parșiv și laș, ești de pe aici de pe stradă, hoț de bursă neagră... trăsni-v'ar Dumnezeu de-o mie de ori, blestemaților care trăiți ca paraziții în Țara aceasta și pe lângă că o furați ca'n codru, îi mai boicotați și limba... Ptiu, ptiu, pe tot neamul vostru degenerat și nemernic!...

Avocatul își strânse pumnii gata să-i trepeadă în mutrele lor speriate, dar, clătină din cap, îi mai scupă odată în față și se întoarse spatele scârbit și revoltat. „In orice țară din lume, gândi el, dacă s'ar întâmpla ceva asemănător, n'ar vedea blestemații de grabă lumina zilei, dar la noi, te poți aștepta la totul și la toate”... Își aprinse nervos o țigară și intră în curtea Bursei.

În stânga, o ușă deschisă îi arăta o scară de piatră întortochiată și murdară, care urca la

etajele casei. Pe acolo era și o (întrare de serviciu a hotelu'ui Bristol.

Urcă primul etaj însă, la ușile care i (apărură în față, nu văzu nicio etichetă. Renunță să mai urce spunându-și că-l va căuta pe notarul public Constantin a doua zi, sau îl va întâlni la Tribunal; dar, dela etajul al doilea, auzi o voce cunoscută. Curios, mai urcă un rând de trepte și recunoscu vocea avocatului Frenkel care vorbea în limba germană unei asistente, deoarece se auzeau mai multe glasuri care-l aprobau.

— „Acum, vă va povesti tovarășul Rubin ce a aranjat la Lemberg și vă va da instrucțiuni e necesare și referitoare la modul cum trebuie să se organizeze în orașul nostru și în toată regiunea, primirea care o vom face glorioaselor armate sovietice”, încheie, cu glas scăzut, avocatul Frenkel.

Lui Ion Râmnic i se opri respirația. Se pipăi peste tot și și lovi mâna de perete să constate dacă nu vinează. Casa se învârtea (cu ell și în privirile îngrozite, treptele scării pliteau într'o ceață deasă și parcă se înălțau dincolo de acoperiș

Pe coridoare se aprinseră becurile electrice. Avocatul își mai reveni și se apropie de ușa apartamentului lui Frenkel. Auzi glasul unuia care vorbea celor din cameră în limba rusă. Din când în când era întrerupt de Frenkel sau de alții care nu șliau rusește.

Avocatul cunoștea limba rusă încă de pe

când era student la Iași unde o învățase dela colegii Basarabeni. Totuși, nu putea înțelege tot ce se vorbea, deoarece vorbitorul pronunța cuvintele mai mult în șoapte strigate decât obișnuit.

În sfârșit, probabil nefiind înțeles de toți, vorbitorul numit Rubin, continuă în limba germană:

— „Sunt bolșevici, tancuri și avioane cum nu vă puteți imagina. În curând le veți vedea nu numai aici, în Cernăuți, ci și în București. Aceasta depinde de felul cum va primi guvernul Român ultimatum-ul dat de soviete. Așa stând lucrurile, evreii din orașul Cernăuți și din toate localitățile pe unde se află, din Bucovina și Basarabia, trebuie să fie la înălțime cu organizarea primirii armatelor sovietice salvatoare, confecționarea de steaguri, banderole și cocarde roșii cu insignele comuniste. Apoi, odată cu intrarea armatelor roșii, șefii de nucleu, de raioane precum și șeful orașului, vor căuta să ocupe diferite funcții în așa fel ca, în primul rând, toată activitatea administrativă să fie în mâini evrești. Aceasta, pentru ca unii dintre noi și mai cu seamă cei mai bogați să nu aibă neplăceri cu armata sovietică. Pe urmă, când vor veni autoritățile și N. K. W. D.-ul, adică „Narodnâi Komisariat Wnutrenih Del”. (Comisariatul Populului pentru afacerile Interne) se vor aranja toate. Țiu să vă asigur și la rândul vostru să asigurați și pe alții, că nu vi se va clinti niciun fir de păr din cap, numai să fim așa cum ne

cunoaștem din atâtea furtuni care s'au abătut pe neamul nostru. Dacă cineva vrea să plece în România, spun România, deoarece consider deja orașul Cernăuți ca făcând parte din republicile sovietice, poate să plece, dar va regreta fiindcă acolo va fi foarte rău. În concluzie, pentru toate nelămuririle sau neplăcerile care le veți avea, să vă adresați tovarășului Frenkel pe care-l las în Cernăuți ca locțiitor al meu și al celor ce m'au trimis aici", termină individul venit din Lemberg.

În cameră se auziră voci și pași grei îndreptându-se în diferite direcții. Probabil că se terminase adunarea și jidanii se pregăteau de plecare.

Ion Râmnic stătea pe coridor, rezeșat de un perete, cu capul plecat și părăsit de gânduri. Nu putea face nicio mișcare de reacțiune împotriva celor din camera apropiată, nu putea lua nicio hotărâre. Vestile atât de neașteptate îi paralizaseră orice inițiativă și acțiune potrivnică. Glasurile și pașii jidanilor din cameră alăturată i se păreau că vin de foarte departe, că sunt numai ecourile unor voci auzite cu câțiva ani în urmă. Se gândi să coboare în stradă, dar când întoarse capul spre scara de piatră, i se păru că dela etajul doi lipsesc treptele pentru coborâre și numai înspre etajul trei și dincolo de acoperiș, scara continua să urce, până sus în noaptea înstelată și mai departe de stele. Becul electric, mic și prăfuit,

din peretele coridorului, răspânda o lumină roșiatică și parcă semăna mai mult cu o stea în cinci colțuri.

Ușa dela apartamentul avocatului Frenkel se deschise brusc și'n cadrul ei apărură un individ înalt și slab urmat de Frenkel și alții. Se auziră câteva exclamații de spaimă apoi, ușa se închise eu șmopot și vocea sonoră a lui Frenkel deveni răgușită și tremurătoare:

— Ce cauți aici... ne spionezi... cum de-ai ajuns aici... ai auzit ceva?... Răspunde repede!

Individul care-l însoțea scoase un pistol mic și negru și-l întinse lui Frenkel.

Advocatul tresări, ridică o mână, dar, i se păru foarte grea și o lăsă în jos. Clătină de câteva ori capul privind cu mirare figurile din fața sa, însă nu-și aminti să le mai fi văzut vreodată.

— Căutam pe notarul public Constantin, vorbi Râmnic revenindu-și. Parcă locuia pe aici pe undeva, alături de biroul avocatului Frenkel. A, ia uite-te, domnule; vorbesc și eu de parcă aș fi venit de pe cealaltă lume. Ce dracu te-ai schimbat așa, măi Frenkel? Era cât pe ce să nu te mai cunosc... Bine, măi jidane, tu te ocupi cu asemenea lucruri?...

— Nu 'nțeleg...

— Cum nu 'nțelegi? Ții adunări comuniste, organizezi primirea bolșevicilor la Cernăuți și te mai prefaci?... Ce armate sovietice vrei să aduci tu la noi, măi Frenkel?...

— Ai auzit ceva?

— Totul.

— Dacă ți-e dragă viața ta și a lor tăi, trebuie să uiți chiar acum tot ce-ai auzit din discuția noastră. Eu cred că ții mai mult la viața soției și a copiilor decât la un fapt care mai de grabă sau mai târziu tot trebuie să se întâmple.

— Ce vrei să spui?

— Uite, Râmnic; pentru că am fost colegi de facultate, suntem colegi de barou și, de, vechi cunoscute, vino aici unde-a locuit până ieri notarul Constantin, să stăm de vorbă în liniște că, dacă te grăbești știi tu... și-așa, și așa, tot pierzi tramvaiul...

Frenkel scoase o cheie din buzunar și deschise ușa apartamentului vecin.

— Colegul Constantin, — continuă el, — a plecat la București și m'a lăsat să-i administrez apartamentul cu chiria neachitată pe două trimestre. De aceea am și ținut adunarea la mine în casă, fiind singurul locatar în tot etajul. Pe urmă, și jos și sus, locuiesc oameni cari nu aud și nu văd nimic, așa că orice-ai întreprinde împotriva noastră, nu-ți folosește, fiindcă nu ai nicio dovadă, nu ai martori, doctore Râmnic, nu ai nicio probă juridică. Poftim, intră că avem și lumină și poate vom afla și o sticlă de vin bun, din acel care-i plăcea atât de mult prietenului Constantin.

Ion Râmnic, mirat că jidanul are atâta prezență de spirit când se știa atât de grav ame-

țințat, intră în urma lor în antreul mare și mobilat cu un cuier, o masă rotundă și patru scaune.

Frenkel se duse din nou la apartamentul său și prin deschizătura ușii șopti câteva cuvinte celor dinlăuntru. Apoi se întoarse, încuie ușa și se așeză pe un scaun. Pe coridor și pe trepte se auziră pași grăbiți de oameni cari se înghesuiau să coboare.

— Ascultă, Frenkel, — începui Ion Râmnic cu voce severă, — pentru ce m'ai chemat aici și ce murdărie de propunere vrei să mi faci? Țin să-ți atrag atenția că am intrat numai să mă lămuresc asupra unor lucruri, nu de teama fleacului de pistol care mi l-ai arătat.

— Ai auzit expunerile tovarășului?

— Da, dar când?

Jidanii se priviră semnificativ apoi Frenkel continuă:

— Nici noi nu știm precis. Suntem însă siguri că după cincisprezece luni. Mai mult nu-ți putem da nicio lămurire fiindcă nu știm. Ceea ce te slătuesc este să nu povestești nimic din ce-ai auzit și dela cine că, nu-ți va fi tocmai bine.

— Mă faci să râd... Măi Frenkel, dar caraghios și prost mai ești... Cum crezi că aș putea tolera și încă să ții complice la asemenea crime? Chiar în seara asta va ști tot orașul ce înstrucțiuni v'a adus tovarășul vostru Rubin din Lemberg și ce-ați hotărât să faceți în Cernăuți.

Celălalt jidan, care probabil nu știa ro-

mânește, auzindu-și numele, tresări și îi ceru explicații lui Frenkel asupra spuselor avocatului. Incepu între ei o discuție foarte aprinsă în jargonul semit. Ion Râmnic înțelese că-i vorba de doi copii și se gândi la băiatul și la fetița lui.

— Despre ce e vorba? întrebă el enervat.

Jidanii se sculară de pe scaune, își stinseră țigările și se priviră din nou semnificativ. Cel din Lemberg scoase din buzunar un alt pistol mai mare și-l cercetă cu atenție.

— Uite, Râmnic, — începu Frenkel, — s'a făcut târziu și mi-e teamă de-o eventuală razie mai cu seamă că tovarășul trebuie să plece chiar în seara aceasta. Iată ce-am hotărât: dacă ne denunți, îți pierzi copiii...

— Cum?

— Repet încă odată și destul de serios ca să înțelegi că te situezi într'o postură foarte gravă. Dacă ne denunți, îți furăm copiii și suntem în stare să atenlăm și la viața soției tale, a frumoasei Doamne Maria Râmnic...

— Canalii, bestii, criminali!...

Un pumn greu căzu ca un trăsnet peste fața lui Frenkel, dar țeava pistolului lui Rubin se îndreptă amenințătoare spre el și-l făcu să pună la loc scaunul ridicat împotriva lor.

— Așa nu faci nimic, răspunse jidanul ștergându-și sângele care-i curgea din nas cu batișta ce i-o întinse celălalt. Chiar dacă primești propunerea noastră, — continuă el, — crezi că n'o să mă răzbun pentru pumnul acesta și

încă pentru alte lucruri pe care o să le țin minte toată viața mea? Dacă nu o fac acum, se datorează prezenței tovarășului și...

Altă lovitură și mai puternică l aruncă într'un colț al antreului. Scaunul repezit în capul jidanului din Lemberg nu-și nimeri ținta și până să ia altul, două pistoale i se puseră în față.

Rubin, palid și cu buzele deschise într'un zâmbet crud, părea hotărât ca la cea mai mică mișcare a avocatului, să tragă.

Celălalt, cu gura însângerată și părul vâlvoi, scrâșnea din dinți și-i promitea o groaznică răzbunare.

Ion Râmnic gândi că ar fi mai bine să le promită că va tăcea numai să scape. O împușcătură într'o casă dosnică nu prea atrage atenția și indivizii ar putea fugi nestingheriți.

— Ei, ce mai vreți dela mine?

— Dacă mai ridici mâna te 'mpușcăm...

— Bine, nu ridic.

— Primești propunerea noastră?

— Nu primesc.

— Rău faci. În definitiv — continuă Frenkel — noi nu avem nimic de pierdut. În ce ne privește însă, am și aranjat adineaori când am vorbit c'un tovarăș la ușă. Vezi, este ora zece și jumătate și la unsprezece intrăm în acțiune. După câte observ, nu ești de loc practic, doctore Râmnic.

Avocatul își văzu copiii dormind liniștiți în camera lor cu ușa deschisă spre dormitor. Își

văzu nevasta — cea mai frumoasă femeie din Cernăuți — întinsă pe canapeaua din sufragerie, căutând mai mult să deosebească dintre sgo-motele de pe stradă, pașii lui, decât să fie atentă la lectura cărții proaspăt cumpărată.

„Ce destin pervers — gândi el. Jidanii joacă ultima carte, nu să se apere pe ei, ci acțiunea întreprinsă. Iar eu ce trebuie să apăr mai întâiu, familia mea sau incapacitatea acelor care au însărcinarea să mă apere și pe mine? În definitiv, deocamdată să mi salvez familia. Aceștia sunt teroriști și-s capabili de mari mișelii. După ce-mi voi pune familia la adăpost, voi vorbi cu cine trebuie. Da, de sigur. Este un serviciu imens care-l fac Țării. Poate măcar acum, în ceasul de pe urmă, se vor desmetici și vor vedea realitatea. Trebuie să-i denunț chiar în seara aceasta cu orice risc”.

— Afară de aceasta, să-ți mai aduc aminte ceva, vorbi Frenkel. Știi că prin Aprilie ți-a luat cineva din servieta pe care ai lăsat-o într'o sală de ședință dela Tribunal, un plic mare, galben și închis. Află că documentele care se aflau acolo sunt în posesia mea și crede-mă că mai curând te vor duce pe tine, acele documente și dovezi grave, într'un lagăr sau la pușcărie, decât pe noi simpla ta declarație. Mai mult încă; după cât am fost informat, la poliție ai un cazier mai bogat decât al meu, așa că, nu te grozăvi cu amenințările.

Ion Râmnic se înfioră la gândul că Frenkel

l-a ținut în mână atâta timp, că de el îi depindea libertatea și liniștea familiei. În acel plic avea acte și scrisori care l-ar fi dus direct la închisoare. Iși aminti, pe rând, majoritatea hârtiilor și nu-i venea să creadă spusele jidanului. Le luase de acasă să le dea unui prieten care pleca în seara aceleiași zile la București. Când a constatat dispariția plicului, credea că inebunește. În ziua aceea a pierdut două procese. Nu se putea apuca de nimic. Nu i-a spus nici soției sale ca să n'o alarmeze; dar, trăia sub teroarea unei amenințări destul de chinuitoare.

— De ce nu m'ai denunțat până acum?

— N'avea niciun rost să te denunț că nu făceam mare ispravă și nu câștigam nimic. V'am ținut pe toți în mână, știi, pentru alte timpuri și uite că mi s'a ivit ocazia să exploatez întâmplarea cu plicul. Ei, ce spui, îți mai dă mâna să ne denunți?..

— Nu vă denunț dacă-mi dai toate actele.

— Nu-ți dau nimic. Dacă vrei, primește propunerile mele, dacă nu, mâine vei fi arestat, iar de familia ta ne îngrijim noi, așa cum e obiceiul la noi, la huligani.. Afară de aceasta, eu nu ți-am uitat ce mi-ai făcut atunci când m'ai văzut stând de vorbă cu o studentă cu care te plimbai tu, iar loviturile de astăzi sunt prăspete. Bine că mi-am adus aminte de acel binevenit plic cu documente ca să-ți arăt cum se răzbună un

jidan, un comunist, un boșevic!... termină Frenkel rânjind crud și satisfăcut.

Advocatul nu mai știa ce să creadă, ce să răspundă și ce hotărîre să ia. Iși umflă pieptul, respiră adânc și privi dușlănos jidanii din fața sa.

— Bine, măi Frenkel, primesc. Primesc tot târgul vostru; dar n'o să uit niciodată, nici în mormânt...

— Nu vorbi, dragă colega, nu vorbi, — răspunse jidanul înveselit, — că se poate întâmpla să mai ai nevoie de mine. Să nu fii îngrijorat că totul va fi bine. Plicul cu actele voastre o să ți-l dau când te vei despărți de Cernăuțiul tău drag. Ei, primești cu jurământ pe acest pistol și pe crucea voastră?

— Cu jurământ pe tot ce vrei.

Frenkel stinse lumina, încuie ușa apartamentului și toți trei coborîră în stradă.

Din umbra unui perete dela intrare în curtea Bursei, doi indivizi bătură de câteva ori din picioare și ieșiră înaintea lor.

— Ai văzut? întrebă Frenkel.

— Am înțeles, răspunse Râmnic.

Veniră cu toții până în Piața Unirii. Jidanii intrară la restaurantul Pajura Neagră iar avocatul porni singur pe strada Iancu Flondor în sus, spre casă.

Gândurile îi erau împrăștiate și neclare. Pe lângă el treceau tineri jidani și jidance, toți foarte veseli și gălăgioși. Îi privea cu scârbă și cu revoltă și se gândea cu multă părere de

rău la oameni și la fapte care-ar fi putut schimba actuala situație dacă ar fi avut o justă înțelegere la timpul lor.

Un vânt domol clătina becurile electrice agățate pe sârme în mijlocul străzii. Privi luminile jucăușe și i se păru că în fiecare bec vede o stea roșie cu cinci colțuri.

II.

Pe strada Isopescu era lume puțină. Ici, colo, pe trotuare și pe treptele caselor, portarii întârziaseră să închidă ușile și mai stăteau de vorbă cu servitoare sau ordonanțe. În grădina Decebal se auzeau glasuri, râsete și cântece ucrainiene. Dela unele ferestre încă luminate, pătrundeau până departe diferite melodii de radio, câte-o vorbă rostită mai tare și plânsete de copii somnoroși. Ceasul din turnul bisericii iezuite bătu, sonor și rar, de unsprezece ori. Ion Râmnic tresări și-și grăbi pașii. În fața casei sale văzu doi indivizi îmbrăcați în negru și cu pălăriile trase pe ochi. „S'a ținut de cuvânt Frenkel — gândi el. Și-a trimis oamenii să mă supravegheze și poate"... Se temu să gândească mai departe și se opri să-și scoată cheile. Indivizii se prefăcură că-și aprind țigările și porniră spre strada Mihai Viteazul.

Advocatul îi urmări cu privirea până dispărură după colțul străzii și deschise poarta. Ur-

când treptele se hotări ca în seara aceasta să nu spună nimic soției sale despre cele întâmplate. „Întâiu, trebuie să mă gândesc singur și în liniște”, își zise el sunând la ușa unui apartament dela etajul doi.

— De ce-ai întârziat atât de mult, Nicule? îl întâmpină soția sa. Am fost foarte îngrijorată și, ca niciodată, mi-a fost o frică de nedescris. Iată, am luat și servitoarea să stea cu mine că mă speriau copiii care se trezeau foarte des din somn și plâneau.

— Nu te supăra, dragă. Am fost la avocatul Podaru și-am studiat împreună cu el dosarul unui proces mare în care trebuie să plădăm mâine dimineată, răspunse bărbatul sărutând-o și făcându-i loc să intre înaintea lui în sufragerie. Ce fac copiii? Cred că s'au trezit și ei, frumoșii tatei, frumoși!..

— Auzi-i. Îți ies înainte.

O fetiță de vreo șase ani, înaltă, subțire și cu un păr foarte negru, se ridică din umbra unui fotoliu și-i întinse brațele.

— Tăticule, tăticule, ai venit? Bine c'ai venit că-mi era tare frică! Am visat mulți jidani. Toți fugeau după mine să mă prindă, dar nu m'au prins. Tare m'am speriat!.. Și Răducu a visat urît că tot timpul vorbea prin somn.

— Domnișoara tatei cea cum'nte! Vezi, să nu mai stai de vorbă cu copiii jidanilor că sunt bolnavi și murdari și apoi, noaptea visezi urît și

te sperii, răspunse avocatul luându-și copilul în brațe și așezându-l pe un scaun.

Fetița îi înconjură gâtul cu brațele și-și lipi fața de fruntea lui.

— Tăticule, să nu mai întârzii că mă supăr și o să stau de vorbă și cu băiatul portarului de alături, nu numai cu jidanii dela parter. Apoi am să plâng și'n necarezi o să-ți cer să mă duci la plimbare cu trăsura. N'am să mănânc nici unt, nici lapte, ca să știi; ca să știi, tăticule și să nu mai întârzii. Acum, cere-mi mie și mămicăi iertare că ai întârziat, promite-ne că n'ai să mai faci altădată și ne-am împăcat. Bine?

— Bine, bine, judecătorule. Îți promit că n'o să mai întârzii, îți cer iertare și hai să te culc. Mâine mergem la plimbare cu mașina.

— Nu, vreau cu trăsura aceea cu cai mari și negri.

— Cu ce vrei tu, domnișoara tatei, nu mai să mănânci tot ce-ți dă mama și să nu ieși niciodată singură din casă.

Ion Râmnic își luă fetița în brațe, trecu în sufragerie unde soția sa aranja masa și intră în camera copiilor.

— Mămică, mămică, l-am judecat pe tata și l-am achitat, dar pentru ultima dată.

— Sigur, adorul mamei; trebuie să-l pedepsim dacă mai întârzie și ne lasă singure. Acum, culcă-te frumos și să nu te acoperi pe căpușor, nici să nu mai pui mânuțele pe piept că tu

ești fetița mamei cea deșteaptă și știi că nu-i sănătos.

— Știu, mămică, știu; dar n'ai spus mătă că așa dorm îngerii, acolo sus, în cer, întinși pe câte un nouraș alb?

Advocatul așeză fetița în patul ei, o acoperi până la bărbie, o sărută și se întoarse spre patul băiatului.

Băiatul său, Radu, avea cinci ani și părea ca de cincisprezece. Înalt, prea dezvoltat pentru etatea lui și tot atât de inteligent, dormea liniștit cu fața la perete, cu o mână sub cap și cu cealaltă întinsă peste plapomă.

Tatăl, se aplecă, sărută ceafa băiatului, făcu semnul crucii peste paturile lor, închise pe jumătate ușa camerii și intră în sufragerie. „În ce situație gravă m'a pus jidanul — gândi el. Blestemat neam de oameni! Pentru copiii aceștia, pentru mama lor, pentru libertatea mea și siguranța noastră, trebuie să le apăr trădările, comploturile și toate mișeliile de care numai ei sunt capabili. Cine dracul m-a pus să-l caut pe nenorocitul acela de notar? Dacă nu știam... Poate-i mai bine că știu fiindcă acum nu am a mă teme nici de plicul pierdut și pot să iau măsuri din timp ca să-mi apăr familia și avutul. Oare mi-a spus adevărat că la cincisprezece Iulie se va întâmpla blestematul de eveniment? Poate la cincisprezece Iunie și eu n'am înțeles bine... Poate mai curând. Trebuie să-i spun ne-

vestei mele, să discutăm chestiunea și să aflăm o soluție”.

— Ai auzit, Nicule, ce se vorbește prin oraș?

— Nu, n'am auzit nimic, răspunse Râmnic tresărind.

— Se spune că astăzi după masă mai multe avioane sovietice au sburat deasupra județului Storojineț și au venit până aproape de oraș. Poate din cauza asta jidanii sunt atât de bine dispuși și de obraznici.

Advocatul deveni palid și simți o greutate mare pe piept. Tuși de câteva ori și se așeză greu pe scaun.

— Lângă Storojineț? Ai auzit dela oameni serioși sau numai niște svonuri jidănești?

— Nu știu dacă sunt svonuri sau adevăruri, dar în oraș vorbește toată lumea. Sigur că trebuie să fie ceva. Eu cred că autoritățile sunt informate că și azi dimineață când am fost la piață am văzut mai multe camioane încărcate cu mobilă și lăzi îndreptându-se spre gara Grădina Publică. Unii spuneau că se mută niște jidani mai la periferie, dar soția controlorului care stă la etajul întâiu mi-a spus că în unul din camioane a văzut pe nevasta unui maior dela grăniceri. Tot ea mi-a spus că mai mulți ofițeri și-au dus familiile și bagajele la București, la Piatra-Neamț sau la Craiova.

— Poate au fost mutați cu serviciul...

— Nu, Nicule. E ceea ce-ți spun eu. Ar trebui

să ne interesăm și noi ca să nu ne afle nenorocirea cu ochii legați.

— Voiu merge mâine la un colonel cu care sunt bun prieten și este cel mai în măsură să știe ceva despre aceasta „Bună idee — gândi el. Voiu spune colonelului Răzoreanu toată întâmplarea cu jidanii și chiar furtul plicului. Dacă mă apără colonelul, ceea ce-i sigur, nu mă mai tem de răzbunarea comuniștilor”.

— De ce stai atât de încruntat, Nicule? Lasă, nu te pune pe gânduri. Cu noi se rezolvă chestiunea foarte ușor. Mă îngrijorează situația mamei. Tu știi cum e ea: bătrână, bolnăvicioasă și foarte sensibilă. Din sat dela noi îi trebuie trei ore ca să ajungă la Iași, dacă bolșevicii vor toată Basarabia. În ce ne privește, ar trebui să ținem cont că Bucovina n'a fost niciodată sub stăpânire rusească, așa că, nu cred să aibă pretenții.

— Da, dar se poate să fie lupte pe aici și atunci orașul va fi bombardat. În fine, vom vedea ce aranjăm mâine.

— Eu aș vrea să merg pentru două, trei zile la mama. Îi împachetez unele lucruri și-o aduc la noi sau la sora ei, la Fălticeni.

— La noi este tot atât de periculos ca și în Basarabia. Cred că-i foarte bine s'o ducem la Fălticeni, la mătușa Alecsandra și pe urmă să te duci și tu cu copiii. Până s'or mai liniște lucrurile, să stați acolo. Eu voiu veni la voi în fiecare săptămână.

— Foarte bine. Ar trebui însă, să te mai odihnești și tu că prea te sbuciumi de-o bucată de vreme. Și apoi, cred că e timpul să te ocupi și de cărțile tale, că le-ai cam neglijat.

— Mâine, dragă; vom vedea, mâine. Acum, ia privește ceasul. Tu culcă-te că eu mai am ceva de aranjat în birou. Nu te îngriji, dragoste, că totul va fi bine. Mai intră, te rog, prin camera copiilor. Noapte bună, încheie avocatul sărutându-și soția și pornind spre o odaie de alături unde-și avea biroul și biblioteca.

Ion Râmnic se așază la masa de lucru, cercetă câteva dosare și-și luă unele note într'o agendă mică. Pe urmă, le puse în servietă și scoase dintr'un sertar două caiete groase și scrise foarte mărunț. Erau manuscrisele operelor sale „Anarhismul social” la care lucra de peste cinci ani. Lucrarea era gata, dar nu o putea tipări, fiindcă trebuia să taie sau să înlocuiască mai multe capitole pe care, sigur i le-ar fi interzis și censura. Credea că dacă lipsesc acele capitole, toată munca sa nu are nicio valoare. Poate vor veni și alte timpuri, își spunea adeseori, când voiu tipări cartea întreagă, mare și frumoasă ca un codru crescut pe un munte apropiat de cer.

Deschise manuscrisul întâiu, la pagina 325 și citi:

„Anarhismul cultural n'a ținut cont niciodată de specificul național ci, pentru el, problema s'a generalizat: a luat tot și-a aruncat în fața

omului indiferent dacă-l va lovi sau murdări. Acest sistem de a face artă sau știință nu poate fi nici când pe aceeași linie cu progresul, mai cu seamă că sistemul nu se adresează individului sau națiunii respective, ci lumii întregi, fără deosebire de cultură sau de clasă socială.

Ideele disolvante ale anarhismului cultural au culminat prin introducerea pornografiei în artă; a tendenționismului și falsei documentări în știință.

Incepând din anul 1920, s'au introdus în literatură toate trivialitățile, comparațiile și imaginile care nu existau nici în expresiile celor mai declassate epave ale societății. Romanul și nuvela deveniseră o înșirare de fapte triviale ale căror eroi sau autori erau evadați dintr'o casă de nebuni sau buni pentru un asemenea stabiliment. Poezia era un strigăt murdar ca o tavernă unde, dealtfel, se scria. Pictura, copia fidelă a vederilor unui dement sau a unui turmentat. Muzica, urletul unui negru african, a unui crocodil sau altei bestii. În știință, aberația pare să fie mai veche; dar tot în acest timp apărură pe rând: Einstein, Bergson, Freud și alții, a căror contribuție la decăderea moralei creștine este tot atât de mare ca și serviciile care le-au făcut sionismului'...

Advocatul se ridică de la birou și îndreptându-se spre o fereastră care dădea în stradă, o deschise și se așeză cu coatele pe cercevea.

În cameră năvăli un aer răcoros și dinspre

gara Grădina Publică, două sunete stridente ale unei locomotive de manevră. O stea mare și lucioasă clipea pe zarea fumurie. De undeva, dintr'o suburbie, auzi cântecul unui cocș și parcă, un îndepărtat lătrat de câine.

Înviorat de aerul matinal, se întoarse la birou și deschise caietul al doilea, cam pela jumătate:

„Comunismul, negând pe Dumnezeu, uită că omul nu-i numai materie ci și spirit. Afară de aceasta, chiar admitând — prin ironia destinului — că ar exista oameni care nu'ar cunoaște vicia spirituală, adică sălbatici fără bunel simțuri omenești și tot doctrina comunistă nu ar fi măcar plauzibilă. Sălbatecii au instincte, iar instinctul societar existent din primele clipe ale apariției omului, îi chiamă către o viață intimă pe care s'o întrețină, s'o apere și prin care să se perpetueze. Or, această viață intimă i-o poate da numai familia care a fost, este și va fi piatra cea mai puternică de temelie a societății, de întărire și de eternitate națională. Și în doctrina fascistă și național-socialistă, interesele Statului primează pe cele ale individului, dar nu în măsura și cu procedeele comuniste. Omul fascist sau nazist este un creator. Omul comunist nu are conștiința personalității sale. În doctrinele naționaliste, omul creator știe singur ce trebuie să facă pentru a fi util națiunii sale și umanității, fără a i se ordona și fără a fi amenințat.

În doctrina comunistă omul nu valorează ni-

mîc, nu știe nimic, fiindcă în toate acțiunile sale este mînat din urmă. Nu creiază nimic, fiindcă-i lipsește dragostea de muncă și credința că este cineva. Omul comunist este destructiv, deoarece lucrează numai pentru ideea utopică a comunismului universal și ca să-l realizeze, trebuie să distrugă tot ce i-ar aminti de un trecut potrivit aspirațiilor sale. Omul naționalist, trăiește cu fruntea în soare și cu sufletul mîngăiat de credință și de speranța răsplătirii dumnezeiești. Omul comunist, cu fruntea în pământul care nu este al său și care-i prea strîmt pentru dorința sa de a-l cuceri. În nebuna lui pornire, comunistul uită că este om și sunt feluri de viață mai bune și mai demne decât primitivismul existenței sale”...

I se pîrură noui toate expunerile manuscriselor sale, deși le citise de nenumărate ori. Problemele dezvoltate de el cu o remarcabilă pregătire erau de necontestată valoare și actualitate. Se gîndi cu mare părere de rău că nu poate tipări lucrarea așa cum dorea el, completă.

De afară auzi șgomotul unui tramvai care se punea în circulație. Iși strînse caietele în același sertar și se duse din nou la fereastră. În colțul străzii Gheorghe Lazăr apărură un individ care se îndreptă spre ușa casei în care locuia el. Advocatul se ascunsese după perdea ca să nu fie observat din stradă și căută să-și amintească unde a mai văzut figura trecăto-

rului matinal. Necunoscutul se apropie de perete și, ridicându-se pe vîrfurile picioarelor, scrisese cu creion roșu pe firma sa două cifre mari și vizibile. Pe urmă, dispărură după același colț de stradă.

Advocatul se aplecă peste cerceveaua ferestrei și putu citi numărul scris de necunoscut pe un sfert de firmă: 44. „Ce-o fi însemnînd asta? se întrebă el enervat. Sigur că este în legătură cu întîmplarea de aseară, fiindcă omul a venit special să-mi numereze firma. Trebuie să-mi amintesc cine-i individul care se ocupă cu asemenea fapte și dacă-l aflu, nu-i scapă din mâinele mele nici patruzeci și patru de draci”.

III.

Un soldat înalt și gras, încins cu o centură la care avea două cutii de piele pentru cartușe și teaca baionetei, îl conduse pe mai multe coridoare și săli de așteptare până în fața unei uși unde stătea alt soldat cu baioneta pusă la armă și cu chivără de războiu pe cap.

— Cine-i la domnul colonel Răzoreanu? întrebă soldatul care-l însoțea.

— Singur; dar nu se poate intra până nu vine don'locotenent, să vadă actele. Așa-i porunca, ce să facem... se desvinovăți sentinela trecînd mai în fața ușii mari și păzite cu atîta strășnicie.

Din partea stângă a sălii de așteptare se deschise altă ușă capitonată și un ofițer tânăr i se adresa politicos:

— Domnul?...

— Doctor Ion Râmnic, avocat.

— Vă cunoaște domnul colonel?... Întreb, ca să nu mai cer legitimația.

— Da, de sigur; bine de tot.

Ofițerul bătu ușor în ușa păzită și intră cu vădită timiditate.

Din cameră se auzi o voce groasă și binevoitoare:

— Cum să nu, dragă locotenente; poștește-l imediat. Cine nu-l cunoaște pe avocatul doctor Ion Râmnic, sociolog serios și ziarist naționalist? Adă-l încoace, tinere, să-i dau o păruială să mă țină minte, încheie colonelul Răzoreanu sculându-se din fața biroului mare și încărcat cu diferite cărți, corespondențe, dosare și hărți desfăcute — și îndreptându-se spre un colț al camerei unde se afla o masă rotundă și două fotolii acoperite cu piele neagră.

Locotenentul salută, deschise ușa și făcu loc avocatului.

— Să trăiți, domnule colonel! Vă rog să nu vă supărați că vă deranjez la o oră când știu că sunteți foarte ocupat.

— Ascultă... mă, nu vorbi prostii. Sunt supărat că nu mai dai niciun semn de viață, nu că mă deranjezi. Hai, stai aici să te întreb de sănătate, răspunse colonelul întinzându-i mâna

dreaptă iar cu cealaltă apăsând pe butonul unei sonerii ce se afla pe masa rotundă.

Un soldat neînarmat apărură pe nesimțite în cameră și salută.

— Măi băiete; eu sunt plecat pentru toată lumea care mă întreabă. Numai generalul, mă, auzi? Numai pentru el sunt aici. Să-mi aduci două cafele mari și cu rom. S'aude?... Apoi, întorcându-se către Râmnic îi puse mâna pe umăr. Dragă doctore, — începu colonelul, — tocmai voiam să-ți telefonez. E vorba despre două contracte pe care le-au falsificat doi chiriași de ai mei. Unul e jidan și medic. Auzi, dragă? Jidanul s'a asociat cu un profesor ucrainian și-au falsificat actele... Să nu-i ia dracul pe amândoi... ce zici?

— Da, de sigur, domnule colonel. Ii dăm în judecată; aveți contractele falsificate?

— Le am, cum să nu le am?... Ți le trimit la amiază. Tot acolo stai, nu? Ți le trimit c'un plutonier de administrație care-ți va explica toată hoția. Ar fi foarte bine, dragă Râmnic, să-i ardem și să le arunc eu, cu mâna mea, toate boarfele, tocmai de vale, la Roșu, se infurie colonelul strivind pe fața de masă o țigară scumpă și abia aprinsă.

— O să-i aranjăm ca să fiți mulțumit, dar...

— Ia spune-mi acum, ce-ți mai face doamna copiii, sănătoși?... și ce vânt te aduce pe la mine? Imi face impresia că ai ceva pe suflet... Hai, dă-i drumul, numai să nu ai vreo daraveră

politică, știi tu de care, că nu mă amestec. Ei, ce zici?

— Domnule colonel, credința-i credință...

— Și legile-s legi, care trebuiesc respectate cu sfîințenie. Nu vezi ce vremuri tîmpite trăim? Patria-i mai întîi, măi Râmnic, și-apoi opiniile politice, credințele și necazurile noastre personale sau familiare.

— Tocmai, domnule colonel, fiindcă știu că interesele Țării sunt mai presus de toate celelalte, am venit la dumneavoastră c'o reclamație și cu speranța că mă veți înțelege și apăra.

— Ce vorbești, mă?... Va să zică e vorba de ceva mai grav. Mă faci tare curios. Ia să vedem; hai, ia curaj din această țigară, îlîndemnă colonelul așezându-se mai comod în fotoliu.

Ion Râmnic îi povesti toată întîmplarea cu avocatul Frenkel, cu numărul scris pe firma sa și cu plicul pe care îl furase jidanul și cu care l-a amenințat mai mult decât cu turtul copiilor și atentatul împotriva soției sale.

Colonelul Lascăr Răzoreanu, om de vreo patruzeci de ani, era cunoscut prin cultura sa vastă și mai cu seamă prin pregătirea profesională care-l situa printre cei mai buni ofițeri de stat major. Pe Ion Râmnic îl cunoștea de mult și de nenumărate ori, trecând peste datoria sa și legile pe care trebuia să le execute, îl apărase de diferite amenințări. În timpul povestirii avocatului își mușca des buza

de jos și bătea nervos din picior; semn că începea să se enerveze.

Cînd Râmnic termină de vorbit, colonelul se ridică, deschise o cassă de fier, scoase niște hîrtii prinse cu un ac, le cercetă, le numără și desfăcându-le, le puse în sobă și le dădu foc.

— Nu te mai teme de nimic, măi Râmnic. Cred că jidaniî nu vor merge atît de departe ca să facă vreun rău copiilor sau soției, pe care, trebuie să-i păzești cu multă atenție. Ne-ai făcut un mare serviciu, dragă prietene; nouă și mai ales Patriei.

— Numai o datorie de bun Român, domnule colonel. Acum, ce mă fac cu amenințarea jidanului? Știi, actele acele, că de copii mă 'ngrijesc eu...

— Stai liniștit, doctore; dacă ai vorbit cu mine, s'a aranjat. Numai, ascultă-mă pe mine; nu-i timpul pentru asemenea fapte. Nu vezi ce de dușmani avem? Acum, mai presus de toate, sunt interesele Patriei. Trebuie să uilăm totu!, să ne unim și s'o apărăm. Ei, ce să-ți mai spun? Cred că mi-ai înțeles și vorba și gestul...

— Mulțumesc, domnule colonel.

— Măi Frenkel, măi; ce mutră de pungaș mi-ai fost tu... Mai întîiu, o să-ți trag o sfîntă de bătaie să nu mai fii om! toată viața ta cea afurisită. pe urmă, vom vedea noi... vom vedea...

Colonelul dădea semne de multă enervare și parcă neliniște. Fața-i era încruntată și genele

lăstate. Se cunoștea că se află într'o încurcătură și nu știa cum s'o rezolve.

— Ați avut ceva cu jidanul, domnule colonel?

— Ei, lua-te-ar dracul de jidan mincinos și calic... Las' că aranjez eu toate și te trimit și pe tine acolo unde trebuie. Dar, e rău, măi Râmnic, e rău că n'ai auzit din gura jidanului din Lemberg ziua hotărîtă, ziua cea blestemată, că ar fi fost tare bine.

— E vorba de cincisprezece Iunie sau Iulie...

— În fine, mă voiu interesa cu foarte multă atenție despre toate câte mi-ai spus și te voiu ține la curent. Însă, să nu mai spui la nimeni. Știi, să nu facem tocmai noi alarmism și panică. Destul fac bolșevicii cu avioanele lor cele hodorogite care ne vizitează cam des. O să-ți trimit plotonierul cu contractele și-ți va spune ei când să vii la mine. Despre jidani să n'ai nicio grijă... Iau toate măsurile; iau strașnice măsuri...

Advocatul se ridică de pe fotoliu și condus de colonel, se îndreptă spre ușă. Orice îngrijorare îi dispăru de pe față și se regăsea din nou mândru, curajos și foarte hotărît.

— Mulțumesc, domnule colonel, mulțumesc. Să trăiți!

— La revedere, dragă, la revedere și nu uita de contracte. Să-i aranjăm, să-i aranjăm odată pe toți bolșevicii și excrocii. Las' pe mine, doctore, că eu sunt tata lor. La revedere, mai spuse

odată colonelul Băzoreanu ridicând receptorul telefonului de pe biroul său.

Ion Râmnic ieși în ulița îngustă și cu tro-tuarele sfricate și se îndreptă spre strada Regele Ferdinand.

La acea oră, străzile din centru erau foarte populate. Tramvaie supraîncărcate treceau uruind greu, cu frânele strânse, la vale, spre gară. Altele, urcau spre Piața Unirii, tot atât de pline și de stingherite de mașini, căruțe țărănești, trăsuri de piață și mulți pietoni care traversau strada într'o parte și în alta. Clopotele tramvaielor se amesteca simfonic cu strigătele birjarilor, clacsoanele mașinilor, trepățiile motoarelor dela camioane și freamătul vocilor omenești, într'un vuiet enervant, nesfârșit și cu sgomot de cădere de apă.

Massa de oameni care se mișca la deal și la vale, se prelungea până în Piața Unirii și mai departe, pe străzile Iancu Flondor și Regina Maria.

Grupuri de jidani și jidance, stăteau în fața prăvăliilor sau a vitrinelor frumos și bogat aranjate, discutând sgomotos în jargon semit sau privind în diferite vitrine. Țărani Români și ucraineni, se strecurau prin mulțime întorcând din când în când capul să vadă dacă în urma lor vin și țărâncile, nevestele lor, care duceau trăisti mari și pline, făcute din covorașe vrsitate în diferite culori și prinse de câte un umăr cu baiere țesute în fir mărunt și des.

Formațiuni mici de soldați, bronzăți și cu figuri energice, se îndreptau în cadență obosită, spre gară. Toți se uitați cu ironie la mulțimea de pe străzi și-și săltau anevoie armele, de pe un umăr pe altul și ranița grea din spate.

Diferite chipuri de bărbați și femei, gesticolau și discutau în limba germană, ucraineană, polonă sau rusă; dar, peste tot Babilonul de expresii și figuri, trona jargonul și mutrele sceme. Rar se auzea o vorbă românească și aceea era înjurătură, întrebare sau salut.

Mulțimea părea bine dispusă, indiferentă și satisfăcută.

Advocatul ajunsese la stația de tramvai din Piața Unirii și se pregătea să traverseze strada. O mașină îi trecu prin față și, din ea, îmbrăcat într'o fulgarină albă și c'o șapcă de călătorie pe cap, Frenkel îi făcu semn cu mâna. Mașina mergea cu viteză, iar când Râmnic întoarse capul, o văzu aproape de Administrația Financiară, gonind la vale, spre gară. Iși aminti salutul jidanului și i se păru că era mai mult o amenințare, un pumn strâns bolșevicesc, decât o mână ridicată pentru salut.

IV.

Trecu o săptămână de înfrigorată așteptare, de neliniște și de dureroase pregătiri. Până la jumătatea lunii mai erau două zile. În oraș nu

se schimbase nimic. Vieța economică era normală și starea de spirit destul de liniștită. Nemulțumirile populației creștine se manifestau mai mult asupra unor măsuri pe care le luase guvernul împotriva jidanilor, dar care întârziiau să se aplice. Jidanii, în număr foarte mare, nici nu se sinchiseau. Obrăznicile și provocările se țineau lanț. Nimeni nu se întreba de ce jidanii cumpără cantități mari de zahăr, făină de grâu și ulei. Unii mai cumpărau încălțăminte și stoffe, alții obiecte de toaletă și lingerie. Un observator fin ar fi înțeles imediat că se pregătesc pentru vremuri de lipsă.

Cu toate că nu se știa nimic precis din cele ce urmau să se întâmple, totuși se simțea o turburare, o teamă, ca'n ajunul unei furtuni. Iți făcea impresia că toată lumea aștepta ceva și nu știa ce.

Strălucitele succese ale armatelor germane pe frontul de West și mai cu seamă apropiata cadere a Franței, îi făcea pe toți creștinii Cernăuțeni să privească — încrezători și mândri de spiritul german în care crescuseră — că se apropie și pentru noi alt destin, altă chemare. Vulturul german se înălța victorios deasupra Europei, iar svastica din ghiarele sale amenința putregaiul colosului sovietic de la răsărit, cu tot pactul de neagresiune care se făcuse aproape cu un an în urmă.

Fiecare cetățean al orașului de la Nord credea că în curând se vor produce și la noi unele

schimbări care să ne asigure pacea și avutul, mai cu seamă în regiunile frontierei sovietice; dar, schimbările întârziiau și brutalitatea secerii și a ciocanului era mai aproape ca oricând și mai amenințătoare decât se bănuia.

Ion Râmnic își făcuse unele pregătiri de plecare și aștepta desfășurarea evenimentelor. Cu colonelul Răzoreanu, s'a mai întâlnit de câteva ori dar acesta-l asigură că n'o să fie nimic, ci toate sunt numai svonuri jidănești. A trimis mai mulți oameni de ai săi să caute jidanii semnalaji de avocat, dar nu i-a aflat. Despre Frenkel a fost informat că a plecat la București, iar spionul din Lemberg credea că nici nu a existat.

— Nu vezi că viața-i foarte liniștită, — îi spuse colonelul — și noi care, de, ar trebui să știm cei dintâiu, nu primim niciun ordin. Afară de aceasta, avem oamenii noștri pe care-i plătim cu sume fabuloase. Crezi că n'am avea informații, măcar cât de cât?...

Colonelul nu-i mai aduse aminte de contracte și nu-și mai înjura chiriașii care i-au falsificat actele.

— Sunt foarte ocupat, dragă doctore. Iată, de pildă la moșia mea din județul Buzău am numai servitori. E timpul muncilor agricole și trebuie să fiu și eu acolo, sau nevasta mea. De aceea am și trimis-o mai zilele trecute ca să supravegheze toate treburile. De abia am vreme

să mănânc, măi Râmnic, că mi-e capul și timpul împărțit într'o mie de locuri.

La locuința lui Ion Râmnic se vedea lumină până târziu noaptea. Avocatul căuta și asculta toate posturile de radio poate va primi vreo informație referitoare la pretențiile sovietice. În jurnalele emisiunilor sovietice nu se făcea o cât de mică aluzie la anumite pretenții rusești asupra Basarabiei sau Nordului Bucovinei. Amândoi începură să se mai liniștească până într'o zi când doamna Râmnic primi o scrisoare dela mama sa prin care o anunța că se simte bolnavă și o ruga să vină cât mai urgent la ea, măcar pentru o săptămână. Ii mai scria să ia și copiii că tare-i dorește, iar când se pornește din Cernăuți să-i dea o telegramă ca să-i trimită trăsura la gară la Cornești că Vasilică — frațele ei mai mare — a fost concentrat și nu are cine veni cu mașina înaintea ei până la Iași.

Maria Râmnic era fiica preotului Dumătru Stroici din târgul Cornești. Tatăl ei, originar din Piatra Neamț, a fost numit cu vreo cincisprezece ani în urmă, paroh în acea comună. Acolo, cumpără o moșioară de vreo două sute hectare și-și aranjă o fermă modernă, mai cu seamă că pământul era foarte bun și aproape tot la un loc.

Preotul Stroici muri în urmă unui atac de cord, iar de doi ani treburile gospodăriei le conducea cu multă pricepere unicul său fiu care se și pregătise pentru agricultură, obținându-și

diploma de inginer agricol dela Facultatea de Agronomie din București. Inginerul Vasile Stroici se ocupa numai de gospodăria părintească reușind să mai cumpere o sută de hectare chiar în marginea comunei, înființă o cooperativă pe care o conducea personal și numai cu capitalul său. ținând toate afacerile comerciale ale jidanilor din târg, își înnoi toate mașinile agricole și-și cumpără un autoturism elegant dela un mare magazin din București.

Maria Stroici, frecventă doi ani cursurile Facultății de Litere și Filozofie dela Universitatea din Cernăuți până când se hotărî să se mărite cu avocatul Ion Râmnic.

Femeie deosebit de frumoasă, de-o inteligență și cultură superioară, cu dorinți nesfârșite de călătorii și neprevăzut, curând după căsătorie se acomodă vieții liniștite de familie și se devotă bărbatului și copiilor care veniră, cum nu crezuse niciodată.

Era căsătorită de șapte ani, dar în viața lor nu se ivise nicio umbră de nemulțumire, de necredință sau de neajunsuri. Aveau două apartamente în Cernăuți, o vilă nouă și frumoasă la Vatra-Dornei, pământ mult dat zestre de părinții ei și o sumă mare de bani depusă la Banca Națională.

Păstra și acum același păr castaniu și bogat, aceiași ochi frumoși, aceiași față de marmoră cu trăsături distinse și același corp subțire și

cu mușchi tari, ca și la douăzeci și doi de ani când s'a măritat.

Acum, toate ar fi fost la locul lor — chiar și pentru o eventuală invazie bolșevică, luase toate măsurile spre a-și salva obiectele mai prețioase — dacă nu s'ar fi întâmplat nenorocirea cu îmbolnăvirea mamei sale. Situația o îngrijora foarte mult, fiindcă își iubea mama până la sacrificiul propriei persoane. Ar fi plecat imediat la Cornești să-și îngrijească mama așa cum știa, dar, situația cu sovietele fiind neclarificată, cu mare părere de rău își amână plecarea până după cincisprezece Iunie când, credea că se va lămuri într'un fel sau în altul. În ceea ce privește cealaltă dată, de cincisprezece Iulie, nu o îngrijora, deoarece avea tot timpul să-și ducă mama la sora ei, la Fălticeni, să-și transporte mobilierul și obiectele casnice tot acolo sau la Vatra-Dornei și să se mute și ea cu copii; soțul rămânând în Cernăuți până se vor termina toate ultimatum-urile sau născocirile jidănești.

De aceea, trimise mamei sale o scrisoare detaliată în care-i spunea ce să împacheteze și să fie gata pentru orice eventualitate; iar în caz de plecare, să-l ia ca însoțitor pe moș Simion, servitorul lor cel bătrân, adus de repausatul preot dintr'un sat din județul Piatra. Ii mai scria să ia cei zece cai pe care săi lege în urma căruței, că până la Fălticeni drumul e lung și cine știe ce se mai poate întâmpla.

diploma de inginer agricol dela Facultatea de Agronomie din București. Inginerul Vasile Stroici se ocupa numai de gospodăria părintească reușind să mai cumpere o sută de hectare chiar în marginea comunei, înființă o cooperativă pe care o conducea personal și numai cu capitalul său. ținând toate afacerile comerciale ale jidanilor din târg, își înnoi toate mașinile agricole și-și cumpără un autoturism elegant dela un mare magazin din București.

Maria Stroici, frecventă doi ani cursurile Facultății de Litere și Filozofie dela Universitatea din Cernăuți până când se hotărî să se mărite cu avocatul Ion Râmnic.

Femeie deosebit de frumoasă, de-o inteligență și cultură superioară, cu dorinți nesfârșite de călătorii și neprevăzut, curând după căsătorie se acomodă vieții liniștite de familie și se devotă bărbatului și copiilor care veniră, cum nu crezuse niciodată.

Era căsătorită de șapte ani, dar în viața lor nu se ivise nicio umbră de nemulțumire, de necredință sau de neajunsuri. Aveau două apartamente în Cernăuți, o vilă nouă și frumoasă la Vatra-Dornei, pământ mult dat zestre de părinții ei și o sumă mare de bani depusă la Banca Națională.

Păstra și acum același păr castaniu și bogat, aceiași ochi frumoși, aceiași față de marmoră cu trăsături distinse și același corp subțire și

cu mușchi tari, ca și la douăzeci și doi de ani când s'a măritat.

Acum, toate ar fi fost la locul lor — chiar și pentru o eventuală invazie bolșevică, luase toate măsurile spre a-și salva obiectele mai prețioase — dacă nu s'ar fi întâmplat nenorocirea cu îmbolnăvirea mamei sale. Situația o îngrijora foarte mult, fiindcă își iubea mama până la sacrificiul propriei persoane. Ar fi plecat imediat la Cornești să-și îngrijească mama așa cum știa, dar, situația cu sovietele fiind neclarificată, cu mare părere de rău își amână plecarea până după cincisprezece Iunie când, credea că se va lămurii într'un fel sau în altul. În ceea ce privește cealaltă dată, de cincisprezece Iulie, nu o îngrijora, deoarece avea tot timpul să-și ducă mama la sora ei, la Fălticeni, să-și transporte mobilierul și obiectele casnice tot acolo sau la Vatra-Dornei și să se mute și ea cu copiii; soțul rămânând în Cernăuți până se vor termina toate ultimatum-urile sau născocirile jidănești.

De aceea, trimise mamei sale o scrisoare detaliată în care-i spunea ce să împacheteze și să fie gata pentru orice eventualitate; iar în caz de plecare, să-l ia ca însoțitor pe moș Simion, servitorul lor cel bătrân, adus de repausatul preot dintr'un sat din județul Piatra. Ii mai scria să ia cei zece cai pe care să-și lege în urma căruței, că până la Fălticeni drumul e lung și cine știe ce se mai poate întâmpla.

Autoturismul lui Vasilică să-l ducă la Iași, Iftode, șoferul dela tractoare și să-l lase în garajul generalului Boldea cu care erau rude.

Aranjându-și astfel lucrurile, se mai liniști și așteptă răspuns la scrisoare, sau o îmbunătățire a evenimentelor ca să plece cât mai curând la Cornești.

V.

Ziua de 15 Iunie trecu senină și fără niciun eveniment, în afară de câteva fapte diverse și fără mare importanță. Alte două zile care urmară, nu dovediră cu nimic o îngrijorare mai mult decât cele cu care populația se obișnuise...

În oraș, circulau diferite șvonuri, care de care mai alarmiste sau mai tendențioase. Unii spuneau că avioane sovietice au violat din nou teritoriul nostru și au intrat adânc în interior, chiar până deasupra târgului Lipcani, iar mitralierele românești au doborât două aparate, ceea ce a dat naștere la un conflict între U.R.S.S. și România; conflict care poate avea pentru noi repercusiuni grave, deoarece bolșevicii nici nu vor să stea de vorbă. Alții spuneau că patrulele noastre de grăniceri sunt zilnic atacate de grănicerii sovietici și peste frontiera convențională dela Vrânceni, bolșevicii fac dese incursiuni în Țară la noi.

O altă parte dintre atotștiutorii tuturor șvonurilor zilei, afirmau că soldații noștri care

lucrau la fortificații în apropiere de târgul Vijnița — în urma unor manifeste comuniste aruncate dintr'un avion sovietic — au părăsit șantierele și au fugit cu armament cu tot prin pădurile din apropierea frontierei.

Fiecare Cernăuțian, mai cu seamă jidanii, polonii și ucrainenii, se simțeau obligați să răspândească mai departe șvonurile auzite de ei, ba să le și mai înflorească. Nimeni nu se interesa de unde vin aceste informații și cu ce scop se difuzează atât de repede și atât de insistent. Dacă s'ar fi cercetat dedesubtul acestor noutăți, s'ar fi constatat imediat că izvorul lor este pur jidănesc și comunist, iar tendința lor — conform tacticii de propagandă și luptă comunistă — era de a produce agitații în rândurile populației civile și a armatei, a crea o stare de spirit favorabilă sovietelor, a stingheri cursul normal al economiei naționale, a periclita ordinea publică prin provocări de greve muncitorești și manifestații de stradă, a semăna neîncrederea locuitorilor în armata Țării și guvern și în fine, a compromite politica noastră externă; toate cu scopul unei răsturnări de ordine socială și întronarea dictaturii proletariatului.

În vremea aceea, în orașul Cernăuți, cine-ar fi fost cât de puțin atent, observa că jidano-bolșevicii fac propagandă comunistă pe față, purtând îmbrăcăminte de culoare roșie neobișnuit de mult și de evidentiat, făcând adunări

de nuclee comuniste prin prăvălii, pe străzi și prin piețele publice, citind literatură de propagandă comunistă în văzul tuturor și fluierând pe străzi, chiar în grupuri, melodia Internaționalei.

Cinematografele jidănești erau focare de propagandă comunistă și rulau săptămâni de-a rândul filme turnate în studio-urile Moscovei, din care, niciodată nu lipsea afișarea cât mai evidențiată a insinelor comuniste sau a portretelor conducătorilor bolșevici. Era revoltător să vezi acea grotească și primitivă defilare a bestiiilor roșii în infecta reprezentare a filmului „Olimpiada Sovietică 1939”. Cu toate acestea, cenzura noastră aprobase filmul, pălmuind aspru cele mai elementare noțiuni de patriotism și bun simț românesc, iar jidanilor, mai cu seamă tineretului, dându-i satisfacția multor ropote de aplauze și a unei admirații a răzului bolșevic care nu cunoștea nicio limită.

Oriunde te-ai fi dus, jidano-comuniștii aveau prioritatea și nu li se putea spune nimic, fiindcă, imediat luau o atitudine obraznică și te amenințau cu cutare, sau cutare om mare al zilei, care-i apăra și le făcea toate gusturile numai „măria sa jidanul” să nu fie deranjat din tâlhăriile care le făcea ziua mare și, din când în când, să-i mai strecoare, așa pe nesimțite, în buzunarul fără fund al hainei, câte un plic închis și voluminos; sau, „fără știrea domnului”, să trimită cucoanei un neînsemnat cadou: o

blană de vulpe argintie, o brățară cu briliante veritabile și alte „neînsemnate și mult râvnite cadouri”, numai așa de prietenie și mare considerație.

Era mult gunoiu în acest bogat și cosmopolit oraș din Nord. Și mirosul fetid al atâtor fără-delegi și păcate strigătoare la cer, avea să se reverse și mai infect asupra unei părți de țară tâlhărită mișelnic și păgân la drumul mare al delăsării și incapacității noastre.

În casa avocatului Ion Râmnic, toate pregătirile pentru plecarea soției sale la Cornești, erau terminate. De cu zi, avocatul dădu două telegrame: una soacrei sale prin care o înștiința că a doua zi, în 18 Iunie, cu rapidul dela orele opt dimineața soția sa pleacă cu copiii din Cernăuți și are legătură, în gara Iași cu acceleratul de Bălți la orele unu după masă; iar altă telegramă medicului Plopeanu din Iași pentru a fi la acea oră în gară ca să plece odată cu soția sa la Cornești. Ar fi voit să plece și el însă, îl rețineau în Cernăuți mai multe procese pe care trebuia să le susțină în fața Curții de Apel. De aceea, rugă pe colonelul Răzoreanu să-i dea un gradat destoinic căruia îi plătea el biletul de clasa întâia dus și întors, să-i însoțească nevasta și copiii până la destinație, deoarece, în urma amenințărilor lui Frenkel, se temea să-l lase singuri la un drum atât de lung.

— Vezi, Nicule, tot ce se petrece ca să știi din timp cum să te porți. Dacă, Doamne ferește, trebuie să fugi din Cernăuți în lipsa mea, fii atent ce împachetezi și unde pui bagajele, să nu ți le fure cineva. Eu cred că n'o să stau mai mult decât o săptămână, în care timp, poate ne-o feri Dumnezeu, — îi spunea nevastă-sa, a doua zi, în drum spre gară.

— Tu știi draga mea, că observ și prevăd totul. De mine nu te îngriji că, slava Domnului, am pentru cine să fiu atent; o asigură bărbatul, cuprinzându-i pe toți trei, în semn de apărare.

Copiii stăteau triști și posomorîți și se țineau amândoi cu mânuțele de hainele lui. Băiatul, care altădată se bucura nespun de mult când mergea la bunicuța lui cea cu părul alb, acum nu vorbea nimic și, parcă ar fi voit să plângă. Fetița era nervoasă și încruntată.

— Răducule, Adriana, — voiu nu vă bucurați că vă duceți la bunica?

— Dacă mata rămâi singur... mormăi băiatul.

— Și-ai să vii seara târziu acasă... complectă fetița.

— Draga de ea, că tare-i cuminte! Nu domnișoară, voiu veni de vreme că mă tem (să) umblu noaptea pe drum.

— Să nu te temi, tătucule, că mămăica ți-a dat o cruciuliță sfințită, să te apere de jidani. Eu cred că te apără de toate relele...

Părinții se priviră cu dragoste și încredere

și amândoi de-odată, își sărutară copiii atât de bine educați și cumiți.

Trăsura ajunsese la gara mare. Pe peron, o mulțime de jidani și jidance cu copii și geamantane multe, se îndreptau spre trenul care aștepta pe linia întâia. Dela ferestrele vagoanelor, jidancele care se urcaseră, strigau hamalii încărcăți cu geamantane grele, vorbeau cu rude sau cunoscuți veniți să le conducă, cereau cu glas tare dela vânzătorii de pe peron, ziare sau țigări și răspândeau în jurul lor o amosfertă de ignoranță, de bogăție și de lux.

Subofiterul trimis de colonelul Răzoreanu le făcu semn cu mâna dela fereastra unui compartiment pe care-l ocupase în întregime și cu toții se urcară în vagon.

Copiii se așezară imediat la fereastră, iar băiatul remarcă:

— Tătucule, unde-o fi plecând atâta jidănime?

— La Palestina, Răducule, sau în Marea Neagră, că-i mai aproape.

— Ce bine-ar fi, răspunse doamna Râmnic desbrăcându-și pardesiul.

— Intr'adevăr, uite dragă ce de afurisiți... Și tot mai vin... Și numai din cei bogați. Ii cunosc pe mulți. Oare de ce-or fi plecând spre București și nu spre Galiția că de-acolo au venit?...

— Știu ei, ce știu... că-i tot una; ori spul jidan, ori comunist, ori spion sovietic...

Doamna Râmnic nu-și termină vorba că'n fața vagonului se produse o harmăfaie ca de

câini flămânzi și jidanii năvăliră în toate compartimentele ocupând locurile până la unul, băcând culoarul cu geamantane și copii murdari pe la gură și rău mirositori.

— Aici totul e ocupat, se răsti subofițerul la două jidance grase și umflute care intrară în compartiment cu câte un plod și-o obrăzmicie dublată.

— Iu văd că-i liber și vreau să stou punu vini gara la București, vorbi o jidancă băloasă și gara la București, — vorbi o jidancă băloasă pistruiată.

— Nu. Aici sunt locurile rezervate pentru doi ofițeri, din ăia mari. Ce dracu, în trenurile românești călătoresc numai jidani...

— Lăsați la mini puțin loc, — se bălbăi cealaltă jidancă; pentru cupil. Er ist klein. Intonația cuvântului din urmă fu atât de pocită și enervantă, încât subofițerul sări în picioare:

— Ieși, sau chem soldatul și... Ar fi voit să-i trântescă o înjurătură legată în testamente vechi și expresii nepermise, dar îl opri privirea avocatului.

— Nu vă supărați, conită, dar cu ăștia așa trebuie să te porți, că sunt porci și obraznici. Las'că mi-a spus mie domnul colonel și știu și eu... Dacă mai deschide ușa vreun harhâr, îl mănânc.

— Mănânce-l câinii, — răspunse doamna Râmnic; fii bun și lasă-ne puțin singuri.

— Da, da, poftim... Dar stau afară, pe culoar, ca să nu intre harhării.

Femeia își încolăci brațele în jurul gâtului bărbatului său, își lipi fața de pieptul lat și puternic și începu să plângă.

— Nu știu de ce, iubitele, mă doare atât de mult despărțirea aceasta. Parcă mi-e teamă de ceva în afară de necunoscutul obișnuit, de-o fatalitate...

— Nu fi îngrijorată, scumpa mea, că totul va fi bine. Ai încredere în Dumnezeu și în mine. Uite, că încep să se supere copiii. Lasă, iubito, că ne vedem cât de curând. Cum sunt puțin mai liber, viu imediat la Cornești. Vezi să dormi și să mănânci bine și să fii atentă cu copiii să nu li se întâmple ceva. Să nu stați la geam că-i curent. Acum, trebuie să mă cobor că s'a anunțat de mult plecarea.

Advocatul se desprinse din îmbrățișarea soției sale, luă copiii în brațe, îi sărută de mai multe ori și, voind să pară vesel, ieși din vagon.

Doamna Râmnic avea ochii înroșiți de plâns și fața neobișnuit de palidă.

— Mai vino puțin în vagon, Nicule, îl chemă ea dela fereastră și-l întâmpină la intrarea pe culoar:

— Vreau să te mai sărut odată, iubitele... iubitele...

— Dumnezeu să ne ajute, dragă, Dumnezeu să ne ajute...

Trenul se puse în mișcare și abia avu timp să sară pe peron.

Garnitura intră imediat într'o cotitură a liniei și văzu numai două mânuțe de copil și fața palidă și plânsă a soției sale.

Peronul, mare și însoțit, îl cuprinse într'o gălăgie nesuferită, mărindu-i pustiul din suflet, singurătatea și părerile de rău. Ar fi voit să alerge după tren, să plece și el, să-i oprească sau să-i mai vadă odată. Oamenii din jurul său îi se păreau din altă lume iar cuvintele lor îi isbeau auzul cu sunete stridente, false și reci. Trecu prin mulțime, absent și trist, cu ochii involburati în ape de lacrimi prin care pluteau imaginile lor, — iubite, scumpe și plecate.

Ion Râmnic fusese singurul fiu al profesorului de muzică Damian Râmnic, mort împreună cu soția sa într'un accident de mașină pe serpentina Mestecănișului. Ieșan de origine, tatăl său venise în Bucovina înainte de războiul mondial, adus mai mult de prietenia și relațiile care le avea cu membrii mișcării naționaliste Bucovinene de pe vremea aceea. Căsătorit cu o Bucovineancă, fiica unui preot fost coleg cu Mihael Eminescu la școala marelui dascăl Ardelean Aron Pumnul, se hotărî să nu mai plece din Cernăuți. După patru ani dela căsătorie plecă împreună cu soția sa și alți prieteni într'o excursie prin munții Bucovinei și fatalitatea făcu să moară cu toții în fundul unei prăpăstii, rămânându-i băiatul mic, fără nicio avere și cu singurul sprijin pe lume, o soră a nevestei sale, văduvă de magistrat, foarte bogată și mare ad-

miratoare a muzicii germane. Copilul orfan fu înfiat de această rudă, crescut și educat cu atâta îngrijire, încât noua sa mamă uită de muzică și de desele ei călători prin Austro-Ungaria, Germania, Franța și Italia și se dedică întru totul creșterii copilului care dădea semne de strălucită inteligență.

Anii copilăriei au trecut ca farmecul unui minunat apus de soare și într'o zi, pe când audia prelegerile de filozofie ale unui savant profesor ieșan, primi o telegramă care-i vestea moartea măicuței sale adoptive. După înmormântare, era într'o situație sufletească atât de deprimată încât n'a voit să mai plece la Iași și-a renunțat să studieze filozofia. Anul următor s'a înscris la Facultatea de Drept a Universității Cernăuțene, hotărându-se să rămână în orașul iubit de părinții săi.

Străzile îl primiră cu rari și grăbiți trecători și cu chemările la viață și luptă la orașului de pe colina însoțită. Ion Râmnic nu vedea și nu auzea nimic. Gândurile îl purtau din nou cu mulți ani în urmă tot pe aceeași pantă lină, unde trăsurile urcă la pas și orașul se arată mai măreț de cum se bănuie.

Abia își începuse cariera. Cunoscut din gazetărie și din atitudinea sa politică neclintită de-a-lungul anilor de studenție, tânărul avocat își câștigă o clientelă selectă și numeroasă. Chiar din primul an, stârni mare vâlvă cu o pledoarie celebră într'un proces de pretinsă

crimă de asasinare. Marii maeștrii ai barei Cernăuțene îl priveau cu multă simpatie și-i preziceau un viitor strălucit. Tânărul avocat avea un talent de necontestat. Orator născut și om de-o cultură generală foarte vastă și rar întâlnită în tagma colegilor săi, cunoștea perfect aproape toate limbile Europene și dispunea de o prezență de spirit care-i dădea o atitudine superioară și impunătoare. În procesele unde pleda el, veneau foarte mulți intelectuali din oraș și le ascultau ca pe niște celebre prelegeri universitare.

Cu opt ani în urmă, într-o după masă de Noemvrie, pe același drum, se întorcea dela Iași unde pledase într'un mare proces politic. Trăsura în care era el, urcă încet dealul străzii Regele Ferdinand. Din urmă, altă trăsură îi luă înainte și'n ea văzu o fată îmbrăcată într'un palton negru cu o blană bogată de astrahan veritabil pe care era prinsă o înșignă de studentă.

Privirile lor se întâlniră numai o clipă și avocatul simți o căldură plăcută inundându-i fața. Trăsura în care văzu fata, porni mai repede, se amestecă printre altele și o pierdu din vedere. Odată cu ea își pierdu liniștea și parcă, aștepta surprizele unor evenimente ne mai întâlnite.

O căută toată săptămâna; la Universitate, pe la cofetării, pe străzi, dar chipul fetei care-i pătrunse în suflet era de neaflat.

Duminică, se duse la catedrală așa cum obișnuia de când era copil mic.

Intr'un târziu, o văzu venind în același palton, cu aceeași pălărie neagră de fetru plușat și cu aceeași figură, fermecătoare și serioasă. Fără să se uite în dreapta sau în stânga, fata se opri în fața unei icoane, aprinse două lumânări și se închină cucernic și cu cruci mari ca o călugăriță bătrână înainte de a intra în altar.

— Cine-i domnișoara? întrebă avocatul pe un student bătrân și fost coleg.

— Nu prea știu bine, șopti celălalt. Se spune că ar fi din Basaraabia și de foarte bune condițiuni materiale. În tot cazul este cea mai frumoasă și mai serioasă studentă dela Litere.

Peste câteva zile, în familia unui preot Bucovinean, o cunosc pe domnișoara Maria Stroici.

Relațiile lor, mai întâiu neîncrezătoare și rezervate, se schimbă mai curând decât crezură, iar în vacanța Paștelui, avocatul îi făcu o vizită la Cornești și o ceru în căsătorie.

Preotul Stroici și cu soția sa nu se opuseră și nunta se celebră în familie, la începutul lunii Iunie, la Cornești.

Din prima zi a căsătoriei, amândoi fură foarte fericiți, dar mai cu seamă când avură primul copil, în casa lor era o armonie și o bună înțelegere cum rar se mai întâlnea. Nu peste mult timp, avocatul vându casa de pe strada Munteniei, lăsată moștenire de mătușa sa și cumpără cele două apartamente de pe strada

Isopescu, își făcu vila de la Vatra Dornei și intenționa să pornească într'o călătorie mai îndelungată în țările apusene.

Trăsura se opri la locuința sa și avocatul își întrerupse depănarea aducerilor aminte. Singurătatea și tăcerea camerilor goale îl isbi puternic și ochii i se umeziră. Trecu prin toate încăperile aspirând adânc parfumul preferat de soția sa și proaspăt răspândit în aer. I se păru că de afară pătrunde sgomotul unui avion și deschise fereastra. Cerul și orașul era acoperit de-o ceață ușoară și fumurie.

PARTEA II-a

REFUGIAȚII

VI.

Biroul de copiat și tradus acte, din Palatul Justiției, era plin de lume. Advocați, grefieri, impiegați, aprozi, cetățeni împričinați, dactilografe și traducători de diferite limbi străine — așteptau, dictau celor ce scriau la mașină, vorbeau, intrau, ieșeau din birou, împingându-se unii în alții, amestecându-și glasurile și gesturile într-o atmosferă supra încărcată de praf, de fum de tutun și țacănitul celor șase mașini de scris.

Advocații, după ce terminau de dictat dactilografelor, luau actele, le citeau, le corectau pe fici, pe colo, lipeau timbrele necesare și le dădeau grefierilor sau impiegaților dela Judecătoria, Tribunal sau Curtea de Apel. Pe urmă, aprinzându-și alte țigări, plecau ori provocau discuții cu totul nepotrivite acelor locuri unde nu-ți trebuia decât urechi ca să aflu toată sărăcia

vieții morale sau materiale a Cernăuțiului. Mai mult încă; auzea informații și opinii despre oameni, fapte și stări de lucruri destul de importante pentru a servi foarte bine și cu destulă siguranță dușmanilor Țării noastre care, ne spionau pe străzi, în localurile publice, în diferite instituții și chiar la locuințele particulare.

Nimeni, afară de jidani, nu-și dădea seama că tăcerea este o armă foarte puternică; după cum toată lumea afară de ei, considera aceste păreri și știri ca făcând parte din domeniul opiniilor personale și neavând nicio legătură cu siguranța Statului.

La o masă de lângă ușa biroului, doi адвоаți discutau probleme de actualitate. Unul, un filozof englez cunoscut, căuta să demonstreze celuilalt, marcant luptător ucrainean, că numai Anglia, pe cale diplomatică va reuși să elibereze Ucraina de sub stăpânirea Sovietelor și, cu toate că Franța a primit armistițiul impus de Germania, nu este încă învinsă.

Ucraineanul susținea contrarul, afirmând cu glas tare și gesturi largi, că numai Germania le va face Ucraina Mare așa cum o dorește poporul ucrainean și că vechea capitală a lui Lațcu Vodă Coriatovici n'a fost moldovenească...

Un advocat Român care auzea spusele ucraineanului, interveni întru apărarea pământului românesc și începu să injure toată istoria ucrainenilor, a rușilor și a tuturor slavilor. Afirmații-

lor sale se mai asociază și alți адвоаți și funcționari Români și ucraineanul se văzu silit să plece condus de un concert de injurături, huidueli și fluerături la adresa neamului său.

Pe ușa biroului intrară alți doi адвоаți care-și continuară discuția începută în altă parte:

— Nu se poate, doctore, — crezi că noi stăm cu ochii închiși? Avem și noi oameni care știu tot ce se petrece în soviete, și mai cu seamă avem o Legație care de, n'o fi stând la Moscova numai de dragul tovarășilor mai mujici decum au fost. Afară de aceasta, chiar admitând că Ursul ar începe să mârâie și tot n'ar trebui să ne alarmăm că doar n'o să fim, tocmai noi, urmașii Romanilor și Dacilor, mai prejos decât Finlandezii. Noi avem armament nou și mult, avem fortificații moderne și puternice, suntem douăzeci de milioane de soldați, dela copilul din fașe și până la cea mai bătrână femeie, și avem suflet, suflet dragă doctore, mai mare și mai bine format decât al celor două sute de milioane, sau dracul știe câți sunt, de bestii sovietice care nu știu decât să mănânce, să meargă la muncă și la părazi mânați cu cnutul, cu pistolul sau de frica Siberiei.

— Sunt mulți, maestre, sunt mulți, — încercă să spună celălalt, — și au armament, avioane și...

— Ce armament, mă, ce avioane?... În raport calitativ n'au nimic, auzi? n'au nimic! Iată ce

concluzii am' dedus eu: când un atelier oarecare are multe comenzi, patronul și lucrătorii caută să satisfacă publicul cantitativ, nu calitativ și deci îmbrăcămintea sau obiectele lucrate în acel atelier unde lucrătorii sunt siliți de patron și patronul asaltat de public, sunt făcute de mântuială, din material rău, sau chiar bun însă prost lucrat. Unde mai pui că în soviete nimeni nu lucrează din convingere. Și uite cum; rusul muncește de frica pistolului sau a deportării, jidanul nu muncește niciodată fiindcă nu-i capabil de nicio muncă. Așadar, ce armament bun pot avea bolșevicii? Eu n'am fost acolo, dar din câte am' aflat din alte surse, din câte am' dedus din atâtea observații, sunt sigur că marea republică a sovietelor este o mlaștină în care putrezește sufletul slav cu toată dorința lui de libertate și de pământ.

— Il apasă jidănimea și barbarismul asiatic, complectă alt avocat care asista la discuție. Lăsați, domnilor, că acest popor este cel mai prost, mai lipsit de voință și de inițiativă din câte a cunoscut istoria. Nu vedeți că nu reacționează nimeni? Nu se găsește acolo niciunul care să organizeze masele poporului, ci toți rabdă jugul jidănesc al celei mai infecte organizații de Stat. În definitiv, dacă dorm, așa le trebuie. Dealtfel, cred că prostia lor o să ne prindă nouă bine.

Pe ușa larg deschisă intrară doi domni streini a căror prezență opri discuția grupului de ad-

vocați, atrase atenția dactilografelor, iar pe translatorul jidan, gras și pistruiat, îl făcu să-și ascundă carnetul în care nota diferite puncte și observații din tot ce se petrecea și auzea în jurul său.

Unul dintre streini, înalt, subțire, bolnd și cu nutră de polon sau de ucrainean, se adresă într'o germană perfectă translatorului jidan care, parcă-i cunoștea și-i aștepta, fiindcă imediat ce intrară pe ușă le ieși înainte.

— Hier ist der Doctor Frenkel?

— Nein, nein, se grăbi să răspundă translatorul; bitte kommen Sie mit mir hinaus, ich werde Ihnen sofort sagen.

Translatorul ieși înainte iar streinii după dansul. Toți trei se îndreptară spre coridorul din dreapta unde se afla Judecătoria. Peste câteva minute un alt translator și o dactilografă jidancă ieșiră din birou și se așezară lângă o fereastră la intrarea coridorului Judecătoriei.

În birou începu să se simtă că se petrece un fapt nu tocmai cinstit. Jidanii prinseră să discute tare, iar câțiva avocați mai tineri, se amestecară în grupul creștinilor provocându-i la vorbă cu diferite întrebări a căror formă se vedea de departe că ascunde o enervare și tinde să mascheze o atmosferă suspectă.

Advocații creștini se priviră semnificativ, începură să-și strângă actele în serviete și unul câte unul ieșiră din birou. Fiecare știa că se pune la cale ceva și toți știau că jidanii nu sunt streini

de cele ce se petrec sub ochii lor și ai autorităților, dar nimeni nu îndrăznea să ia vreo măsură mai drastică, sau măcar o atitudine contra spionilor și comunistilor care puneau la cale și aranjau primirea care urma s'o facă invaziei armatelor bolșevice în Nordul Bucovinei.

Era aproape amiază. În biroul de copiat acte mai rămaseră dactilografele care și aranjau plombaginele și hârtia de scris prin sertarele meselor și un judecător tânăr care privea foarte des spre ușă și spre un ceas mare de pe un perete al camerei.

Pe treptele din fața biroului cobora un grup de avocați, consilieri dela Curtea de Apel și alți magistrați. În mijlocul lor, Ion Râmnic era asaltat cu diferite întrebări și fiecare căuta să obțină cel dintâiu răspunsul. Unii îi fixau ore de întâlnire în oraș sau se anunțau că vor veni acasă la el. Ion Râmnic le răspundea tuturor, aproba toate întâlnirile și-i asigură că va fi foarte punctual.

Judecătorul care aștepta de peste o oră în biroul de copiat acte, începu să-și piardă răbdarea și ieși pe coridor, Niciodată în viața lui n'a așteptat pe cineva atât de mult; dar chesțiunea care urma s'o discute cu Ion Râmnic era prea importantă și n'o mai putea amâna.

Din grupul în care se afla, avocatul îl văzu că dă semne de nerăbdare și se despărți de toată societatea care-i dădea atât de multă atenție.

— Credeam că nu mai vii, îl întâmpină judecătorul. Hai să ieșim mai repede în stradă că pentru astăzi am informații foarte interesante.

— Numai știu ce să cred, Valeriane. Noi auzim una și autoritățile știu alta și încă ne amenință. Ia du-te tu, judecător Valerian Frunzaru, om serios, cu două licențe și un doctorat și spune-i — de pildă — ce vrei să-mi spui mie acum, Primarului, Prefectului sau Rezidentului Regal și, cu toată reputația numelui și carierei tale, vei vedea cum te repede, te amenință cu destituirea sau chiar cu pușcăria.

— Cum, Ioane, mă crezi atât de prost? Eu iau singur măsurile care le cred de cuviință și nu cer sfatul nimănui. Parcă dacă mă voi duce la unul din cei pe care i-ai numit, o să mă ajute... Iau singur măsuri, frate Ioane, chiar în după masa zilei de astăzi. Ascultă, să-ți povestesc ce-am auzit, chiar în biroul Președintelui.

— Hai să mergem prin mijlocul străzii. Nu vezi ce de jidănime trece pe trotuarele astea și, te-asigur că toți sunt numai ochi și urechi.

— Sigur, nu-i rău să fim precauți, adică să ne temem în casă la noi... Ascultă: azi pela orele nouă dimineața, au venit la Președintele Tribunalului doi indivizi care s'au prezentat ca ziariști englezi, veniți într'o excursie prin Bucovina și s'au interesat de avocatul Frenkel spunând că l-au cunoscut acum doi sau trei ani în casa Consulului englez din Cernăuți. Dar, din discuțiile lor am dedus și eu și Președintele că saxonii

au venit acum pentru prima dată în Cernăuți și-am mai dedus că sunt spioni și că Frenkel este omul lor.

— Cum dracul i-ai prins, — se miră avocatul, — că ăștia sunt foarte perfecționați în asemenea ocupații.

— Uite cum: ei spuneau că au venit în Bucovina să viziteze bisericile, mănăstirile și toate locurile istorice. Cu toate că Președintele le-a arătat o hartă spunându-le că toate localitățile care-i interesează sunt în Sudul Bucovinei, ei se tot interesau dacă asemenea locuri nu sunt și la Nord, mai spre frontieră.

Afară de aceasta, mai mult îi interesa industria, fabricile, importul, exportul, pădurile de peste Ceremuș și fortificațiile noastre din munți, decât bisericile lui Ștefan-Vodă. Noi, când am simțit că situația se prezintă mai mult decât suspect, am început să le dăm informații greșite și să-i întrebăm ce părere au despre vecinii noștri, bolșevicii. Și, spre marea noastră mirare, ziariștii care cunoșteau foarte bine malurile Nistrului dela Hotin până la Liman, ne-au spus că avem o frontieră strategică, numai că vom părăsi-o cât de curând fără lupte. Vedeam cum Președintele începe să se enerveze, dar se stăpâni și, cu glas surprins și totuși indiferent, le spuse că prin oraș circulă multe svonuri, dar toate sunt de proveniență jidănească și deci nu li se dă importanță. Ziariștii ne-au

răspuns că încă luna aceasta vom vedea rostul acestor svonuri..

— Ce dată avem astăzi? întrebă Ion Râmnic, cu toate că știa.

— Douăzeci și șase Iunie..

— Miercuri?

— Da; dar de ce pari atât de surprins?

— Ieri seara trebuia să sosească nevastă-mea cu copiii dela Cornești și n'au venit.

— Probabil că și-au amânat plecarea cu o zi sau două. În tot cazul te sfătuiesc să pleci acolo cât mai de grabă sau să trimiți o telegramă să plece imediat măcar la Iași. Eu o trimit pe nevastă-mea chiar în seara zilei de astăzi la un frate al ei la Suceava, că la părinții noștri din Boian e mai rău ca'n oraș.

— Nu știu ce să fac, răspunse avocatul. Aș pleca deseară sau mâine dimineată, dar ce mă fac cu procesul dela Tribunalul Militar?

— Cum, încă nu s'a terminat?..

— Cred că mâine e ultimul termen. De altfel, nici n'aș dori să-l mai amâie că se pot întâmpla evenimente mai grave decât ne așteptăm..

— Știu, știu, — dar băieții trebuie salvați, cu orice risc, și dacă lipsești tu să știi că-i arde cu leul.

— Cel puțin..

— Ascultă, Ioane, eu cred că zilele acestea n'o să fie nimic. Afară de aceasta, orice-ar fi, trebuie să se anunțe prin presă, la radio, doar guvernul ăsta al nostru n'o să ne lase așa ca

pe ai nimănu. Dacă va fi războiu, trebuie să știm înainte și ne putem refugia dela frontieră. La fel și în Basarabia, mai cu seamă că localitatea aceea unde-i nevasta ta este aproape de Prut și are căi de comunicație.

— Așa-i, dar ce știm noi ce se pune la cale atât peste Nistru, cât și la București. Numai ce te trezești peste noapte cu unele dispozițiuni de ți se face părul măciucă, sau cu rusul la marginele Cernăuțiului.

— Asta n'ar fi nimic, numai de n'ar trimite bolșevicii tinichelele lor de avioane, că n'tr'adevăr, sunt prost făcute, dar sunt multe.

— Eu sunt de altă părere; oricât de mult armament ar avea, care, suntem siguri că e făcut de mântuială și oricât de mulți ar fi, ni-e de ajuns să avem convingerea că sunt proști și nu luptă pentru un ideal. Ei n'au de apărut nici familie, nici Țară și nici credință. Să lupte pentru a impune Europei barbara și asiatica lor concepție comunistă? Nu cred, fiindcă așa zisa civilizație și cultură bolșevică n'a reușit să imprime mujicului rus conștiința personalității sale ci din contra, să-l coboare la un nivel primitiv, animalic. Așa dar, de cine să ne temem, de păgânii care nu se tem de Dumnezeu?

— Noi nu ne temem, soldatul nostru nu se teme; dar poate se temă mai mari care nu cunosc sufletul Țării decât numai din călătoriile electorale. Oameni care nu sunt legați sufletește de Țară, care sunt indiferenți dacă

vor trăi la București, la Paris sau chiar în Palestina. Principalul este să taibă bani. Și au, au pentru tot neamul lor.

— Uite, Valeriane, ne-am luat cu vorba și am trecut de Luculus. Ar trebui să mănânc și eu ceva astăzi la amiază.

— Nu-i nimic, dragă, vino la masă la noi. Nevastă-mea pregătește singură și cred că vei fi mulțumit. Afară de asta, iată ce mai fac eu: nu-i spun nimic nevastei mele și rămânem cu toții în Cernăuți. Ce s'o 'ntâmpla cu toată lumea, s'o 'ntâmpla și cu noi. Dacă plecăm, să plecăm împreună.

— În asemenea situație fiecare face așa cum îi dictează interesele. Poți să-ți trimiți nevasta cu o parte din bagaje la Suceava, dar tu trebuie să rămâi că dacă pleci cu dela tine putere îți pierzi cariera. Ce fac eu însă cu nevastă-mea și copiii?

— Măine în niciun caz nu poți pleca fiindcă ai procesul la Tribunalul Militar, dar trimite o telegramă să vină imediat la Cernăuți sau mai bine, vorbește-i la telefon.

— Să știi că nu-i rău. Chiar după masă mă duc să-i dau un aviz telefonic. Mă tem să nu i se fi întâmplat ceva bătrânei, soacrei mele, că în ultima scrisoare nevastă-mea îmi scria că-i foarte supărată din cauza boalei mamei, care pe zi ce trece se tot agravează.

— De sigur; tocmai acum, ar fi o adevărată nenorocire. Ia uite-te bine, Ioane, individul

care traversează strada, n'o fi Frenkel... Văd că-și ascunde fața cu batista.

— El este; dar cum de nu-i arestat?

Jidanul observă că este privit, se întoarce cu fața spre ei și salută larg și exagerat.

— Ce mai faci, Frenkel? întrebă judecătorul.

— Bine, bine, răspunse comunistul continuându-și mersul. Mă grăbesc; la revedere... La revedere, doctore Râmnic...

— Du-te la dracul, îi răspunseră amândoi într'un glas.

— Mare minune, Doamne, — observă judecătorul, — că acest jidănoi, spion și comunist, nu-i nici acum arestat. Ce-ai făcut, ai vorbit cu cineva, n'ai aranjat nimic?..

— N'am vorbit cu nimeni...

VII.

Soneria sbârnâi de câteva ori scurt și strident. Ion Râmnic, trezit din somn, se îndreptă spre ușa dela intrare să vadă cine sună. „Destul de curios, — gândi el; cine să sune la ora șase dimineața?” Deschise ușa și în față îi apărură un factor postal care-i întinse o telegramă.

— Ce se mai aude nou în oraș? întrebă avocatul în timp ce semna dovada de primire a telegramei.

— Rău, domnule doctor, foarte rău. Vă spun

dumneavoastră că vă cunosc. Bolșevicii ne-au dat ultimatum și...

— Cum?

Ion Râmnic deveni palid și începu să tremure.

— Ce-ai spus?... ce teritorii... până când... ce termen au dat... ce facem noi?..

Factorul postal începu să se încurce și schiță un gest în semn de neștiință.

— N'auzi, măi omule? Vino 'n casă!.. strigă avocatul trăgându-l după sine în antreu.

— Nu știu multe, domnule doctor. Aseară am prins puțin emisiunea dela Londra și am auzit că sovietele ne-au dat ultimatum și ne cer Basarabia; mi se pare că ne-au dat un termen foarte scurt.

— Ai auzit tu, cu urechile tale?

— Sigur. Dealtfel cred că se știe și în alte părți că nu de geaba alerg dela orele douăsprezece noaptea și duc telegrame.

— Dar, n'ai auzit; ce facem noi, cedăm, fugim, ne batem?..

— N'am auzit nimic. La posturile noastre de radio era muzică. Probabil că nici la noi nu știe toată lumea.

— Cum să știe toată lumea? E deajuns dacă știe Consiliul de Coroană...

— Eu nu știu, domnule avocat, nimic despre Consiliul de care spuneți. Știu atât, că-i rău de noi, mai cu seamă că am văzut cum fugau din oraș, acum o jumătate de oră, câteva

mașini militare încărcate cu mobilă, cu iăzi, cu diferite colete și cu soldați.

— Și altceva n'ai auzit nimic?

— N'am mai auzit nimic. Acum plec că mai am încă multă treabă.

— Mulțumesc, răspunse avocatul închizând ușa în urma factorului.

Ion Râmnic nu știa ce să creadă și de ce să se apuce mai întâiu. Iși aminti vorbele lui Frenkel, a judecătorului Frunzaru, a factorului postal și toate i se părură ireale și totuși adevărate. Simțea o preocupare, un gând greu care-l apăsa, și o neliniște din ce în ce mai enervantă. Scoase telegrama din buzunarul pijamalei și o desfăcu.

„Vino imediat. Mama a murit. Inmormântarea 29 Iunie. Maria”.

Conținutul telegramei îi păru neclar și literele se măreau, se mișorau, îi păreau colorate și săreau pe petecul de hârtie desfăcându-se în bucăți invizibile.

„Tocmai acum, gândi el, tocmai acum? Ce mă fac eu... ce mă fac eu, fiindcă astăzi nu pot să plec? Poate totuși se amână procesul dela Tribunalul Militar... Dacă nu se amână, nu pot să las băietii fără nicio apărare. Dacă-mi promite Președintele că amână procesul... Ar fi bine să mă duc la Frunzaru și împreună cu el să intervenim pe lângă Președinte”.

Cu astfel de gânduri începu să se îmbrace și să-și facă diferite planuri cum să împacheteze

îmbrăcămintea și obiectele din casă, câte geamantane mai are, cu ce să plece, unde să lase bagajele pentruca să se poată duce mai ușor la Cornești să-și aducă singur soția și copiii.

Se hotărî să se consulte cu Frunzaru, poate la urmă toată agitația nu-i decât un svon jidănesc pentru care n'ar trebui să se alarmeze atât de mult... „Trebuie să fie ceva, își zise el convins de gravitatea situației, că prea coincid toate cele auzite până acum. Ce mi-ar fi dacă nevasta și copiii ar fi în Cernăuți și mai cu seamă dacă nu s'ar fi întâmplat nenorocirea cu moartea bătrânei?... Ei, zise el tare, cred că am destul timp și putere ca să le rezolv pe toate în favorul nostru”.

Invărti de două ori cheia în ușa locuinței, coborî treptele în fugă și ieși în stradă. Până în strada Miron Costin unde locuia Valerian Frunzaru, nu-i trebui decât patru minute.

La intrarea casei îl întâmpină judecătorul care pleca în oraș.

— Ce-i Ioane, așa-i că nu se aude bine? Ai vreo veste dela doamna?

— Rău, dragă, foarte rău. Ieri când am dat avizul telefonic la Cornești, n'a venit nevastă-mea să vorbească cu mine și astăzi, acum o jumătate de oră, am primit o telegramă că a murit soacră-mea...

— Ce nenorocire!

— Ascultă mai departe; factorul care mi-a adus telegrama mi-a spus că a auzit el jurnalul

românesc dela postul de radio Londra, și-i vorba de un ultimatum referitor la cedarea Basarabiei și Bucovinei, sovietelor...

— Extraordinar! Exact cum ți-am spus și eu. Să știi că bolșevicii ne pretind și Cernățiul...

— Nu știu ce să cred și la ce să mă mai aștept. De aceea am venit la tine să mergem amândoi la Președintele Tribunalului Militar și să aranjăm ceva cu amânarea procesului că numai din cauza aceasta nu pot pleca la Cornești.

— Să mergem la el acasă, dragă Ioane. Dar stai puțin să-l chem pe fratele meu să-i spun ceva. Adică, să-ți spun și ție. Il trimit cu nevastă-mea la Suceava, în dimineața asta, cu rapidul dela orele opt.

— Știi că mi-a venit o idee bună, Valeriane. Cred că n'ai nimic împotrivă dacă l-as ruga pe fratele tău să plece la Cornești și s'o aducă pe nevastă-mea măcar până la Iași. Ea ar putea veni și singură, dar aș vrea să-i ducă o scrisoare în care-i spun să facă înmormântarea mamei mâine dimineață și i dau sfaturi referitoare la unele aranjamente care trebuie să le facă ea singură la ferma noastră, că fratele ei este concentrat și gospodăria rămâne fără niciun stăpân.

— Foarte bine, foarte bine, aprobă judecătorul. Fratele meu e băiat de ispravă și cred că vei fi mulțumit. Sunt bucuros că putem să

te servim măcar cu atâta. De altfel, cred că vei putea pleca chiar tu, dacă nu cu acceleratul dela orele unu după masă, cu cel dela orele șase.

— Ar fi foarte bine să pot pleca astăzi, mai cu seamă că a-și lăsa toate geamantanele la Pașcani și...

— Deocamdată, să te asiguri cu ce poți. Hai să intrăm că ne aud jidanii.

Judecătorul apăsă butonul soneriei dela apartamentul său și un tânăr înalt, voinic și bronzat la deschise ușa.

— Uite, dragă Ioane, fratele meu Vlad, tânăr și foarte bun student, bătrân și credincios luptător, și, — spune el — apreciat scriitor.

— Ne cunoaștem, zise avocatul, întinzându-i mâna. Cred că-ți amintești unde ne-am cunoscut?...

— O, de sigur, domnule doctor. Era o înserare atât de minunată cum n'a fost poate niciodată în munții Câmpulungului, unde se îmbină atât de armonios verdele coștrilor de brad cu albastrul siniliu punctat de focurile stelelor, al cerului Bucovinean.

— Ascultă, Vlad, îi replică scurt fratele său, lasă poezia că acum nu ne arde de ea. Tu trebuie să te duci până la Cornești, un sat lângă Iași, dar peste Prut, să aduci pe soția prietenului nostru cu cei doi copii ai săi până la Iași, sau vei vedea tu unde va voi să plece.

— Admirabil, zise studentul, îmi pare bine

că pot să fac și eu ceva pentru cineva, știu eu cine. Dar cu Anișoara cum rămâne?

— Cu nevastă-mea te duci până la Burdujeni. Ii dai bagajele jos, în gară, că de acolo știe și singură să-și ia o trăsură și să nimerească la fratele ei și tu-ți continui călătoria la Iași unde ajungi... când ajunge la Iași, Ioane?

— La orele unu după masă are legătură în Iași cu personalul de Bălți, iar la Cornești ajunge pe la orele trei, cel târziu.

— Bun, răspuse judecătorul, mai departe vei proceda întocmai cum îți va spune Râmnic.

— Eu o să scriu nevastei mele tot ce are de făcut; numai ține minte, dragă Vlad, dacă până la orele zece seara nu primești o telegramă de la mine să mă așteptați mâine, adică Vineri în douăzeci și opt, cel târziu la amiază; — spun la amiază, fiindcă înmormântarea trebuie să se facă neapărat până la orele zece dimineața, — nevastă-mea să pună într'o căruță mare tot ce credea ea că-i mai de valoare, să ia toți caii, pe moș Simion și să vină la Iași, la generalul Boldea. Vezi, dragă Vlăde, să nu uitați actele, hainele și colecția de tablouri și obiecte de artă a lui Vasilică, cumnatul meu: dealtfel scriu toate acestea, mai pe larg, în scrisoare. Spune-i nevastei mele să fie atentă cu copiii și să mă aștepte la generalul Boldea, că eu, mâine sunt sigur acolo; numai în caz când trimit telegrama să mă aștepte la Cornești.

— Eu țin minte totul, domnule doctor, dar

scrieți și doamnei și, fiți sigur că totul se va face așa cum doriți. Mă duc eu după trăsură, bădiță Val? întrebă pe fratele său care se afla în altă cameră.

— Du-te repede, răspuse doamna Frunzaru, că totul e gata.

După câteva minute, studentul se întoarse spunând că trăsura așteaptă în fața casei.

În timp ce judecătorul și fratele său transportau cele trei geamantane, Ion Râmnic își termină scrisoarea și coborî în stradă.

— Deseară viu și eu la Suceava, zise judecătorul nevastei sale. Să te interesezi în gara Burdujeni dacă au sosit coletele. Știi, dragă Ioane, ieri am dus la gară patru baloturi mari cu toată gospodăria noastră, afară de mobilă. Ce să fac, mai bine să le știu în siguranță...

— Foarte bine-ai făcut, că dealtfel era greu să le transporte doamna. Uite, prietene Vlad, scrisoarea și cred că vei fi la înălțime. Să nu uiți ce ți-am spus. Să nu întârziati trenul. Iată, e șapte și jumătate. Hai, Valeriane, grăbește-te. Pe mine mă găsești la Tribunalul Militar.

— La revedere!... spuse doamna Frunzaru și studentul.

— Drum bun și Doamne-ajută!... răspuse avocatul rămânând singur pe trotuarul îngust al străzii Miron Costin.

VIII.

— Nu se poate, domnilor; sigur că ați fost informați greșit. Cred că ar trebui să fiu printre cei dintâi care să știu asemenea fapte. Or, eu vă dau cuvântul meu că până acum nu am primit niciun ordin de evacuare, sau măcar să iau vreo măsură preliminară în acest sens.

— Cu toate acestea, domnule colonel, așa este. Eu viu acum dela gară. Cu mare greutate am putut s'o instalez pe nevastă-mea pe un culoar. Pleacă foarte multă lume și chiar șeful de gară mi-a spus că ultimatum-ul dat de soviete pentru cedarea Basarabiei și Bucovinei de Nord se află în discuția Consiliului de Coroană. E vorba să se evacueze aceste teritorii într'un termen foarte scurt. Se spune că astăzi și mâine.

— Ce spui despre afirmațiile domnului Frunzaru, doctore Râmnic? întrebă colonelul Președinte al Tribunalului Militar.

— Le știu și eu tot atât de bine, domnule colonel și mă mir că tocmai domniavoastră nu ați primit niciun ordin relativ la...

— Nimic, domnilor. Ia să trimit pe cineva în oraș să vadă ce se mai petrece și să telefonez și eu la Divizie și la Rezidența Regală, poate vor ști domnii de acolo ceva mai precis.

Ion Râmnic și Frunzaru ieșiră din cabinetul Președintelui. Pe cotridoarele Tribunalului, o mulțime de oameni așteptau să se înceapă judecarea proceselor pentru care erau aduși de

forța publică sau chemați ca martori. Lângă o fereastră un grup de țărani, iridentști ucraineni, se uitau în dreapta și stânga cu priviri speriate și spălăcite. Câte unul, șoptea câte ceva celuilalt, dar când observau privirea soldaților care i escortau întreprându-se asupra lor, își duceau mâna la gură și începeau să tușească.

Pe niște bănci, lângă un perete, un grup de sectanți Stundiști, printre care erau și câțiva jidani cunoscuți comuniști, așteptau condamnarea ca un fapt împlinit. De pe treptele dela intrare apărură doi soldați cu baionetele la arme, iar în urma lor vreo zece bărbați și femei, ucrainieni și jidani, toți prinși la o adunare comunistă. În urma lor venea, mândru și hotărât, c'un sul de hârtie sub braț — de sigur corpuri delictive — Șeful de Post din comună, care probabil era un element foarte bun, deoarece imediat ce ajunsese pe coridor, îl înconjurară mai mulți ofițeri și subofițeri secretați la Tribunal și care de care îl puneau să povestească cum a descoperit noul nucleu comunist.

Cei doi prietenii priveau cu revoltă și scârbă oamenii pe fețele cărora se puteau citi cele mai variate sentimente de dușmănie față de Statul și funcționarul Român și mai cu seamă o ironie care te făcea să le lovești mutrele disprețuitoare.

— Eu mă duc la Judecătorie, spuse Frunzaru. N'am nicio treabă astăzi, dar vreau să fac act de prezență. Când începe procesul tău?

— Acum e ora nouă, răspunse Râmnic uitându-se la ceas; cred că pe la douăsprezece.

— Înainte de ora douăsprezece trec pe aici. Hai să intrăm la Președinte să-l salut.

— Aveți dreptate, îi întâmpină Președintele. Este ceva, dar ce să facem dacă nu am primit niciun ordin? Astăzi se vor judeca toate procesele care le avem pe rol. Măine, ce-o da Dumnezeu. Procesul care te interesează pe dumneata, domnule Râmnic, se va judeca după masă.

— Domnule Președinte, cred c'o să aveți în vedere vremurile prin care trecem și o să fiți măcar cât de puțin indulgent cu băeții care-ți apar eu. În definitiv, vina lor nu este atât de mare...

— Incăpăținarea, dragă doctore, este mai mare decât fapta.

— Domnule Președinte, domnia voastră care aveți o cultură juridică de necontestat și mai cu seamă un spirit de observație și o experiență atât de vastă, veți aprecia că nu e cazul să fiți atât de sever cu niște tineri care se fac vinovați pentru un fapt atât de neînsemnat față de cei de afară.

— Ei, lasă doctore, că nu-i pun eu alături de bestiile comuniste. E revoltător, domnilor, mai mult decât revoltător! Ia ascultați: de peste doi ani de când sunt Președinte la acest Tribunal, am judecat trei sute optzeci de procese de iridentism ucrainean, șase sute procese de manifestări sectante nepermise, patruzeci și opt

de procese comuniste și nenumărate crime, furturi, dezertări și altele, toate comise numai de ucraineni. Ce nație decăzută, ce mentalitate boiană, ce atitudini criminale! Zău, domnilor, îmi pare rău că nu pot aplica pedeasa cu moartea...

— Vă cred, domnule colonel și vă admir, — răspunse avocatul, — și sper că o să ne credeți și pe noi.

— Te apreciez destul de mult, domnule Râmnic, și de aceea îți amintesc un lucru pe care-l știi tot atât de bine ca și mine. Fiecare lege, oricât de severă ar fi, are și o porțiță de scăpare. Pentru unii porțița este larg deschisă, pentru alții este inexistentă. Acum, cred că ne-am lămurit și la revedere că mă grăbesc.

— Respectul și admirația noastră, salută avocatul și judecătorul ieșind din birou.

Pe strada din fața Tribunalului Militar, fură întâmpinați de un grup de țărani și țărănci, toți îmbrăcați curat, în port Bucovinean. Din grupul țăranilor se desprinsese unul mai bătrân, cu părul și mustățile albe, dar destul de sprinten în mișcări,

— Ce părere aveți, domnule doctor? întrebă țăranul? Credeți c'o să scape?

— Da, moș Dumitru, răspunse avocatul. Cu ajutorul lui Dumnezeu, toate le vom petrece și băeții vor scăpa.

— Ați vorbit cu cineva, știți ceva sigur? întrebă repede țăranul.

— Am vorbit. Afară de asta, așa cred eu.

— De-ar da Dumnezeu să scape, că, vedeți, poate știți și dumneavoastră, trebuie să fugim de pe aici că vin bolșevicii și jidanii nu mai pot de bucurie.

— Lasă, moș Dumitre, așa vrea Dumnezeu. Eu am credința că venirea bolșevicilor pe pământurile noastre este un început din sfârșitul pe care și-l pregătesc de atâția ani.

— Dumnezeu să vă audă, domnule doctor; să se ducă la dracul, acolo, în pustietățile lor înghețate. Să se ducă pentru vecii vecilor, cu jidani cu tot.

— Ei, la revedere pentru după masă, moș Dumitre.

— Dumnezeu să ne ajute, domnule doctor, răspunse țăranul, ridicând pălăria și lăsând să-i fluture vântul prin părul des și alb lăsat în plete lungi pe spatele lat și drept.

— Uite-te la el, zise judecătorul, cât îi de falnic; parcă-i un oștean Dac din garda viteazului deta Sarmisegetuza. Imi vine să-mi scot ochii să nu mai văd câte nedreptăți i se fac acestui țăran Român, etern, viteaz, sănătos și din cale-afară de bun și răbdător.

— Vor veni și alte timpuri, Valeriane, mai bune, mai ale lui Dumnezeu, că de-o bucată de vreme prea mulți draci au venit printre noi. Iată și acum, după atâtea nedreptăți și nenorociri, mai vin și bolșevicii. Să știți că-i un blestem, sau Dumnezeu vrea să ne încerce credința. Dar, eu simt că toate vor trece așa cum

au venit și Neamul nostru va rămâne pe loc, tare și puternic, regăsindu-se și înfrățindu-se în aceeași credință și în eternitate.

— Să dea Dumnezeu, Ioane, să ne merităm cu prisosință și mândrie strălucita noastră obârșie Daco-Română. Eu merg puțin la Judecătorie. Dacă vrei vino și tu. Pe urmă mergem împreună în oraș.

— Mă gândesc că ar fi bine să-i dau o telegramă nevestei mele; ce zici?

— Nu-i rău, numai să nu se încurce. Știi ce i-ai spus lui Vlad?

— N'are-aface. Ii scriu precis ce trebuie să facă. Știi, sunt foarte îngrijorat.

— Nu te gândi rău, Ioane. Când e acolo fratele meu, să nu mai ai nicio grijă. Totul se va face așa cum ai dorit și cum trebuie să se facă.

Intrară în localul Judecătoriei, Valerian Frunzaru se duse la grefă, întrebă ce mai este nou, dacă n'a întrebat nimeni de el și ieși pe culoar.

— Hai să mergem, Ioane, că pe aici e pustiul.

Începu o ploaie mărunțică și deasă ca de toamnă târzie. În Piața Unirii și pe străzile principale, trecătorii, în număr neobișnuit de mare, nu se mai ascundeau pe sub balcoane sau prin holluri de case ci își continuau drumul nehotărâți și întrebători. Pe fețele tuturor creștinilor era întipărită o nedumerire și un început de groază. Era o controversă destul de evidențiată față de atitudinea jidanilor care se plimbau în grupuri

prin mijlocul străzilor, vorbind tare, răsând șgomotos și gesticulând ridicol și obraznic.

Portari și diferiți țărani angajați din piață duceau în spate geamantane mari împletite din nuiele, toate proaspăt cumpărate de diferiți cetățeni și funcționari care se pregăteau să părăsească orașul. Când trecea câte un țăran cu geamantanul în spate, jidanii se opreau, râdeau batjocoritor și-i puneau diferite întrebări ironice. Peste tot manifestau o atitudine atât de revoltătoare încât își venea să-i calci în picioare ca pe niște obiecte de nimic.

Râmnic și Frunzaru, veneau încet pe strada lăncu Flondor spre Piața Unirii. Avocatul părea mulțumit fiindcă reușise să dea soției sale o telegramă lungă și lămuritor întocmită. Pe urmă mai vorbise cu un avocat din Contenciosul Rezidenței care-i promisese că dacă va fi cazul, va trimite un camion la el acasă să-i încarce toate geamantanele și baloturile. Amândoi însă, aveau o nedumerire care-i făcea să se întrebe din priviri. Oare să fie adevărat că bolșevicii vor ocupa Bucovina numai până la Prut? În asemenea situație, Cernăuțiul rămânea neocupat și nu era temei de atâta îngrijorare. Ion Râmnic se gândea la spusele lui Frenkel și refuză să admită asigurarea care i-o dăduse mai mulți cunoscuți, că orașul va rămâne neocupat.

— Hm, spuse el încruntat; oare să nu fie și aceasta o manevră jidănească?..

— Care? întrebă Frunzaru.

— Că orașul rămâne al nostru, adică trogol-diții din stepă să vină numai până la Prut.

— Să ști că așa este. Eu cerd că jidanii au primit instrucțiuni în acest sens și fac o asemenea propagandă în favoarea bolșevicilor, ca atunci când vor veni la prădat, să găsească de toate și fără niciun stăpân.

— Ai dreptate, Valeriane; eu însă, cred că se vor aranja lucrurile în așa fel ca să poată pleca în interiorul Țării toți cei ce vor să plece și de sigur să-și ia toate bunurile.

— Să-ți spun părerea mea și să știi că așa va fi. Va pleca fiecare așa cum va putea, fiindcă toată lumea se îngrozește numai când aude de barbarii asiatici nu încă să mai aștepte să se aranjeze ceva cu o evacuare ordonată. Dealtfel, nici nu va avea cine să organizeze această evacuare. Vei vedea dacă nu va fi așa, că eu îmi cunosc oamenii și mentalitatea locului.

— Vrei să spui că va fi un fel de întrecere la fugă; cine are picioare mai sănătoase sau mașină mai bună, cam așa ceva...

— Dacă nu și mai rău. Trebuie să știi că în asemenea situație se manifestă egoismul, frica și lașitatea. Cred că vom avea ocazie să vedem atâtea exemplare încât o să ne scârbim până peste cap.

Ploaia începu să cadă mai deasă și cu stropi mai mari. Se lăsă o ceață fumurie care dădea ploii un aspect de apă compactă și adâncă,

De pe trotuarele de table de piatră roșiatică,

apa se scurgea repede spre marginea străzii unde se formau șuvoaie cu valuri mici și cădeau cu sgomot sonor în guri de canale.

— Parcă-i mai frumoasă ploaia în Cernăuți decât în alte orașe, zise judecătorul intrând în gangul unei case de lângă Banca de Scant.

Procesul celor patru studenți de la Tribunalul Militar se termină pe la orele cinci după masă. Ion Râmnic era foarte mulțumit în urma achitării lor, obținută cu sacrificiul de a rămâne în Cernăuți să-i apere, când atâtea interese familiare de-o importanță unică îl chemau la Cornești. În alte vremuri nu ar fi reușit să-i salveze cu niciun argument, dar acum, probabil s'a luat în considerație situația excepțională și destul de periculoasă la care ar fi fost expuși fiind amestecați în închisoare printre criminali ordinari și comuniști jidani și ucraineni.

Studenții s'au urcat în căruțele cu care veniseră părinții și martorii lor din comună și cu toată mizeria și lipsurile îndurate în cele trei luni de închisoare preventivă, erau veseli și păreau foarte mulțumiți.

Advocatul și judecătorul priveau căruțele care porniră pe lângă cafeneaua Astoria spre strada Aron Pumnul. Un student scuipe un grup de jidani care ieșiau din cafenea. Jidanii chemară doi gardieni ce se aflau în colțul străzii. Se născu un scandal în toată forma, Țăranii coborâră din căruțe. Din cafenea, din prăvăliile vecine și de pe străzi, se adunară o mulțime de

jidani și începură să strige, să gesticuleze și să amenințe. Toți cereau gardienilor ca țăranii și studenții să fie duși la poliție. Gardienii, prinseseră și ei a-i înjura. Dacă nu intervenea avocatul și judecătorul îi ducea la chestură și de sigur că i-ar fi ținut acolo toată noaptea.

— Ia mai dați-i dracului de păduchi scârboși! strigă avocatul. Ce, îi apărați și acum? Veți vedea mâine, poimâine pe cine-ați apărat atâtea ani...

— Ordinea publică, spuse un gardian salutând. Ordinea publică, domnule doctor...

— Ce ordine publică, mă? De douăzeci de ani apărați ordinea publică și sunt sigur că nici acum nu știți ce-au pregătit acești blestemați. Iată, vă scuipe eu, spurcaților! Ptiu!... Ptiu!... Ptiu!... și-mi pare rău că n'am un ciomag să vă dau în cap, în capul acesta, în care clocotește numai crima, trădarea și spionajul! Hoților, comuniștilor, bestiiilor!...

Mulțimea jidanilor se risipi în toate părțile, gardienii intrară într-o prăvălie și țăranii se urcară în căruțe și fluturară pălăriile până trecură după colțul străzii.

— Ai văzut și ai auzit, spuse judecătorul. Și-acum autoritățile noastre apără pe mărișă jidanul. Ei, ce mai spui despre o viitoare solidaritate românească?

— Gardienii erau ucraineni, galițieni sau dracul știe ce. N'ai auzit cum vorbeau românește?

Si-apoi, nutrele lor... De departe se cunoșteau că nu-s de Român.

Ajunseră în Piața Unirii. Vremea se făcu din nou frumoasă și străzile erau neobișnuit de aglomerate. În fața diferitelor instituții publice și locuințe, — camioane, mașini și trăsuri, așteptau să fie încărcate cu diferite geamantane sau balioturi. Unele plecau spre gară, altele spre ieșirea de miază-zi a orașului. Tramvaiele urcau și coborau cu sgomot greu și anevoios din cauză că erau supraîncărcate și circulația celorlalte vehicule era foarte încurcată. Pe la colțuri de străzi, sau rezimați de barele vitrinelor, grupuri de funcționari creștini discutau cu aprindere ori fumau țigară după țigară privind neliniștea generală și nepăsarea jidănească. Peste tot vedeai oameni care nu știau ce să facă și de ce să se apuce. Bărbați și femei intrau în prăvălii să cumpere obiecte care nu se aflau acolo, ori uitau ce aveau de cumpărat. La unele articole prețurile se urcau pentru fiecare cumpărător. Altele nu se mai vindeau pentru că se găseau în cantități reduse și erau de strictă necesitate. Negustorii jidani nu mai primeau bancnote românești ci numai bani monedă. Haosul din oraș se mărea cu răspândirea fiecărui svon, care de care mai tendențios, lansat de jidănimea interesată. Timpul trecea așa de greu încât îți se părea că s'a oprit și numai obișnuința trecerii lui te mai făcea să gândești la necunoscutul clipei viitoare.

Cu toate acestea, majoritatea populației creștine din Cernăuți, compusă din funcționari, mici proprietarii de prin suburbii și comercianți, mai așteptau desfășurarea evenimentelor și nu se gândeau să plece și să-și părăsească avutul pentru care au muncit o viață întreagă, mai cu seamă că încă nu se anunțase nimic oficial și afară de aceasta nici nu aveau mijloace de transport, deoarece nimeni nu se interesa de soarta acestor cetățeni și nu se organizaseră niciun fel de mijloace de evacuare ordonată. Toți așteptau să se ia unele măsuri de către autoritățile locale, să-și poată salva măcar o parte din avere; iar cei ce plecau de abia puleau lua câte un geamantan sau două cu îmbrăcăminte și lingerie, lăsând totul pradă bandelor de hoți de prin suburbii, portarilor ucraineni — a acelor vestiți „Hausmaistri” — jidanilor de prin apartamentele sau casele vecine și dorinței de furt și comoditate a bolșevicilor troglodiiți, care urmau să sosească.

Ion Râmnic și Valerian Frunzaru, priveau, auzeau și simțeau toate aceste nenorociri abătute peste viața liniștită a unei populații care aștepta, dacă nu să fie apărată, cel puțin să i se dea mijloace să-și salveze ea singură avutul unei munci îndelungate.

Mai vorbiră cu unii și cu alții de pe la autoritățile care erau cele mai în măsură să cunoască adevărata situație, dar nu reușiră să se lămurească deplin asupra evenimentelor ce vor

urma. Unele autorități primăra la amiază ordin să se evacueze în interior, și peste o oră sau două alte ordine să rămână pe loc și să lucreze normal. Deci ce puteau și funcționarii care se ocupau cu împachetatul și despachetatul lăzilor cu diferite scripte și arhivă, iar familiile lor stăteau acasă singure și fără niciun sprijin?

Inserase. Cerul acoperit cu nori negri și mari apăsa greu deasupra orașului învesmântat în lumini tremurătoare. Geamurile tuturor caselor erau luminate, iar prin ferestrele deschise pătrundeau în stradă sgomote de uși trântite, de mobile mutate dintr'un loc în altul sau răsturnate și diferite voci omenesti care strigau, dădeau instrucțiuni servitorilor sau discutau cu glas tare. Mașini, trăsuri, căruțe țărănești și tramvaie arhipline, continuau să se îndrepte spre gară unde refugiații sperau să fie prințre cei dintâiu ca să ocupe câte un loc în trenul personal care pleca spre București la orele unsprezece noaptea.

Cei doi prieteni trecură prin fața Societății de telefoane unde, o mulțime de cetățeni așteptau înlăuntru și pe stradă, să poată obține o convorbire telefonică cu interiorul Țării — și se îndreptară spre un restaurant creștin să ia cina. Și în restaurant era aglomerație mare și toată lumea discuta despre ultimatum-ul dat de soviete, anunțat oficial la posturile noastre de radio.

— De când începe evacuarea și ce termen

s'a fixat pentru plecarea autorităților și populației? întrebă avocatul pe patronul localului.

— Evacuarea începe chiar acum, dar bolșevicii au fixat un termen de patru zile pentru retragerea armatelor noastre de pe diferite zone și a populației civile.

— De sigur că trupele sovietice vor intra în oraș înainte de acest termen?

— Spunea un profesor venit acum o jumătate de oră dela Vijița că dincolo, pe malurile poloneze ale Ceremușului, s'a instalat foarte multă armată bolșevică și se aud sgomote de tancuri. Mai spunea că în unele puncte, trupelor comuniste au trecut Ceremușul, dar soldații noștri care nu primiseră niciun ordin, au deschis foc și bolșevicii s'au retras fără să reacționeze.

— Când intră în vigoare pactul încheiat între guvernul Român și cel sovietic? întrebă judecătorul.

— De mâine, din douăzeci și opt Iunie.

— Cred că mâine vor intra și în Cernăuți, vorbi din nou avocatul.

— Sigur că da; aici suntem foarte aproape de frontieră.

— În Basarabia o să fie mai greu, adică n'o să ajungă chiar din prima zi la Prut, aproape de Ungheni.

— De bună seamă că nu, — zise judecătorul, — fiindcă distanța este cu mult mai mare și nici căile de comunicație nu sunt atât de

bune ca în Bucovina. Vor ajunge la Prut peste trei-patru zile, doar merg și ei comod, așa ca într'o țară fără stăpân și deci fără nicio teamă și grabă.

— Ei, domnilor, la asemenea nenorocire ne-a adus politica noastră cu atâtea și atâtea fapte de care mi-e silă să-mi mai amintesc, zise restauratorul oftând adânc.

— De ce nu ne ajută Franța și Anglia că sunt în bune relații cu bolșevicii și ne-au garantat și nouă frontierele?

— De ce... Vă întreb și eu de ce nu ne-am ales prieteni de actualitate nu de tradiție? Acum plătim, și plătim foarte scump, atât de scump ca niciodată.

— Să nu crezi că va fi de lungă durată, observă Ion Râmnic. Eu sper că peste un an sau doi va cădea și bolșevismul, dacă nu prin războiu, prin revoluție, că prea s'a copt buboiul și gemetele atâtor milioane de oameni se vor prefăce în uragan, nu în răscoale.

— Să vă audă Dumnezeu, încheie restauratorul depărtându-se.

Râmnic și Frunzaru plecară curând din restaurant. Se duseră împreună pe la locuința fiecăruia și împachetară în geamantanăne și baloturi tot ceea ce se putea împacheta. În camere numai rămaseră decât mobilele goale și ici, colo câte un tablou fără mare valoare. Apoi ieșiră în stradă și se îndreptară spre gară.

Diferite mașini și căruțe, încărcate cu per-

soane și bagaje se îndreptau în goană pe strada Ștefan cel Mare, spre ieșirea din oraș.

Deși era o oră târzie, străzile erau destul de aglomerate. Intr'un grup de cetățeni care discutau la un colț de stradă, se auzi vocea unuia, desnădăjduită și plângătoare:

— Cu ce să-mi duc copii, domnilor, că am șase și toți sunt mici. Ce să fac cu ei, să-i las aici cu bolșevicii?

Ion Râmnic se apropie de cel ce vorbea și-l întrebă:

— De ce nu te-ai dus la Rezidența Regală, să te plângi acolo?

— Parcă m'ascultă cineva...

— Ia-ți mâine dimineață copiii și nevasta și du-te acolo, că n'o să te lase aici cu bolșevicii.

— Să știți că nu-i rău. Mulțumesc, domnule, pentru sfat. Iată, m'am mai bucurat puțin. Așa o să fac și nu cred să mă lase cu copiii la bolșevici... Sigur n'o să mă lase, vorbi cetățeanul încurajându-se singur.

Până la gară întâlnește foarte mulți oameni care alergau pe străzi să-și afle mijloace de transport sau pentru alte interese nerezolvate în timpul zilei. Toată lumea era zăpăcită și foarte des vedeai oameni oprindu-se și privind în sus, în negurile care acopereau cerul și orașul, părându-li-se că sgomotul dela motoarele automobilelor e sgomot de avioane sovietice.

Ajunseră la gară. Trenul personal dela orele unsprezece, plecase. Cu toate acestea, pe peron,

în sălile de așteptare și pe toată strada din fața gării, o mulțime imensă de bărbați, femei și copii așezați pe jos sau pe geamantănele și legăturile care le aveau cu ei, așteptau să se formeze vreun tren special sau să plece cu trenurile de a doua zi dimineața. Se auzeau copii și femei plângând, bărbați vorbind revoltat și înăbușit, chemându-se unii pe alții sau interesându-se de mersul trenurilor. Peste tot se vedea o debandadă revoltătoare și dureroasă. Nicio organizare, nicio inițiativă din partea nimănui nu dădea nenorociților care-și pierduseră toată munca vieții lor nici măcar siguranța persoanei lor și a familiilor, culcate pe trotuarele vărtoase și reci.

Convoaie întregi de mașini și căruțe continuau să urce pe strada Regele Ferdinand, fugind din oraș. Intr'un târziu, Ion Râmnic vorbi încet, mai mult pentru sine:

— Astă toamnă râdeam de polonezi și le condamnăm încăpăținarea...

— Acum, să ne condamnăm incapacitatea noastră, răspunse Frnuzaru căutând cutia cu chibrituri să-și aprindă țigara.

IX.

Zorile zilei de douăzeci și opt Iunie îi găsiră hoinărind pe străzi, printre grupuri de cetățeni care fugeau cu căruțe țărănești func-

ționari care alergau dela o instituție la alta și jidani cu priviri ironice și satisfăcute. Timi pul trecea greu și dureros pentru cei ce se pregăteau să fugă și întârzia peste așteptările celor nerăbdători să vadă orașul cât mai curând ocupat de armatele sovietice.

Pe la orele nouă dimineața se răspândi știrea că bolșevicii au trecut frontiera iar tancurile lor înaintază spre interior. Toate prăvăliile se închiseră, porțile caselor în majoritate locuite sau proprietăți jidănești, se încuiară, iar jidanii stăteau pe la ferestrele etajelor privind batjocoritor și râzând mulțumiți de tragedia populației creștine și în special a Românilor care părăseau orașul.

Deși în oraș se mai aflau unele autorități care făceau siguranța populației și a edificiilor până la predarea orașului sovieticilor, totuși mai multe bande de tineri comuniști, — jidani și ucraineni — începură să manifesteze pentru soviete, sbierând, înjurând Statul Român, fluerând și cântând fragmente din Internaționala comunistă. Grupurile de manifestanți și de derbedei, adunați mai mult pentru spargerii și jafuri, se formară prin suburbii și prin străzile cu populație jidănească, veniră până aproape de Piața Unirii în liniște și aici începură a se prezenta ca exponenți ai celor mai asupriți cetățeni din Statul Român și ca mari admiratori ai regimului de dincolo de Nistru. Unii din ei purtau stegulețe roșii, alții cocarde și banderole cu în-

signele comuniste. Cetele de manifestanți și de pungăși conduși de jidani fură oprite și silit să se împrăștie afară de o parte care se retraseră pe străzi mai dosnice, se formară în grupuri mici și înaintară neobservați spre Penitenciarul din Piața Grigore Ghica Vodă unde se aflau deținuți mai mulți comuniști și diferiți infractori ordinari, cu scopul de a forța ușile închisorii și a-i elibera. Se produse o învălmășeală mare și derbedeii se grupară și înaintară spre Penitenciar. Un gardian dela închisoare fu împușcat de către un individ din mulțimea golanilor iar ceilalți se retraseră. Comuniștii năvăliră pe coridoarele închisorii, deschiseră celulele și toate epavele societății Bucovinene fură eliberate. Primul lor gând fu să se îndrepte spre localul Prefecturii din apropiere, să-l ocupe și să-l devasteze; însă o salvă de împușcături trase de un ploton de soldați care mențineau ordinea în fața Palatului Administrativ îi făcu să-și schimbe itinerariul și, urlând ca niște fiare turbate, porniră la vale pe alte străzi, spre Piața Unirii.

Advocatul și judecătorul stăteau în fața Palatului Administrativ și manifestau multă neliniște pentru întârzierea camionului plecat la Rădăuți cu familiile și bagajele unor funcționari dela Prefectură și încă nu se înapoiase, deși timpul care-i fusese fixat pentru o cursă, trecuse de mult.

Era aproape orele două după masă. Ingrijo-

rarea lor creștea și mai mult fiindcă se anunțase oficial că tancurile sovietice au ajuns la Cozmeni și se spunea că pe la orele două și jumătate, sau trei, vor intra în Cernăuți.

Intre timp, veni un funcționar cu motocicletă dela Rădăuți care aduse vestea că a întâlnit camionul pe lângă Tărășeni și l-a lăsat în urmă. Advocatul Podaru care le promisese că-i va transporta cu toate bagajele la Suceava, îi asigură că dacă mai întârzie camionul lașteptat, le va pune la dispoziție altul deoarece și el cu familia sa erau în aceeași situație și tot la Suceava voiau să plece.

Un alt funcționar venit din centrul orașului, îi informă că grupuri de jidani înarmați cu puști și pistoale, ocupaseră unele instituții civile și militare și se instalaseră în multe case părăsite de stăpânii lor. Alte cele mai mari plecară la podul de peste Prut pentru a distruge barajele antitanc. Afară de acestea, bande de derbedei conduse de jidani comuniști, circulă pe străzi și atacă populația care se refugiază și mai cu seamă funcționarii Români, se instalează prin diferite case jidănești din centrul orașului și împușcă asupra patrulilor de soldați și gardieni, iar la unele case au fost arborate steaguri roșii cu insigne comuniste cusute pe ele.

Cei doi prieteni, însoțiți de câțiva funcționari dela Primărie, nu-și mai aflau liniștea. Trecuse de ora două și jumătate și camionul tot

nu sosise. Dacă mașina nu mai venea până la ora trei fără un sfert, se hotărîră să plece pe la locuințele lor, să-și ia puțin bagaj din ceea ce li se va părea mai important și mai de valoare și să plece pe jos până la bariera orașului ca de acolo să găsească vreo mașină de ocazie.

Traversară strada din fața Palatului Administrativ și intrară în grădina Arboroasa.

— Hai să ne mai uităm la catedrală, zise un funcționar; poate cine știe când vom mai vedea-o așa cum o lăsăm.

Ieșiră cu toții în strada Ștefan cel Mare — în fața bisericii — își făcură cruce și fiecare spuse câte o rugăciune.

— Ia, uitați-vă, vorbi un funcționar bătrân cu glas tremurător și emoționat; văd o lumânare arzând pe pragul bisericii...

— O fi aprins-o cineva înainte de plecare, răspunse judecătorul.

— Unde vezi lumânarea? întrebă Râmnic.

— Eu nu văd nimic, zise alt funcționar.

— Uitați-vă bine, răspunse funcționarul bătrân făcându-și cruce. Doamne ajută-ne și apără biserica, se închină bătrânul și începu să spună Tatăl Nostru.

Ceilalți se uitară la el, îl văzură neclintit și transfigurat, își ridicară pălăriile de pe cap și începură să spună cu toții Rugăciunea Domnească.

În acel timp, doi jidani tineri trecură pe partea cealaltă a străzii și scupară pe poarta

catedralei. Unul, căută cu privirea pe jos, apoi veni în mijlocul străzii, ridică o piatră desprinsă din pavaj și o aruncă în curtea bisericii. Piatra se rostogoli pe trotuarul care ducea la intrare și, cu sunet sec, se opri în perețele din dreapta ușii.

Ion Râmnic văzu nelegiuirea săvârșită de creaturile neamului blestemat și se repezi spre ei. Ceilalți îl urmară; dar, jidanii fugiră pe strada Episcopul Hacman și când se văzură ajunși, se întoarseră, scoaseră câte un pistol și începură să tragă. Gloanțele trecură prin frunzele copacilor din curtea bisericii, iar unul nimeri trotuarul chiar între picioarele avocatului.

— Asta o să-l păstrez ca să nu vă uit, criminalilor!... strigă Râmnic ridicând de jos glonțele turtit și încă fierbinte.

Jidanii care probabil terminară cartușele sau le fu teamă, fugiră până în strada Iancu Flondor unde cotiră la stânga, pe lângă localul Administrației Fondului Bisericesc.

— Hai să ne întoarcem, vorbi cineva; poate a venit camionul.

Nu departe se auziră câteva împușcături răselețe, câteva strigăte, apoi o salvă de mitralieră răsună scurt urmată de sgomotul unor bucăți de sticlă căzută pe piatra trotuarelor.

— Să nu mai stăm aici, domnilor, zise judecătorul. Cine știe ce se mai poate întâmpla și apoi, să nu pierdem singurul nostru mijloc de scăpare.

Se întoarseră. Funcționarul bătrân care văzuse

lumânarea aprinsă în ușa bisericii, mergea gânditor și cu capul în jos.

— Ce ziceți, domnilor, de lumânarea care-a șazut-o bădița Filimon în ușa catedralei? întrebă un funcționar tânăr.

— Poate din cauza soarelui, răspunse altul.

— Eu cred că-i un semn dumnezeesc, vorbi Ion Râmnic. N'am văzut lumânarea aprinsă, dar când am început să mă închin, am simțit o liniște atât de mare încât îmi auzeam bătăile inimii și parcă vedeam biserica luminată, auzeam glasuri de preoți, cântece și clopotele sunând.

— Dar jidanii, blestemații... Să scuipe și să arunce cu pietre în biserică, în sfânta cruce, în Dumnezeu... Niciodată nu m'am gândit că în viața mea o să fiu martorul unei asemenea grozăvii, zise judecătorul înfiorându-se.

— Mie mi s'a părut că-s mai mulți, răspunse avocatul. Și-apoi să mai tragă și cu pistoalele! Bine că nu ne-a nimerit nici pe unul. Ia, uitați-vă la acest obiect care era să mă oprească în Cernăuți.

Bucata de plumb turtit trecu din mână în mână și toți înjurară și blestemară crimele săvârșite de neamul lui Iuda de-a-lungul istoriei sale.

Când ajunseră în fața catedralei, se opriră cu toții, se închinară și intrară în grădina Arboroasa.

În fața Palatului Administrativ, două camioane

erau gata de plecare, iar dinspre strada Cucurului Mare, venea altul.

— Uite, dragă Râmnic, acum e ora trei fără un sfert, zise avocatul Podaru; cred că mai avem timp o jumătate de oră ca să plecăm în liniște. Ia tu acest camion și du-te la tine și la Frunzaru, luați-vă bagajele și veniți cu el înapoi că vreau să mergem și pe la mine, pe strada Universității. Să fiți atenți și să nu provocați jidanii că rămânem cu toții aici, în iadul care se deschide și stă să ne înghită.

Râmnic și Frunzaru se urcară în camion și porniră; întâiu la locuința lui Frunzaru și pe urmă la a sa care se afla mai aproape.

La locuința judecătorului nu avură nicio neplăcere, dar când ajunseră acasă la el, fură întâmpinați de un grup de jidani care locuiau în subsolurile unor case din apropiere și care încercaseră să forțeze ușa de la apartamentul său și să-l ocupe.

Avocatul intră în casă și, ajutat de portar, în câteva minute își încărcă tot bagajul în camion.

— M'au amenințat cu arma, domnule doctor. Ia, uitați-vă la cismarul acela ghebos și murdar. Dacă-ați fi auzit ce gură făcea și cum vă înjura... Acum, eu ce să fac, domnule doctor? întrebă portarul, un țăran dintr'un sat românesc din județul Storoiște.

— Ce să faci? Ia-ți nevasta și vină cu noi.

— Foarte bine, domnule doctor că, dacă rămân aici o să mă mănânce jidanii.

Portarul ieși imediat din locuință ducând două geamantane de nuiele, iar nevastă-sa o traistă țărănească plină și grea și se instală în camion.

Ion Râmnic sună la o ușă de la parter unde locuia jidanul proprietar al casei. O jidancă bătrână și grasă îi deschise după ce se uită prin geamul mic și rotund fixat în tabla de sus a ușii.

— Iiii, domnu' doftor? Încă n'ați fost plecat, domnu' doftor?

— Încă nu. Unde-i domnu' Ițcovici?

— I șeva ubusit, doar me deja. Da, di și nu plecați, domnu' doftor?..

— Lasă, madam, că plec acuma. Ce, te temi c'am să rămân aici? Ascultă, să aveți grijă de apartamentele mele. În unul am mobila complectă. Vezi să nu mi-o ia cineva și să nu-mi strice pereții, parchetul și sobele.

— Noi nu putem, noi nu amestecat, la noi frică; di și ni trebi belea pi cap?..

— Ascultă, madam Ițcovici, să aveți cu toții grijă de apartamentele mele că eu mai vin în Cernăuți și-o să ne mai întâlnim..

— Nu mai vii, domnule, niciodată, se auzi o voce din antreu. Poți să-ți iai gândul pentru totdeauna de la Cernăuțiul nostru...

— Cine vorbește? întrebă sever avocatul.

— Un buiat prost de la fata meu, răspunse

jidanca. Lăsați, domnu' doftor, că o să ne uităm noi la casa la dumeta.

— Așa, așa, madam Ițcovici; și ție măi pui de jidan murdar și nespălat, o să-ți rup urechile când o să mă întorc în Cernăuți, încheie avocatul coborînd treptele de la intrare.

Din stradă, auzi râsul băiatului și câteva injurături adresate Românilor.

— Ai auzit, Valeriane, cum mă înjură un pui de jidan de vreo cincisprezece ani? întrebă avocatul urcându-se în camion.

— Cum să nu înjure, dacă acum e timpul lor? Mi s'a spus că jidanii își învață copiii de mici să nu fie dușmani și să ne urască.

Camionul porni cu viteză și în câteva minute ajunse la Palatul Administrativ. Avocatul Podaru îi aștepta și era foarte agitat.

— Credeam că vi s'a întâmplat ceva, zise el. Hai să ne grăbim; mi se pare că bolșevicii au trecut Prutul.

Camionul porni din nou prin Piața Grigore Ghica Vodă și la vale pe strada Titu Maiorescu. În curând ajunseră. În timp ce, cu toții se coborîră din mașină să aducă bagajele avocatului, șoferul se urcă pe camion, așeză celelalte bagaje în partea de dinapoi și câte un geamantan sau balot pe alături și astfel făcu în mijlocul camionului un loc de stat, ferit de gloanțe, dacă ar împușca cineva în camion. Pe urmă, desfăcu o foaie de cort și acoperi bagajele și persoanele care se urcară înăuntru.

De departe se răspândi svon de motoare streine și, nu peste mult timp, mai multe avioane sovietice, venind dinspre suburbia Roșă, apărură deasupra Cernăuțiului rotindu-se încet și cu sgomot asurzitor.

— Pe unde mergem? întrebă Ion Râmnic așezându-se în față, lângă șofer.

— Aș vrea să mergem pe strada Brâncoveanu, răspunse șoferul; poate-l găsește pe tata, să-l iau și pe el.

— Atunci trecem prin Piața Unirii; dar putem merge și prin piața Vasile Alecsandri.

— Mergem pe oriunde și nu trebuie să ne fie frică, doar avem patru zile în care timp poate să fugă cine vrea și nimeni nu poate să-l oprească, răspunse șoferul.

— Așa ar trebui să fie, dar cine știe ce le mai trece prin cap, pravoslavnicilor...

Camionul porni din nou, trecu pe lângă palatul Societății pentru Cultură și Literatură, coti pe strada Aron Pumnul și opri la începutul străzii Brâncoveanu. Șoferul coborî și intră într-o clădire din partea dela deal a Primăriei.

În Piața Unirii era o sgomotoasă manifestație. Ion Râmnic coborî și el din camion și priveliștea care i se înfățișă îl umplu de revoltă și scârbă. Aproape la toate geamurile caselor, atârnavu steaguri mari și roșii, cu secera și ciocanul cusute pe ele. În piață și pe străzile din apropiere, o mulțime imensă de jidani cu stegulețe roșii în mâni, așteptau sosirea armatelor so-

vietice. Unii purtau banderole roșii pe brațul stâng și coarde cu insignele comuniste pe piept. Jidance îmbrăcate în rochii sau bluze roșii, cu buchete de flori tot roșii, așteptau pe marginea trotuarelor, aliniate până la vale pe strada Regele Ferdinand, aproape de Administrația Financiară.

Nu trecu mult și dinspre gară se auziră sgomote de mașini grele care urcau dealul spre centrul orașului. Aplauzele, strigătele și țipetele jidanilor însoțiră primul tanc sovietic care apărură. În urma lui, veniau altele și altele, rostogolindu-se anevoios peste pavajul străzilor și strivind sub roțile mari și dințate miile de buchete de flori aruncate de jidance.

Mulțimea din Piața Unirii continuă să urle, să aplaude și să cânte Internaționala comunistă, mai cu seamă când primele tancuri se opriră și pe boturile lor verzi-cenușii se urcară tinere jidance îmbrăcate în rochii roșii, cu buchete de flori și cu steaguri comuniste. Jidancele cuprinseseră pe soldatul sovietic ieșit pe jumătate prin gura tancului și cântau împreună cu el, sau îl împodobeau cu flori. Toate tancarile care urmau celor dintâi, erau decorate cu buchete de flori roșii și pe toate se vedeau jidance în mâna dreaptă cu steaguri comuniste sau cu tablourile conducătorilor bolșevici, iar mâna stângă o țineau ridicată în sus, cu pumnul strâns în salut bolșevic.

— Măi Ioane, vorbi încet judecătorul dând

acoperișul camionului la o parte; unde s'a dus șoferul ăla că nu mai pot răbda? De ce l-ai lăsat să plece? Te pomenești c'a fugit.

— Ssst!... făcu avocatul și se ascunse după camion.

Câțiva jidani, cu pistoale în mâini, ieșiră din gangul Primăriei, se uitară bănuitori la camionul staționat și porniră la vale.

Ion Râmnic se urcă în mașină fiindcă văzu șoferul venind c'un bătrân schiop și c'un pachet mare sub braț.

Camionul porni spre Piața Grigore Ghica Vodă, coborî pe strada Cuciurul Mare și de acolo, pe mai multe străzi întortochiate, ocolî grădina publică și ieși înaintea tancurilor sovietice, la bariera orașului.

La vreo douăzeci de metri în fața barierei, un grup de indivizi stăteau în mijlocul străzii și le făceau semne să oprească. Avocatul cunoscu multe de jidani tineri și de lucrători de prin depozitele de lemne de lângă gara Grădina Publică și văzu că aproape fiecare ținea în mână câte o pușcă sau un pistol.

— Să nu oprești!... strigă el șoferului. Să nu oprești că suntem pierduți!

Șoferul accelerează până la maximum de viteză și camionul se apropia fulgerător de grupul care se încăpățina să le ațină calea.

— Treci peste ei!... strigă Râmnic; noi să scăpăm!...

— A!... exclamă amândoi deodată închizând ochii și cutremurându-se.

Camionul lovi în plin. Mai întâiu parcă voi să se oprească, se aplecă puțin într'o parte, dar își reveni și porni vertiginos de repede înainte, pe șoseaua netedă și dreaptă.

Câteva țipete de moarte străpunseră liniștea împrejurimilor și acoperiră uruitul motorului înfiorând tăcerea caselor cu ferestrele astupate. Pe urmă, strigătele și țipetele se înmulțiră, se auziră mai multe împușcături, până când, camionul coborî în vale, spre satul Ceahor.

— I-am turtit, lua-i-ar dracu' de tâmpiți!... vorbi șoferul cu voce nesigură.

— Ducă-se la dracu'... încheie avocatul aprinzându-și nervos o țigară.

Mașina gonia cu aceeași viteză lăsând în urmă convoaie de căruțe încărcate cu femei, copii și bagaje diferite. Alți bărbați și femei, cu copii în brațe sau ducându-i de mână, toți împovărați cu pachete, geamantane sau trăisti țărănești, veneau grăbiți pe marginea drumului uitându-se speriați înapoi, sau oprindu-se și schimbând greutatea de pe un umăr pe celălalt. Alte grupuri de țărani păseau încet în urma carelor cu boi sau a căruțelor trase de câte un cal mic și slab, mânănd din urmă turme de vite legate de funii întreolaltă sau de vehicule. Animalele se speriau, se smuceau să fugă, își loveau coarnele unele de altele și mugeau trist și răgușit. Praful stârnit de mașină se ridica în valuri mici, învăluia convoaiele de refugiați rămași în urmă, întuneca puțin vederea șoselei.

apoi se așeza domol pe oameni, pe animale, pe iarba din șanțuri și pe frunzele late de porumb din ogoarele de la marginea drumului.

Ion Râmnic privea cu mare durere șirurile lungi de refugiați, orășeni și țărani, care-și părăsiseră căminurile, ogoarele gata muncite, locurile amintirilor vieții lor, mormintele părinților și copiilor și toată truda și agoniseala atâtor ani și plecau pribegi, spre necunoscut, de frica hoardelor de bolșevici, ca'n vremuri de dureroase bejenii.

Apoi, mașina ajunsese și lăsă în urmă mai multe cete de bărbați, unii în cămași și indispensabili, alții în halaturi și pijamale de diferite culori, care mergeau încet pe marginele drumului, oprindu-se din când în când să se odihnească sau să se așeze pe iarba șanțurilor și să rămână în urma convoiului. Câțiva soldați cu câte un braț bandajat și legați de gât, făcură semne de oprire.

— Oprim, domnule doctor? întrebă șoferul micșorând viteza.

— Oprim, oprim, răspunse Râmnic. Oare cine sunt ăștia?...

— Bolnavii dela Spitalul Militar...

— Cum?... Nici de soldații bolnavi nu s'a îngrijit nimeni?...

— Așa cum vedeți, zise șoferul. Spunea cineva că era acolo un medic jidan, un căpitan, care încă de dimineață încercase să otrăvească bolnavii; pe mulți i-a bătut și le-a rupt bandajele.

Aceștia care se văd sunt numai acei (care nu erau în situații grave și au putut fugi, ceilalți au rămas acolo...

— Ingrozitor!.. exclamă avocatul coborîndu-se din mașină.

— Ce s'a întâmplat? întrebă Podaru ieșind de sub învelitoarea camionului. Se ridică de jos și soția cu băiatul lor, iar judecătorul Frunzaru sări din camion.

— Ia priviți la nenorociții ăștia, — vorbi Râmnic, — și vă cutremurați. Sunt bolnavii dela Spitalul Militar...

— Intr'adevăr, ne mai pomenit!... se miră judecătorul. Ar trebui să-i luăm cu noi, măcar pe cei mai slabi sau în stare gravă.

Bolnavii, văzând că s'a oprit camionul se adunară în jurul mașinii și toți se rugau să fie luați că nu mai pot merge.

Unui soldat operat de curând de apendicită, i se deschise rana și sângele curgea din belșug prelingându-se în șiroaie late pe picioarele goale și slabe.

— Uitați-vă la nenorocitul ăsta... Asta-i civilizație?... Asta-i omenie?... Nu te doare, camarade? întrebă judecătorul.

Soldatul zâmbi frumos, își apăsă cu o mână pe rană iar cu cealaltă își șterse sudoarea de pe frunte și răspunse:

— Nu mă doare, dar am temperatură și simt că mi se oprește respirația.

Ceilalți bolnavi nu se prezentau atât de grav

afară de vreo trei care aveau oarecare mefehme la picioare și nu puteau merge.

— Trebuiești bandajat, camarade, că dealtfel mori pe drum. Cine are bandaj, sau cârpe curate? întrebă Râmnic.

— Îi dau eu o cămașă curată, se oferi un caporal în uniformă de vânător. O putești rupe, zise el desfăcând un pachet și scoțând o cămașă militară.

Soldatul operat de apendicită se întinse cu fața în sus pe marginea șanțului și Ion Râmnic ajutat de caporal și de Frunzaru îi desfăcu bandajul plin cu sânge.

— Eu sunt de la munte și sunt tare, zise bolnavul; să-mi puneți peste rană câteva frunze de patlagină că o închide și-mi face bine. Trebuie să fie pe aici prin șanț.

Alți soldați căută prin iarbă și rupse câteva frunze late pe care le spală cu apă dintr'o sticlă ce o avea asupra sa și le întinse avocatului.

Advocatul lipi frunzele pe pielea tăiată și sângerândă, puse deasupra o batistă curată și înfășură strâns rana soldatului cu fâșii de cămașă ruptă.

— Acum mi-e bine de tot, vorbi soldatul. Mulțumesc pentru facere de bine. Pot să merg pe jos până la noi, la Valea Putnei.

— Mergi cu noi, cu mașina, zise judecătorul; dar, nu-și termină vorba că în apropiere se auziră sgomote de motoare și de după o cotitură apărură câteva motociclete cu ataș pe

care se aflau soldați bolșevici înarmați cu puști mitraliere.

Toți rămaseră ca împietriți. Ion Râmnic îi făcu semn lui Frunzaru și amândoi intrară într'un ogor cu porumb înalt unde se așezară cu fața în jos.

Motocicletele trecură în fața camionului, se întoarseră și opriră. Din atașul uneia se ridică un gradat bolșevic, — mic, urât, cu fruntea numai de două degete și fața neagră și buboasă, îmbrăcat într'o b'uză kakie foarte șifonală și pătată pe gulerul căreia se vedeau de ambele părți câte două stele roșii — și începu să vorbească și să facă semne șoferului să întoarcă mașina. Șoferul se prefăcea că nu înțelege, dar bolșevicul scoase un pistol mare și-l îndreptă spre el strigând ceva în limba rusă amestecată cu cuvinte din altă limbă.

Cei doi prieteni stăteau neclintii în ogorul de porumb și deși simțeau cum li se urcă pe gât și pe față o mulțime de furnici, nu clinteau nici un deget să nu-și trădeze ascunzătoarea. Inimile le băteau atât de tare încât unul o auzea pe a celuilalt și o sudoare rece le încingea frunțile ascunse între buruiene.

Podaru încercă să se coboare din camion, dar un sovietic îl observă și strigă să rămână acolo. Soția sa și băiatul începură să plângă.

Bolnavii dela Spitalul Militar și mai mulți refugiați care se adunaseră, stăteau la o parte și priveau cu groază scena, neștiind care va

fi și soarta lor. Un soldat bolșevic întrebă în limba ucraineană dacă nu știe cineva să vorbească ucrainește. Știau mai mulți, dar nimeni nu îndrăzni să răspundă. Bolșevicul mai repetă odată întrebarea și un țăran bătrân se apropie de motocicletă și-l întrebă ce are de spus.

Sovieticul începu să vorbească sgomotos făcând diferite gesturi, arătând la camion, la șofer și în direcția Cernăuțului.

Țăranul traduse în românește vorbele comunistului spunând că ei cer să se întoarcă șoferul cu camionul și toți câți se află în el înapoi la Cernăuți, deoarece acest camion a omorât doi tovarăși și a rănit alți trei. Pentru aceasta, cel vinovat trebuie să fie dus înaintea comandantului și pedepsit. În caz că nu se supun imediat, cu toții vor fi împușcați chiar la fața locului.

Șoferul, galben ca și ceara și tremurând, se urcă la volan și 'n plânsul și țipetele femeilor din camion, întoarse mașina și încadrat între motocicletele sovieticilor porni spre Cernăuți.

În urma lor, refugiații rămaseră muți, cu ochii scâlțați în lacrimi și cu pumnii strânși.

Ion Râmnic și Valerian Frunzaru se ridicară din porumb, își făcură cruce și ieșiră în drum.

Refugiații, mai triști și mai abătuți ca înainte, își continuau drumul în convoiu lung, dureros și obositor. Peste ei și peste câmpurile cu holde mari, cădea o înserare senină și rece.

— Să mergem pe linia ferată, zise avocatul, — și amândoi traversară drumul și intrară în alt ogor de porumb cu frunzele umede și aspre.

— Săracul Podaru, încercă să vorbească judecătorul. De ce n'a plecat mai de vreme, poate scăpa, mergeam și noi cu altcineva și ne salvam lucrurile. Așa, iată unde am ajuns...

— Eu am pierdut totul, răspunse Râmnic. N'am decât ce vezi pe mine; copiii și nevastă-mea aproape la fel. Ce să facem? Așa a fost să fie. Bine c'am scăpat măcar așa...

— Toate se vor face, dragă Ioane, numai să dea Dumnezeu sănătate și să ajungem cu bine la Dornești, că de acolo mergem cu trenul până la Suceava.

— Eu mă duc direct la Iași că acolo mă așteaptă nevastă-mea cu copiii. O, de-aș ajunge mai repede. De azi dimineață simt o greutate pe suflet, un gând nelămurit care persistă și-mi dă o neliniște așa ca 'n ajunul unei mari nenorociri.

— Să nu crezi că poate i s'a întâmplat ceva doamnei sau copiilor...

— Nu cred, dar mă tem, mai ales că la Cornești sunt mulți jidani care ne dușmăneau...

— Ce tot vorbești! se răsti judecătorul. Imposibil să fie ceea ce spui. Ce-l crezi tu pe fratele meu, mămăligă? Să n'ai nicio grijă că te așteaptă cu toții la Iași. Ce-i dela Cornești până la Iași, câțiva kilometri?...

Ajunseră la linia ferată și porniră la vale pe-o cărare îngustă, cu pereți de iarbă înaltă și udată de rouă, din mijlocul șanțului.

— Cred că pe la orele șase d'mineea suntem la Dornești și la orele unu după masă, sunt la Iași.

— Așa cred și eu, răspuse judecătorul, și amândoi tăcură.

O pasere mare și neagră, cu sbor de săgeată, le trecu pe dinainte, făcu un ocol deasupra lor și se pierdu peste ogoarele încremenite în singurătate și făcere.

X.

Din noua gară de frontieră, Dornești, accelerațul neobișnuit de lung și tot atât de aglomerat, porni greu, fluerând strident și lovindu-și tampoanele cu șgomote sonore și scurte.

Gara, altă dată liniștită și populată mai puțin cu călători și mai mult cu figurile asiatice și recalitrante ale locuitorilor comunei, acum părea umită și parcă stingherită că nu mai poate asculta în liniște apropierea unei locomotive, freamățul luncii Sucevii și murmurul apei cu valuri mici și plăcut șoptitoare.

Trenuri de marfă cu vagoane fără număr și locomotivele detașate pentru manevră sau pentru alte întrebunțări așteptau, garate pe linii secundare, o plecare mai apropiată ori mai

târzie. Prin ușile larg deschise se vedeau interioare de vagoane cu bagaje trântite unele peste altele, cu refugiați dormind, mâncând, sau spălându-se în căldări de băut apă. Unii umblau pe peron în căutarea unor cunoștințe și a altor interese, de abia strecurându-se printre alți refugiați veniți cu alte trenuri și cu automobile de ocazie prin Siret, printre soldați cu echipament greu și armament neîntrebuințat, printre tineri țărani din diferite sate care plecau la unități, deoarece se sunase mobilizarea și printre bărbați, femei și copii din comuna cu numele gării, cu obiceiuri, limbă și mentalitate streină, barbară și dușmănoasă Țării noastre numai din idioțenia și îngâmfwarea neamului lor, decât dintr'o legitimă pretenție sau nedreptate.

Ion Râmnic stătea pe culoarul unui vagon de clasa întâia, cu coatele rezimate pe marginea geamului deschis și cu amândouă mâinile apăsându-și buzunarele dela piept ale hainei în care avea diferite acte și câteva carnetete de cecuri ale Băncii Naționale. „În total am șase sute de mii, își făcu el socoteala în gând, afară de carnetul de depuneri pierdut. Cred însă că și de acolo voi ridica banii, doar n'o să las pierduți peste două sute de mii... Imi iau nevasta și copiii, ne mai plimbăm câteva zile pe la Vatra Dornei și la Fălticeni și, cu Doamne-ajută, plecăm la București să începem altă viață”...

Își făcu diferite planuri ce trebuie să cumpere mai întâiu pentru îmbrăcămintea soției, a copiilor și pentru sine. Pe urmă, începu să facă inventarul obiectelor pierdute. Își evaluă pierderile suferite aproape la două milioane lei, afară de pământul și partea sa din ferma dela Cornești. „Frumoasă lovitură, zise el tare, dar nu-l auzi nimeni. Nu-i nimic, gândi mai departe, numai nevasta și copiii să se fi întors sănătoși.” Simți o greutate pe piept și pe frunte și-o neliniște îl făcu să scoată capul afară, în curent, să-și alunge un gând rău care începea să se strecoare tăios printre celelalte.

Parcă-i fu teamă să mai rămână singur și începu să se plimbe.

Judecătorul Frunzaru stătea într'un compartiment de vorbă cu niște ofițeri bătrâni.

— Am auzit că 'n Basarabia jidanii s'au purtat ca niște adevărate bestii, vorbi un maior cu părul și mustățile cărunte. Spuneau niște camarazi că nu numai în târguri și orașe, dar chiar și prin sate, jidanii împiedicau populația să se refugieze, îi luau bagajele și animalele dela căruțe. La unii, mai cu seamă la acei cu care avuseseră vechi dușmăni, ca: luptătorii naționaliști, comisarii, magistrații, comercianții și moșieri care le făceau concurență și alți dușmani a-i intereselor lor, le luau copiii și-i ascundeau cu scopul de a reține și pe părinții lor, ca răzbunarea să fie mai cruntă și mai întreagă.

Advocațul tresări, își duse mâna la frunte, clipi de câteva ori din gene și se rezimă cu spatele de peretele vagonului. „Le luau copiii și-i ascundeau cu scopul de a reține și pe părinții lor, ca răzbunarea să fie mai cruntă și mai întreagă.” Cuvintele i se întipăriră în minte atât de stăruiitor încât fiecare literă îi părea un cui înfipt adânc în creier și în inimă. Simți o fierbințeală inundându-i fața și-o ceață incoloră îi acoperi privirea. „Nu se poate, nu se poate”... se trudi el să rostească și să-și impună. „Nu se poate, nu se poate”... auzi în jurul său, glasurile jidaniilor din Cernăuți care așteptau armatele sovietice în Piața Unirii. „Nu se poate, nu se poate”... i se păru că rostește uruitul roșilor trenului.

Acceleratul trecu pe lângă un canton. Câteva case din apropiere semănau cu locuințele dela intrare în Cornești. Văzu strada largă și prost pietruită a târgului, cu casele jidaniilor joase și legate unele de altele, cu prăvăliile murdare și pustii, iar din pivnițele oblonite de lângă intrarea caselor, ieșind jidani mulți cu steaguri roșii în mâini.

Jidanii se adunau în cete mai numeroase, fluturau steagurile mai înalt, culegeau pietre de pe stradă și le puneau în buzunare și toți se îndreptau spre casa lor. „Nu se poate, nu se poate”... rosti moș Simion, servitorul cel bătrân, punând caii la căruța cea mare și nouă. „Nu se poate, nu se poate”... vorbi și studentul

Frunzaru așezându-se în fața copiilor lui să-î apere de jidanii care loveau în porțile închise.

— „Doamne ferește, Doamne ferește,” se închină Râmnic și porni spre compartimentul unde se afla Frunzaru.

— Incă n’au ajuns până la Prut, zise alt ofițer. Deseară sau mâine dimineața vor ocupa și malurile Prutului.

Advocatul se opri lângă ușă, mai ascultă puțin, apoi se întoarse din nou la fereastră. „Incă n’au ajuns până la Prut, gândi el. Să-mi fac planul cum trebuie să procedez. Dar, cred că mai au timp și astăzi să fugă, așa fără nimic, numai să treacă apa și-au scăpat. Au trecut sigur, încă de ieri, și m’asteaptă. Dar dacă n’au trecut? Dacă jidanii... criminalul ăla de Blumberg cu ceata lui de comuniști și de golani... „Nu se poate, nu se poate”.. zise el tare,

Trenul ajunsese într’o gară mare, cu peron lung și aproape pustiu.

Valerian Frunzaru ieși din compartiment și se pregăti să coboare.

— La revedere, dragă Ioane! Dumnezeu să-ți ajute și să-mi scrii unde te stabilești.

— Multă sănătate și noroc, Valeriane! Îți scriu îndată ce ajung la Iași. Sper însă, să viu pe la Suceava, așa în plimbare...

— La noi să vii, Ioane. Intreabă de profesorul Lungu, pe strada Ciprian Porumbescu. Mi-ar face mare plăcere să ne vedem în fa-

milie; fericiți, nefericiți, dar să fim împreună, încheie Frunzaru.

— Sigur, Valeriane; să ne mângâiem măcar cu vorbe și cu speranțe, răspunse avocatul rezimându-se de ușa vagonului și căutând să pară vesel.

— Drum bun, drum bun și la revedere!... mai salută judecătorul în timp ce acceleratul se punea în mișcare.

Ion Râmnic rămase singur pe același culoar cu miros de fum dela locomotivă și cu tristețea aceleiași singurătăți apăsătoare. Nerăbdarea creștea cu cât se micșora distanța care-l mai despărțea de Iași. Gândurile-i se ’nvălmășeau tot mai neclare și mai fatidice și teama de necunoscut îl înfloră. „Dacă nu-i găsește la Iași, gândi el, mă duc la Cornești, la Bălți, la Chișinău, la Cernăuți și chiar peste Nistru, nu mai să-i salvez sau, să-i mai văd odată și să mor. Dar, ce-i slăbiciunea asta, ce sunt aceste închipuiri și nelinișți care mi le fac singur?... Nevastă-mea cu amândoi copiii se află la Iași, la generalul Boldea, așa cum am hotărât și cum trebuia să se întâmple. Precis, precis, acolo se află doar am trimis și pe Vlad Frunzaru, om de încredere, să le ajute să plece. Așa dar, de ce să-mi coboresc singur și să-mi stie dispoziția? Mai bine să mă gândesc unde să ne stabilim, ce să ne cumpărăm întâiu și ce-am mai avut în casă și mi-a rămas în acel camion blestemat. Poate-mi mai salvează ceva portă-

rul sau Podaru... Ce bine ar fi!. Dar, cine știe ce se va 'ntâmpla cu ei și dacă vor putea să-și scape măcar viața. Manuscrisul lucrării mele... Ah, cât am muncit și n'am avut noroc!... Când să refac manuscrisul pentru care am muncit atâția ani, atâtea ore furate nopților de odihnă? Dar biblioteca, acele cărți atât de rare și scumpe; acele obiecte de artă culese cu multă chibzuință din atâtea călătorii în țară și în streinătate... Și, îmbrăcămintea noastră, aparatamente, mobilier și alte obiecte necesare unei gospodării care se fac greu și cu destulă cheltuială....

Gândurile unor pierderi atât de mari îl loveau fără milă și supărarea îl apăsa cu atâta perzistență încât ar fi preferat să sară din tren numai să scape de-o neliniște care-l copleșea peste măsură.

Ajunse în gara Pașcani. Cu mare greutate coborî și se amestecă în mulțimea neobișnuit de mare care, ne mai având loc pe peron, se răspândise pe amândouă marginile, prin sălile de așteptare, prin restaurante și în piața din 'napoia gării.

În jurul trenului era o aglomerație ne 'nchipuită. Refugiați Basarabeni, bărbați, femei și copii, se 'nghesuiau unii în alții, se chemau pe nume, strigau să li se dea bagajul, femeile țipau iar copiii plângeau și cu toții voiau să se urce cât mai repede în vagoanele supraîncărcate. De pe la ferestre, bărbații care-și fă-

cuseră loc și se urcaseră înainte, își chemau soțiile și copiii care rămăseseră jos și plângeau făcându-le semne disperate să-i ia și pe ei sau să se coboare.

Femei urcate în tren implorau pe alții să le dea copiii pe care nu-i putuseră lua și care, pierduți în mulțime, plângeau și-și strigau mamele.

Unii își cereau bagajele lăsate pe peron sau le dădeau în seama cunoscuților rămași în gară. Soldați și funcționari ceferiști căutau să mențină ordinea, dar curând renunțau și priveau cu durere această sbatere a oamenilor de a se depărta cât mai mult de locurile apropiate de nenorocirea lor și a se salva măcar cu viață.

Dela locomotivă se auziră câteva fluierături scurte și acceleratul se puse în mișcare. Strigăte, țipete și plânsete însoțiră trenul care se depărta greoiu, lăsând în urmă atâta tristețe și despărțind copiii de părinți, soții de bărbați și puținul avut al multora salvat cu greu din ghiarele bolșevicilor năvălitori.

Ion Râmnic umbla, prin mulțimea refugiaților să găsească vreun cunoscut din Cornești sau din Iași care să-i dea unele informațiuni despre soție și copii. Se adresă unora, întrebă pe alții, dar nimeni nu-i putea da vreo lămurire. Unii, așezați pe geamantane sau pe baloturi, aveau privirea fixă și nici nu-i răspundeau. Advocatul îi înțelegea pe toți și îndreptându-se

spre trenul care urma să plece spre Iași, renunță să mai întrebe pe cineva.

Intră într'un compartiment și se gândi că ar fi timpul să dormă măcar o oră, deoarece de două nopți nu închisese ochii. Se privi în oglinda din perete și se văzu slăbit, cu cearcăne vinete în jurul ochilor, iar fața nebarbierită îl arăta mai bătrân cu vreo zece ani. O mulțime de gânduri îl necăjiră din nou și oricât încercă să adoarmă, nu reuși. Aproape de plecarea trenului, auzi pași pe culoar și cineva intră în compartiment. Supărat se ridică de pe canapea dar se însenină numaidecât fiindcă în persoana care intrase recunoscuse pe un învățător bătrân din Cornești întâlnit des în casa socriilor săi.

— Domnul Răsvan, da? întrebă avocatul întinzându-i mâna.

— Chiar el, răspunse noul venit, descoperindu-se. Al... era cât pe ce să nu te cunosc... Să trăești, cucoane Nicule, să trăești!..

— Hai, stai jos, domnule Răsvan, că vreau să te 'ntreb multe. Ei, când ai plecat dela Cornești? Pe nevastă-mea ai văzut-o?..

— Din Cornești am plecat ieri pe la orele patru după masă. Pe nevasta dumitale am văzut-o, cum să n'o văd, doar suntem aproape vecini, răspunse învățătorul așezându-se.

— Dar unde-ai văzut-o, la Cornești sau în altă parte? A plecat din Cornești?.. Când ai întâlnit-o ultima dată?..

Învățătorul întârzie cu răspunsul, se încurcă în vorbă și parcă voia să ascundă ceva.

Advocatul observă ezitarea dascălului și o mulțime de bănueli îl copleșiră, iar nerăbdarea-i creștea cu atât mai mult cu cât celălalt își amâna precizările.

— Hai, domnule Răsvan, vorbește odată; nu vezi că ard de nerăbdare?

— Pe duduia Maria și copiii i-am văzut ieri pe la orele șase și jumătate după masă venind cu căruța încoace, spre Ungheni. De abia ieșiseră din târg. Mai era cu ei un tânăr necunoscut și Simion, servitorul. Dar, de, știu eu ce s'o fi 'ntâmpat, că mi-au spus niște oameni din Cornești că l-au văzut pe Simion noaptea târziu întorcându-se în sat, singur și parcă era bătut că mergea încet și se odihnea des.

— Și despre nevastă-mea nu știi mai mult nimic?.. Oare o fi trecut Prutul?..

— Cred că da, doar bolșevicii încă n'au ajuns la Prut și nu se știe dacă vor veni și mâine. Mi-au spus niște jidani din Cornești încă ieri la amiază, că armatele sovietice vin încet și intenționează să ocupe Iașul, Pașcanii și toată linia ferată care duce spre Cernăuți ca să aibă bune mijloace de comunicație. Eu știu dacă-i adevărat, sau numai minciuni jidănești, știi, să sperie și mai mult pe bieții creștini!..

— Când a fost înmormântarea bătrânei?

— Ieri, pe la orele trei. Deși s'a făcut în grabă, totuși a fost o înmormântare foarte fru-

moasă. Tot târgul a fost la petrecania bieteii preotese. Poți să-ți închipui ce era pe capul nevestei dumitale...

— Știu, știu, săraca de ea... Ce era să facă, dacă n'am putut veni și eu... Am trimis însă un prieten ca să-i ajute, dar tot i-a fost destul de greu, mai cu seamă când știa ce ne așteaptă...

— Am văzut-o și la înmormântare și am căutat și eu s'o îmbărbătez puțin. Îți era mai mare jalea când o vedeai atât de plânsă, mergând încet în urma sicriului cu copiii de mână.

— Acum trebuie să fie la Iași. De abia aștept s'ajung, să-i iau pe toți și să plecăm de prin locurile acestea. Dar jidanii din Cornești, ce mai vorbeau și cum se purtau?

— Să-i ardă focul de blestemați! Ascultă, să vezi ce mi s'a întâmplat mie, chiar cu puțin înainte de plecare: Venisem dela înmormântare și vorbeam cu ginerele meu în ogradă despre nenorocirea căzută din senin pe capul nostru și aranjam cum să ne transportăm vitele până la Pașcani, la părinții săi. Deodată, aud că mă strigă cineva la poartă și apropiindu-mă recunosc pe Blumberg, feciorul moșierului Ițic Blumberg cu care a-ți avut unele neplăceri. Jidanul, mai era însoțit încă de doi care probabil veniseră din altă parte, deoarece nu-i mai văzusem prin Cornești.

Blumberg se opri la poarta mea iar ceilalți își continuară drumul, spre casa d-voastră.

— Ce mai faci, moș Răsvan? mă întrebă. Încă n'ai plecat, sau rămâi aici, cu noi?

Dacă mi-ar fi spus altădată „moș Răsvan”, l-aș fi lovit peste mutra cea respingătoare cu ce-aș fi avut în mână, dar acum numai mi-am strâns pumnii și i-am răspuns indiferent:

— Vrei să spui, domnule Răsvan...

— Ce domnule? zise jidanul răstît. Aici numai sunt domni, toți suntem tovarăși; iar dumitale îți spun „moș” fiindcă nu meriți să-ți spun „lovarăș”. Și dacă vrei să știi, află că eu sunt cel mai mare domn din acest târg!...

Auzindu-l și știind că este un individ periculos și are în jurul său o ceată de derbedei gata să comită orice potlogărie, îmi stăpânii enervarea și-l întrebai:

— Și ce-ar fi dac'aș rămâne aici?...

— Poți să rămâi, de ce să nu rămâi? se grăbi să răspundă jidanul. Aici se va trăi foarte bine, că poporul sovietic este cel mai civilizată din lume și bine că și-a trimis armatele să ne scape de barbariile Românilor că numai puteam suporta...

Ginerele meu, o fire foarte violentă, se apropie de noi și cu un ton ridicat îl întrebă cum de-și permite să ne insulte națiunea, deoarece târgul este încă sub stăpânirea autorităților românești și scoțând revolverul îl amenință că dacă nu pleacă imediat dela poartă, îl împușcă.

La vederea revolverului, jidanul începu să

tremure, se îngălbeni și îndepărtându-se prinse a râde în hohote și ne strigă:

— La revedere, domnilor!... Domnilor învățători, la revedere peste câteva minute!... Veți vedea voi cine-i domn în Cornești!...

Ginerele voi să tragă după el, dar nu-l lăsați eu și amândoi ne întoarșerăm în curte. Ne păru rău că încă nu puteam pleca, fiindcă fierarul care ne repara o căruță mai avea încă mult de lucru.

Nu după mult timp jidanul trecu din nou pe la poarta noastră fiind însoțit de ceilalți doi cu care era mai înainte. Unul dintre streini, îmbrăcat într'o pelerină deschisă și c'o șapcă de călătorie pe cap...

— Cum, cum? întrebă Râmnic sculându-se de pe canapea. Cum arăta jidanul, l-ai văzut la față?...

— Nu i-am văzut fața, însă era de statură potrivită, voinic și mi se pare că avea părul negru. Dar, ce ai, și-a venit rău?... Să-ți dau o 'nghițitură de rom că de când cu atâtea emoții căutăm și noi diferite remedii de întărire și potolirea nervilor.

Advocatul, palid ca un mort, luă sticla, bău din ea și i-o întinse tremurând. Se păru că băutura îl învioră și-l liniști că se așeză din nou și-și aprinse o țigară.

— Să știi că era Frenkel, vorbi el mai mult pentru sine. Cine știe ce i s'a întâmplat ne-

vestei și copiilor mei!... Cine știe ce-a făcut acest criminal!... Doamne, Doamne!...

— Ce tot vorbești, cucoane Nicule? Duduei Maria și copiilor nu li s'a întâmplat nimic fiindcă i am văzut eu pe toți, venind cu căruța spre Prut. Afară de asta, cine crezi c'ar fi îndrăznit?... Nici nu te gândești, cucoane Nicule, doar mai erau cu duduia și doi bărbați!... Ce, au stat cu mâinele 'n sân și s'au uitat la jidani? Doar nu pentru asta i-ai trimis acolo...

— Știu, știu, domnule Răsvan; dar ce căuta Frenkel, avocatul Frenkel din Cernăuți, tocmai la Cornești și încă în societatea lui Blumberg?...

— Cine-i acest Frenkel? Ți-a fost dușman, ai avut ceva cu el?... Poate nu era el, doar oameni cu oameni seamănă... Hai, nu mai sta pe gânduri, cucoane Nicule, că n'ai pentru ce.

— Lasă, domnule Răsvan, că presimțirile mele nu mă 'nșeală. Să dea Dumnezeu să nu li se fi 'ntâmplat nimic, dar ascultă-mă: avocatul Frenkel venit la Cornești și văzut de dumneaia împreună cu Blumberg, un vechi și mare dușman al nostru; moș Simion, venind încet și părând bătut, întorcându-se spre sat nu mult după ce plecase. Uite că am câteva motive care-mi întăresc bănuielile.

— Ascultă ce-ți spun eu și nu fi copil, răspunse învățătorul. Frenkel al dumitale putea să fie un altul, un jidan din Iași, prieten de-al lui Blumberg, iar pe Simion nu l-am văzut

eu. Poate ce-i ce-au spus nu l-au văzut bine. Ei, cum dracu' de l-au cunoscut pe Simion că doar era noaptea și nu le ardea să se uite la oamenii care veneau în sat?... Stai liniștit și nu-ți cobi singur. Iată, mai avem o haltă până la Iași și te vei convinge de spusele mele.

— Să dea Dumnezeu să fie așa cum spui, că după atâtea nenorociri numai asta ar mai lipsi. Hai să mai ieșim pe culoar că 'ndată ajungem.

— Da, da... după atâtea nenorociri... ar trebui să le scoatem ochii la toți cei vinovați de acest dezastru al nostru și al Țării.

— N'ai terminat cu povestirea întâmplării duminică din Cornești, zise avocatul. Cum ai piecat, ți-au făcut ceva jidanii?

— Ce să-ți mai spun? Nu-ți mai spun nimic.

— Ei, hai termină, insistă Râmnic,, că m'am lăsat așa, la mijlocul drumului.

— Pe la orele cinci am pornit din Cornești. Eu, într-o căruță cu nevasta și fiica mea, înainte, — ginerele meu cu încă un învățător în altă căruță, înapoi. Vitele, patru vaci și doi boi, le legaserăm de răscoalele din urma căruțelor. Veneam încet și cu multă greutate din cauza animalelor care se smuceau, se loveau cu coarnezle și nu voiau să meargă.

De abia ieșisem din sat și deodată, în apropierea noastră auzim mai multe împușcături. Câteva gloanțe lovira draghenii căruțelor iar două răniră spatele unei vaci. Ginerele meu

și celălalt învățător începură să tragă și ei în ogoarele de grâu de unde veneau gloanțele și nu peste mult auziram câteva strigăte de durere. Din partea opusă venea o mașină și împușcăturile încetară. Mașina, purta un număr din Bălți și trecu pe lângă noi, îndreptându-se spre Cornești. Ne miraram cu toții că nu s'a oprit, mai cu seamă că i-am făcut și semne și de sigur cei ce se aflau în ea auziseră împușcăturile. În fine, ne continuarăm drumul și azi dimineață pe la orele patru am ajuns la Iași. Ginerele a rămas la un prieten în Sărărie, iar eu am însoțit femeile până la Pașcani și acum mă întorc, să venim împreună cu căruțele și vitele, își termină povestirea peripeciilor sale învățătorul Răsvan.

— Interesant, domnule, și foarte revoltător; din cale afară de revoltător! Și mie mi s'au întâmplat multe în Cernăuți, dar o să ți le povestesc cu altă ocazie. Acum, ia spune-mi, ce-a luat nevastă-mea... a luat caii?

— Am văzut șase cai legați în urma căruței și doi erau pe alături, lângă cei înhămați. Nu știu ce avea în căruță, dar am văzut că era destul de încărcată. Autoturismul lui Vasilică era dus de mult la Iași, la generalul acela cu care sunteți neamuri, așa că tot mai aveți ceva.

— Asta nu-i nimic pe lângă ce-am pierdut. Cred că ne cunoști de mulți ani și știi ce se găsea la casa noastră. Afară de asta, eu am

lăsat tot ce aveam în Cernăuți. Așa că, nu' ne ferici prea mult.

— Cred, cred... D'apoi noi; case, pământ, unelte agricole, mobilier și prisaca mea. Ah, mi se rupe inima când mă gândesc la bieteale mele albine...

— Imi aduc aminte că aveai o prisacă foarte mare.

— Cea mai mare din țară, cucoane Nicule; treimii cinci sute de știubee, toate sistematice și unde mai pui mașinele de stors mierea, toate instalațiile, clădirile special făcute și, ce să-ți spun, o avere de milioane, de milioane, cucoane, nu glumă!...

— Lasă, domnule Răsvan, că bun e Dumnezeu. Poate nu va trece anul și ne vom întoarce iar pe la casele noastre. Uite, așa-mi spune mie inima.

— Să te-audă Cel de sus, că multă jale ne apasă sufletele...

În gara Iași, Ion Râmnic se despărți de învățător și, făcându-și loc prin mulțimea refugiaților de pe peron, ieși în stradă, luă o trăsură și se îndreptă spre locuința generalului Boldea. Pe străzile orașului, văzu mai mulți cunoscuți dar nu le dădu atenție. Acum, când se afla singur, se simțea mai pustiu ca niciodată și gândurile rele îi îngreuiau capul și-l făceau să-și plece privirea în jos, mai aproape de odihnitoarea liniște a pământului.

XI.

— Cum?... Nu-i acasă domnul general?... Nu-i nimeni acasă?..

— Numai eu, cucoane, numai eu, — răspunse un soldat din pragul casei generalului Boldea. Domnul general și doamna, au încuiat casa și-au plecat la București. M'a lăsat pe mine și încă pe unul s'o păzim.

— Dar, ieri, sau azi dimineață, n'a fost pe aici o doamnă, cu doi copii, un băiat și o fetiță? Amintește-ți bine, camarade...

— Cum să nu-mi amintesc, cucoane?... N'a fost nimeni că doară vedeam. Pe lângă asta, noi nu ne-am urnit niciun pas de acasă că așa avem poruncă.

Ion Râmnic simți o căldură înăbușitoare, respirația i se opri și capul îi căzu greu într-o parte. Pe urmă, i se păru că soldatul din fața sa crește, se face mai înalt și nu i se mai vedeau decât picioarele mari și groase. Casa generalului începea să se depărteze și de abia o mai putea zări undeva departe, dincolo de marginele zării. Parcă nu mai avea picioare, nici mâini, nici trunchi, ci numai capul se făcea tot mai mare, tot mai greu, tot mai insuportabil, până când... se prăbuși pe treptele de piatră și, nu mai știu nimic.

Se trezi târziu, spre seară, întins pe un pat militar, într-o bucătărie mare și 'n jurul său cu doi soldați și un locotenent medic.

— Unde-i nevastă-mea și copiii?... Unde-i soldatul?... întrebă el încercând să se ridice.

— Trebuie să stai liniștit, domnule Râmnic, vorbe medicul, că de altfel e rău. Să știți, era cât pe ce să...

— Ce, să... ce, să?... Cum să stau liniștit când nevastă-mea și copiii sunt peste Prut, în ghiarele jidanilor?... Mă duc după ei, de-aș ști că mor de-o sută de ori, nu odată!... zise avocatul sculându-se și făcând câteva exerciții de gimnastică.

— Riscați foarte mult, domnule Râmnic; dar, în fața unei asemenea situații, nici eu n'aș face altfel. Dacă, totuși țineți să plecați chiar acum, ceea ce nu vă sfătui, cumpărați dela o farmacie medicamentul scris pe această rețetă, turnați-l într'o jumătate de litru de coniac și să beți câte-o gură din când în când, mai cu seamă când veți simți dureri de cap, oboseală, sau căldură prea mare.

— Mulțumesc, domnule doctor, domnule locotenent, mulțumesc frumos și cu altă ocazie voi căuta să-ți fiu recunoscător.

— Pentru nimic, domnule avocat. Mi-a spus un soldat care m'a adus aici cine sunteți. Unul care a lucrat la dumneavoastră pe moșie, la Cornești. Imi dați voie să mă prezint; locotenent medic Stanciu, dela Liceul Militar.

— Mă bucur, mă bucur, răspunse Râmnic. Acum, te rog să mă ierți că plec astfel, dar aș vrea să ajung la Cornești cât mai curând.

Cine mă cunoaște? întrebă el pe soldații care stăteau lângă ușă.

— Eu, cucoane, eu vă cunosc, răspunse alt soldat. Am lucrat mai mult timp la Părintele, Dumnezeu să-l ierte, și vă cunosc bine.

— Nici tu n'ai văzut-o pe nevastă-mea?...

— Nu, cucoane, n'am văzut-o de mult de tot. Eu o cunosc bine și dac'aș fi văzut-o, cum, nu v'aș spune?...

— Dar pe Iftode, șoferul nostru dela tractoare, îl cunoști?

— De bună seamă, cucoane, îl cunosc. A fost pe la noi cu vreo săptămână în urmă și-a lăsat un automobil mic. A vorbit ceva cu doamna general. Dacă vreți să vedeți mașina, veniți în garaj.

Ieșiră cu toții și soldatul scoase mai multe chei și descuie un lacăt prins la porțile unei magazii.

— Iată și cheile dela mașină, vorbe el întinzându-i două chei mici. Doamna general mi-a spus că dacă veniți pe aici și vreți să luați mașina să vă dau cheile și adresa dumneaei dela București și vă roagă să-i scrieți numaidecât.

Medicul locotenent plecă și avocatul intră în garaj, verifică mașina și urcându-se la volan o scoase afară.

— Măi!... chemă el pe soldatul cunoscut. Am uitat cum te chiamă...

— Dumitraș, Dumitraș Ion, cucoane.

— Ascultă, Dumitraș; dacă vine pe aici ne-

vasta-mea, n'o lăsa să plece până viu eu, auzi Dumitraș?...

— Înțeles, cucoane, lăsați pe mine, răspunse soldatul alergând să-i deschidă poarta.

Ion Râmnic se îndreptă spre ieșirea de miazăzi a Iașului. În curând părăsi orașul și aprinzând farurile porni cu maximum de viteză spre Prut. Trecu pe lângă multe coloane de soldați-pedestri, călări, sau pe căruțe trase de cai slabi, — care se retrăgeau din Basarabia, dar nimeni nu-l băgă în seamă. Nici sentinelele dela pod nu-l opriră. Nu peste mult timp se văzu la marginea târgului Cornești. Micșoră viteza mașinei și la lumina farurilor observă că deși geamurile caselor evreești nu erau luminate, totuși în fața ușilor dela intrare și pe la porți, o mulțime de jidani stăteau de vorbă și râdeau sgomotos.

Trecu pe lângă casa învățătorului Răsvan și un miros greu de ceară topită, de lemne arse și de fum îi lovi nările. „Probabil au aprins prisaca, gândi el. Ce criminali, ce bestii cu chip de om!... Au ars albinele... Doamne, Doamne, cum îi mai rabzi, de ce nu-i trăsnești?”...

Opri mașina în fața unei porți înalte și deschisă larg. Apoi, porni din nou, coti la stânga și intră în curte. Casa mare și pustie îl primii cu geamurile întunecate iar ograda cu lătratul unui câine speriat.

În curte, în casă, prin grajdurile și magazinele din apropiere, nu se auzea nicio mișcare.

„Ce-o fi însemnând atâta tăcere, atâta pustiu, gândi avocatul și un fior rece îl străbătu dela picioare până în creștetul capului. Ce Dumnezeu, n'a rămas nimeni în toată casa?”... Inceț, urcă treptele care duceau spre ceardacul înalt și se opri ascultând. I se păru că într-o cameră din partea cealaltă a clădirii se aude un geamăt înăbușit. Dar, atenția-i fu atrasă de un sgomot ușor de pași care veneau din camerele din dreapta și se îndreptau spre ceardac. Se lipi de perete și așteptă. Nu după mult timp, un individ c'o pușcă mare într-o mână se ivi pe pragul ușii și se uită cu atenție în curte. În întunericul de afară nu se vedea mașina și nici Râmnic nu putu cunoaște pe omul care stătea aproape de el. Se gândi să întrebe ceva dar, individul scoase o cutie de chibrituri, aprinse unul și, arma-i căzu cu sgomot pe pietrele ceardacului. Nu avu timp s'o ridice, fiindcă avocatul se repezi la el, îl prinse cu amândouă mâinile de gât și-l trase în tindă. Individul se sbătea, lovea cu pumnii, cu picioarele, încerca să spună ceva, dar, curând puterile îl părăsiră și se lăsă greu pe podelele antreului. Ion Râmnic se aplecă peste el, îi așeză un genunchi pe piept și-și desfăcu mâinile din jurul gâtului. Individul respiră cu putere de câteva ori și încercă să se ridice.

— Să nu te miști și să nu strigi că te omor, îi șopti. Cine ești și ce cauți aici?...

— Eu sunt de aici din târg, vorbi necunos-

cutul cu vocea întretăiată. Sunt Bercu Mendelovici..

— Bercu Mendelovici? Ce cauți în casa mea, jidan parșiv; ai venit să furi?... Spune repede că te gătui..

— Nu, nu.. M-a pus aici Blumberg și încă unul, din Cernăuți, ca să păzesc casa și..

— Ce să mai păzești?..

— Pe Simion, servitorul preotesei.

— Dar nevasta-mea și copiii, unde sunt?

— Asta nu știu. Poate să știe Blumberg că el l-a adus aici pe Simion.

— Unde-i servitorul?

— Intr'o cămară din fundul casei. Ușa e încuiată și cheia a luat-o Blumberg.

— Hai cu mine acolo, dar să nu strigi sau să încerci să fugi că te 'mpușc.

Jidanul se sculă de jos și, pe 'ntunerec, ajunseră lângă ușa cămării.

— Moș Simion, moș Simion!.. chemă avocatul. Aici sunt eu, Nicu, avocatul din Cernăuți.. Moș Simioane, n'auzi?..

Din cămară se auzi o mișcare slabă, apoi un mers greu se apropie de ușă.

— Moș Simioane, eu sunt, Nicu!..

— Mata ești, cucoane Nicule?... Mata ești, conașule?... întrebă servitorul.

— Eu sunt, eu sunt.. Nu poți deschide ușa?..

— Nu pot, cum să pot, dacă m'o bătut jâ-

danii de moarte? Scapă-mă di-aici, conașule, scapă-mă, că jădanii vor să mă omoare... se rugă bătrânul cu voce slabă și răgușită.

— Ajută-mi să sparg ușa.

Amândoi se isbiră de câteva ori în ușa mare și bine făcută și în curând încuietoarea cedă și putură intra în cămara mică și întunecoasă.

Advocatul aprinse un chibrit și la lumina lui văzu o rană mare pe fruntea servitorului și pieptul cămășii plin de sânge.

— Ce s'a 'ntâmpat, moș Simioane?... Unde-i nevastă-mea și copiii?..

— Ne-o încongiurat jădanii, cuconașule; pe duduia și copchii i-o luat cu ei, cu otomoblu....

— Unde i-a dus, moș Simioane, unde i-a dus?... N'ai văzut?..

— Nu știu, cuconașule, vai de pacatele mele, că erau cu otomoblu și erau mulți; era și fi-ciorul lui Blumberg, aceluia cu moșăia....

— Tu trebuie să știi, se adresă Râmnic jidanului. Dacă nu-mi spui, te ucid... auzi?... te ucid aici..

— Nu știu, nu știu sigur... Cred că în pivniță la Blumberg... Să nu mă spuneți că mă omoară... Să nu mă spuneți... Eu vă conduc să-i căutați numai să nu mă spuneți..

— Să mergem atunci, dar cât mai repede. Moș Simioane, rămâi afară lângă mașină și ia-ți un topor. Dacă vine cineva, dă-i în cap.

— Mă duc să-l chem pe nepotul meu. Știi,

am un nepot care s'o 'nsurat aici. Nu stă departe.

Ieșiră cu toții. Servitorul o luă prin grădină să-și aducă nepotul, iar Ion Râmnic și Mendelovici trecură drumul, săriră peste un gard de piatră și ajunseră în apropiere de-o gospodărie mare și parcă pustie.

— Aici este pivnița, șopti Mendelovici arătându-i o magazie din dreapta ogrăzii. Numai de n'ar păzi-o cineva, și-ar fi descuiată.

Intrară în șură și dibuind prin întunec nimeriră treptele pivniței. Jidanul cobora înainte și avocatul după el. Un aer rece și umed cu miros de mucegai îi învălui odată cu întunecimea și tăcerea interiorului.

— S'aprimem un chibrit, zise jidanul, că de aici nu se vede afară.

Lumina chibritelor tremură scurt iar flacăra mică le arată o neglijentă depozitare de diferite obiecte casnice și o mulțime de șobolani care, speriați de neașteptatele apariții se ascuseră în găurile de prin ziduri.

— Nu se vede nimic, vorbi Râmnic. Poate mai sunt și alte încăperi...

Mai aprinseră câte un chibrit și 'n partea stângă văzură o ușă în fața căreia se aflau două butoaie de mărime mijlocie.

— Acolo trebuie să fie ceva, șopti avocatul. Ia pune mâna, dar încet să nu faci șgomot.

Mendelovici dădu vasele la o parte și deschise încet ușa încăperii.

— Ssst!... făcu el. Parcă s'aude ceva...

— N'o fi de afară?...

— Nu cred; mi-e teamă să nu fie cineva înlăuntru care să-i păzească.

— Dacă este cineva, știu eu ce am de făcut. Aprinde alt chibrit și nu mai tremura.

La lumina slabă și tremurătoare, Ion Râmnic văzu într'un colț de pivniță, culcați pe pământul umed și gol, doi copii cu mâinile și picioarele legate cu o sfoară groasă și amândoi aveau câte o batistă în gură.

— Copiii mei, copiii mei!... exclamă el și se repezi spre ei.

Lumina chibritului aprins de jidan se stinse și avocatul, dibuind prin întunecul des le căuta fețele să le scoată cârpele din gură.

— Aprinde un chibrit!... Mai aprinde un chibrit!... Unde ești, Mendelovici?...

Auzi pașii jidanului urcând treptele pivniței, un lătrat apropiat de câine, câteva fluierături și respirația scurtă a copiilor.

— Mămică, mămică... vorbi fetița, las'că vine tata... nu mai plânge, mămică!...

— Am venit, dragii tatei, am venit... Unde-i mămica... Adriana, Răducule?...

— Jiđanii, jidanii, mămică!... țipară copiii... Bădiță Vlad, vin jidanii!...

— Eu sunt, Adriana și Răducule, tatăl vostru; nu-i niciun jidan pe aici. Unde-i mămica?...

— Jidanii, jidanii!... strigară copiii din nou și începură să plângă.

Advocatul își stăpâni cu greu lacrimile și ridicându-i în brațe se îndreptă spre ieșire. În curtea casei lui Blumberg auzi voci și cineva aprinse o lanternă.

— Cine-i acolo?... întrebă un glas autoritar.

Întâiu se gândi să fugă dar, pe lângă marginea de lumină a lanternei, văzu un grup de soldați Români și 'n mijlocul lor mai mulți civili.

— Advocatul Ion Râmnic din Cernăuți. Jidanii din acest târg mi-au furat copiii și nu știu unde au dus-o și pe nevasta-mea...

— Ce vorbești, domnule? Ia uite, criminalii!... Poftim mai aproape, răspunse aceiași voce.

Râmnic se apropie de grupul de soldați și la lumina lanternelor văzu un sublocotenent, vreo zece soldați și în mijlocul lor mai mulți jidani din Cornești printre care era Bereu Mendelovici și bătrânul Blumberg.

— Domnule sublocotenent, uitați-vă la acești copii pe care i-am găsit ascunși și legați așa cum se văd, în pivniță la acest criminal, zise avocatul arătându-l pe Blumberg. El, ficiorul său și acești blestemați, mi-au furat copiii, nu știu unde au dus-o pe nevasta-mea și pe un prieten al meu, mi-au bătut servitorul și-au furat toată averea noastră.

Un soldat îl apucă pe Blumberg de reverele

hainei și-l scoase din mijlocul celorlalți. Jidatul tremura și se jura că nu știe nimic.

— Ia taci, harhăre, și răspunde ce te 'ntreb! se răsti la el sublocotenentul.

— Iu nu știi nimic, ficiorul meu poate tăcut șeva, dar el plecat cu mașina cu un prieten la dânsul, nu știu unde plecat...

— Când a plecat?

— Ieri noapți, se bălbâi bătrânul.

— Cu cine mai era ficiorul tău?

— Era o doamnă...

— Cine? strigă sublocotenentul.

— Nevasta dela domnu' doftor... Fata preotesei...

— Ah, criminalii!... Ce mi-au făcut!... Ce mi-au făcut!.. se văită avocatul. Unde-o fi oare nevastă-mea, unde-au dus-o, criminalii?..

— Unde-a plecat mașina? întrebă ofițerul.

— Era un prieten di la ficiorul meu, di la Cernăuți, un avocat di la Cernăuți. Ficiorul nu ești vinovat. Prietenul di la dânsul spune că împușcă pi duduia Maria și pi tânărul care fost cu ea, dacă nu mergi cu mașina și-o plecat ieri noapți.

— Și de ce au luat-o și pe doamna?

— Prietenul di la ficiorul meu spus că avuț șeva cu domnu' doftor la Cernăuți și amuvrut să se răsbune, dar duduia Maria plecat di bună voie. Ea sângură vrut să pleci că-î plăcut mai mult prietenul di la ficiorul meu...

— Cum?... strigă Râmnic. Nevastă-mea 'sin-

gură a vrut să-și părăsească copiii și să plece cu jidanul? Ia, uitați-vă la criminalul acesta bătrân și scârbos cum mă insultă, cum se răsbună și-acum pe mine!... Mi-o plătești tu, hoț ce ești. Acum, ne socotim pentru toate!...

— Lasă, domnule avocat, că-i judec eu numai decât. Te rog să rămâi aici ca să nu se sperie copiii. Uite, au o temperatură foarte ridicată, zise sublocotenentul tăind c'un briceag legăturile dela mâinele copiilor.

— Cum să nu aibă dac'au suferit atâta și-au stat nemâncați o zi și-o noapte în umezeala din pivniță? Dragii latii de mititei, las'că vă îngrijesc eu și vă răsbun suferințele.

— Băieți, — se adresă sublocotenentul soldaților, — duceți harhării undeva și, știți voi ce aveți de făcut...

— În pivniță, în pivniță, vorbi avocatul, acolo unde-au stat copiii mei.

— Mână!.. strigă un soldat, că vă 'nțepăm cu baioneta!...

Jidanii începură să plângă, să strige, să se roage și se trântiră pe iarba din ogradă ținându-se unii de alții.

— Dați-vă la o parte!.. strigă ofițerul către soldați, și aprindeți câteva lanterne.

Jidanii, vreo șase la număr, stăteau culcați la pământ și se țineau de mâini și de haine. Bătrânul Blumberg se ridică de jos și se apropie de Râmnic.

— Să știi că nevasta tău s'o culcat cu prie-

tinul di la ficiorul meu și cu ficiorul meu, tătă noapți, auzi?... tătă noapți.. când la unu, când la altu...

Advocatul rămase împietrit. Simți un val de sânge urcându-i-se la cap și-l cuprinse o furie ne mai întâlnită. Așeză copiii jos, smulse baioneta unui soldat și se repezi la el.

— Minți, câine bătrân!.. Minți, jidan afurisit!.. Spune că nu-i adevărat că te omor!.. Spune odată!.. Cu mâna stângă îl strângea de gât iar cu dreapta îi propti vârful baionetei în burtă. Spune, jidane, că nu-i adevărat — mai zise el tremurând — spune, că ți-a sosit sfârșitul!..

— Culcat, culcat cu prietinel și ficiorul meu... tătă noapți... âhâ... âhâ... âhâ... se înneacă jidanul pierzându-și respirația.

Câteva lovituri de baionetă îl aruncară peste grămada celorlalți. Urmă o salvă de împușcături, două, trei și altele, până când, strigătele și vaetele jidanilor amuțiră.

— La camion, băeți, zise sublocotenentul.

— Domnule sublocotenent, vorbi Ion Râmnic luându-și copiii în brațe, aș vrea să vă cunosc și să vă mulțumesc altfel...

— Nimic, nimic, domnule avocat. Mi-am făcut o mică parte din datorie și, cu ocazia aceasta mi-am răsbunat și camarazii de care și-au bătut joc acești harhări de când ne retragem. Noroc și sănătate, salută ofițerul depărându-se spre poartă în fața căreia aștepta un

camion cu farurile stinse. Cu ce pleci de aici?... mai întrebă el întorcându-se.

— Am mașina mea.

— Ei, grăbește-te și vino cu noi că singur nu prea ai șanse de scăpare.

Ion Râmnic intră în livadă, sări gardul de piatră și ajunsese acasă. Servitorul îl aștepta lângă mașină stând de vorbă cu un țăran a cărui față nu se putea vedea din cauza întunericului.

— Dragii moșului de băiței, săracii moșului de frumușai, ce-au pățat băiței!... M'am cam spăriet, conașule, dar l-am trimăs pe nepotul meu și el o adus soldații pi cari i-o oprit di pi drum și li-o spus tătă socoteala.

— Bine-a făcut că dacă nu era așa cum a fost, cine știe ce mai pățeam. Mergi cu mine, moș Simioane, nu?... Ce-ai să faci aici? Iată, îl lăsăm în gospodăria noastră pe nepotul dumitale.

— Bun, conașule, tare bun. Nepotul meu are s'o păzească bine până când.. până când venim cu toții înapoi...

— Așa-i, așa-i, moș Simioane, acum hai să ne grăbim să nu ni se mai întâmple ceva. Oare ce-o fi cu copiii, că nu mai plâng?

— Poate-au adormit, conașule; măi, da mare căldură mai au..

— Ajungem îndată la Iași și-i duc la un medic. Hai, moș Simioane, așează-te înapoi și culcă-i pe perina mașinii. Vezi să nu cadă. Dum-

neata stai jos, alături de perine. Mai avem puțin și scăpăm. Doamne-ajută, zise Ion Râmnic făcându-și cruce și pornind automobilul.

— Noroc, noroc și drum bun!... salută nepotul servitorului. Să veniți înapoi cât mai de grabă că v'așteptăm..

Mașina porni cu farurile aprinse și cu viteza mărită. În curând ajunsese camionul militar și trecu înainte. În noaptea fără stele, departe, auzi câteva împușcături, sgomotul camionului militar care rămânea în urmă și Ion Râmnic văzu, cât putu cuprinde cu privirea, luminele Iașului. Întoarse capul spre copiii care dormeau liniștiți pe pernele mașinii și parcă în locul lui Simion stătea nevastă-sa, cu fața plânsă așa ca 'n dimineața când s'au despărțit.

— Ce s'a întâmplat cu ea, Doamne, ce s'a întâmplat?... zise el tare. Dar mă voi duce la Cernăuți, mă voi duce până la marginele pământului și trebuie s'o gădesc!... Trebuie!..., Trebuie!... și, încruntându-și privirea spre zarea de dincolo de luminele apropiate, își făcu de trei ori semnul crucii.

PARTEA III-a

I A D

XII.

Medicul locotenent Stanciu, se ridică de pe canapeaua din camera de consultații și se îndreptă spre fereastra mare și larg deschisă. De afară, de pe strada liniștită și cu umbră deasă de castani, auzi glasuri și râsete de copii și o voce de bărbat care le spunea să nu fugă. „Intr'adevăr, — gândi el, — mare tragedie s'a întâmplat cu omul ăsta... Să-și știe nevasta în ghiarele bolșevicilor și mai cu seamă a acelui jidan mizerabil și totuși să mai poată suporta... Puternic om, foarte puternic... De ce i-o fi lăsat oare să steie singuri și n'a plecat chiar el în douăzeci și opt Iunie să-i aducă dela Cornești? Dac'ar ști omul ce-o să i se 'ntâmple, ar fi veșnic. Eu, mî-am făcut o datorie de om și de creștin.”

— Doctore, doctore!.. strigă fetița care se ivi în fața ferestrei; plecăm astăzi, la Fălticeni,

la tanti Alecsandra și tăticul se duce s'o caute pe mămica. Nu te bucuri, doctore?..

— Nu mă bucur, nu, că mi-ar place să mă stați la mine; dar tăticul unde-i?

— Vine mai în urmă, cu Răducu, că ei sunt domni, și-s mai serioși. Auzi, Răducu îi mai serios decât mine?... De aceea îl duce tata de mână, că-i domn serios.

— Ce s'a 'ntâmplat, Adriana, de ce te-ai supărat? întrebă avocatul venind și el în fața geamului.

— Nu m'am supărat, dar de ce spune Răducu că-i domn serios ca și mata?... El nu-i domn. Mata ești domn, doctorul nostru... Nici bădița Vlad nu-i domn, că-i prea tânăr..

— Ei, lasă, nu te supăra pe domnia noastră și hai în casă să ne pregătim de plecare. Ce mai faci, domnule Stanciu?

— Vă aștept, răspunse medicul, și-mi pare rău că plecați atât de curând.

— Am stat destul, aproape zece zile și-apoi, știi și dumneata ce am pe suflet. Pe unde-o fi oare moș Simion, că nu mai putem aștepta mult?

Avocatul intră în casă, luă un geamantan cumpărat de curând în care avea îmbrăcăminte pentru copii și pentru dânsul și însoțit de copii și de medic ieși în curte și se 'ndreptă spre mașină.

— Nu știi unde s'o fi dus servitorul, că prea întârzie?..

— Adineaori era în curte, răspunse ofițerul, poate a ieșit în stradă.

— Domnule doctor, zise avocatul scoțând un pachet cu bancnote, poftim o mică sumă de bani drept onorariu pentru marile servicii..

— Nici nu mă gândesc. Pentru ce să iau banii, doar copiii n'au avut nevoie de cine știe ce tratament. Pentru puțină ținare sub observație?

— Lasă nu mai vorbi, ia banii că n'ai dormit vreo trei sau patru nopți și mi-ai îngrijit copiii. Te rog, nu mă refuza.

— Nu iau, domnule Râmnic, niciun ban. Uite că vine moș Simion. Nu, nu, nu mi-i pune în buzunar că, pe cuvânt de onoare, nu-i primesc.

— Vrei să mă 'ndatorezi atât de mult? Ia măcar o parte.

— Niciun leu, las'că ne 'ntâlnim altădată. Acum ai nevoie de bani mulți. Știu eu în ce situație te afli.

— Am bani că mi-am ridicat niște depuneri dela Casa de Economii, dar aş prefera să n'am niciun leu numai nevasta-mea să fie aici.

— Cred, sigur; dar bun e Dumnezeu, și-o ajuta în toate.

— Conașule, — zise servitorul apropiindu-se cu încă un țăran îmbrăcat în port Basarabean și cu pălăria în mână, — iacă-tă omul nostru, o vinit di pisti Prut.

Ion Râmnic se întoarse spre țăranul pe care-l trimisese cu vreo cinci zile în urmă la Cor-

nești, să mai aplec câte ceva despre nevestă-sa și despre căruța și caii lăsați pe câmp.

— Am fost, cucoane, vorbi țaranul; am fost la Cornești ș'am stătut patru zile. Doamna a mărș cu mășana la Cernăuț că o luat-o jâdovii cu di-a-sâla, dar nu i-o făcut nimic. Lu' domnu' care mai era, i-o legat mâmurile la spate ș'o mărș și el cu mășana odată cu cucoana. Am grăit, așe mai pi diparti, cu mai mulți jâdovi la cari am lucrat și lăt mi-au spus. Căruța și caii i-o luat niște oameni di la noi din Cornești și i-o dus acasă la dânșii. Am mai grăit cu Grigore, neamul lui moșu Sâmion, care l-ați lasat în gospodărie și ni-o spus că o adus căruța acasă, o ascuns tăti buclucurile, dar caii i-o luat jâdovii..

— N'ai aflat de ce-au lăsat copiii în beciu la Blumberg și nu i-au luat și pe ei la Cernăuți?..

— Tot un jâdov, acela care avea trafica di titiun lângă Poștă, ni-o spus că pi copchii aveau să-i calicească și să-i triacă Prutul, așe ca să vă doară mai tari, că boierul Blumberg numai din pricina voastră n'o putut cumpăra moșăia și pintrucă boierul Vasălică o mpușcat odată după dânșul și l-o bătut pe ficiorul său la alegiri.

— Cum dracu', moș Simioane, de n'ați putut pleca mai repede, sau când ați văzut că vă ntâmpină jidanii, n'ați pornit în galop sau să li chemat pe cineva în ajutor?..

— N'am putut face nimic, conașule, că nu

era nimenea pi drum și jâdanii erau tari mulți și aveau puști. Să vă spun înc'odată tăt, așe cum o fost?..

— Spune, moș Simioane, dar să nu uiți nimic, că trebuie să știm tot, tot.

— Cum vă zăciam începu servitorul, după petrecania cucoanei preotese, duduia Maria o vinit acasă, o făcut oleacă di praznic și, pi la ciasurile cincii spre sară, am pornit. Înaini șediam eu cu domnu' din Cernăuț și la urmă, duduia Maria cu copchii. Duduia și copchii plângiau di săria cămeșă di pi ei. După ci am ișât din târg, ni-o agiuns căruțali învățătorului celui bătrân ș'au trecut înaintea noastră că noi ni-am oprit că un haram di cal o rupt lanțul cu care era legat di răscol și o luat-o la fugă pisti câmp. Am sărit din căruță și până l-am prins o mai trecut un cias. Am pornit iară, și hai, hai, mai la trap, mai la pas, până am agiuns divali lângă crucia lui Grăunti. Diodată, auzăm două împușcături și din grâu ies vrio douăzeci di jâdani cu puști și cu chistoale. Rădicând puștile 'n sus, s'așază în mijlocu' drumului și ni fac semne să oprim. Caii s'au spăriet ș'au început să zmc'ască, duduia Maria și copchii să plângă mai tari..

— Eu n'am plâns, eu n'am plâns, sări băiatul cu vorba. I-am spus lui moș Simion să ia toporul care era în căruță și să le dea în cap.

— Ce n'ai plâns?.. auzi, el n'a plâns.. se răsti Adriana. El stătea, tăticule, cu nasul vâ-

rit în pătură și mai spui că n'a plâns. Eu i-am spus mămicăi să spue jidanilor că vii mata din urmă...

— Ei, lăsați, lăsați, n'ați plâns niciunul. Amândoi sunteți voinici și curagioși. Hai, veniți aici lângă tata, că 'ndată vă 'ntreb și pe voi.

— Pe mine să mă întreb, tăticule, pe mine, zise Adriana. Eu când stăteam și în pivniță cu batista în gură spuneam în gând Tatăl nostru...

— Și eu tot așa, se grăbi băiatul, până ce-am simțit că mă doare capul și am adormit. Am plâns numai când mi-a legat mâinile.

— Atunci am plâns și eu că mă durea și jidanca m'a lovit cu palma peste frunte, zise fetița.

— Care jidancă? întrebă avocatul.

— Trebuie să hie fata lui Blumberg, se amestecă în vorbă țăranul venit dela Corpești. Numai ea trebuie să hie, că acolo o dus copchii și jidanca aceia îi tari spurcată.

— La fel ca tot neamul lor, complectă medicul.

— Și ce s'a 'ntâmplat pe urmă, moș Simioane?

— Pe urmă, ficiorul lui Blumberg ni-o spusă ni dăm gios din căruță că vrea să vorbiască ceva cu duduia Maria. Eu i-am răspuns că poți vorbi și așa cum ne aflăm, iar domnu' din Cernăuț s'o răstit la jădan ș'o 'ncercat să măie caii. Atunci, mai mulți jădani ni-au prins pe noi, barbații, au început să ni păliască cu

puștile pusti cap și undi nimeriau și ni-au zmuțit pe tăți din căruță. Duduia Maria țapa cât o lua gura, copchii răcniau și jădanii ni păliau pe noi doi cu puștili până când am chiecat gios. Când m'am trezât, era întunerec beznă și eram sângur pe margina șanțului. Mă duria tare capul care era plin di sângi, în spati și chieciorul drept parcă era rupt. Așe cum am putut, am agiuns până acasă și când să mă 'ntind și eu pe cerdac, numai ce mă apucă doi jădani și mă duc în camară undi m'ați găsât dumievoastră. Iacă, așe am păfât. Aș hi mărș să spun la jăndari, dar i-am văzut di eu ză cum fugiau, așe că în tăt târgul nu mai jădanii erau stăpâni.

— Ce criminali, domnule, ce criminali!.. se miră ofițerul. Cine-și închipuia că jidanii se vor deda la asemenea acte de teroare, la asemenea barbarii?...

— Probabil că n'ai avut de-aface cu acești blestemați.. dar să știi, așa fricoși și degenerați cum sunt, sunt de-o cruzime fără pereche. Și vouă, Răducule și Adriana, ce vi s'a 'ntâmplat?

— Să povestesc eu, zise fetița.

— Și eu vreau să spun, tăticule, se rugă băiatul.

— Spune tu 'ntăiu, Adiana. Lasă, Răducule, nu te supăra că Adriana-i mai mare și știe mai bine. Tu o să-i povestești lui tanti Alecandra, la Fălticeni.

— După ce ne-am coborît jos din căruță,

începu fetița, mămica striga și înjura jidanii și ne ținea lângă ea. De odată vedem o mașină frumoasă că se apropie de noi și din ea se coboră un domn îmbrăcat într'o haină de culoare cenușie și-i spune mămicăi să se urce în mașină cât mai repede că n'are timp. Mămica a început să-l înjure și să-i spună jidan murdar, criminal și altele. Jidanul, care nu semăna de loc a jidan, fiindcă nu l-am cunoscut nici eu, a spus ceva la ceilalți care, s'au repezit la noi și ne-au dus cu forța în mașină. Pe bădița Vlad l-au așezat înainte după ce i-au legat mâinele, iar pe moș Simion și căruța cu caii au lăsat-o în mijlocul drumului. După aceea, mașina a plecat și-am ajuns repede în târg unde am intrat într'o curte mare, și tot cu forța, pe mine și pe Răducu, ne-au coborât din mașină și ne-au dus într'o cameră. Mămica plângea și voia să iasă din automobil, dar o țineau doi jidani. Acolo, în odaia unde ne-au dus, era o jidancă neagră și urâtă care ne-a spus că dacă vom plânge ne va închide în pivniță cu șobolanii. Noi plângeam înainte și-o strigam pe mămica și pe mata, tăticule. Atunci, jidanca, ne-a lovit cu palma peste frunte, ne-a legat mâinele și picioarele, ne-a pus în gură câte-o cârpă și ne-a dus undeva, unde era tare frig și mirosea urât. Pe urmă, am spus rugăciuni, că tare-mi era frică și numai știu nimic până când am ajuns aici. Nu-i așa, tăticule, că nu i-au făcut nimic mămicăi și mata

ai s'o aduci de-acolo de unde-au dus-o jidanii?...

— Sigur, Adriana, sigur, peste câteva zile o aduc, doar n'o s'o las acolo...

— Eu am să plâng și-am să spun rugăciuni tot timpul, tăticule. Ce mă fac eu fără mămica?..

Ion Râmnic își stăpâni cu greu lacrimile. Luă fetița în brațe, o așeză în mașină, pe urmă băiatul și dându-i două mii de lei țaranului din Cornești, îl întrebă:

— Te duci înapoi la Cornești?

— Mă duc să-mi aduc nevasta și băiatul că n'o să stau acolo cu bolșavicii.

— Ascultă, măi omule, vezi poate nevasta-mea vine înapoi în Cornești. Trece-o imediat peste frontieră și ad-o aici, la domnul ofițer. Dacă-mi faci slujba asta, îți dau o sută de mii de lei și-ți fac și casă aici în Iași. Ai auzit, te fac om bogat.

— Am auzât, conașule, cum să n'aud, numai di-aș găsa-o că n'o las acolo nicio minută.

— Mai du-te și pe la Grigore și vedeți ce se poate face. Dacă aflați ceva, fă tot ce poți și vino aici, la domnul doctor, că pentru toate te plătesc bine. Domnule locotenent, rămâi cu bine, îți mulțumesc și te rog să mă ții la curent cu ce mai află omul acesta. Vezi, nu te-am deranjat destul și încă te mai oblig și pentru altele..

— Niciun deranj, domnule Râmnic. M'aș bucura nespus de mult dacă ți-aș putea trimite

cât mai curând o veste bună, vestea cea mai bună. Drum bun, și la revedere.

— La revedere și mulțumesc încă odată pentru toate, salută avocatul așezându-se la volan.

Ion Râmnic porni automobilul încet, trecu prin mai multe străzi și ieșind din oraș i se păru că pleacă într-o călătorie nesfârșită, pe un drum din poveste, în căutarea unei minuni. Copiii de lângă el vorbeau și râdeau, dar lui i se părea că-i aude de departe, din altă lume. Râsul fetiței semăna cu un ecou din munți, iar glasul băiatului c'un freamăt domol de pădure primăvărată. Era lângă copiii săi și credea că-i singur, cu gândurile împrăștiate în necuprins și 'n necunoscut. „De ce s'a 'ntâmplat așa? se întrebă el. De ce, Doamne, atâta nenoroc?” Chipul soției îi apăru în față cu ochii triști și cu fruntea îngândurată de presimțiri. „Vino, iubite, să te mai sărut odată.” Cuvintele îi ardeau sufletul și ochii tremurau în lacrimi. Simți o dureroasă muștrare de conștiință. „Eu sunt vinovat de toată nenorocirea, gândi el, eu mi-am distrus singur fericirea și pe mama copiilor mei. De ce-am lăsat-o să plece, de ce nu m'am dus la Cornești Joi seara sau Vineri dimineața, de ce, de ce?”... Întrebarea îl durea ca o rană veșnic deschisă, veșnic nevindecată. Dacă nu s'ar fi 'ntâmplat așa cum era, ar fi fost totuși foarte fericit. Să fi pierdut tot, să nu fi rămas decât cu ce era pe ei, dar să fi fost cu toții împreună. Acum, acum de unde să 'ncea-

pă, pe unde s'o caute în iadul care-o 'nconjoară. Cine știe ce s'o fi 'ntâmplat... Poate jidanul a trecut-o peste Nistru, poate... Gândul îl înspăimântă și fiori reci îl cuprinseseră ca o apă adâncă. Copiii îi arătau un convoiu de mașini militare pe lângă care treceau, dar el nu le vedea. „Vino iubite, să te mai sărut odată,” îi zise o voce armonioasă și tristă dintr'o dureroasă aducere aminte. Cuvintele dragi îi stăruiau în gând, îi cuprindeau toată viața și tot rostul care-l 'mai avea pe lume.

Trecu prin Pașcani așa ca printr'un vis urit și când drumul intră din nou printre ogoare, se regăsi cu aceleași gânduri, cu același dor ca un cer nemărginit și cu aceleași dureri și remușcări chinuitoare. Nicio zare de lumină nu-și mai vedea în viață. Când va întâlni-o?.. Va mai întâlni-o vreodată?..

Spre seară, ajunse la Fălțiceni și opri mașina la poarta unei case cu cerdac înalt și cu grădină de flori în față, de pe strada Rădășenilor.

O doamnă bătrână apăru în prag și coborî grăbită treptele de lemn.

— Nicule, Răducule, Adriana!... strigă bătrâna bucurându-se. Maria!... Unde-i Maria?... Unde-i Măria, Nicule?..

Ion Râmnic privi în pământ, apoi întorcându-se cu fața spre miazănoapte, ridică o mână și arătă:

— Acolo...

— Cum, în Cernăuți?... De ce, Nicule?..

— A fost o 'ntâmplare cum nu s'a mai pomenit, tanti Alecsandra, o nenorocire! Ți-o povestesc eu mai pe 'ndelete, în casă.

— Dragii mamei de frumoșei, mângâie bătrâna copiii care tăceau și se uitau unul la altul. Unde-i mămica, Adriana, Răducule?... întrebă ea netezind părul copiilor și intrând cu ei în casă.

— Mămica-i la Cernăuți că au luat-o jidanii din Cornești cu mașina, fără voia ei, răspunse băiatul, dar tăticul se duce s'o aducă aici, la mata.

— Vai de mine! se sperie bătrâna. Se poa'e?... Și tăticul unde era?..

— La Cernăuți.

— Na!... Asta vă mai trebuia... Stați puțin aici singuri că mă duc până afară. Nicule, Nicule!.., strigă ea, lasă mașina și vino în casă!

— S'o duc în șură, tanti, că poate plouă la noapte și n'aș vrea să stea afară.

Alexandra Racoviță, sora preotesei din Cornești, era pensionară după bărbatul său, căpitanul Emanoil Racoviță, mort în războiul mondial. Avea casa din Fălticeni, o mică moșioară într'o comună din județ și un fecior medic la București. Primise o telegramă care-o chema la înmormântarea surorii sale, dar nu se putu duce din motive de sănătate. Acum, stătea tristă în fața mesei pe care se mai vedeau resturile cinei și asculta povestirea nepotului său.

— Și ascultă, tanti Alecsandra, zise avocatul, îți las copiii, un testament și acest carnet de cecuri dela Banca Națională în valoare de șapte sute de mii, să le păstrezi sau să le depui la Tribunal. Matale, personal, pentru îngrijirea copiilor, o sută de mii. Afară de aceasta, mai poți lua bani și dela Banca Națională pentru toate nevoile lor, lucru care l-am arătat, în testament. Eu peste câteva zile voi pleca la Cernăuți să-mi salvez nevasta și, de, mă duc în iad și poate nu mă mai întorc.

— Dumnezeu să-ți ajute și să te bucure, Nicule, răspunse bătrâna ștergându-și lacrimile.

XIII.

Suceava, vechea capitală a lui Ștefan Vodă cel Mare și Sfânt, îl întâmpină cu melancolia bisericilor voievodale, cu străzi înguste și rău pavate și cu figurele de pretutindeni ale neamului ales și blestemat. „Oare cum arăta orașul pe vremea lui Ștefan Voievod?” se întrebă Ion Râmnic coborîndu-se din autobuz în fața grădinei publice și amestecându-se printre călătorii și curioșii care se îmbulzeau pe trotuar.

— Oare n'o fi venit cu mașina asta? întrebă cineva înapoia sa.

— Da de unde? răspunse o voce cunoscută. Autobuzul vine dela Fălticeni și Vlad trebuie

să vină dela Iași. Poate, poate s'o fi dus pe la..

Ion Râmnic întoarce capul și se întâlnește față în față cu Valerian Frunzaru care mai era cu un domn înalt cu figură cunoscută.

— Ce-i cu tine, Ioane? întrebă judecătorul surprins de neașteptata întâlnire. Cum, singur?... Unde-i doamna?... Unde-i Vlad?..

— Bine te-am găsit, Valeriane, răspunse avocatul strângându-i mâna și mușcându-și buzele. Să-ți spun repede și fără înconjur: La Cernăuți. Amândoi sunt la Cernăuți..

— Imposibil! Cum de-au ajuns dela Cornești la Cernăuți?... Nu cred nici în ruptul capului. Nu-i așa că glumești, Ioane?..

— Cum să glumesc, dragă? Arăt eu a om căruia-i arde de glume?

— Intr'adevăr, arăți foarte rău. Credemă că era cât pe ce să nu te recunosc. Ai slăbit într'un hal de nedescris! Și barba asta așa de mare și neagră te face mai bătrân. Dar, spune repede ce s'a întâmplat, măcar așa, în câteva cuvinte.

— Îți spun, Valeriane, îți povestesc totul; însă, aș vrea să mergem undeva, să fim numai noi singuri, că-i lungă întâmplarea și foarte dureroasă.

— Te cred, dragul meu, te cred, oftă Frunzaru; stai să-ți prezint pe cumnatul meu, profesorul Victor Lungu.

— Mi se pare că ne-am mai cunoscut odată,

zise avocatul prezentându-se; dar, nu-mi amintesc unde.

— Nu știu precis, la Râpa Galbenă sau la Ungheni, răspunse profesorul Lungu. Țiu bine minte că erai din grupul Cernăuțenilor..

— Așa este; acum pot să-ți spun și în ce împrejurări ne-am cunoscut. Parcă văd locurile și toate sacrificiile unei tinereți de flacări..

Traversară strada și intrară într'un restaurant.

Era aproape amiază. În jurul lor mesele se ocupară și în curând restaurantul liniștit și gol se umplu de consumatori și de șgomote care de care mai supărătoare.

Ion Râmnic, recunoscă o mulțime de Cernăuțeni; unii cu figuri indiferente și bine dispuse, alții amărâți, cu fețe nebarbierite, cu cămăși murdare și haine molotoțite. Toți discutau cu voce tare și povesteau când au plecat din Cernăuți, ce-au pierdut și se întrebau dacă vor primi ajutoare sau despăgubiri.

— Și, cum vă spuneam, încheie avocatul, mi-am aranjat copiii și acum am venit aici la voi, poate cunoașteți vreun refugiat care ar vrea să treacă frontiera cu mine, că vreau neapărat să ajung la Cernăuți și să-mi salvez nevasta.

— Dumnezeu să-ți ajute, Ioane; dar, trebuie să știi că-i foarte periculos, vorbește Frunzaru. Poate să mai aștepți câteva zile. Am auzit că acum în douăzeci și cinci Iulie, bolșevicii vor trimite primul transport de repatriați din Cer-

năuți. Cine știe, poate să fie și doamna printre ei, și fratele meu, săracul!

— Nu cred să scape atât de ușor, zise profesorul. Ai auzit că la mijloc sunt intențiile criminale ale avocatului Frenkel. Și vezi, cu toate că este vorba și de Vlad, noi nu putem îndemna omul să se arunce singur în gura lupilor.

— Nu-i vorba de asta, fraților, răspunse Râmnic. Greutatea cea mare constă în trecerea frontierei. Eu cunosc bineșor limba rusă și foarte bine ucrainește. Până la Cernăuți mă duc pe jos, din sat în sat, și, nu cred să mă deranjeze cineva, mai cu seamă că vreau să mă îmbrac țărănește. Odată ajuns în Cernăuți, mă duc la Consulatul German că am acolo un bun prieten și-i spun toată întâmplarea. Cu ajutorul lui sper să reușesc repede să-i salvez pe amândoi.

— Bună socoteală, Ioane, foarte bună, se entuziasmă judecătorul, și realizabilă până la ultimul punct, dar de unde luăm omul cu care să treci frontiera?

— Am rezolvat-o și pe asta, vorbi Lungu. Cunosc eu un lipovan pe care l-am auzit chiar ieri când așteptam cursa dela munte, că deseară sau mâine dimineață vrea să plece la Dornești și de acolo, prin satele Baineț sau Fântâna Albă, să treacă frontiera.

— Unde-l putem găsi? întrebă vesel avocatul. Să-l căutăm chiar acum, sau să întrebăm chelnerul, poate-l cunoaște.

Profesorul chemă un chelner și-l întrebă dacă știe cum se numește, sau cunoaște pe un lipovan gras și înalt, proprietar de autobuze.

— Fedorovici, Fedorovici, răspunse chelnerul. Acum câteva minute era în bodegă cu mai mulți refugiați. Poate să mai fie. Să-l caut?

— Caută-l, te rog și vino cu el la masa noastră.

Nu trecu mult și chelnerul se întoarse însoțit de un domn cu figură prietenoasă și destul de cunoscut, deoarece saluta în dreapta și în stânga și răspundea la întrebările mai multor refugiați.

Ion Râmnic îi povesti și lui, pe scurt, toată întâmplarea insistând să-i ajute să treacă frontiera că-l plătește bine. Lipovanul ascultă vorbele avocatului, cercetă un carnet mic cu niște notițe scrise mărunt și răspunse:

— Vă 'nțeleg, domnule doctor, și aș primi propunerea ce-mi faceți chiar dacă nu v'aș cunoaște. Plecăm deseară cu trenul până la Dornești și de acolo, cum o da Dumnezeu...

— Minunat, foarte bine!... se bucură Râmnic; unde ne 'ntâlnim?

— În gară la Burduieni, răspunse Fedorovici punând paharul golit de vin pe masă și ridicându-se. La orele nouă, sunt în gară. Spre Dornești, pleacă un tren la orele zece și ajunge pe la unsprezece și jumătate. Cred că zorile ne vor găsi la Adâncata, dacă nu și mai departe.

— Numai să fiți foarte atenți la trecerea frontierei, îi sfătui Frunzarul. Odată ajunși la Bahrinești, nu mai aveți de ce vă teme; sunteți țărani ucraineni de acolo și mergeți la Adâncata.

— Eu m'am asigurat cu toate cele trebuincioase, grăi lipovanul. Incepând de deseară nu mai sunteți domnul avocat Râmnic, ci țaranul Ivan Ivaniuc din Bahrinești, ale cărui acte vi le voi da când vom ajunge la un prieten al meu din Baineț unde ne vom schimba și hainele. Cu ucraineasca stați bine?

— Cât se poate de bine, răspuse Râmnic în limba ucraineană. Și cu limba rusă nu stau rău, dar mai bine cu cealaltă.

— Cu scrisul și cititul la fel?

— Ca un rus veritabil.

— Cu atât mai bine. Atunci țaranul Ivan Ivaniuc va fi un intelectual ucrainean care se ocupă cu agricultura din cauză că nu a putut fi funcționar având activitatea iridentistă.

— Perfect, zise avocatul. M'am identificat perfect în noua mea personalitate. Cred că-mi voi juca rolul cu măiestrie deoarece, știți despre ce este vorba...

— Mă bucur, Ioane, mă bucur nespuse de mult, vorbi judecătorul, că până aici toate le-am aranjat bine și cred că se vor sfârși cu bine. Noi, de aici, nu putem decât să mergem la Mănăstire, la Sfântul Ioan, să ne în-

chinăm și să aprindem câte o lumânare pentru succesul tău.

— Chiar vă rog să mergeți, răspuse Râmnic. De altfel, aș vrea să mă duc și eu după masă.

— Mergem cu toții, hotărî profesorul. Acum să ne ducem acasă că s'or supăra cucoanele și nu ne-or da de mâncare.

— Numai pe mine n'are cine se supăra, zise avocatul cu vocea stinsă.

— Nu fiți supărat, domnule doctor, îl încurajă Fedorovici. Așa cum suntem noi și cu cunoștințele care le am eu la Cernăuți, îi imposibil să nu reușim. Ne trebuie numai curaj și încredere în noi și răsturnăm și munții, nu-i așa domnule judecător?

— Sigur, domnule Fedorovici, de sigur. Ce, Ioane, trebuie să te 'nvețe dumnealui cum trebuie să fii?..

— Nu trebuie să mă 'nvețe nimeni, dar uite, așa mă cuprinde tristețea.

— Aveți dreptate, domnule doctor, zise lipovanul al cărui soție murise de curând și-l lăsase cu patru copii mici. Și eu sunt într-o situație foarte grea. Și mie mi-a murit nevasta nu demult, dar am suportat nenorocirea cu curaj mare, că dacă eram slab, era vai de capul meu și a celor patru băieți care mi i-a lăsat.

— Să mergem, domnilor, anunță profesorul sculându-se și cheamând chelnerul pentru plată.

Așa dar, se adresă el lui Fedorovici, ne 'ntâl-
nim la orele nouă în restaurantul gării Bur-
dujeni.

— Exact, răspunse lipovanul întinzându-le
mâna.

Toată după masa și-o petrecură vizitând o-
rașul și făcând diferite planuri. Timpul tre-
cea cu o enervantă încetineală și Ion Râmnic
aștepta noaptea ca o eliberare din jugul unor
supărătoare obsesii, ca o evadare spre cu-
noscute și totuși necunoscute locuri cu oa-
meni streini și cu emoțiile clipei înșelătoare și
nesigure. Dorul de aș salva soția îi ardea în
suflet ca un incendiu uriaș și-i dădea o încre-
dere în puterile sale peste măsura închipuirii.
De abia aștepta să plece spre Cernăuți și să
ajungă pe strada București, acolo unde era
locuința lui Frenkel, să-l întrebe unde i-a dus
soția, să-i pună un căluș în gură și să taie
din el bucățică cu bucățică până când va pieri
în cele mai groaznice chinuri. O, dacă l-aș
întâlni așa cum vreau eu, gândia el strângân-
du-și pumnii și mușcându-și buzele, mi-ar plăti
toată nenorocirea așa cum n'a plătit nimeni
din neamul lui de criminali și degenerați. Doam-
ne ajută să-l întâlnesc, se ruga el înfigându-și
cuțitele ochilor încruntați în chipurile pistruiate
și obraznice care manifestau pe străzi aceiași
dispoziție revollătoare.

Spre seară, se duseră la Mănăstirea Sfântului
Ioan Gură de Aur și avocatul îngenuche lă-

gă racla Sfântului făcător de minuni și se rugă
vreme îndelungată. Pe urmă, un călugăr bătrân
îi puse patrafirul pe cap și cu voce evlavioasă
și potolită ca o flacăre de candelă, îi citi mai
multe rugăciuni pentru sănătate și isgonirea
dușmanilor și duhurilor rele.

Drumul până la gară îi păru neobișnuit de
lung, iar până la sosirea trenului credea că-i
o veșnicie.

— Ce coincidență ciudată, Valeriane, vorbea
avocatul dela fereastra vagonului. Mai ieri ne-
am despărțit aici venind de acolo și-acum tot
aici ne despărțim și eu mă duc acolo. Nu-ți
ciudată întâmplarea, Valeriane?..

— Eu n'o găsesc așa cum o vezi tu. Poate
o fi ea întrucâtva mai aparte ca altele, dar să
nu-ți faci presentimente, că-ți pierzi vremea.
Știi ce-a spus prietenul nostru Fedorovici; cu-
raj, că el cu asta a făcut avere.

— Las'că acum am mai mult curaj ca nici-
odată. Te mai rog odată, Valeriane, să te duci
pe la Fălticeni și să supraveghezi să li se dea
o bună educație și îngrijire copiilor. Te las
tatăl lor, Valeriane, și, dacă nu mă mai întorc..

— Ia nu mai vorbești prostii, îl întrerupse ju-
decătorul. Unde te duci, peste lume? Ce, acolo
nu sunt tot oameni?..

— Așa-i, Valeriane. Mă duc într'adevăr peste
lume și printre animale, nu printre oameni.
Mă duc să smulg prada din gura lupilor si-
berieni, cum spunea cineva odată. Că, să știi,

noțiunea de bolșevic sau de jidan, elimină noțiunea de om. Așa dar, mă duc în țara bestiilor și-a tâlharilor asiatici. Ascultă: să citești și tu testamentul care l-am lăsat la Tribunalul din Fălticeni și te rog să nu-mi uiți copiii.

— Dragă Ioane, lasă gândurile aceste, te rog din suflet și ai încredere în Dumnezeu, că în curând o să ne vedem cu toții; știi tu, dragă Ioane, știi tu...

Trenul se puse în mișcare și judecătorul Frunzaru își înghiți ultimele cuvinte și lacrimile care-l podidiră.

— Drum bun și noroc!.. Dumnezeu să-ți ajute!.. mai auzi vocea profesorului Lungu; apoi, trenul ieși din fața peronului și porni cu viteză în noaptea înstelată și vastă.

Dela fereastra deschisă, Ion Râmnic privea luminile orașului de care se depărta și alte lumini ascunse în zarea astupată de neguri. O stea se desprinsese din înălțimi și însemnă o linie de foc pe bolta fumurie. „Doamne ferește,” zise el tare înfiorându-se și făcându-și cruce. Că-i va nouri apărură deasupra dealurilor Pătrăuțiului și parcă, din codrul îndepărtat, auzi svon de furtună...

XIV.

Mergeau pe un drum de țarină îngust și acoperit de un strat gros de praf. În dreapta și 'n stânga, ogoarele foșneau doymol și rar s'au-

zea cântecul unui greer întârziat, sau țipătul speriat al unei paseri de noapte. Nu vorbeau nimic și din când în când se opreau să asculte tăcerea din jurul lor. Un lătrat de câine le vesti apropierea unor case și nu departe, pe o coastă de deal, zăriră contururile unui sat și o zare de lumină la o locuință din margine.

— Acolo mergem, îl informă în șoaptă Fedorovici.

Intrară într'un ogor de trifoi înalt și ud de rouă și ajunseră lângă un pomăt împrejmuit cu gard de nuiele. Fedorovici flueră de câteva ori, apoi, ușa unei case ascunsă în fundul grădinii se deschise și o voce de bărbat chemă câinele care încetă să mai latre. Trecură pe sub merii cu crengile plecate și ajunseră în pragul casei mici, cu streșine groase de paie afumate și cu prispe de lut în față.

— Tu ești, Gherasim? șopti lipovanul.

— Eu sânt, domnule Fedorovici, vorbi țărănul. Poftim în casă; da' o să stăm oleacă fără lampă că am auzât străjării pi uliță.

— N'avem timp, Gerasime, n'avem timp. N'ai ceva s'astupăm ferestrele?

— Ba 'oi afla. În una pun un sușman și 'n alta o pernă, răspunse Gerasim întând într'o cameră mică și cotrobăind pe întunec să afle ceva ca să astupe lumina lămpii pe care o ascunsesse sub vatră.

— Iacă s'o făcut, vorbi el. Amu putem sta

până dimineață că nu să mai vedi nicio scântie.

Ion Râșnic se așază pe o laviță de lângă perete și-și aprinse o țigară.

— Și mata, domnule, vrei să treci granița la bolșovici? îl întrebă țăranul; dar n'așteptă răspunsul ci continuă, potrivit flacăra lăunii: Numă amu, o minută sau două, am ascuns-o sub vatră, că pârdałnicii di străjări vin până aici, la margina satului.

— Cum stai cu hainele, Gerasim? întrebă Fedorovici. Ai și șumane?

— Am di tăti, cum să n'am, când am grăit..

— Adă-le repede, Gherasișe, și lasă lampa, că n'am venit aici să citim.

— Iacă, li-aduc la moment, la moment, răspunse țăranul ieșind în ținda casei cu pământ pe jos și cu tavanul din scânduri și grinzi bine curățate.

— Cine-i Gherasiș ăsta al dumitale? întrebă avocatul.

— Un țăran de aici din Baineș. Nu știu dacă are mai mult de cincizeci de ani, dar nu s'a 'nsurat și-i destul de bine situat, ca să-și poată face o gospodărie mare. L-am cunoscut acum vreo jumătate de an la Cernăuți unde-a venit să vadă catedrala și-a cheltut toți banii. În căutarea unei ocazii de plecare, a nișerit la biroul nostru și m-a rugat să-l iau cu mașina până la Rădăuți că o să-mi plătească el. Găsindu-l de bună credință, l-am luat. După vreo

două zile mă 'ntâlnesc cu el în Rădăuți și mă oprește să-mi dea banii și două borcane cu miere de albine, drept mulțumită pentru facere de bine, vorba lui. Am primit numai mie-re și de atunci am rămas prieteni mai cu seamă că are un pomăt numai cu meri și peri altoiți și o prisacă foarte bine întreținută.

Intre timp, Gherasim căută ceva în altă cameră și se întoarce cu un braț de îmbrăcăminte țărănească pe care o puse pe o masă bătută în pământ cu patru țaruși, lângă fereastra ce da înspre grădină.

— Eu gândesc că are să se potrihască, vorbi el desfăcând șumanele și măsurându-le după statura lui.

Ion Râșnic și Fedorovici cercetară hainele, le aleseră după mărime și începură să se desbrace.

— Sunteți de necunoscut, domnule doctor, zise Fedorovici prinzându-și cu un cui un capăt de brâu lat și înflorit cu țesături de lână roșie și verde.

— Ce spui, oare m'o cunoaște nevastă-mea?

— Asta-i sigur, dar n'o să vă cunoască țăr-tanii din Cernăuți. Acum, continuă Fedorovici, sunteți țăranul ucrainean Ivan Ivaniuc din comuna Bahrinești, iar eu sunt Metru Fediuc din comuna Lentești și amândoi suntem cu-metri. Dumneata, cumetre Ivan, vii la mine la Lentești ca să cumperi un cal și pe urmă, când ți-o veni bine, te 'ntoreci la Bahrinești și

de acolo, știi ce trebuie să faci. Afară de aceasta, tot drumul și oricine ne-o 'ntreba, vorbim și răspundem numai în limba ucraineană.

— Eu cred, domnule Fedorovici, adică, cumetre Metru, că ar fi bine să ne despărțim înainte de a ajunge în Cernăuți, zise avocatul în ucraineste.

— Cum vrei, cumetre Ivan, cum vrei. În Cernăuți și-așa trebuie să ne despărțim că eu am alte treburi pe care vreau să le rezolv cât mai repede și, nu te supăra, numai eu singur.

— Nu mă supăr de loc, doar nu m'ai luat cu dumneata să-ți încurc afacerile. Sunt bucuroș că am cu cine trece frontiera și, cu dumneata, cumetre Fediuc din Lențești, cred că mi-o merge bine.

— Ei, ce mai avem de luat? întrebă lipovanul.

— Am luat totul, adică nici n'am avut cine știe ce, că obiectele care le port de obicei așpura mea, le-am lăsat la Fălticeni. Am la mine trei pachete cu țigări naționale, o cutie cu chibrituri, o batistă murdară și legitimația care mi-ai dat-o. Bani i-am ascuns bine de tot.

— Ar fi bine să-ți pui în buzunar la șuman vreo zece mii, doar vii la mine să cumperi un cal.

— Bună idee, aprobă Râmnice. Chiar am vreo șase mii în monede de câte două sute cincizeci, și mă cam deranjau acolo unde le-am ascuns.

— Și mai bună idee ai avut că ai luat metal și mai cu seamă argint, că bancnotele noastre nu prea au valoare la bolșevici.

— Ale lor n'au valoare nici în țară la ei, că n'au ce cumpăra cu ele. În alte țări, nici pentru hârtie igienică nu sunt bune că au un miros de pește împușit și de jidan murdar.

— Suntem gata de plecare, cumetre Ivan? Unde ești, Gherasime?

— Aici, aici, iacătă-mă's! răspunse țăranul ieșind din camera de unde aduse hainele.

Cu toții se îndreptară cu fața spre o icoană veche din peretele dela răsărit al camerei, se închinară în tăcere și se îndreptară spre ieșire. Trecură prin grădina cu meri altoiți, pe lângă prisaca lui Gherasim și intrară într'un ogor cu secară înaltă.

— Să mergim pi hat, îi sfătuî Gherasim, că nu s'audi.

Din cerul senin și înstelat cobora o lumină palidă și ascunzătoare de taine. Liniștea era atât de mare încât se părea că viața ogoarelor a încrăcit în așteptarea unei minuni. Trecură un drum îngust și traversară două ogoare de porumb ca să ajungă iarăși lângă unul de secară. Nu departe, în stânga, văzură un pâlce de copaci și-o zare de lumină.

— Mai la driapta, mai la driapta, șopti Gherasim. Acolo-i tântirimul nemțalor și bolșavicii să ițase tătă noaptea că stau aproape, la căsoaie.

Mai traversară câteva ogoare, coborîră la vale

vreo cincizeci de pași și Gherasiu le făcu semn să se oprească.

— Acolo-i hotarul, șopti el arătându-le un băț înfipt în pământ în vârful căruia se vedea o legătură de iarbă. Iacă-lă, numai patru paș' ș'at' intrat în Rosia. Dumnezău să vă agiute și să viniți sănătoși.

— Pe aici, pe aici, Gherasiu? întrea lipo-
vanul.

— Mergiți înainte, drept înainte și agiunghiți la un hucaeg. Stați acolo până dimineață, pe urmă luați șoseaua spre Adâncata..

Mai ascultară odată cu atenția încordată, apoi, făcându-și cruce, trecură pe lângă semnul de hotar. Merseră mai mult în fugă pe o fâneată mare și cosită și, în umbra căpițelor de lân, coborîră până în marginea satului.

— Nu-i bine să așteptăm ziua aproape de frontieră, zise Fedorovici. Eu ced că ar fi mai nișmerit să ocolim satul și să mergem înainte. Ne odihnim în partea cealaltă a comunei până la ziuă.

— Bun și aprobat, cumetre Metru. Ar trebui să te învăț eu că doar sunt de prin părțile locului și-aici în sat mi-ai dat o gospodărie-gata făcută, dar văd că tot dumneata te pri-cepi mai bine.

— De, cumetre Ivan, fiecare cu meșeria lui. Hai s'o luăm pe cărarea asta că doar nu ne-o duce în pădure.

Porniră pe cărare, dar un șgomot de paș'

care se apropiiau din față le atrase atenția. Se opriră să asculte. Șgomotul se auzea tot mai clar și în curând putură distinge și voci o-menești.

— Hai în ogorul ăsta, cumetre, — șopti Fedorovici, — dar nu cumva să faci vreo mișcare că ne-am ars.

Pașii a doi soldați bolșevici care discutau nestingheriți, răsunară în apropiere. Unul din ei se adresă celuilalt:

— Aici e de trăit, tovarășe Liubanof, nu ca la noi. Nu vezi că se găesc de toate; ce vrei, și mult și bun..

— Taci, să nu te-audă cineva. Eu am aruncat astăzi la amiază peștele și pâinea, că mi-rosea tare urit.

— Ce zici, tovarășe Liubanof, mergem mai departe sau ne oprim aici..

— Eu știu.. Tare mă tem că ne-om întoarce peste Nistru și, drept să-ți spun; mi-ar pare rău, că aici, măcar avem ce mânca.

Soldații se depărtară și nu se mai putea auzi ce vorbeau.

— Ai înțeles, cumetre Ivan? întrebă Fedorovici.

— Am înțeles, cumetre Metru și mă bucur neșpus de mult. Ei, halal de țară și de armată!..

Se sculară din iarbă și porniră mai departe pe cărare.

La răsărit, cerul începea să se roșească și ogeană luminoasă inundă zarea și incendie pă-

durile înalte. Stelele albe și mici dispăreau una câte una în nemărginirea fumurie care se limpezea ca un adânc de apă neclintită. O adiere cu miros de păduri, de fân cosit și de rouă le învioră privirile obosite și amândoi se opriră să privească răsăritul soarelui.

— Ne odihnim puțin, cumetre Ivan? întrebă lipovanul.

— Cum vrei, dar eu nu sunt de părere. Dacă-i vorba să mergem cu trenul dela Adâncata, de ce să mai pierdem vremea?

— Să fie și așa, răspunse Fedorovici; și, în aceeași tăcere își continuă drumul.

Din când în când, Ion Râmnice se oprea, se ridica pe vârfurile picioarelor să privească mai departe, dincolo de zarea coborită peste ogoarele întinse și-și trecea nervos mâna pe fruntea încruntată, să-și alunge niște gânduri vrăjmașe care-l obsedau. Fedorovici îi vedea privirea fixă și încruntată, pumnii strânși pregătiți pentru năprasnice lovituri și-l atăca în tăcere pe omul hotărât să înfrunte atâtea primejdii.

— Pe unde trecem Sireful? întrebă într'un târziu avocatul.

— Pe podul liniei ferate, răspunse celălalt. Dacă nu, prin apă, sau pe unde-o fi. Dacă am avea numai atâtea motive de îngrijorare...

— Ai dreptate, cumetre, pe unde s'o întâmplă. Ia uite-te, parcă nu suntem departe de

apă că văd o luncă prelungită așa ca după cursul unui râu.

— S'o luăm mai la dreapta, pe-aici prin ogorul de cartofi, să ajungem la linia ferată, arată Fedorovici. Poate nu ne-oăm întâlni cu nimeni.

Trecură peste câteva ogoare și ajunseră lângă podul de fier. Pe partea cealaltă a podului, rezimat de grilaj, stătea un țaran înalt și-și fuma liniștit țigara.

— Cine-o fi ăla? întrebă avocatul oprindu-se.

— Unde?

— Uite, dincolo de pod. Ce zici, ne 'ntoarcem?

— Nici vorbă. Iată că ne-a și văzut. Să nu vorbești nimic până ajungem lângă el și dacă nu ne 'ntreabă; poate-i vreun paznic pus de bolșevici.

Țăranul, auzind șoșot de pași, se întoarse și văzându-i că vin spre el, trecu în mijlocul liniei ferate, scoase dintr'un buzunar al surmanului un pistol mare pe care-l ridică în sus astfel ca să fie văzut și așteptă. Când cei doi se apropiară la câțiva pași, țăranul tuși, se îndreptă din șale să pară mai impunător și, cu voce răstită și destul de falsă ca să se cunoască neobișnuința unei asemenea însărcinări îi întrebă în ucrainește:

— Incotro?..

— La Adâncata.. la Hliboca, completă Fedorovici după vechea denumire ucraineană a localității.

— Ce căutați acolo?

— Vrem să luăm trenul ca să mergem la Cernăuți, adică la Lențești, se amestecă în vorbă Ion Râmnic.

— Și de ce mergeți la Lențești?

— Eu sunt de acolo, zise Fedorovici, și-am fost la cumătrul meu la Bahrinești, și-acum, vine și el la mine.

— Tu ești cumătrul? se adresă țăranul avocatului.

— Eu sunt.

— Hârtii aveți!

— Avem, răspunseră amândoi deodată și-și scoaseră carnete'e de la Biroul Popu'a'ei.

Țăranul, luă legitimațiile, se uită la ele pe-o parte și pe alta, cercetă stampilele și fotografiile și deodată, păru că-și amintește ceva că-și luă o atitudine și mai grozavă:

— Hârțiile nu sunt bune. Mergeți cu mine la comandant. Hai, luați-o la stânga, spre sat.

— Ce vorbești, mă., se răsti la el lipovanul; cum nu sunt bune, doar le-a văzut comandantul din Bahrinești?.. Ia dă-le 'ncoace să-ți arăt eu..

— Nu-mi mai arăta nimic, că nu le-a văzut comandantul din Bahrinești. Dacă le vedea, pune-a stampila lui, așa ca pe al meu. Mergeți înainte că dacă nu.. făcu un pas înapoi și ridică pistolul, dacă nu.. împușcă, aici pe loc împușcă..

— Ascultă, domnule.. ascultă tovarășe, vor-

bi Fedorovici împăciuitor, la noi în sat, la nișeni nu s'au schimbat carnete'le și..

— Eu nu sunt domn și nu sunt tovarăș cu voi, răspunse țăranul. Voi sunteți burjui 'că aveți mâini curate ca de boer. Eu sunt muncitor.

— Ascultă, vorbi și avocatul, lasă-ne să plecăm că o să pierdem trenul și trebuie să așteptăm până mâine. Uite, îți dau o mie de lei în monede de argint numai să ne lași.

Avocatul vârî mâna în buzunarul sumanului și scoase dintr'un fâșic desfăcut câteva monede de câte două sute cincizeci pe care le arătă țăranului.

— Nu-mi trebuie bani. Voi sunteți spioni din România. Veniți cu mine la comandant că dacă nu.. Strălucirea monedelor îl opri să continue și, privind când la revolver, când la monedele noi și lucioase, întrebă:

— Cât ai acolo?

— O mie două sute cincizeci.

— Prea puțin; nu, nu, veniți la comandant.

— Îți dau două mii mai mult n'am..

— Ce n'ai, ce n'ai?.. Scoate toți banii. Văd eu că ai. Dacă nu, mergeți cu mine la comandant și deacolo la închisoare la Cernăuți.

Râmnic se înfioră și se uită la Fedorovici. Acesta, ridică din umeri și-i făcu semn să nu dea nișnic.

— M'am răsgândit, vorbi avocatul. Nu-ți dau nișnic. Mergem la comandant și-o să-i spu-

neam lui că ai vrut să ne iai banii și ne-ai amenințat cu pistolul. Să vedem cine-o să meargă la închisoare, noi sau tu. Hai la comandant. Pe unde se merge?..

— Pe aici, răspunse țăranul cu voce scăzută. Luați-o înainte pe cărare.

Advocatul porni înainte, Fedorovici după el și în urmă țăranul care părea preocupat de gânduri neobișnuite că tot lăsa și se uita când la pistol, când la lunca deasă din apropierea râului.

Deodată, Fedorovici se aplecă puțin înainte, se opri, ridică un picior înapoi și-l repezi cu putere în burta țăranului. Acesta, scoase un strigăt scurt, scăpă pistolul și căzu cu fața în sus. N'avu timp să se ridice, fiindcă lipovanul, mult mai voinic, se repezi la el.

— Repede, repede, cumetre, să nu strige!.. Prinde-l de gât și pune-i un genunchi pe piept!.. Indesă tare să nu sbiere, nu te teme că nu crapă!..

În timp ce avocatul îi îndeplinea instrucțiunile, Fedorovici descinse țăranul de brâu, îi legă mâinele la spate și scoase dintr'un buzunar o batistă mare cu care-i înfășură fața și-l obligă să-și descleșteze dinții. Pe urmă, îi băgă în gură altă batistă, iar capetele celei din față le înnodă strâns la ceafă.

Țăranul se sbătu puțin, dădu de câteva ori din picioare dar, sub încheștarea celor doi bărbați mai voinici, puterile îl părăsiră și nepu-

tând să vorbească, îndreptă spre ei doi ochi rugători și înlăcrimați.

— Ei, ce zici cumetre, îl dăm pe apa Sâmbetei sau îl lăsăm în luncă? întrebă Fedorovici.

— Il dăm pe apă, îl înecăm, mama lui de tâlhar!.. vorbi avocatul intenționat, ca să-l sperie. Ai văzut cum se uita la pistol și cum stătea pe gânduri?..

— De bună seamă că voia să ne 'mpuște. Știi, din două motive: mai întâiu să ne ia toți banii, și-al doilea, fiindcă se temea că o să-l divulgăm comandantului, — lua-l-ar și pe el dracul, — că s'a lăsat corupt.

— Ai dreptate, cumetre.. Ia uite-te, canalia! Adevărat bandit. Ce naționalitate o fi având tâlharul ăsta?..

— Nu știu.. de sigur că-i un bolșevic de proaspătă factură.

— Hai să-l ducem de-aici, cumetre, că l-o găsi cineva și mai putem păți și altele, acum la început de drum.

— Oare nu s'o deslega?

— Nici nu te gândi. Stai să-i aranjez și picioarele să nu se scoale măcar o săptămână.

Fedorovici desfăcu sforile dela opincile țăranului, cu una îi legă strâns picioarele, iar cealaltă o petrecu pe după legătura mâinilor, o întinse și o înnodă strâns, pe la spate, de picioarele îndoite înapoi. Pe urmă, îl ridică din mijlocul cărării, îl duse vreo douăzeci de pași în interiorul luncii și-l lăsă acolo.

— Na, vorbi lipovanul, te-am dus la comandant, tâlhar blestemat ce ești! Să îți mințe cât vei trăi că ai vrut să omori doi oameni și să-i furi și te-a pedepsit Dumnezeu! Acum, așteaptă până te-o lua dracul.

Se întoarseră la cărare, avocatul ridică pistolul țăranului și constată că pe lângă că nu avea niciun cartuș mai lera și stricat.

— Ia privește, cumetre, cu ce-a voit să ne sperie tâlharul.

— Pistolul e stricat și n'are nici cartușe.

— Am văzut. Crezi că l-a pus cineva să păzească podul?

— Da' de unde? Stătea și el acolo poate i-o cădea ceva gras. Am auzit că țărani din comunele de frontieră, și numai ucrainenii, sunt niște bandiți fără pereche. S'au împărțit în bande și pândesc pe toți refugiații care vin prin sate și vor să treacă frontiera clandestin. După ce se tocmesc cu un preț foarte mare să-i treacă peste graniță, îi iau banii înainte și, dacă nu-i omoară să le ia și ceilalți bani, îi predau grănicerilor bolșevici, iar bagajele refugiaților care conțin numai lucruri prețioase, le iau ei. Uite, în aproape o lună de zile de când au năvălit hoardele bolșevice, pe toată noua frontieră din Bucovina se întâmplă asemenea crime.

— Săracii Români, zise avocatul cu voce tristă, după ce scapă dintr'un iad, nișmeresc în altul. Hai să mergem mai repede, cumetre, că

nu prea știu la ce oră vine trenul și te pomenești că ne mai întâlnim cu vreun bandit.

— Tot ce se poate, că ăștia și-au făcut o meserie din asta. Să-ți spun eu, care-i situația. Tâlharii ăștia sunt, sau țărani cei mai decăzuți de prin satele lor, sau pușcăriași eliberați dela penitenciarul din Cernăuți. Cred că socoteala lor este să dea câteva lovituri bune, să-și strângă o sumă frumoasă și să treacă în România, că hoții sunt obișnuiți să stea de geaba și să mănânce bine. Or, aici n'au ce mânca și nici dela cine fura.

— Poate chiar bolșevicii le înlesnesc trecerea frontierei.

— Sigur că da și încă le mai dau instrucțiuni și bani ca să facă propagandă comunistă și să pregătească o anumită stare de spirit favorabilă acțiunii bolșevice.

— Multe mai știi dumneata. Te-ai ocupat de chestiunile astea sau ai făcut ceva studii?

— Și una și alta. Am numai trei clase de liceu dar, am citit foarte mult, mai ales reviste și ziare dela noi și streine. Mi-a rămas câte ceva din fiecare. Ce să fac dacă am avut noroc mai puțin decât alții?

— N'ai făcut rău, cumetre. Omul e bine să știe de toate. Numai atunci știe să aleagă răul de bine și să cunoască măcar ceva din ceea ce-l înconjoară.

— Cu toate acestea tot nu poate cunoaște nimic, oricât de învățat ar fi. Uite care-i părere

rea mea: Până când omul nu va avea un alt simț cu ajutorul căruia să vadă prin timp, peste un ceas sau măcar o clipă, nu se poate numi că este om care cunoaște. Poate-i păcat ceea ce gândesc eu, dar numai așa am putea fi adevărați oameni. Astfel cum suntem, ne torturează clipa, ne înghite necunoscutul și n'avem nicio siguranță pământească, măcar cât de scurtă, nu încă deplină și numai a noastră.

— Eu îți găsesc părerile interesante și destul de originale. Păcat de dumneata că n'ai studiat. Observ că ești un om care știi să gândești.

— Nu-i nimic interesant și original, cumetre, atâta timp cât nu putem cunoaște viața și lumea în adevăratul lor sens. Toate formele sunt otrăvite și înșelătoare. Așa mă gândesc eu de când mi-a murit nevasta, adică, voiam să spun, de când m'am refugiat și-am pierdut cincisprezece autobuze, aproape toate.

Fedorovici caută intenționat să schimbe vorba și să nu-i aducă aminte avocatului de nevastă-sa, fiindcă-l vedea că stă pe gânduri, se întristează și, într'un eventual caz, poate să-și piardă prezența de spirit și libertatea, dacă nu și mai rău. De aceea, observându-și greșala, caută să schimbe subiectul discuției.

— Cum îți spuneam, cumetre Ivaniuc, țărării ucraineni din satele din apropierea frontierei sunt foarte răi. Să-ți dau și alte exemple. Unii refugiați cunosc frontiera, fie că sunt

de prin părțile locului, fie că au mai trecut pe acolo. Așa fiind, aceștia încearcă să treacă la noi fără ajutorul nimănui. Grănicerii sovietici observând că asemenea treceri se repetă des și ei nu sunt atât de numeroși ca să păzească fiecare punct, au angajat țărani de prin satele limitrofe și i-au trimis pe frontieră ca simpli trecători. Refugiații când îi văd se bucură și, deși cunosc drumul, totuși îi întreabă dacă n'au văzut patrulele de grăniceri. Țărării le răspund că le-au văzut trecând într'o parte și-i trimit exact în partea contrară, acolo unde sunt așteptați de bolșevici. În felul acesta, țărării vânzători de oameni, încasează de la sovietici câte cincizeci sau o sută de ruble de cap de om predat și trăesc bine fiind considerați și oameni ai regimului.

— Nu i-ar răbda Dumnezeu, nemernicii!, se revoltă avocatul.

— Eu, și-o spun curat și fără teamă. Am mai fost de trei ori la Cernăuți și am văzut și auzit multe dar, crede-mă, nu m'așteptam ca oamenii care au trăit cu noi, s'au bucurat de drepturi egale, ba unii se băteau cu pumnul în piept strigând că sunt buni Români și mari naționaliști, să se dedea la fapte sub nivelul celor mai ordinari pungăși. Majoritatea lor ajuns cu mârșăviile atât de departe încât își divulgă neamurile și umblă unii pe la alții iscodindu-se, trăgându-se de limbă și toate cele auzite le aduc la cunoștința comandanților bol-

șevici care sunt prin sate. Este de ajuns o vorbă, spusă așa într'o doară, ca la locuința celui invinuit, la o oră târzie din noapte, să se o-prească o mașină-dubă, să fie luat cu toată familia și îngropat în cine știe care colț al pustietății lor de țară.

— Cum, așa fără nicio cercetare, fără nicio dovadă?

— Ajunge afirmația unui om al lor, de încredere. Toți sunt angajați pentru a fi oameni de încredere, fiindcă nu numai în orașe, dar chiar și în sate sunt trei categorii de autorități care au oamenii lor și care, nu se cunosc între ei și se urmăresc unii pe alții. Este armata care și-a recrutat informatori dintre țărani, administrația comunală la fel și cea mai teribilă dintre ele, organizația G. P. U.-ului, sau N. K. W. D.-ului, cum îi mai spun bolșevicii, care se ocupă cu siguranța statului și care, deasupra celorlalte, taie și spânzură fără judecată și fără cercetări în favoarea vinovaților. Ascultă, am auzit ceva din procedeele de cercetări și execuții ale acestei grozave poliții dar, să ne ferescă Dumnezeu.

— Și cum, armata nu reacționează, poporul rabdă?

— Ce vorbești, cumetre? Crezi că poate cineva să facă vreo mișcare fără să fie cunoscută de oamenii G. P. U.-ului? Organizația este condusă numai de jidani și are oamenii ei care, bine 'nțeles sunt privilegiații statului, introduși

în toate păturile sociale, în toate instituțiile, în armată și chiar în familii. Cum vrei dar să nu știe tot ce se petrece, când ochii oamenilor ei supraveghează cu strășnicie toate mișcările celorlalți, absolut în toate ocaziile?

— N'am prea știut lucrurile acestea. După cum aud, îi cea mai teribilă organizație teroristă din istorie.

— Cea mai teribilă și cea mai sângeroasă. Asta-i fosta Ceka, invenția lui Lenin, perfecționată de jidanul Troțcki și actualmente condusă — se spune — de doi înțelepți ai Sionului, din cei doisprezece răspândiți pe întreg globul pământesc, care au sediul la Moscova și care conduce întreaga Uniune a Sovietelor și dirijează toată propaganda comunistă din lume. Se mai spune că unul din cei doi înțelepți ai Sionului ar fi chiar jidanul Koganovici, socrul lui Stalin.

— Tot ce se poate. Asta am auzit-o și eu dela un profesor german din Berlin, acum vreo doi ani.

— Ce vrei, cumetre, crezi că atâta amar de lume proastă și atâtea naționalități care de care mai barbare și mai primitive, se pot conduce cu alte metode?

— Sigur că nu; dar chiar și regimul cu totul aparte de structura spiritului slav impunea procedee drastice...

— Bine, bine, însă nu criminale.

— Ce contează la ei un om, zece, o sută,

chiar o mie, când colosul numără atâtea milioane? Ideea să triumfe, vreau să spun primitivismul asiatic cu care vor să ferească civilizația Europeană.

— Pot să se gândească la ce vor că tot n'o să le ajute Dumnezeu care nu rabdă prea mult păcatele mici, dar încă asemenea grozăvii ne mai întâlnite în toată istoria omenirii.

— Toate sunt până la un timp, cumetre, și jidănișmea tot până la un timp o să-și mai facă mendrele. Pe urmă, se va pierde în mizeria legilor ei exclusiviste și tendențioase.

— Ar trebui izolată, că prea ne infectează.

Nu departe, auzină un fluierat de locomotivă. Trecură prin fața hălții Petriceni, apucară pe un drum de pe marginea liniei ferate și ajunseră în dosul gării Adâncata.

Satul părea pustiu, doar pe la ferestrele caselor se vedea câte-o femeie sau câte un copil. Pe peron, câțiva jidani și jidance se plimbau de colo, colo, așteptând trenul. Doi soldați bolșevici stăteau în ușa unui birou și fumau țigări groase și rău mirositoare. Chipurile lor de mongoli semănau mai curând a primitivi decât a oameni din secolul al douăzecilea. O ușă se deschise și un funcționar sovietic al gării care purta încă uniforma noastră, dar avea pe brațul stâng, ca semn bolșevic, o banderolă roșie cu insignele comuniste cusute pe ea și se apropie de ei.

— Unde mergeți? întrebă funcționarul.

— La Cernăuți, răspuse Fedorovici.

— Trenul vine la orele unsprezece. Până atunci mai aveți două ore. Veniți să-mi ajutați să fac rânduială într-o magazie că nu-i voie să stați de geaba.

— Mergem, mergem, se grăbiră amândoi să răspundă, dar biletele când se dau?

— Vă spun eu. Aveți hârtii în regulă și iscălite de comandant.

— Avem hârtii, însă neiscălite că la noi nu s'a dat poruncă, vorbi avocatul.

— Hai să facem regulă în magazie și dacă terminăm repede, vă duc eu la comandantul din gară să le semnaze, răspuse funcționarul.

— Mulțumesc, tovarășe, dar noi ne semnăm hârtiile la Cernăuți că acolo vrem să ne stabilim, știi, la vreo fabrică.

— Cum vreți, însă e bine să fiți în regulă.

Ajunseră la o magazie cu diferite unelte de întreținere și cu toții se apucară să le așeze pe categorii și să le numere.

— Mai sunt și alte magazii, așa nearanjate? întrebă Fedorovici căutând un subiect de discuție.

— Sunt încă patru, îl lămurii funcționarul însemnând într-o condică numărul târnăcoapelor, lopeților și altele; dar pentru acele o să chem niște moșnegi sau femei din sat.

— De ce nu bărbați tineri că sunt destul de grele?..

— Toți bărbații tineri sunt ocupați la săpatul tranșelor și la muncă, pe câmp. Aici, la noi, nimeni nu are voie să stea de geaba.

„Parcă mult o să progresați, gândi avocatul. Ia, munciți și voi ca niște animale, fără nicio mulțumire și fără niciun beneficiu.”

În curând terminară de aranjat magazia și ieșiră afară. Între timp, peronul gării se umplu de soldați bolșevici, rusoaice în uniforme militare, care de care mai diformate și mai murdare și o mulțime de jidani cu geamantane și diferite pachete, veniți dela Storojineț sau din comunele aceluia județ și voind să plece la Cernăuți.

Pe-o linie secundară, o locomotivă și câteva vagoane de clasa a treia, făceau manevră.

Ion Râmnice și Fedorovici își scoaseră biletele și se așezară în mulțimea de pe peron. Deși era multă lume, nimeni nu vorbea nimic. Toți în tăcere, fiecare își luă bagajele și se urcă în tren. Avocatul voi să spună ceva însoțitorului său, dar acesta-i făcu semn să tacă.

Se instalară într'un vagon numai cu soldați și-și aprinseră câte o țigară. Fedorovici întinse pachetul cu țigări la doi soldați care le stăteau în față, dar bolșevicii refuzară, scoțându-și fiecare câte o cutie lată de conserve de unde, dintr'un tutun negru și mare, își răsu-ciră câte o țigară groasă. Când terminară de fumat, scoaseră dintr'un sac de merinde câte o pâine mică, neagră și foarte deasă, câțiva

pești afumați și rău mirositori și începură să mănânce. Avocatul constată că sunt foarte în-
poiți. Era în gesturile lor o stângăcie care-ți
provoca râsul, iar în felul de a mânca o mur-
dărie și-o greață care-l făcu să se uite în altă
parte. După ce terminară de mâncat, luară
capelele de pe cap, se șterseră cu ele pe la
gură și-și aprinseră alte țigări tot așa de groase
și aproape unde de scuipatul cu care lipiră
foița. Un alt soldat, probabil gradat, se sculă
de pe o bancă alăturată, despături un ziar și
începu să citească. Toți ceilalți, se uitau la el
cu niște priviri de dobitoace speriate, clipeau
des din gene obosiți de prea multă atenție, iar
unii își plecau capurile în piept și adormeau
cu buzele întredeschise și cu șiroaie de scuipat
prelins prin colțurile gurii.

— Ați înțeles și voi? întrebă bolșevicul în-
torcându-se cu fața spre Fedorovici.

— Am înțeles, tovarășe, am înțeles, aprobă
el. Tare frumos mai scrie acolo!

— Hm... Mai frumos decât la voi, adică așa
cum era cu boerii din România?..

Câțiva soldați se amestecară în vorbă și Fe-
dorovici se bucură că-l scutește de un răspuns
destul de neplăcut.

Bolșevicul începu să citească mai departe,
dar văzând că aproape toți ascultătorii săi au
adormit, strânse ziarul, se așeză pe bancă și
numaidecât prinse a sforăi de parcă voia să
se pună la întrecere cu uruiul roșilor trenului.

Trecură prin câteva gări unde se mai urcară mai mulți soldați și câțiva țărani. Ion Râmnic constată că toate mutrele soldaților sovietici sunt la fel de tâmpite și lipsite de expresie omenească și toți sunt nespălați, cu hainele și-fonate și murdare și cu privii de animale mirate de tot ceea ce-i înconjoară.

XV.

În gara Cernăuți, mai mulți soldați bolșevici, cu arme lungi ținute neglijent pe umărul care le convenea, patrulau pe peron ori supravegheau unele birouri cu ferestrele și geamurile ușilor astupate.

Călătorii sosiți cu trenul se îndreptară spre ieșire iar printre ei se amestecară mai mulți indivizi îmbrăcați în haine civile foarte uzate sau de calitate inferioară. Indivizii, observau în dreapta, ascultau în stânga, făceau semn unei patrule și călătorul suspect era arestat imediat și dus în unul din birourile păzite de soldați.

Ion Râmnic recunoscă în unul din acești indivizi pe un fost grefier dela Tribunal cu care venea în contact aproape zilnic. Fostul grefier se uită în altă parte și avocatul împreună cu Fedorovici ieșiră nestingheriți în piața din dosul gării și porniră spre centrul orașului.

— Dacă vrei să spui ceva, vorbește lipovanul,

să observi să nu fie nimeni pe lângă noi și țină capul mai plecat, fă-te mai cocoșat ca să pari un țăran necăjit.

— Era cât pe ce s'o pățese, răspunse Râmnic. Ai observat indivizii care așteptau trenul și s'au amestecat imediat printre călători?

— Cum să nu-i observ... Ba încă am și cunoscut câțiva din ei; niști jidani foști taxatori pe mașinile noastre. Să știi că ăștia sunt dela G. P. U.

— Eu am recunoscut printre ei pe un fost grefier dela Tribunal.

— Nu mai spune!.. Un grefier să ajungă agent și terorist la G. P. U.? Cine-i ăsta, de ce naționalitate-i?..

— Ucrainean dintr'o comună mai dela Nord a județului Cernăuți; dar nu-l credeam comunist, nici mort. În tot cazul, i-am făcut foarte mult bine și dacă m'ar recunoaște nu cred să mă denunțe.

— Nu se știe...

— Într'adevăr. La bolșevici chiar soții și copiii se denunță unii pe alții.

— Mai bine să nu te întâlnești cu el că nu poți cunoaște niciodată ce se ascunde sub o vorbă prietenoasă sau în umbra unui răs indiferent.

— Totdeauna am fost de această părere. Dar, nu te-am întrebat; unde mergem acum?

— La un prieten al meu, un german care locuiește tocmai sus, pe strada aviator Gagea.

O să te găzduiască cât vei avea nevoie și-apoi, poate să-ți fie de mult ajutor fiindcă la Germani nu le spune nimenea nimic.

— Adevărat? Nu știu de ce, dar n'am prea văzut Germani să se refugieze.

— Germanii nu s'au refugiat fiindcă toți din teritoriile cedate de noi sovietelor, pleacă în Germania. Dacă nu vei avea altă posibilitate să pleci din Cernăuți, caută și du-te în Germania că de acolo vei putea veni mai ușor în țară.

— Foarte bine că mi-ai spus că eu nu sunt la curent cu nimic și, ce să-ți mai spun, am avut mare noroc c'am venit cu dumneata.

— Norocul cel mare ar fi s'o găsești pe doamna sănătoasă și să puteți pleca de aici cât mai curând.

— Cine știe pe unde-o fi, săraca!.. Mă doare, cumetre Fediuc, mă doare cum nu-ți poți imagina; dar, ce să fac? Când îmi aduc aminte mă apucă niște dureri de cap groaznice și nu-mi dau seama ce fac. De aceea și caut să fiu preocupat cu alte gânduri, să vorbesc și să fiu cu cineva că mă simt mai în siguranță. Când sunt singur, o văd înaintea ochilor, o simt lângă mine, îi aud glasul și-mi vine să plâng ca un nebun. Măcar să știu cu siguranță că-i aici, că nu i s'a întâmplat nimic și m'aș mai liniști..

— Așa a fost nenorocul, cumetre, ce să faci.. Trebuie însă să ai răbdare și încredere în Dumnezeu, că toate se vor întoarce în bine.

— De-ar da Dumnezeu, că de altfel, nu știu dac'o să mai fie om din mine.

Pe strada Regele Ferdinand trecea din când în când câte un tramvai aproape gol și rar de tot câte o trăsură sau o mașină în care se vedeau jidani ori militari bolșevici. Pe trotuare, trecătorii erau grăbiți și ici, colo, se vedeau câte doi stând de vorbă mai mult în șoaptă. Majoritatea prăvăliilor erau închise, iar cele câteva cu obloanele nelăsate aveau în vitrine numai portretele conducătorilor bolșevici și înlăuntrul rafturile goale. Văzură câteva firme scrise în limba rusă și pe pereții caselor o mulțime de afișe de diferite culori care anunțau cu litere mari și roșii spectacole de teatru, de cinematograful, conferințe, întruniri, concerte și mai multe proclamații și ordonanțe scrise în limbile: ruă, evreiască și română. Multe din ele erau tipărite numai în limba rusă și evreiască, iar literele, care de care mai caraghioase și mai strâmbe, le slidau obraznic aducerile aminte.

La unele case se mai vedeau steaguri bolșevice; iar în geamuri, mari embleme comuniste făcute din panglică roșie, păzeau fotografiile celor doi măcelari bolșevici.

Pe pereții dinspre stradă ai bisericii Sfânta Paraschiva, niște nemernici desenară cu cretă roșie mai multe seceri și ciocane, iar în mijlocul lor o stea mare, jidănească. Pe aceiași stradă, ceva mai sus, pe pereții dela intrarea

bisericii romano-catolice, alte mâini criminale lipiră mai multe alișe de propagandă comunistă.

În fața unei prăvălii de lângă Administrația Financiară, o mulțime de femei și copii, aliniați la deal și la vale pe două rânduri, așteptau să poată intra în „Cooperativa pentru norod” să cumpere ceva. Se vedeau figuri slabe și necăjite care se schimbau de pe un picior pe altul și întindeau capul să vadă dacă mai au mulți înaintea. În cooperativă se auzeau o mulțime de glasuri care se cunoșteau de departe că sunt de jidani.

Ion Râmnice și Fedorovici se opriră să vadă ce se vinde în prăvălia unde aștepta atâta lume. În acel timp, în ușa cooperativei apărură un jidan care anunță în limba rusă că s'a terminat carnea și cine n'a putut cumpăra astăzi să vină peste patru zile. Tocmai atunci, o jidancă tânără traversă strada, se apropie de jidanul din pragul cooperativei și-i spuse ceva în limba lor. Jidanul o lăsă să intre și 'n urma ei încuie ușa. Mai multe femei creștine care văzură cele întâmplare, se uitară una la alta, scui-pară cu scârbă și părăsind rândul se îndreptară în diferite direcții.

— Nu se mai vinde carne? întrebă avocatul pe o doamnă bătrână care venea încet și ofta la fiecare pas.

— Pentru noi, s'a terminat.

— Și pentru cine se mai află?

— Pentru jidani, că ei nu așteaptă la rând, ci, cum vin, cum intră în cooperativă și cumpără de toate, chiar și mai ieftin.

Advocatul se uită la bătrână, strânse din umeri și trecu înainte.

Piața Unirii era aproape pustie. Sfidătoarea privire din portretele lui Stalin lipite pe scândurile cu care era acoperită statuia Unirii, mărrea singurătatea străzilor și pieții și i făcu să și întoarcă privirile scârbite spre câteva grupuri de jidani și soldați care staționau în fața hotelului Pajura Neagră și ascultau un radio jurnal în limba rusă.

De pe strada Română apărură un ofițer bolșevic cu nevastă-sa — o rusoaică blondă, grasă, deformată și îmbrăcată într'o cămașă de noapte lungă și largă peste care se încinse cu un șnur roșu de halat, — și traversând piața se apropiară de cei ce staționau pe trotuare. Ofițerul ducea într'o mână două pâini, iar sub brațul celeilalte un pachet prin a cărui hârtie ruptă se vedeau câteva cozi de pește scos de curând din saramură și un capăt dintr'o bucată de salam. Cu aceeași mână mai ținea un copil murdar și cu picioarele strâmbte care cădea, țipa și voia să meargă singur. Rusoaica avea în brațe un copil și alți doi alături de ea care se țineau de cutele cămășii de noapte.

Grupurile de soldați nu se clintiră de pe trotuar și nici nu salutară. Ofițerul cu toată familia sa, coborî strada și și continuă drumul.

fără să dea nicio atenție acestei lipse de disciplină ostășească și de bun simț.

Ion Râmnic se uită la Fedorovici și voi să spună ceva, dar lipovanul îi făcu semn să tacă și să meargă mai repede.

Pe strada Regina Maria, printre puținele prăvălii care erau deschise, se vedeau butoaie cu pește, cutii cu conserve de pește și grămezi de pește afumat. O mulțime de tutungerii de prin ale căror uși deschise ieșea un miros greu de tutun prost care amestecându-se cu mirosul peștelui și al murdăriei de pe stradă, le făcu impresia că se află în fața unor cadavre în descompunere. Pe ambele părți ale străzii, a treia sau a patra prăvălie, era o librărie în vitrinele căreia erau înșirate mai multe cărți groase și legate în pânză roșie. Pe copertele tuturor se observa de departe, scris cu litere aurite, numele lui Lenin. Pește rafturile încărcate numai cu asemenea volume, se vedeau vrafuri de tablouri, portrete, fotografii și diferite ziare și reviste. „Aștia se hrănesc numai cu pește și cu cărțile lui Lenin, gândi avocatul. Poate cu ajutorul tutunului suportă mai ușor foamea și înghit mai repede învățăturile comuniste.”

În piața Grigore Ghica Vodă, în grădina Arboroasa și pe străzile din apropiere, o mulțime de bărbați și femei se plimbau încoace și încolo și așteptau să se mai scurteze rândurile celor ce stăteau în fața intrării Palatului Administrativ

de odinioară, să poată trece și ei în coloane de câte doi care se limitau la un anumit număr de persoane și erau aranjate de mai mulți jidani tineri și soldați bolșevici.

— Uite, ce de lume! Oare ce-o fi așteptând aici? întrebă avocatul. N'ar fi bine să ne oprim puțin, poate văd vreun cunoscut?

— Să ne oprim, dar să fim cu ochii în patru. Ascultă, aici este Comisia de repatriere. Toți Românii care vor să plece din raiul bolșevic, vin aici și se înscriu. Pe urmă, sunt interogați, supravegheați, urmăriți și foarte, foarte selecționați și de abia după aceea li se aprobă repatrierea.

— Nu 'nțeleg de ce li se face atâta mizerie și sunt purtați pe drumuri când chestiunea s'ar putea tranșa repede și fără nicio bătaie de cap.

— S'ar face astfel dac'am avea de a face cu oameni adevărați, dar aici este vorba de barbari și de niște mărginiți care nu-și văd calicia spirituală nici în ruptul capului.

— Au trimis până acum vreun transport în țară?

— În România, nu; dar în Siberia, da.

— În Siberia? Deportati? Pentru ce!

— Au ei socotelile lor. De ce să nu se asigure de tăcerea unora care le-ar putea deranja metodele de propagandă?

— Vrei să spui că le cunosc secretetele și sunt dușmani ai regimului.

— Și una și alta. La bolșevici aproape toată visteria Statului este pusă la dispoziția propagandei comuniste ale cărei rețele sunt întinse peste tot globul pământesc. Oricine se pune în calea acțiunii lor, este distrus, fiindcă la ei nu contează omul, ci ideea. De aceea toată activitatea politică și culturală o pun în slujba propagandei comuniste.

— Asta o știu însă nu sunt lămurit asupra deportării. Dacă au găsit aici oameni care prin poziția lor socială sau prin activitatea din trecut au dovedit că sunt ostili regimului roșu — și te asigur că nouăzeci și nouă la sută din populația românească le-au fost și le sunt dușmani — de ce nu-i lasă să plece în masă în România, doar n'o să-i ducă pe toți în Siberia sau în altă parte a Rusiei?..

— Uite, așa-i cum îți spun. Pe cei mai de seamă funcționari sau foști oameni politici de dreapta i-au deportat și dacă propaganda lor n'o să reușească să convingă și restul populației românești de binefacerea blestematului lor de regim, pe toți îi deportează.

— Grozav, domnule, ne 'nchipuit de grozav și dureros!..

— Și totuși real. Dacă nu poți să scapi de aici prin fugă, te așteaptă deportarea sau, moartea.

— De ce nu intervine guvernul Român, doar avem o legăție la Moscova care ar trebui să se ocupe de asemenea chestiuni?

— Se ocupă, dar bolșevicii spun că Românii nu vor să plece în România și ei nu-i pot forța. Am auzit că prin aceste Comisii de repatriere vor trimite numai bătrânii, femeile de moravuri ușoare, diferiți schilozi și toți cei cari nu pot fi folosiți la muncă de rob, de animal.

— Bine că-i pot forța să plece în Siberia. Hai să mergem, vorbi Râmnic, că nu văd nici un cunoscut și te pomenești că ne observă tocmai cine nu trebuie.

— Eu cred c'ar fi bine să mergem pe lângă penitenciar ca să evităm ochii mulțimii.

— Sigur, să nu se ia cumva după noi vreunul ca acei din gară.

Porniră pe trotuarul din dreapta pieții, iar când ajunseră în colțul penitenciarului, un soldat bolșevic care stătea în ușă, le făcu semn să treacă pe partea cealaltă. Puțin cât întoarseră ochii, văzură ferestrele dela subsolul penitenciarului și câteva dela parter zidite proaspăt cu cărămidă sau astupate pe dinlăuntru cu scânduri. Printr'o fereastră întredeschisă dela parter, zăriră câțiva bolșevici militari și civili stând de vorbă și auziră mai multe nume de Români care urmau să fie deportați cât mai urgent într'o regiune oarecare din Caucaz. Ion Râmnic se cutremură și se oprî. Printre cei cari trebuiau să fie deportați era și avocatul Dinu Podaru. Un bolșevic citi și câteva nume de femei printre care i se păru că era și soția sa.

Sovieticii, începură să râdă și să facă diferite glume triviale.

Advocatul simți un val de căldură inundându-i fața; privirile i se împănjeniră și râsul bolșevicilor îi stăruia în urechi ca un urlet de fiară sălbatică. Ridică privirea spre penitenciar, dar în locul clădirii sumbre și neîngrijite, văzu o întindere mare de zăpadă și pe nevastă-sa înnotând prin troianul înalt și fumuriu.

— Vino, vino, cumetre, că ne-a observat soldatul! vorbi Fedorovici trăgându-l de șaman.

— Ai auzit?... Ai auzit?...

— N'am auzit nimic. Vino mai repede că dacă mai stăm te rău de noi.

— Uite-te acolo... arată avocatul spre închisoare; uite ce de zăpadă și nevastă-mea nu poate ieși din gropile de omăt. Uite-o, uite-o că se 'nneacă!.. strigă el arătând cu mâna spre fereastra penitenciarului care se deschise și toți bolșevicii apărură în cadrul ei.

De câteva ori încercă să scape din strânsoarea lui Fedorovici care-l ținea de braț dar, smuncindu-se se împiedică și căzu pe trotuar.

— Ce-i cu dumneata, cumetre?... Vino-ți în fire că te las aici și plec... vorbi lipovanul ajutându-i să se ridice.

Bolșevicii dela fereastra închisorii începură din nou să râdă și unul dintre ei se aplecă peste pervaz și vorbi ceva cu sentința.

Soldatul chemă încă unul și amândoi traversară strada și se apropiară de ei.

— Ce s'a 'ntâmplat cu voi? întrebă bolșevicul venit din interiorul penitenciarului și care avea pe colțurile gulerului tunicii câte o stea de culoare roșie.

— Nimic, nimic, tovarășe, răspunse Fedorovici ținând brațul avocatului și călând să-și stăpânească emoția. I s'a făcut rău tovarășului și ne-am oprit...

— Dar ce are? întrebă și celălalt bolșevic.

— S'a speriat de când a căpătat bătaie dela niște soldați Români, minți lipovanul, și de atunci îi bolnav, dar își revine repede. Nu-i așa că ți-e bine, cumetre Ivaniuc? se adresă avocatului în limba rusă.

— Da, da, mi s'a făcut bine, răspunse Râmnic scoțând o țigară dintr'un buzunar al șamanului și cerându-i un foc.

— De ce te-au bătut soldații Români? întrebă bolșevicul gradat.

— Pentru că n'am vrut să fug cu ei.

— De unde sunteți?

— Din Lențești, se grăbi Fedorovici să răspundă.

— Ce căutați în oraș?

— Ne duceam la un German din Roșă să cumpărăm un cal, vorbi tot lipovanul.

— Sunteți ruși sau ucraineni? Văd că vorbiți rusește destul de bine.

— Suntem ruși adevărați.

— De ce n'ați trecut mai de mult frontiera ca să veniți la noi, dacă sunteți ruși adevărați?

— Pentrucă avem familii grele și ne obișnuisem aici.

— Aveți băeți?

— Eu am patru și tovarășul are trei.

Gradatul bolșevic se apropie de fereastră, vorbe ceva cu ceilalți sovietici și întorcându-se către Râmnic și Fedorovici le făcu semn să plece.

Fedorovici îl luă pe Râmnic de braț și porniră repede pe strada Pitei, la vale.

— Mă tem să nu ne urmărească vreun bleșemat, zise lipovanul când se mai depărtară.

— Bine c'am scăpat, se bucură avocatul. Dracul știe ce-a fost cu mine.

— Eu ți-am spus să nu te lași dus de gânduri că nu faci nimic, ba încă poți ajunge foarte repede la închisoare și de acolo, cine știe când scapi și dacă mai scapi cu zile sau cu sănătate.

— Trebuie să-mi impun o voință de fier că văd în ce situație am ajuns. Ce zici, cumetre, să mă uit înapoi? întrebă Râmnic.

— Nu, nu; să nu te uiți. Aproape de colțul străzii o să mă plec profăcându-mă că-mi aranjez ceva la o opincă și 'n timpul acesta o să trag cu ochiul. Dumnezeu să nu 'ntorci capul.

— Nu-i nimeni în urma noastră, zise Fedorovici ridicându-se. Măi, ce noroc avem! Doamne-ajută să nu ni se 'ntâmpole nimic, se închină el făcându-și cruce.

— N'o să ne lase Dumnezeu aici, printre păgâni, nu te teme. Numai vorba proverbului: trebuie să dai din mâini ca să ieși la mal.

— Să dai din mâini și din picioare și, dacă-i nevoie, să le dai și 'n cap, numai să scapi de aici cât mai repede.

Cotiră după colțul unei ulițe care dădea în strada Cuciurul Mare, traversară piața de zarzavaturi de lângă biserica iezuită și ajunseră în strada Mihai Viteazul, în fața Liceului Militar.

La intrarea principală a liceului, stăteau doi soldați bolșevici. Armele le rezimaseră de gherete și ei, așezați pe pietrele pragului, fumau și discutau. Pe ușa larg deschisă ieșeau și intrau mai mulți bolșevici care, după stelele roșii care le aveau pe colturile gulerului tunicii, păreau a fi ofițeri. Soldații de sentinelă își vedeau nepăsători de țigările și discuția lor și nici nu se clineau.

— Curioasă armată și disciplină, zise avocatul.

— Dă-i dracului de nesimțți.

În curte se auzeau mai multe comenzi, râsete, fluierături, strigăte și fragmente de cântece. Printr'o fereastră deschisă dela etajul întâiu, un bolșevic aruncă în grădinița din fața școlii mai multe eprubete de sticlă, un aparat mic pentru experiențe fizico-chimice și o mulțime de cărți. Un volum gros și cu copertă neagră căzu în apropierea soldaților dela intrare.

Unul dintre ei se sculă de pe prag, dădu cu piciorul în carte, dar părându-i-se interesantă o ridică și arătându-i-o celuilalt, amândoi începură să râdă sgomotos și răgușit. Pe urmă, bolșevicul ce-o ridicase, făcu vreo doi pași spre stradă și-o asvârlă departe în praful drumului. Cartea se lovi de frunzele castanilor din marginea aleii, își flutură foile subțiri și căzu închisă lângă celălalt șanț al străzii. Pe coperta neagră, o cruce imprimată cu aur, adună câteva raze de soare și străluci palid și parcă sfios.

— O biblie!.. exclamă avocatul repezindu-se s'o ridice.

— Ascunde-o repede sub șuman. Nu v'ar mai răbda Dumnezeu pe pământ, nemernicilor! blestemă Fedorovici căutând cu privirea eticheta cu numele străzii aviatorului Gagea.

În ograda cazarmii, râsul și strigătele bolșevicilor se amestecară c'o melodie de acordeon și cu tropotele unui început de joc.

— Scârboasă și primitivă manifestație, zise Râmnic ascunzându-și biblia mai bine sub șumanul larg și decolorat.

XVI.

Iohan Müller, fost negustor de blănuri și proprietar destul de bine situat, își aprinse din nou țigara de foi, pufăi de câteva ori, apoi constatând că s'a stins, renunță să mai fumeze și o așeză pe marginea scrumierei.

Feciorul său, un tânăr de vreo treizeci de ani, cu figură de german adevărat, se plimba în lungul camerei și din când în când se oprea în fața ferestrelor balconului și se uita pe stradă. Fusesse redactor literar la un ziar german din localitate și era autorul a două studii asupra poeziei germane contemporane și a patru volume de poeme; cărți apărute într-o mare editură din Berlin. Cu Ion Râmnic se cunoștea de mult și destul de bine ca să se poată numi chiar prieteni. Întâmplările avocatului îl întristară peste măsură și-acum își făcea diferite planuri să-i scape pe toți din ghiarele bolșevicilor.

— Ce crezi că putem face, Herman? rupse făcerea tatăl său netezind copertele bibliei adusă de avocat.

— Mă voi duce la Ulrich, la Ferdinand Ulrich, secretarul dela Consulat și vom găsi o soluție, răspunse scriitorul așezându-se pe un scaun.

— Il cunosc și eu, zise Râmnic. De multe ori ne apuca miezul nopții discutând diferite probleme politice sau de specialitatea noastră.

— Știu că-i și el doctor în drept dela Universitatea din Viena. Vă vedeam foarte des împreună, confirmă tânărul Müller. Un lucru însă ar trebui să-l știm cu siguranță: dacă nevasta dumitale și fratele judecătorului sunt în Cernăuți.

— Așa am fost informat dela Cornești. Dar,

cine știe unde i-o fi dus blestematul de Frenkel..

— Pe Frenkel l-am văzut mai zilele trecute intrând în localul fostei poliții. Acuma, acolo sediul central al G. P. U.-ului.

— Oare să nu facă și el parte din organizație?

— Măine dimineața voi ști precis dacă și Frenkel este Necavedist ca și mulți jidani și ucraineni care-au rămas aici.

— Dacă jidanul este agent al N. K. W. D.-ului, se amestecă în vorbă Fedorovici, se schimbă socoteala. Rar când scapă cineva din gura acestor bestii.

— Nu fi îngrijorat, doctore Râmnic, îl asigură redactorul, vom interveni oficial la Moscova și trebuie să ni se dea satisfacție. Măine dimineață sosește la Cernăuți curierul diplomatic dela București și cred că peste o săptămână cel mult, reclamația noastră va fi rezolvată și soția dumitale împreună cu tânărul Frunzaru va fi adusă la Consulatul German de aici, de ori unde ar fi.

— Să dea Dumnezeu, se rugă avocatul bucurându-se.

— Până atunci, stai la noi și eu o să-ți procur acte cu care vei fi în deplină siguranță și o să-ți dau haine de ale mele să nu mai umbli în halul acesta. Intre timp, ne mai interesăm noi; poate, cine știe, aflăm și pe aici câte ceva din ceea ce ne interesează.

— Mulțumesc foarte mult, zise Râmnic bine dispus. Și dumitale, cumetre Fedorovici, că m'ai adus aici.

— De-acum numai suntem cumetri, răspunse lipovanul. Mă bucur că te-am adus la niște oameni de onoare. De altfel, am știut eu în ce poartă bat.

— Acum, vorbi Herman Müller, mă duc să vorbesc cu mama să-ți pregătească toate cele necesare pentru îmbrăcat din garderoba mea, camera în care vei locui și o baie bună. Eu o să ies puțin în oraș că uite, sunt aproape orele șapte și numai până la nouă se poate umbla pe stradă. Ne vedem?..

— Cred că mâine dimineață, că sunt mort de oboseală.

— Foarte bine. Să nu te bărbierești că așa ești de nerecunoscut, îl sfătui ziaristul ieșind din cameră.

Fedorovici își luă rămas bun și plecă să-și rezolve afacerile și să fugă cât mai curând din Cernăuți. Bătrânul Müller îl conduse până la poartă și se întoarse în cameră.

— Să mergem în odaia dumitale, domnule doctor; trebuie să fii din cale afară de obosit..

— Să mergem, vorbi avocatul luându-și pălăria jerpelită și biblia aruncată de bolșevici.

Trecură printr'un coridor pe pereții căruia se aflau diferite trofee de vânătoare și urcară câteva trepte de lemn spre etajul casei.

— O să-ți placă? îl întrebă scriitorul aran-

jându-i îmbrăcăminte pe spetezele a două scaune.

— Mai e vorbă, dac'o să-mi placă sau nu... Cum o fi.

— Ei, nu, răspunse celălalt. Ești prietenul nostru și trebuie să fii mulțumit.

Herman Müller îi arătă baia și dorindu-i noapte bună ieși din cameră.

Ion Râmnic desbrăcă hainele țărănești și le așază pe coridor, făcu o baie și se culcă. I se păru că bate cineva în geam dar, își aminti că lângă fereastră se află un nuc mare și afară-i vânt.

...Zarea plumburie cădea greu peste întinderile înzăpezite, peste necunoscutul dela fiecare pas și peste un șir lung de umbre care mergeau pe deasupra zăpezii. Crivățul fluera ascuțit și înfiorător de rece din toate părțile, aduna omătul mărunț și ascuțit ca vârfurile acelor, îl purta în vârtejuri înalte și nevăzute și-l isbea cu furie în oamenii înșirați pe câmpia fără urme. Și el, cu capul gol și desculț, alerga după convoiul din față, dar nu-l putea ajunge. Încercă să strige să-l audă cineva și să-l aștepte, însă gura îi era plină cu zăpadă și ori de câte ori voia s'o deschidă simțea că se înneacă. În dreapta văzu câteva case cu ferestrele luminate și se îndreptă într'acolo. Locuințele se depărtau, parcă duse de vânt, pluteau în aerul de ghiață și se desfăceau în bucăți, rupte de viforul tot mai sălbatic și mai

întins. Văzu o fereastră luminată apropiindu-se de el și 'n dosul ei i se păru că aude glasuri cunoscute. Un alt val de ninsoare i-o smulse din privire și-o înalță deasupra unei păduri tăiate și cu urme de arbori seculai. Pe urmă, i se păru că o parte a cerului începe să se lumineze și soarele mare și galben, răsărit din înalte troiene, trecu rețele pe sub bolta joasă a unui cer negru ca păcura.

— Tu ești, Râmnic? îl întrebă cineva din apropiere.

Întoarse capul cu spaimă și curiozitate în toate părțile, dar nu văzu pe nimeni. Un stol de corbi mari și cu aripele brumate se desprinsese dintr'un vârtej de zăpadă, fâlfâi greu și apropiat în jurul său și începu să croncănească sinistru și stăruitor. Câțiva corbi, sburând pe lângă el, încercară să i se așeze pe umeri și pe cap. Ion Râmnic îi lovi peste aripele înghețate și paserile căzură moarte la picioarele sale. Se gândi să le ridice, însă un urlet lung și răgușit îi opri mâna întinsă și gândul încrămenit de groază.

— Tu ești, Râmnic, auzi din nou în spatele său.

Vocea i păru cunoscută și se gândi că seamănă foarte bine cu propriul său glas. Se uită din nou în jurul său. Nu întâlni decât zăpada nesfârșită, valurile de viscol înalt și tot mai aprig și frica i se mări. Începu să fugă prin nămeții uriași, dar oricât fugea i se părea că

tot în acel loc se află. În jurul său, cădeau sticluri de corbi înghețați cu penele oripeilor rupte și cu ciocurile deschise.

Advocatul ridică o pasere moartă însă, se înfioră și o aruncă departe. În locul capului de corb, i se păru că vede o față desfigurată de bărbat, cu buzele pătate de sânge și încrețite într'un zâmbet batjocoritor. În apropiere, și 'n toate părțile, corbii degerați acopereau omătul cu pete negre și toți își luaseră chipurile de oameni cu răsul ironic încremenit în moarte. Pe urmă, zâmbetele din preajma sa se prefăcură în torente de răs. Hohotele creșteau, astupau flueratul crivățului și formau un sunet lung, cu acorduri de bocet. O casă mare, răsară ca prin minune din zăpezile nesfârșite. O fereastră deschisă îi arată interiorul unei camere mari în care se aflau mai mulți oameni cu chipuri de corbi. Unul din ei își deschise ciocul în semn de vorbă, dar răsul și croncănitul celorlalți îi acoperiră cuvintele. Ion Râmnic recunoscu penitenciarul din Cernăuți și se trudi să-și amintească o recentă întâmplare. În cameră se făcu liniște și o ușă se deschise încet. Parcă era o draperie neagră, parcă un oblon dela o prăvălie jidănească de pe strada București. În cadrul ei apăru Fedorovici îmbrăcat în caftan lung, lipovenesc și cu barbă mare și neagră. Lipovanul se dădu la o parte și făcu loc unei doamne înalte, cu fața palidă și ochii înroșiți de plâns. Advocatul tresări și

se ridică pe vârfurile picioarelor să vadă mai bine. Femeia din cameră semăna cu soția sa. Chipul lui Fedorovici se pierdu într'un colț și 'n locul său apăru Frenkel. Jidanul veni în mijlocul camerei, privi în dreapta și 'n stânga, se așază pe un birou punându-și picioarele pe scaun și făcu un semn celorlalți. Oamenii se așazară; unii pe dulapuri și pe cuierile bătute în pereți, alții își făcură vânt și săriră până în tavan unde se întinseră pe spate. Frenkel, cu glas pițigăiat și uneori asemănător croncănitului de corbi, începu să vorbească. Oamenii cu chipuri de corbi îl ascultau în tăcere, cu ciocurile deschise în surâs, la fel ca și cei pe care-i văzuse înghețând în zăpadă.

Femeia se așază pe un scaun aproape de Frenkel și-și cuprinse fața în palme. Ochii ei mari și cu cearcăne vinete și adânci se îndreptară spre geamurile deschise. Când îl zări, se ridică de pe scaun, alergă la fereastră și începu să-l strige pe nume. Ion Râmnic se auzi chemat însă i se păru că femeia nu i se adresează lui ci altcuiva cu același nume. Apoi se făcu din nou liniște și avocatul putu să audă clar vocea lui Frenkel care se adresa femeii:

— Te-ai hotărât să te angajezi în serviciul nostru?

— Nu, răspunse femeia așezându-se din nou. Dă-mi copiii și-atunci vom vedea.

— Ți-am spus...

— Nu cred. Adă-mi aici copiii..

— Ți-am spus, o întrerupse Frenkel, că mă voiu interesa și ți-i voiu aduce în România. Acum, semnează aici că primești propunerea mea că trebuie să te trecem peste frontieră neapărat mâine dimineață ca poimâine să poți lua contact cu oamenii noștri din București, încheie jidanul întinzându-i o coală de hârtie și un toc.

Un val de vânt cu zăpadă intră în cameră și-i înveli pe toți într'o pulbere deasă și albă. Ion Râmnic se gândi la vorbele femeii, la propunerea care i-o făcea Frenkel și se temu să nu fie vorba despre soția și copiii săi. Clătină nervos din cap să-și alunge gândurile grele și obsedante și-și șterse zăpada de pe ochi să vadă mai bine ce se petrece în camera penitenciarului.

— Semnează aici, vorbi Frenkel, că-ți spun unde sunt copiii.

— Spune-mi întâiu și dovedește-mi.

— Copiii se află la Fălticeni la doamna Alexandra Racoviță unde i-a adus bărbatul dumitale dela Cornești.

Femeia se ridică înaltă și dreaptă. Advocatul îi văzu privirea senină și hotărâtă îndreptându-se spre el și o recunoscă. Încercă să fugă spre ea dar, se scufundă în zăpada mare și nu putu face niciun pas. Chemările și strigătele sale erau atât de încete încât nici el nu le auzea.

Începu să facă semne cu mâinele îndemnând-o să nu primească, să mai aștepte.

— Semnează, o îndemnă Frenkel.

Femeia luă coala de hârtie, o rupse în multe bucăți și i-o aruncă în față odată cu un hohot de râs strident și parcă neomenesc.

— Maria Râmnic!.. strigă jidanul amenințător, Siberia, te așteaptă Siberia și niciodată n'o să-ți mai vezi copiii!..

— Semnez, semnez!.. Nicule, Adriana, Răducule!.. Semnez și mă duc în Siberia!.. Așteaptă-mă, Nicule, așteaptă-mă!.. Marș de aici canalie jidănească! Din mine nu poți face instrumentul nemernicei voastre acțiuni!.. Canaliiilor!.. Bestiilor!.. Ha! ha! ha!.. Adriana, să fii cu minte!.. Și tu, Răducule!.. Apoi vorbele i se schimbă într'un bocet jalnic și plânsul în țipete disperate.

— Maria!.. Maria!.. încercă să strige avocatul și, se trezi. Sări din pat, dibui prin întunec și aprinse lumina. Se uită speriat în toate părțile și se înfioră de atâta liniște și singurătate. „Bine că a fost vis, gândi el aprinzându-și o țigară. Poate mi-o ajută Dumnezeu s'o scap din acest iad.”

Ceasul deșteptător de pe noptieră arăta orelle două după miezul nopții. Ion Râmnic se închină, stinse lumina și se culcă din nou. De afară, auzi șgomotul unui automobil care se opri la o casă din vecini. Nu după mult timp, mai multe țipete de femei îi străpunseră

auzul. Mașina porni mai departe și liniștea se întinse deplină și vastă. „Oare ce să însemne aceasta?” se întrebă el cu teamă și curiozitate. Un cocoș stingher începu să cânte răgușit și rar într-o parte a orașului. Lui Ion Râmnic i se păru că strigătul cocoșului seamănă cu râsul corbilor din vis.

... O liniște de moarte domnea peste câmpia pustie și încremenită în așteptarea nopții. Ici, colo, tufe de spini și stânci înalte sau prăvălitate, se întindeau în umbre lungi, parcă săpate în pământul vârtos și crăpat. Nicio viață, nicio adiere de vânt, nicio rază de soare nu turbura inserarea ireală, fantastică și neclintită. Parcă nu era inserare, ci o amiază din altă lume. El, singura ființă vie în această solemnă tăcere și întoarcere în moarte, stătea pe o piatră și aștepta să răsară steaua polară. I se părea că stă acolo dela începutul pământului și nu așteaptă răsăritul unei stele călăuzitoare ci vremea apocalipsului.

— În curând va ploua cu foc!.. strigă cineva din înălțimea fără culoare și fără sfârșit.

— În curând se va revărsa soarele!.. auzi un glas din altă parte.

— În curând va arde pământul!.. răspunseră în cor pietrele și spinii din jurul său.

Ion Râmnic se ridică de pe stâncă și începu să fugă. Sărea cu ușurință de pe o piatră pe alta; plutea ca în sbor pe deasupra apelor

și văilor și ajunse la marginea unui drum larg și pietruit.

Și aici văzu aceeași încremenire și simți aceleași fioruri de singurătate și moarte. Numai, de departe parcă pătrundea soun de mers omenesc și-o slabă adiere de vânt. Sgomotul se apropie tot mai mult și i se păru că vine de undeva de sus, sau din adâncul pământului. Nu vedea nimic și totuși prezența unui necunoscut în afară de cel simțit înainte îl chinuia ca așteptarea unei întârziate minuni. Se urcă pe o piatră mai înaltă și, într-o parte a zării, învelite în lumina clar-obscură a unor raze de lună, văzu, în mers greu și obosit, un convoiu de umbre înalte și aplecate sub greutatea unor poveri. Câte-o umbră cădea și n'o mai vedea să se ridice; câte una se oprea dar, îndemnată de lătratul și urletul mai multor câini care le însoțeau, pornea mai departe. Convoiuul de umbre se apropia de el odată cu zarea roșiatică, odată cu secerea lunii care arunca în juru-i scânteii și pâlăpăia în flacări mici și efemere. Parcă dincolo de acest orizont era sfârșitul tuturor nemărginirilor. Deodată, se văzu pe marginea unei prăpăstii fără fund și însăși locul unde se afla el, era un perete de abis.

— Eu sunt începutul și sfârșitul luminii!.. zise o stea mare căzând sfărâmată într-o ploaie de scânteii în adâncimea dela picioarele sale.

— Eu sunt începutul și sfârșitul vieții!.. vorbi altă stea cu pete negre care semăna cu pă-

mântul, trecându-i pe dinainte în fulgerătoare cădere.

— Eu sunt un câine prost, auzi o voce în spatele său, dar, n'are importanță dacă sunt prost sau deștept, principalul este că sunt câine și-aici, noi suntem stăpânii!..

Intoarse capul să vadă câinele, însă privind înapoi simți cum începe să se prăbușească în prăpastie și cu el toate umbrele care se trudeau să urce peretele drept și neted. Cu cât cădea mai jos cu atât auzea mai multe și mai înfiorătoare urlete de câini și țipete omenești. Apoi, căderea se mai înceteni și i se păru că plutește în coborâre lină, și ne mai sfârșită. Din șirul de umbre dinaintea sa, una rămase în urmă și-i făcea semne să se apropie. „Ce sbor ciudat! Oare unde o să mă ducă?”.. gândi el ajungând umbra care cobora.

— De ce m'ai chemat? o întrebă căutând să-i vadă fața.

— Fiindcă vreau să-mi spui ce se mai petrece prin lume..

Cuvintele umbrei îi părură tot atât de bizare ca și locul și situația în care se afla. Vocea ei îi era cunoscută. Voi să-și amintească unde a mai auzit-o dar, umbra vorbi din nou:

— Te cunosc foarte bine și-mi pare rău că ne întâlnim tocmai aici.

— Și mie îmi pari cunoscut, însă nu-mi pot aduce aminte cine ești..

— Eu sunt spiritul lui Podaru..

— Cum, al lui Dinu Podaru?.. Nu se poate.

— Este așa cum îți vorbesc. Dacă nu crezi, privește-mă.

— Dar, unde-i avocatul, prietenul meu?..

— Eu sunt; adică, omul nu mai există.

— Curios răspuns. Vrei să spui că Podaru a murit..

— Da.

— Când?.. În ce împrejurări?..

— Coboară mai jos și-o să-ți povestească altcineva.

— Cine?

— Coboară mai jos..

Nu mai avu timp să întrebe și altceva fiindcă spiritul avocatului Podaru se făcu nevăzut.

Auzi în apropiere lătrat furios de câini și coborînd mai jos, zări altă umbră pe care-o țineau cu dinții înfipți în umeri, doi câini mari și negri.

I se păru că umbra seamănă cu soția sa și încercă să coboare mai repede.

Un câine își desprinse colții din umărul umbrei, se repezi la el și-i sări în piept. Incepu o luptă aprigă și tăcută. Câinele se dădea înapoi și sărea spre el să-l muște de față. Ion Rânnic, lovindu-l cu pumnii și cu picioarele, îl prinse de gât și amândoi căzură într'o grămadă de zăpadă murdară. În jurul lor se adunară o mulțime de oameni — bărbați, femei și copii — și-i priveau cu figuri tâmpite și

neomenești. Pe urmă, i se păru că animalul capătă înfățișare de om și 'n fața sa apăru Frenkel.

— Unde mi-ai dus nevasta? îl întrebă strângându-l și mai tare de gât.

Jidanul începu să se învinețească, holbă ochii mari și-i arătă spre grupul de oameni. Apoi, se lăsă greu în zăpadă și se prefăcu într'o baltă de păcură.

Oamenii începură să râdă urît și sgomotos și să sară în jurul lui în semn de bucurie.

Balta de păcură dela picioarele sale se mișcă și din lichidul negru se ridică o femeie și îndreptă spre el o față slabă și îmbătrânită.

— Maria!... Maria!... strigă el. Razele soarelui pătrunseră printe frunzele nucului dela fereastră și-l înveliră într'o lumină caldă și strălucitoare.

XVII.

— Intr'adevăr, doctore, un vis extraordinar, zise Herman Müller, și mai cu seamă cu atâta bogăție de amănunte. Dar, nu-ți închipui nimic, doctore, că visul, tot vis rămâne.

— Ce să-mi mai închipui când am văzut realitatea? Am aflat toate chinurile bieteii mele soții. Drept să-ți spun, Herman, nici nu știu ce să mai încep.

— Dacă nu știi tu, știu eu, doar n'o să stăm cu mâinele 'n sân. Afară de aceasta, cred

că n'ai venit la Cernăuți să visezi o prostie și s'o iai de bun adevăr.

— Nu, sigur că nu, însă...

— Fără însă, că, dacă ne 'ndoim de puterea și voința noastră nu mai putem cere ajutor dela alții.

— Tu judeci foarte clar, Herman, și ești pregătit să înfrunți toate valurile destinului. Și eu am fost așa, îmi amintesc destul de bine; dar, de când cu refugiul, cu întâmplările dela Cornești și mai ales cu acest blestemat de vis, simt că nu mai am putere, voință, curaj, inițiativă și, ce să-ți mai spun, vezi și tu...

— Eu vreau să te văd așa cum te-am cunoscut odată: om de fier, auzi, dragă Râmnic? Dacă nu te simți în stare să înfrunți iadul mentalității bolșevice, spune-mi, să te trec frontiera că-i păcat să-ți rămână copiii orfani.

— Înțeleg și-mi cunosc situația până la ultimul amănunt. Crede și tu, Herman, că prea multe s'au abătut pe capul meu și, vezi, nu sunt decât un biet om supus slăbiciunilor omenești și unei prea mari sensibilități. Dacă vrei să mă vezi așa cum m'ai cunoscut, te rog să nu mă lași singur, măcar două, trei zile. Știi, gândurile, dragă Herman, gândurile mă apasă atât de greu că mă fură altor preocupări și-mi întunecă rațiunea.

— Te rog să mă crezi că sunt și eu într-o câțva, cunoscător de oameni, și, m'am gândit la aceasta încă de ieri, de când mi-ai povestit

întâmplarea de lângă penitenciar. Ca să te las singur înseamnă să te arunc în gura lupilor. Știi ce s'a 'ntâmpat astănoapte aici lângă noi, în vecini?

— Am auzit ceva; un sgomot de automobil, niște țipete de femei, însă nimic precis.

— Ascultă, să-ți povestesc eu metodele de arestare ale bolșevicilor ca să ai idee de grozăvia vieții de aici:

Majoritatea jidanilor din oraș ne-au urmărit activitatea ani de-a rândul și, în ultimul timp, adică înainte de ocupație, au desfășurat o prodigioasă activitate în acest sens făcând liste de funcționarii, politicienii, meseriașii și în fine de toți Românii care au fost cât de puțin ostili jidănimii sau sovietelor. Odată cu intrarea trupelor sovietice în Cernăuți, au predat aceste liste autorităților bolșevice și cu toții s'au pus la dispoziția N. K. V. D.-ului, ai cărui agenți, veniți din soviete, au împânzit orașul.

Pe lângă aceasta, chiar din primele zile au început denunțurile împotriva populației creștine. Era și este de ajuns ca un jidan să spună unui ofițer bolșevic sau unui Necavedist un fapt sau o vorbă de mică importanță ca, în noaptea următoare, între orele unu și două, să se oprească la poarta nenorocitului de Român, o mașina-dubă, să-l trezească din somn, și, sub amenințarea pistoalelor să-l silească să vină cu ei, sau să-i aresteze pe toți din casă. Celui vizitat de poliția sovietică i se dă numai cinci mi-

nute să se îmbrace sau să-și ia ceva. Ți poți închipui ce poate să facă un biet om ispăimântat de amenințarea pistoalelor și de ceea ce-l așteaptă. Pleacă așa cum se găsește, în cămașă de noapte sau în pijama. Odată ce a fost luat de acești călăi, nu se mai întoarce. Dacă nu-l împuşcă în închisoare, dacă nu moare acolo din cauza mizeriei și a acelor grozave interogatorii, îl așteaptă Siberia.

— Extraordinar! îl intrerupse avocatul. Atâta bestialitate și lipsă de omenie? Cum de s'au schimbat atât de mult, că doar rușii erau un popor blajin și delăsat până la cea mai de condamnat neglijență?

— Și acum sunt tot așa, numai că sunt terorizați de jidănimie. Nu reacționează nimeni fiindcă tot proști au rămas. Robi, nu boerilor ruși ca în trecut ci epavelor omenirii, jidanilor.

— Să nu uităm, Herman; ce s'a mai întâmplat cu vecinul nostru despre care vorbeai?

— L'au luat astă noapte. Ce-o face cu dansul, Dumnezeu știe?

— Nu știi cum îl chiamă?

— I-am uitat numele. Mi se pare că-i un militar pensionar.

— De ce n'a fugit de cu vreme, nu bănuia ce-l așteaptă aici?

— Nu se putea fugi, dragă doctore. Cred că știi tot atât de bine că nu-ți dădea nimeni nici un ajutor să pleci din Cernăuți. Ba încă, în urma propagandei evrești, ți se puneau atâtea

pedici. Ce mai vrei, dacă în dimineața zilei de 28 Iunie o cursă cu trăsura până la gară costa zece mii de lei? Și dacă n'ai văzut, poate ai auzit că refugiaților care plecau cu ultimul tren din Cernăuți, jidani le-au luat tot bagajul; i-au înjurat, amenințat cu bastoanele și-au aruncat cu pietre în ei.

— De ce atâta ură pentru un popor care le-a tolerat toate tâlhăriile și i-a apărat cu drepturi egale?

— Ce poți să pretinzi dela niște degenerați? La noi, în Germania, și-au dat peste om. Așa ar fi și în România dacă guvernul n'ar executat cu severitate ordinele Angliei.

— Poate vom fi și noi odată stăpâni în Țara noastră, că prea mulți ani am jucat după muzica altora. Ascultă, Herman, te rog să te interesezi cum se numește militarul pensionar pe care l-au luat astă noapte bolșevicii. După cât îmi aduc aminte, pe aici, pe aproape, avea avocatul Poțaru o casă închinată la o familie germană. Știi, visul meu mă face să bănuiesc multe...

— Nu mai bănuie nimic, răspunse scriitorul căutând să schimbe vorba. Doar n'ai venit la Cernăuți să te interesezi despre toate nelegiuirile bolșevicilor. Ia să văd cum îți stau hainele.

Ion Râmnic, îmbrăcat într'un costum de sport de culoare gris, se sculă de pe scaun, își puse o șapcă elegantă pe cap și începu să se plimbe prin cameră. Barba neagră și deasă care-i

încadra fața îl făcea de nerecunoscut și-i dădea o fizionomie impunătoare.

— O să atragi atenția, doctore, dar n'are importanță. Acum, uite te la fotografia asta.

Herman Müller scoase din buzunar un pașaport german, îl deschise la pagina unde se lipește fotografia și i-l întinse.

— Wilhelm Hoffmann, citi avocatul, inginer din München. Portretul seamănă foarte bine cu mine dar, ce vrei să spui?

— Cât timp vei sta în Cernăuți, tu vei fi inginerul Wilhelm Hoffmann din München, venit aici ca membru în Comisia Germană pentru evaluarea averilor Germanilor care se repatriază. Nu mai cunoști pe nimeni dintre cunoștințele tale dinainte și vorbești numai limba germană.

— Foarte bine! se bucură avocatul; însă, unde-i adevăratul inginer Hoffmann?

— A plecat azi dimineață cu avionul în Germania. Am avut grijă încă de aseară să vorbesc cu Ferdinand Ulrich. El a fost de părere să te substituim cu inginerul plecat.

— Ce-a spus Ulrich când a auzit că sunt aici?

— L-a mâhnit mult nenorocirile tale. Chiar aseară a făcut o intervenție scrisă către colonelul Igorov, comandantul militar al orașului și a cerut eliberarea soției tale și a lui Vlad Frunzaru. Cred că deseară avem răspunsul. O să mergem împreună la Casa Germană unde lucrează Comisia și la Consulat.

— Minunat, dragă Herman, cum nu se poate mai bine! Vă mulțumesc foarte mult. Când ieșim în oraș?

— Pe la orele patru după masă, răspunse Müller privind pe fereastră. Mi se pare c'o să plouă, uite cum s'a 'ntunecat...

Amândoi se apropiară de fereastra deschisă. Cerul, innourat și cald, se luminează spre Apus de săgeata unui fulger. Un tunet îndepărtat rupe tăcerea împrejurimilor și o adiere de vânt trece, înfiorată și rece, prin frunzișul nucului. Căiva stropi de ploaie sunară rar pe acoperișul de tablă al casei. Vântul se întinde răscolind praful de pe străzi, îsbînd geamurile deschise și răvăși părul unei femei cu capul gol și fața înroșită de plîns, care, ieși din curtea unei case vecine și se îndreaptă grăbită spre oraș.

— Doamna Podaru!... exclamă Râmnic cu voce sugrumată.

Un băiat de vreo patru sau cinci ani, ieși din curte în urma femeii și începu să plîngă și s'o cheme. Femeia se întoarse, luă copilul de mână și plîngând, intră cu el în casa de unde plecase.

— Ce mai spui despre visul meu, Hermann? întrebă avocatul cu glas înspăimântat și nesigur.

— Ce să spun, nimic. Ia, un vis care-și are justificarea în peripeziile prin care-ai trecut, în sistemul tău nervos puțin sdruncinat din cauza supărărilor și oboselii și mai cu seamă

că toată ziua te gîndești numai la prostii, numai la rău.

— Atunci cum se face că tocmai în noaptea visului meu l-au luat pe Podaru?

— S'a 'ntîmplat. Ce, te obligă cineva să generalizezi?

— Nu mă obligă nimeni dar, observă și tu coincidența...

— Lasă, dragă doctore, că la tine se schimbă socoteala. N'ai încredere în noi? Ne facem lumtrec și punte numai să te servim. Hai să mergem la masă, că i-a răpăce două și jumătate.

După un ropot de ploaie, cerul se înseninează și soarele unei după-amiezi văluite se oglindea în bălțile de pe străzi, sorbea umezeala prafului și svînta frunzele ude ale copacilor de prin grădini.

Pe strada Isopescu, o mulțime de copii de jidani ieșiseră de prin case și se jucau pe trotuare și prin mijlocul drumului, făcând o gălăgie asurzitoare. Fie a se purta câte o îmbrăcăminte de culoare roșie, sau măcar câte o panglică legată de haină. La majoritatea caselor, geamurile erau deschise și la ferestre, jidani și jidane, vorbeau și râdeau întrecătoare; unii evrește, alții rusește. În fața clădirilor sau la ferestrele de a subsoluri, a eiași portari ucraineni, disuau cu soldații bolșevici care treceau la deal și la vale, iar unii flueau melodia Internaționalei comuniste. Un miros greu de murdării diferite și de pește ieșea de

prin case și stăruia în aer ca un fum de gunoaie arse.

Ion Râmnic și Herman Müller urcau încet trotuarul și priveau cu scârbă atmosfera de ghetou a străzii și mai cu seamă chipurile soldaților bolșevici. Când ajunseră în strada Kohanovski, îi întâmpinară două rusoaice înalte, grase și caraghios îmbrăcate. Fiecare purta câte o blană de vulpe argintie, rochiile negre, prea scurte și înguste pentru corpurile lor deormate, pantofi de casă de culoare roșie și în mâini câte un coș împietit din papură. Rusoaicele se opriră, începură să râdă larg și greșos și-i fixară cu priviri languroase și spălăcite.

— Hai să traversăm, zise scriitorul, că n'am poftă să fiu acostat de vacile sovietice.

— Au obiceiul să acosteze?

— După cum vezi. Iși închipue că bărbații noștri n'au mai văzut femei și ele, de, se cred grozave!

Probabil că rusoaicele se supărară fiindcă Ion Râmnic auzi câteva injurături și un fragment de convorbire care se referea la identitatea lor.

În colțul străzii Ștefan cel Mare, văzură doi indivizi îmbrăcați în haine de stofă neagră și de proastă calitate, cu sandale albe de tenis în picioare și cu cămăși descheiate la gât și foarte murdare. Indivizii îi priviră insistent, șoptiră ceva și se luară după ei.

— Să vorbești numai nemțește, zise Müller,

și totdeauna despre afacerile noastre. Să nu întrebi și să nu te interesezi de nimic. Ni-i să nu privești pe cineva — o mașină, un avion, o casă — cu oarecare interes, că imediat ești observat și pus în supraveghere. După aceea, arestarea e sigură, indici ent cine ești. Ai văzut indivizii din colțul străzii?

— Mi se pare că vin după noi...

— Ce ți am spus? Uite că am și atras atenția. Când vor vedea unde intrăm, cred c'o să se lămurească. Dacă trec pe lângă noi să te prefaci că povestești ceva din Germania și să nu te uiti la ei.

În strada Iancu Flondor îi ajunse doi ofițeri bolșevici însoțiți de două femei. După discuția care o aveau, se cunoștea că femeile au venit de curând în oraș fiindcă întrebau mai multe lucruri, se uitară curioase în dreapta și în stânga și mai cu seamă erau îmbrăcate foarte prost. Sandalele vinele de cauciuc din picioare și rochiile de pânză albastră și de calitate inferioară, arătau că încă nu au luat contact cu garderoabele bine asortate ale refugiaților Cernăuțeni.

La Casa polonă, o mulțime de afișe cinematografice colorau pereții. Printre ele erau și fotografiile mai multor conducători bolșevici cu Stalin în mijlocul lor. Dintr'un camion mare, staționat în stradă, câțiva oameni descărcău pachete mari cu cărți de diferite mărimi iar alții le transportau înlăuntru. În fața cinematogra-

fului, un grup de soldați sovietici arătau mai multor jidani și ucrainenii portretele bolșevicilor, spunându-le cum îi chiamă.

La Casa Germană, drapelul cu svastică sfida provocător libertatea și obrăznicia evreilor și pretențiile imperialismului sovietic.

Îi întâmpinară un grup de Germani cu mâna ridicată în salut nazist și cu toții urcară la etajul întâiu și intrară într-o cameră mare, cu ferestrele spre stradă. Câteva birouri încărcate cu diferite hârtii și registre arătau că în acea încăpere lucrează mai multe persoane.

— Aici sunt birourile Comisiei Germane, zise Herman Müller. Uite, la masa asta o să stai tu. Acum, îl așteptăm pe Ferdinand Ulrich și încă un prieten pe care l-am trimis aseară să se intereseze despre locuința lui Frenkel.

— De ce te interesează locuința lui Frenkel?

— M'am gândit că, dacă nu aflăm nimic oficial, adică nu ne răspunde favorabil comandantul bolșevic, să i facem o vizită jidanului și să-l silim să ne spună unde se află soția ta.

— Nu i reia idee însă, crezi c'o să reușim?

— Dacă nu ne spune, îl sugrumăm. Doar n'o să ne mustre conștiința c'am omorât un jidan...

— Oare locuiește singur?

— Nu știu. Dacă mai stă cu cineva, îl atragem într-o cursă.

— Ai dreptate, numai jidanul ar putea să știe unde-i nevastă-mea și Vlad Frunzaru. Tre-

bue neapărat să facem ceva ca să-l putem avea în mână.

Convorbirea le fu întreruptă de o ușoară bătaie în ușă și de apariția unui tânăr German.

— Ei, Willi, ai făcut ceva? întrebă Müller.

— Advocatul Frenkel locuiește singur pe strada Tudor Vladimirescu la numărul șase, etajul doi, apartamentul opt. Este șeful echipei de Necavediști locali și omul de încredere al colonelului Igorov. Mai este prieten c'un jidan care seamănă mai mult a polon și care, se spune că-i șeful Necavediștilor din Bucovina.

— Despre închisori ai aflat ceva?

— Mi se pare că Frunzaru, fostul meu coleg de facultate, se află închis la sediul G. P. U.-ului. Mi-a spus un jidan că l-ar fi văzut acum câteva zile intrând într'un birou dela etaj, pentru interogatoriu. Despre doamna Râmnic n'am aflat deocamdată nimic.

— Ascultă, Willi, interesează-te cine mai locuiește în casa unde stă Frenkel. Poate aflăm vreun om de-al nostru să ne spună ceva despre jidan sau despre persoanele care au fost pe la el. Să fii atent, Willi, să nu dai peste vreun ticălos de-al lor.

— Știu eu ce trebuie să fac, răspuse tânărul. Ne 'ntâlnim mâine tot aici. Apropos, știți ce-am auzit? Astă noapte, bolșevicii au deportat mai multe familii românești. I-au încărcat, câte șaptezeci până la o sută de persoane în va-

goane de marfă, au închis ușile pe dinafară și i-au trimis în interior.

— Cum, atâția oameni într'un vagon cu ușile încuiate? Aștia nu trăiesc nici jumătate de zi...

— Au plecat opt vagoane pline așa cum v'am spus; bărbați, femei și copii, toți la un loc și pentru un drum de câteva săptămâni. Vă puteți închipui ce grozăvie!

— Mai rău ca animalele... Doamne, Doamne, ce nenorocire pe capul bieților oameni! Cespui, Herman, oare n'o fi și, știu tu cine, printre ei?

— Ce Dumnezeu te gândești numai la rău? Tânărul înțelese ceva și se amestecă în vorbă.

— Despre doamna Râmnic vă aduc mâine informațiuni precise. Acum plec fiindcă mai am o întâlnire tot în legătură cu însărcinarea care mi-ați dat-o. Heil Hitler!

— Heil Hitler! salutară amândoi ridicându-se.

XVIII.

Lucrările Comisiei pentru repatrierea Germanilor din Bucovina ocupată de bolșevici, erau aproape terminate. Ultimele transporturi trebuiau să plece pe la sfârșitul lunii, dată la care urma să se desființeze și Comisia.

În fața biroului său dela Casa Germană, Ion Râmnic stătea palid și cu privirea pierdută.

Trecuse aproape trei luni de când se afla în Cernăuți și n'a reușit să dea de urma soției sale. Toate intervențiile făcute chiar pe lângă guvernul bolșevic din Moscova, au rămas fără rezultate. Ba încă, într'un răspuns dat de către un oarecare individ, anume Kolicov, care se intitula „Președinte al comitetului executiv regional,” se atrăgea atenția Consulatului German să nu se mai intereseze despre cetățenii sovietici care au rămas de bună voie în republica ucraineană și sovietică a Bucovinei de Nord. Afară de aceasta, din câți oameni a trimis să se informeze și să cerceteze unde s'ar afla soția sa, niciunul nu i-a adus vreun rezultat pozitiv și nimeni n'o văzuse în oraș. Cu ajutorul lui Herman Müller a reușit să afle că Vlad Frunzaru se găsește la închisoarea N. K. V. D.-ului, în celulele fostei poliții, că a venit în Cernăuți odată cu soția sa dar, îndată ce au ajuns în oraș, au fost despărțiți și de atunci nu mai știa nimic despre dânsa. Vlad Frunzaru era atât de slab încât nu se mai putea ține pe picioare. Era vorba ca peste câteva zile să-i dea drumul din închisoare și avocatul se gândea să aștepte până când se va întâlni cu studentul și amândoi să plece în Germania.

El însuși, pe lângă că-și schimbase complet fizionomia, fapt pentru care nu-l recunosc niciun cunoscut din câți a întâlnit pe străzile orașului sau la Comisia de repatriere, ajunsese într'un hal de slăbiciune sufletească asemănătoare

cu neurastenia. De multe ori i se părea că nu mai are memorie, uita pentru ce stă în Cernăuți și credea cu multă tărie că nu-i avocatul Ion Râmnic, ci inginerul Wilhelm Hoffmann din München. Din cauza atâtor nopți nedormite avea amețeli și înepături de leșin, nu mai vedea bine și durerile de cap îl făceau să se clatine și să pășească nesigur, ca un om prea bătrân. La început, visul din întâia noapte petrecută în Cernăuți îl obseda cu o limpezime reală și i se puna în calea tuturor acțiunilor care le întreprindea.

La fiecare pas se isbea de așănări ciudat substituie faptelor din vis și de neputința pătrunderii în tainele unor oameni care întruchipau teroarea și reprezentau bestialitatea și hăzenia primitivilor. În fiecare zi auzea alte crime, alte arestări și alte deportări în Siberia sau în pustietatea stepelor rusești.

Pe de altă parte, pentru orice vină, fără nicio importanță și fără să aducă un prejudiciu cât de mic liniștii și ordinii publice, vinovatul era judecat de niște imbecili care habar n'aveau de legi și de noțiunea libertății și a conștiinței și condamnat la minimum cinci ani închisoare. Ii ura așa de mult pe acești oameni care nu respectau nimic la semenii lor, care nu aveau nimic sfânt și nici măcar sentimente omenești, încât ar fi voit măcar să le strige în față că sunt barbari și bestii nedemne să trăiască sub soare.

Câțiva funcționari se sculară dela birourile lor și se apropiară de masa lui Herman Müller căruia, un muncitor dintr'o fabrică de tricotaie îi povestea ce viață trăiesc lucrătorii din fabrici și-l implora să-l înscrie și pe el să plece în Germania.

— Ce fel de „raiu al muncitorilor și al țăranilor” este acesta, dacă vrei să fugiți cu toții din el? întrebă Ferdinand Ulrich.

— Nu-i raiu, domnilor, răspuse lucrătorul în dialect șvăbesc, nu-i raiu, este iad adevărat. Poate dumneavoastră care nu vă amestecați printre poporul de jos, nu știți ce se petrece dar, vă spun eu: se petrec fapte înfiorătoare. Ferească Dumnezeu să știți ce înseamnă chinurile foamei. Până acum, doi vecini de ai mei au murit de foame și-aproape jumătatea din lucrători au dispărut. Nu mai putem suporta amenințările jidanilor care sunt mai directori, supraveghetori, funcționari și umflați de toate bunătățile. Nu mai putem suporta teroarea agenților Necavediști care ne supravegheză toate mișcările. Nu mai putem răbda atâtea nopți nedormite și petrecute la adunările și conferințele jidanilor, atâtea propagandă comunistă, falsă și neomenească, atâtea boli care ne rod fără să fim îngrijiți și mai cu seamă foamea, foamea, foamea!...

Lucrătorul, cu fața crispată în răs convulsiv și cu saliva prelinsă în colțurile gurii, trânti pălăria în mijlocul camerei, se repezi la ușă,

o deschise și cobori în goană treptele. Ajuns în stradă, o luă la fugă strigând din toate puterile:

— Foamea!... Foamea!... Foamea bolșevicilor!...

Ion Râmnic împreună cu ceilalți funcționari ieșiră pe balcon și priveau în stradă unde muncitorul înnebunit de foame adunase în jurul său o mulțime de curioși.

— Morții din pivnița fabricii!... strigă nebunul. Iată, vin morții din pivnița și-mi aduc pâine!... Pâinea bolșevicilor!...

Câțiva soldați sovietici împrăștiau lumea adunată și dispărură cu lucrătorul ieșit din minți după colțul străzii Mărășești.

Funcționarii Comisiei Germane se uitară unul la altul, intrară în cameră și se așezară tăcuți la birourile lor.

— Il împușcă, rupse cineva tăcerea.

— Ce destin mizerabil! răspunse altul și liniștea se așternu mai grea peste revolta și privirile mărginite în fața atâtor taine care le ascundea teroarea și crimele oficiale bolșevice.

Ion Râmnic răsfoi câteva hârtii, le întoarse pe-o parte și pe alta dar, neamintindu-și ce trebuie să mai scrie în ele, le așeză pe masă. Prin urechi îi trecea cu vuiet de mare furtună visul cu viscol siberian și cuvintele lui Frenkel: „Maria Râmnic!... Siberia.. te așteaptă Siberia și niciodată n'o să-ți mai vezi copiii!... Casa cu geamurile luminate se apropia și se

depărta dusă de vântul pustietăților înzăpezite. — Așteaptă-mă, Nicule, așteaptă-mă!... Marș de aici, canalie jidănească!...”

— Așteaptă-mă, Nicule, așteaptă-mă!... șopti avocatul cu buzele strânse și ochii împăinjeniți de lacrimi.

— Ce s'a 'ntâmplat, domnule inginer? întrebă un profesor din Germania.

Inginerul tresări, se uită spre fereastră, încercă să spună ceva dar, uitând că a fost întrebare se întinse peste birou, privi parcheul și se retrase înapoi cu gesturi de om speriat. „Prăpastia era ne mai sfârșită și umbrele pluteau încet spre fundul nevăzut. — Vreau să te 'ntreb ce se mai petrece prin lume, vorbi umbra din apropierea sa”...

— Doamnă inginer Hoffmann, zise Ferdinand Ulrich, vrei să ascuți ceva interesant?

— Oare unde-o fi mama lor, mama acelor doi copii?...

— Ascultă, Wilhelm, se răsti Herman Müller, masă aiurelile și copilăriile. Ce Dumnezeu, ești om în toată firea sau copil amețit de-o poveste fantastică.

— Ce poveste, Hermann, ce poveste? Nu vezi că totul se 'ntâmplă exact cum am visat. Uite, chiar acum mi-am adus aminte: lucrătorul care-a fost aici, semăna foarte mult cu un om din visul meu. Tu nu 'nțelegi că toate se petrec întocmai și destul de clar ca să-mi arate că visul mi-a spus adevărul cel mai crud și

mai groaznic din câte am auzit și constatat în viața mea.

Ceilalți funcționari care nu înțelegeau românește, se uitau unul la altul și nu știau ce să creadă auzindu-și concetățeanul vorbind o limbă pe care erau siguri că n'o cunoaște.

— O să vă explic mai târziu, zise secretarul Consulatului căutând să schimbe vorba, acum aș vrea să vă povestesc ce mi-a spus un țăran din Camena care a fost prin luna August într'o călătorie prin țara porcilor.

— Numai un moment să întreb ceva pe camaradul Hermann, vorbi Ion Râmnic. Era vorba să te interesezi dacă putem merge la casa de pe strada Isopescu. Știi care casă?

— Acolo locuiește un colonel bolșevic, răspunse scriitorul. Nu știu dacă ne-o da voie să intrăm.

— Să încercăm. Dacă nu cunoaște limba germană, o să vorbesc limba lui.

— Ce limbă germană? se amestecă în vorbă Ferdinand Ulrich. Aproape toți ofițeriiăștia care-i vedeți pe aici sunt făcuți din muncitori sau meseriași de fabrică și toți au ca studii numai zece clase, adică șase clase de școală primară și patru de înaltă... învățătură generală. În toate însă învață mai mult metode de propagandă comunistă și istoria internaționalelor, decât ceva știință sau limbă streine.

— Mergem astăzi după masă că nu se știe cât mai stăm aici.

— Da, da, nu se știe... răspunse avocatul strivind o țigară abia aprinsă în scrumiera prea plină numai într'o jumătate de zi.

În fața casei sale, un grup de soldați bolșevici stăteau de vorbă cu mai mulți jidani și jidance care se adunaseră în jurul lor și i întrebau diferite chestiuni din sovietele. Unul, c'un stilou prins cu clapa pe din lăuntru buzunarului tunicii în așa fel încât stiloul figura pe piept ca o deocrație, c'un ceas de buzunar „Roskopf-Patent” legat c'o sfoară pe după gât, părea că are întâietatea în conversație. Poate cele două stele care le avea pe ambele colțuri ale gulerului tunicii, poate mândria de a poseda obiectele atât de minunate cu care se decorase, îl făcea să râdă mai mult decât ceilalți și să gesticuleze la fiecare vorbă arătându-și mâinile înmănușate. Un jidan îi întinse o țigară românească cu vârful aurit. Bolșevicul o luă cu două degete învelite în ața mănușii, o întoarse pe-o parte și pe alta, o mirosi și-o prinse între buzele groase și crăpate. Jidanul mai scoase o brichetă elegantă și-i oferii foc. Rusul holbă doi ochi mari, se dădu un pas înapoi și bălbăi o exclamație de surpriză. Țigara îi căzu din gură dar nu se mai aplecă s'o ridice. Întinse mâna spre brichetă însă, și-o retrase cu gest speriat. Jidanul începu să-i explice funcționarea obiectului și-i întinse altă țigară. Sovieticul, clipind des din ochi se aplecă puțin să-și aprindă țigara și cu degetele tremurătoare

Tuă bricheta din mâna jidanului și încercă s'o aprindă. Flacăra se înalță brusc și-i pârlă genele și sprincenele. Omul civilizației comuniste se frecă la ochi, clipi de câteva ori și începu să râdă cu hohote. Ceilalți soldați întindeau gâturile peste umerile jidanilor și nu se mai săturau să privească ne mai văzutul instrument. Bolșevicul ținea bricheta strâns și n'oda și celorlalți care i-o cereau s'o vadă mai de aproape. Cu toate că țigara-i ardea, el o aprindea mereu și râdea satisfăcut de noua descoperire și învățătură. Apoi, vârî mâna într'un buzunar de jos al tunicii și-i întinse un teanc de ruble. Acesta, se uită la bani și ochii îi luciră șireți și flămânzi la vederea bancnotelor mici și roșcate. Rusul crezu că suma oferită este prea mică și mai scoase un pachet de bancnote cu care îl îmbie. Evreul luă banii, îi ascunse în buzunarul pantalonilor și începu să-i arate din nou pe unde se toarnă benzină și se pune pietricica.

Ion Râmnic și Herman Müller se uitară unul la altul și intrară în casă. Pe trepte era o murdărie atât de mare încât crezură că se află într'un loc special amenajat pentru depozitarea gunoiului. Iși ridicară puțin pantalonii să nu-i murdărească și se lipiră de perete să facă loc unui bolșevic înalt, gras și îmbrăcat în uniformă militară care se urca spre etaj cu un braț mare de lemne nedespicate. Insignele de pe tunica bolșevicului arătau un miștar cu

grad ofițeresc. Sovieticul, mormăi ceva și trecu înainte. Avocatul se uită după el și observă că intră în apartamentul unde-a locuit el. Auziră o ușă trântită, câteva glasuri de copii și un râs neplăcut de femeie.

— Asta trebuie să fie colonelul Tarnin, zise Müller.

— Nu cred, răspunse Râmnic. Ar semăna mai curând a ordonanță.

Herman Müller bătui de câteva ori în ușa apartamentului. Nu trecu mult și ușa se deschise încet, cu oarecare ezitare și 'n cadrul ei apăru militarul pe care-l văzuseră ducând lemnele. Ofițerul se părea că așteptase după ușă să audă unde se duc cei doi necunoscuți. Ii privi cu ochii măriți de curiozitate și parcă de spaimă.

— Aici stă domnul colonel Tarnin? întrebă Herman Müller în limba germană.

Bolșevicul, auzindu-și numele, făcu un gest care arăta că el este persoana căutată și luându-și o atitudine mai liniștită, zâmbi larg și ridică din umeri în semn că nu înțelege limba. În urma lui o rusoaică c'o față grasă și respingătoare, spunea ceva unor copii care veniseră și lei lângă ușă.

— Căutăm pe domnul colonel Tarnin, zise avocatul în limba rusă.

— Eu sunt, eu sunt, se grăbi să răspundă ofițerul. Cine sunteți voi?

— Noi suntem dela Consulatul German, răs-

punse Râmnic scoțând pașaportul inginerului Wilhelm Hoffmann și întinzându-i-l. Ingerul Hoffmann, din München...

— Și domnul?...

— Ziaristul Herman Müller din Cernăuți, se prezentă scriitorul arătându-i legitimația.

— Vreți să vorbiți cu mine? întrebă bolșevicul intrând în casă înaintea lor.

— Aș vrea să vă întreb ceva, domnule colonel, în legătură cu o bibliotecă rămasă aici dela avocatul în casa căruia locuiți dumneavoastră, vorbi Râmnic privind încăperea și neputând să creadă că se află în fosta sa locuință.

Un miros de closet, de pește și de fum de tutun prost, plutea în curata și eleganta sa sufragerie de odinioară. Aceiași masă, însă descoperită, murdară și ciopârțită, stătea în mijlocul camerei. Pe ea, grămezi de coji de cartofi, resturi de pește afumat, bucăți de pâine neagră și uscată, pete proaspete și mai vechi de ulei în care se vedeau boabe de icre roșii uscate sau strivite, serum și capete de țigări, chibrituri stinse, pachete cu țigări, câteva ziare rusești nedesfăcute și două sticle goale răsturnate peste o furculiță ruginită și peste cioburile unui pahar stricat. Parchetul, fără covoare, nu se cunoștea dacă-i parchet sau pământ. Noroiu uscat, praf gros, resturi de mâncare, cenușă, cărbuni sfărâmați, țigări și chibrituri stinse, capace dela cutiile de conserve

și diferite hârtii mototolite, erau aruncate în toate părțile într'o nesimțită și animalică neglijență.

În fața sobei o grămadă de lemne aștepta să fie despicate. De printre surcele și grămezi de rumegătură de fereastră, apărea coada unui topor mare și greu. Într'un colț dintre ușă și sobă, înșirate pe lângă perete, câteva excremente de copil și mai multe bălți mari de urină, dădeau un aspect și mai respingător interiorului camerei în care locuiau și stăteau la masă oameni din secolul al douăzecilea. Ion Râmnic dădu la o parte un scaun cu un picior rupt, feri un copil care stătea pe prag și intră în fostul său birou. În locul bibliotecii era mutat bufetul din sufragerie în care bolșevicul îngrămădisise o mulțime de cărți cu copertele roșii. Pe fiecare volum se putea citi numai numele lui Lenin scris cu diferite caractere. O mulțime de broșuri mici, ziare, fotografiile cu diferite parazi militare și sportive. Alte volume aruncate la întâmplare pe birou, pe scaune, pe jos și pe fereastră complectau decorul unui birou de propagandă și nicidecum al unui ofițer superior. Portretul lui Stalin, încadrat de alte două în mărime mai mică a unor bolșevici necunoscuți, îl sfidă cu priviri asiatice și-l făcu să-și întoarcă privirea în altă parte.

Rusoaica, înconjurată de patru copii și cu unul în brațe, se opri în pragul camerei și-i

spuse ceva bărbatului său într'o limbă necunoscută.

— Această casă este a statului bolșevic, nu a avocatului care a locuit în ea, răspunse ofițerul aprinzându-și o țigară. De altfel, boerul Român care-a stat aici a fost un mare fascist și...

— Nu știu ce-a fost.

— Ba eu știu, că am găsit cărți și ziare în care scria el și înjura poporul nostru și pe marele Stalin. Ehe!... dacă l-am prinde, l-am duce tocmai în fundul Siberiei!

— Domnule colonel, am venit la dumneavoastră să vă rugăm să ne spuneți dacă în biblioteca avocatului n'ați aflat un manuscris, o lucrare a sa în care era vorba despre Germania și care ne interesează...

— Poate era, dar eu am aruncat și am ars toate cărțile care le-am găsit aici, că arătau numai lipsa de cultură și de civilizație a unui popor condus de boieri. Apoi, arătând cu mâna spre cărțile sale continuă: Aceasta-i cultură, aceasta-i civilizație lăsată nouă și omenirii de tovarășul Lenin, restul... și scuipe greșos peste un vraf de „Pravde și Ivestii.”

— Adevărat, adevărat, vorbi avocatul cu două înțelesuri, însă, pe noi, prieteni cum suntem, ne-ar fi interesat mult lucrarea avocatului Râmnic.

— Da, da, așa se numea boerul Român; Râmnic, Râmnic, să nu uit; poate-l întâlnesc vre-

odată, să-l împușc măcar dacă n'oiu putea să-l scot ochii, zise ofițerul enervat. Mi se pare că i-am auzit numele și la „Narodni Comisariat” dar nu, acolo era vorba despre o boieroaică din România care-a venit la Cernăuți ca spioană a fasciștilor.

— Așa? întrebă avocatul îngălbenind și simțind că amețește. Desigur că ați prins-o...

— Oh!... trebuie să fie în Siberia, dacă nu... știți ce vreau să spun.

Ion Râmnic se uită pe fereastră, la bolșevicul din fața sa, la grămezile de cărți cu coperte roșii și i se păru că din fiecare carte aude voci omenеști, croncănit de corbi siberieni, vuiet de viscol și gemete de oameni muribunzi. Peste toate se ridica suspinele unui plâns desnădăjduit și un îndemn tot mai îndepărtat, tot mai stins: „Așteaptă-mă, Nicule, așteaptă-mă!”... Ofițerul dinaintea sa semăna foarte bine cu Frenkel și mai mult cu un câine negru. Bolșevicul vorbi ceva dar lui i se păru că latră. Copiii rusului erau negri la față, pe cap aveau pene și 'n loc de guri, pliscuri de corbi. Vântul amestecat cu zăpadă vuia înalt, se juca furios cu fulgii ascuțiți și-i înțepa fața cu ace de ghiață.

— Să mergem, domnule inginer Hoffmann, îl invită Müller luându-l de braț și trezindu-l din reverie.

— Să plecăm, șopti avocatul mai mult pentru sine.

Privirea colonelului bolșevic, aspră și bănuitoare, îi urmări până coborîră treptele și dela fereastră, până după colțul străzii.

— Ascultă, doctore; te pui în situații foarte primejdioase, îi zise scriitorul. Ce Dumnezeu, nu te poți săpînti? Notează că dacă nu eram eu, demult copiii tăi numai aveau nici tată. În definitiv, ții cu tot dinadinsul să-ți rămîna copiii pe drumuri și orfani? Spune ca să știu și eu...

— Ai dreptate, Herman; dar, cum pot să uit?... Cum pot s'o uit pe mama copiilor mei, pe acea femeie minunată și unică în toată lumea? Innebunesc, Herman, innebunesc!...

— Adevărat. Și pe mine mă doare nenorocirea ta, însă, ce poți să faci dacă așa a voit Dumnezeu? Acum, drept răsburare, vrei să te distrugi și tu, să-ți lași copiii fără niciun sprijin? Las, poate ne cade în mână Frenkel. Avem pe cine ne răsbuna.

— Dacă l-aș întâlni!... O, dacă l-aș întâlni!... Acum... continuă el după puțină ezitare și cu glas scăzut, numai are niciun rost șederea mea în Cernăuți. M'am lămurit cu toate semnele și presimțirile...

— Eu tot nu cred. Parcă bolșevicul a reținut numele soției tale? Ia, a spus și el o prostie ca să-și dea importanță de cunoscător.

— De ce nu vrei să recunoști, Herman, adevărata situație? Eu nu vreau să-mi stric sin-

gur liniștea și să-mi pierd speranțele dar, asta-i realitatea.

— Chiar dacă-ar fi așa, trebuie să crezi contrarul, să te aperi pe tine și copiii față de care ai o răspundere mult mai mare.

— Să mai sper, să mai sper, Herman, poate.. totuși nu sunt decât un amăgit de propriile mele închipuiri.

Ajunseră la Casa Germană. La intrare așteptau o mulțime de țărani. Cățiva îl cunoscuseră pe Herman Müller și ridicându-și pălăriile se dădură la o parte.

Mai mulți jidani tineri și niște indivizii cu figuri suspecte, se amestecau printre țărani și căutau să-i provoace la vorbă sau să-i trază de limbă. Patru milițieni bolșevici care făceau serviciul de gardieni publici, se plimbau pe stradă și-i priveau cu atenție. Un jidan intră până în curtea Casei Germane și le împărțea fotografiile lui Stalin și ale altor conducători bolșevici. Țăranii le primeau și le ascundeau în buzunarele sumanelor, ca, după plecarea jidanului, să le arunce pe jos, să le calce în picioare și să le scuie.

— De unde sunteți? îi întrebă Müller.

— Din Cuciurul Mare, răspunseră unii; din Plaiul Cosminului, din Ceahor, din Boian, din Tărășeni, răspunseră alții îngrămădindu-se în jurul lor.

— Și, de ce ați venit aici?

— Vă spunem noi, răspunse un țăran, dar să mergem undeva. Aici, vedeți că nu se poate.

Ion Râmnic și Herman Müller intrară într-o sală mare dela parter și țărani, aproape o sută de oameni, îi urmară.

— Vrem să mergem și noi în Germania, vorbi un țăran din față. Numai putem suporta terroarea golanilor și pușcăriașilor ajunși primari, consilieri comunați, agenți de ai G. P. U.-ului și învățători care ne țin cuvântări, ne poartă pe drumuri, la parazi și la conferințe, ne duc la închisoare și ne amenință cu Siberia dacă nu învățăm limba rusă. Noi suntem Români și ne place să vorbim în graiul nostru, moștenit dela moși-strămoși. Grâul, porumbul, cartofii, vitele, paserile și tot ce am avut, ne au luat bolșevicii la colhoz. Pe noi vor să ne pună în cazarme; bărbații de-o parte, femeile de alta și copiii cine știe unde. Am auzit că vor să ne ducă la muncă în rând, înjugăți, așa ca pe animale. În România nu putem trece că bolșevicii au închis frontiera cu garduri înalte de sârmă ghimpată și au întărit paza cu cazemate și câini sălbatici. De aceea vrem să mergem în Germania, poate de acolo ne-o fi mai ușor să ajungem în țară la noi. Numai avem nici mâncare și nu știu ce vom face la iarnă. La fabricele din oraș e și mai rău. Cum poți să trăiești c'o sută douăzeci de ruble pe lună când o pâine costă mai mult decât costul unei zile de lucru, iar de celelalte alimente

și obiecte de îmbrăcăminte nu te poți atinge ca de foc? Afară de asta, pentru cea mai mică greșală sau întârziere la serviciu, te condamnă pentru sabotaj și greu mai vezi lumina zilei. Iată, de pildă lipsește un lucrător dela fabrică și un altul se interesează de el. Noaptea următoare, agenții Necavediști îl iau și i bun luat pentru totdeauna, numai pentru simplul motiv că s'a interesat de cineva.

Întârzierea la serviciu, vorba în timpul lucrului, neîndeplinirea normei, adică dacă nu lucrezi atâta cât ți s'a fixat și nu mai mult decât o privire a ta care să nu-i placă jidanului director, supraveghetor, portar sau lucrător numai de mântuială, și ești arestat, condamnat pentru sabotaj și deportat în cine știe care parte a iadului bolșevic.

Țărani din urma vorbitorului, cu frunțile încrețite, cu priviri crunte și fețe slăbite de ne-cazuri și nesiguranța în care trăiau, îl aprobau cu ochii, înghițeau tusea numai să nu-l deranjeze și păreau că așteaptă o minune sau o revelație.

— Bine, răspunse Müller. Să întocmească unul din voi o listă de toți; câte persoane aveți în familie și comuna de unde sunteți și vom vedea ce se poate face. Aduce-ți lista în birou și peste două zile să vină din fiecare comună câte unul să vă dau rezultatul.

Ion Râmnic și Müller ieșiră din sală și se îndreptară spre biroul Comisiei. Nu după mult

timp, țăranul prezentă lista cerută și ieși în stradă odăla cu ceilalți care-l așteptau în curte.

— Crezi că se poate aranja ceva pentru bieții oameni?

— Știu eu? Să vedem ce spune Președintele.

Pe trepte și pe coridor se auziră pași grăbiți. Ușa se deschise și, cu capul gol și fața congestionată, intră țăranul care le aduse lista celor ce voiau să plece în Germania.

— I-au arestat pe toți, zise el gâfâind; cu mare greutate iam scăpat printre rândurile soldaților. Dacă puteți, faceți ceva să le dea drumul. Spuneți că sunt cetățeni germani...

— I-au arestat?... Pentru ce? întrebă Müller surprins de neașteptata veste.

— Nu știu. Când am ajuns în strada Mărășești, din mai multe curți au ieșit o mulțime de soldați cu armele întinse și strigând să nu fugim că ne împuşcă, ne-au îndreptat pe strada Mărășești la vale. Am scăpat de supravegherea soldaților numai datorită faptului că nu sunt îmbrăcați țărănește. Se poate să-i scăpați? Vă rog să faceți ceva pentru bieții oameni!

— Vom încerca să facem tot posibilul, răspunse scriitorul. Dumneata de unde ești?

— Din Boian.

— Cunoști familia Frunzaru? întrebă Râmnic.

— Da. Chiar azi dimineață am trecut pe lângă casa lor și l-am văzut pe bătrânul Frunzaru stând în ogradă cu un fecior de-al lui care-a

stat la închisoare mai mult timp și aseară i-au dat drumul.

— Da?... Foarte bine! se bucură avocatul. Auzi, Herman, a scăpat Vlad Frunzaru! Slavă Domnului!

— Il cunoașteți? întrebă țăranul. El a învățat la Universitate aici, în Cernăuți, dar tare a mai slăbit, săracul!

— Cum te cheamă?

— Lemnaru. Clement Lemnaru.

— Herman, te rog să faci două autorizații; una pe numele lui Waldemar Blatt și alta pentru Clement Holtz, cetățeni germani din comuna Boian.

— Imediat. Iată, iam și eu o bucurie, vorbi scriitorul punând stampila pe autorizații.

— Clement Holtz, ești dumneata; Waldemar Blatt, este Vlad Frunzaru. Cum ajungi la Boian să te duci la el, să-i dai autorizația și să-i spui că mâine la orele zece dimineața, la Casa Germană, îl așteaptă ziaristul Herman Müller și încă un bun prieten de al său. Să vină neapărat că-i vorba să plece în Germania.

— Și cu țărani arestați, ce facem?...

— Las'că ne interesăm noi.

Țăranul strânse cu grijă autorizațiile și plecă.

— Dragă Herman, să știi că astăzi sunt fericit! vorbi Râmnic plimbându-se prin cameră. Mâine mă 'ntâlnesc cu Frunzaru și-o să aflu ce s'a 'ntâmplat cu nevastă-mea.

— Eu cred că n'ar fi rău să-l ținem aici

până plecăm în Germania, își dădu părerea ziaristul. Te pomenești că bolșevicii îl ares-tează din nou. Dacă-i aici, mimeni nu se poate atinge de el.

— Bună idee, de mâine nu-l mai lăsăm să plece. Cum aranjăm cu țaranii, Herman, ca să-i salvăm cât mai repede din mâinele bes-tiilor.

— Mergem chiar acum, să vorbim cu Președintele sau cu Consulul că ei știu unde să in-tervină.

Ieșiră în stradă și se îndreptară spre cate-drală.

— Trebuie să ne întoarcem, doctore, zise Mül-ler, am uitat să spun ceva funcționarilor din biroul de jos. E vorba să se termine o lucrare mare neapărat până mâine dimineată.

— Du-te singur, Herman. Eu mă uit prin aceste primitive și sărăcăcioase vitrine și te aștept.

— E mai bine să vii cu mine.

— Nu, las' că te aștept aici.

Pe stradă treceau o mulțime de soldați bolșevici, ofițeri cu soțiile lor și fiecare cu câte-o droaie de copii în urmă; jidani și jidance ma-nifestând multă veselie și rar de tot câte un Român grăbit, cu privirea în pământ și cu umerii plecați de atâtea griji și supărări.

Ion Râmnic se întoarse și uitându-se într'o vitrină și 'n alta, ajunsese aproape de librăria „Glasul Bucovinei”. În colțul străzii Dimitrie

Petrino, doi indivizi stăteau de vorbă și, încă de departe, îl priveau cu multă insistență. Ad-voatul se apropie de ei și recunoscu în unul din indivizi pe Frenkel.

— Astfel se răsbună un jidan!... vorbi Fren-kel râzând șgomotos.

Se simți prins cu putere de amândouă bra-țele și patru țevi de pistol i se infipseră in-tre coaste. Intoarse capul și se văzu înconju-rat de mai mulți oameni necunoscuți care-l priveau cu ochi crunți și parcă streini de sen-timentele omenești. În ușa prăvăliei de unde ie-șiseră indivizii, câteva jidance tinere râdeau ascuțit și isteric.

— Eu sunt inginerul Wilhelm Hoffmann, de la Comisia Germană, vorbi avocatul cu sânge rece. Ce înseamnă asta?

— Ești avocatul Ion Râmnic, răspunse Fren-kel ironic, și ești spionul fasciștilor din Româ-nia. Ha!... ha!... ha!., de-acum Siberia te aș-teaptă, ca și pe nevastă-ta!... Ha!... ha!... așa se răsbună un jidan!...

— Un cetățean german a fost arestat de bolșevici!... strigă Ion Râmnic. Dar nu putu să mai strige fiindcă o mână puternică i se puse pe gură, fu luat aproape pe sus și dus în clădirea fostului Consulat polon.

XIX.

Intunerecul din juru-i era de nepătruns. Grea,

umedă și sufocantă, bezna îl chinuia cu realitatea unei morți sigure și încete, îl amețea cu prăpăstii de gânduri rău prevestitoare și i evidenția ironic tragedia existenței sale. Torturat de trăirea într'un spațiu atât de mărginit, se considera pierdut pentru totdeauna de restul lumii, se revolta contra destinului său vitreg și a nepuinței de al învinge și și blestema slăbiciunile, dorințele și imaginația. Nu mai aștepta nimic dela viitor ci, coborât printre fantomele trecutului, le contempla cu se ea vieții de altădată și trăia cu amintirile frumoase, cea mai amară viață omenească.

Dorul de lumină îl preocupa mai mult decât o mâncare mai bună, decât odihna pe un pat vărtos măcar, în locul pământului gol, rece și umed pe care cădea frânt de oboseală și-și rupea oasele într'un somn agitat, puțin și cu vise neconturate, care de care mai înspăimântătoare.

Mult timp și fără întrerupere, a cercetat fiecare părticică a pereților celulei să aflu o crăpătură pe unde să-i intre măcar o rază de lumină, dar peste tot, zidurile groase îl primiră cu îndărătnice colțuri betonate. Obosit de căutare zadarnică, se așeza lângă un perete și aștepta să moară sau să-l scoată din întunecime și singurătate; să-l ducă oriunde, numai să nu-l lase îngropat de viu în celula subterană.

Timpul, pierdut din gândurile i oboșite, părea încremenit în întunerecul veșnic și des-

trămat în clipe ucigător de lungi, fără înțeles și neschimbătoare.

Odată, într'o anumită vreme, ziua sau noaptea, ușa se deschidea încet și-o mână nevăzută îi aducea o jumătate de pâine neagră și uscată și-o cană cu apă unsuroasă și rău mirositoare. În colo, nicio mișcare nu stingherea tăcerea apăsătoare și ireală care-l îngropa în sine și în noapte ca 'ntr'o apă adâncă și stătătoare.

Când numai putea suporta frigul și umezeala pământului și încerca să se scoale, șgomotul făcut de propriile sale mișcări îl enerva și-l oboșea atât de mult încât prefera să stea nemișcat, pe lutul gol, cu trupul frânt și privirea înfiptă într'o imagine slab conturată care-i aureola negurile gândurilor.

Dela o vreme, nu se mai putea ridica și ține pe picioare. Cu mare greutate se târi până aproape de ușă și-acolo, cu buzele arse de sete și febră, încerca să strige și să lovească în ușa încuiată. Nu-i răspundea nimeni, nu i se mai aducea nici mâncarea obișnuită și undeva pe aproape, auzea șgomote enervante și hohote de râs.

Disperat, își adună ultimele puteri și lovi mai tare în ușa legată cu șine de fier. Șgomotul ciudat și râsetele încetare și, ca prin vis, auzi ușa celulei deschizându-se larg și mai mulți pași umblând pe aproape. Un individ aprinse o lanternă și intră în celula. Văzându-l întins pe pământ și cu ochii închiși, îi lumină

fața și vorbi ceva cu alți doi care transportau o masă pe care se aflau fixate patru becuri electrice mari. Indivii din urmă, mai aduceau câteva scaune, două registre groase și un dosar cu coperte roșii.

— Asta-i inginerul Wilhelm Hoffmann din München? întrebă individul cu lanterna, amestecând cuvinte germane pocit rostite cu expresii din limba rusă.

— Da, da, răspunse altul necăjindu-se să așeze un scaun care se clătina din cauza gropilor și ridicăturilor pământului din interior.

— Oare n'o fi murit? întrebă cel dintâiu. Observă că nici nu respiră...

— Il trezim numaidecât, de-ar fi mort chiar de-a-binelea, vorbi un bolșevic lovindu-l cu piciorul.

— Hei, inginerule!... Spionule fascist din România!... Ai murit tocmai acum?... zise alt bolșevic trăgându-l de barbă.

Ion Râmnic deschise ochii dar, lovindu-l lumina puternică a celor patru becuri mari îndreptate asupra sa, îi închise din nou și-și întoarse fața în altă parte.

Bolșevicii, văzându-l viu se repeziră la el și-l ridicară în picioare însă, observând că se clatină, îl așezară pe un scaun de lângă masă și unul îi întinse un pahar c'o băutură alcoolică foarte tare.

Advocatul, luă paharul, mirosi băutura și o bău dintr'o înghițitură. Pe urmă, înviorat de

băutura prea tare pentru puterile sale scăzute, se ridică în picioare, făcu mai multe mișcări cu brațele și îndreptându-se spre ușa deschisă respiră adânc aerul rece și cu miros mai ușor decât acel din celulă.

— Ai înviat doctore? îl întrebă în românește un bolșevic cu cea mai specifică mutră semită.

Ion Râmnic se prefăcu a nu înțelege întrebarea jidanului și întorcându-se, recunoscu în el pe un fost vânzător într'o parfumerie de pe strada Iancu Flondor.

— Nu vrea să-mi răspundă, vorbi jidanul în limba rusă cu ceilalți bolșevici. Ține cu tot dinadinsul să-l facă pe inginerul german.

— Ce spui, Ion Râmnic, vrei să mai stai în această celulă sau, să ne spui... adevărat... pentru ce-ai venit la Cernăuți? întrebă jidanul așezându-i-se în față.

— Sunt inginerul Wilhelm Hoffmann, răspunse avocatul în limba germană, și nu știu motivul pentru care-am fost deținut. Cred că veți plăti foarte scump arestarea și tratamentul care mi l-ați aplicat în acest iad, nu închisoare. De aceea, doresc să fiu eliberat imediat ca să pot pleca în Germania.

Bolșevicii începură să râdă din nou și cel intrat în celulă cu lanterna aprinsă, scoase un pistol mare, ochi spre capul avocatului și trase două gloanțe care-i trecură prin părul capului și se opriră în zidul celulei.

— Ai văzut?... întrebă el încruntat. Așa se procedează la noi, la bolșevici, cu toți acei care nu vor să vorbească. Te 'nvăț eu, spion fascist ce ești, cum se răspunde la un interogatoriu bolșevic!... Hai?... strigă el lipindu-i țeava pistolului de tâmplă, spune repede că te trimit la cel mai apropiat camion!...

Advocatul, simți fierul rotund și rece apăsându-i tâmpla, pătrunzându-i în creier, sfredelindu-i inima și-un fior, necunoscut până atunci, îl cuprinsese din creștet pân' la picioare, îl ameți și parcă sângele începea să-i înghețe în vine. Ca printr'o oglindă văzu toate întâmplările care l-au adus în această situație și gândul i se opri mai mult asupra unui chip scump de femeie pierdută în tainele țării bolșevicilor, „Așteaptă-mă, Nicule, așteaptă-mă,”... auzi un glas din amintire și din altă lume. O ușoară adiere de vânt flutura buclele Adrianei. Răducu stătea posomorît pe treptele cerdacului și Alecsandra Racoviță îl certa fiindcă nu voia să vină în uliță să-și ia rămas bun dela tatăl său. „Nu mă duc, tanti Alecsandra, vorbi băiatul plângând. Sunt supărat pe tăticul pentru că pleacă la jidanii din Cernăuți și ne lasă singuri”... Fetița se 'nvârtea în jurul mașinii și voia să pară gravă și serioasă. „Fă-ți cruce, tăticule, îi zise încet, și să te înapoiezi cât de curând cu mămica”...

Câteva boabe de lacrimi îi apărură în colțurile ochilor și se prelinseseră încet pe obra-

zul slab și palid, pierzându-se în barba mare și neagră.

— Sunt... sunt avocatul Ion Râmnic...

— Ei, așa te vrem; să spui adevărul. Acum, continuă bolșevicul punând pistolul pe masă, să stai jos aici, în fața mea și să-mi spui de ce-ai venit la Cernăuți.

Ion Râmnic se așeză pe scaun, vâri o mână în buzunarul pardesiului și-și scoase batista însă, în locul batistei curate, află o cârpă neagră și murdară pe care-o aruncă. Nu voia să-l vadă bolșevicii plângând și plecându-se sub masă își șterse ochii cu mâneca hainei.

— Ai avut destul timp să bocești când erai singur, zise jidanul cu răutate. Acum, nu-i timpul și locul să ne arăți cât ești de sentimental. Tovarăși, începeți interogatorul!

Trei bolșevici stăteau în picioare înapoia a altor trei care-și aranjau niște hârtii și-și trăgeau scaunele mai aproape de masă.

— Știe rusește? întrebă bolșevicul.

— Nu cred. Poate, puțin limba ucraineană.

— Ascultă, Ion Râmnic, ce limbi streine cunoști? întrebă jidanul cu voce împăciuitoare.

— Germană, franceză, italiană și spaniolă.

— Rusește nu știi?

— Nu.

— Noi o să aflăm dacă știi și o să-ți pară rău...

— Nu știu.

— Dar limbile streine care-ai spus că le cu-

noști, le știi bine ori numai așa, de formă?

— Perfect.

— Tovarășe Andriev, se adresează jidanul în limba rusă bolșevicului care-l ameninșase cu pistolul, să știi că tovarășul Verbicev s'a gândit bine la o anumită socoteală...

— Am ghicit, răspunse bolșevicul cu numele Andriev. Crezi că ar primi?..

— Să 'ncercăm.

— Sunt de părere că ar fi bine să lăsăm pentru mai târziu. Acum să auzim ce povești o să ne înșire el. Drept să-ți spun, tovarășe Haimovici, nu credeam ca în România să fie oameni atât de culți. Oare câtă școală o fi învățat?

— Multă, tovarășe. Are doctoratul în drept dela o Universitate din Germania și a făcut studii de filosofie la Paris.

— Ce vorbești? se minună Andriev. Ar trebui să-l scoatem de aici. A spus și tovarășul Verbicev că avem nevoie de asemenea oameni, mai cu seamă pentru Germania.

— Dacă nu primește?..

— Nu-i nimic, îl avem în mână și putem face tot ce vrem. Să începem, tovarășe Haimovici, că ne-apucă ziua.

„Oare ce-o fi punând la cale, gândi avocatul uitându-se când la unul, când la altul și căutând să pară cât mai indiferent. Te pomenești că vor să mă facă spion. Acum ar trebui să mă pun pe lucru. Dacă nu pot s'o

aflu pe nevastă-mea, măcar eu să scap că înășteaptă copiii.”

— Nu ți-e foame, doctore? întrebă Haimovici.

— Mă mai întrebi...

— Dar de soare nu ți-e dor?

— Ce dată avem astăzi?

— 15 Ianuarie 1941.

— Aproape două luni, două veacuri...

— Toate se vor schimba, doctore, numai dacă ne spui de ce-ai venit la Cernăuți. Dar să ne spui adevărul de bună voie; auzi, doctore, de bună voie, accentuă jidanul, că noi avem destule mijloace să te silim. Cred c'ai auzit și, ai simțit... Uite, aprinde o țigară și povestește-ne totul, adevărat și prietenește așa cum te tratăm...

Ion Râmnic aprinse țigara groasă și înghiți adânc fumul cu miros de iarbă putredă. Pe urmă, începu să povestească toate întâmplările, de când a auzit convorbirea jidanilor comuniști și a avut conflictul cu Frenkel, până când a ajuns în Cernăuți și motivul pentru care a suferit atâta. Accentuă mai mult asupra secheștrării soției sale care nu purta nicio vină, asupra închiderii copiilor în pivnița lui Blumberg din Cornești și mai cu seamă asupra deportării soției sale.

În tot timpul povestirii, bolșevicii ascultară foarte atenți și-i priveau cu interes și insistență orice mișcare a mușchilor feței, a ochilor

și de multe ori îl puneau să spună de două, sau de trei ori câte ceva care li se părea mai interesant ori expus cu oarecare rezervă.

— Cred că și la voi sunt legi, sunt judecători și oameni în stare să aprecieze faptele mele și să condamne crimele comise de avocatul Frenkel, încheie Râmnic.

— Ascultă, doctore, vorbi Haimovici, te-am ascultat atent și sunt convins că ai spus adevărul după cum știu tot atât de bine că ai fost unul dintre cei mai mari dușmani al evreilor și al comunismului. Dacă Frenkel a făcut ceea ce a făcut, atunci numai din cauza răului mare pe care dumneata ni l-ai făcut întâiu, cauzându-ne atâtea neplăceri. Vezi, era mai bine să te fi gândit și la ziua de mâine.

— Ceea ce spui dumneata nu poate fi o acuzare.

— Pentru noi, este

— Chiar așa fiind, am luptat împotriva evreilor fiindcă tindeau să ne înstrăineze Țara și să fie stăpâni în casa noastră, fiindcă ne înșelau buna credință și ne furau pâinea delagură. Nu uita, domnule, că ar fi trebuit ca ei, evreii, să se gândească la ziua de mâine.

— S'au gândit.

— Cred că și astăzi ar fi cazul.

— Da?... Ei, află, doctore, că evreii se gândesc și astăzi, mai mult ca oricând, la așa numita „zi de mâine.” Dacă ai ști ce se pune la cale la București și că, în curând vom trece

dincolo de Carpați!... Doctore, să nu te crezi stăpân pe situație și a tot știutor că habar n'ai de metodele acțiunii și propagandei comuniste.

— În situația în care sunt, sigur că nu știu nimic. În fine, continuă avocatul, cred că e vremea să mi se dea drumul din această închisoare unde am fost ținut pe nedrept, mai rău decât un asasin.

— Ce spune? întrebă Andriev.

— Vrea să fie pus în libertate, îl informă jidanul, dar nu-și aduce aminte că a fost unul dintre cei mai temuți huligani și un mare dușman al sovietelor.

— Ascultă, tovarășe Haimovici; spune-mi, după constatările dumitale: este, sau nu, spion fascist? întrebă Andriev enervat.

— După informațiile noastre anterioare și în urma anchetei de astăzi, nu este.

— Atunci?

— Să vedem ce spune tovarășul Verbicev și, să-ți spun părerea mea; dacă nu primește propunerea care i-o vom face, tot îl deportăm în Urali, unde avem nevoie de oameni.

— Dar dacă primește?

— Rămâne să ne convingem dacă i de bună credință, dându-l în supravegherea unui tovarăș de încredere. Inșă, am constatat, tovarășe Andriev, că-l aperi și, mă mir că un cetățean sovietic și mai cu seamă un șef Necavedist poate fi atât de neprevăzător...

— Il apăr, eu?... ce vorbești, Haimovici?...

răspunse bolșevicul îngălbenind. Nici n'am înțeles bine ce-ați discutat... Cum pot să apăr eu pe un spion fascist? Te-am întrebat numai ca să știu ce să-i răspund tovarășului Verbicev, încolo, dacă-i vorba că-l apăr, c'un singur glonte îl trimit la camion...

— V'aș ruga să-mi spuneți, interveni Râmnic ca să schimbe vorba celor doi bolșevici, unde se află nevastă-mea?

— Ne vom interesa, răspunse jidanul cu răutate. Vezi c'o să fii chemat pentru altă anchetă. Să nu amesteci numele tovarășului Frenkel în chestiunile dumitale personale că n'o să-ți fie tocmai bine. Tovarășul Frenkel nu-i vinovat cu nimic dacă soția dumitale a consimțit să fugă cu el.

— Cum? Soția mea a consimțit să-și părăsească bărbatul și copiii și să fugă cu un jidan scârbos? Ascultă, domnule: se adresă în limba rusă lui Andriev, aici la voi nu-i nicio lege, nicio dreptate? Peste tot dictează numai jidanii? Unde-i umanitarismul pe care l-ați trâmbițat atâția ani? Vreau să vorbesc cu șeful vostru, nu cu cel mai prost jidan din Cernăuți!

Bolșevicii care stăteau la masă și scriau, se ridicară în picioare și cu toții se priviră uimiți și contrariați de întorsătura lucrurilor.

Andriev și Haimovici îngălbeniră și-și pierdură prezența de spirit.

— Să știți, continuă Râmnic cu aceeași voce ridicată, că tot ceea ce-mi faceți mie aici, se

face la fel la o sută de jidani în România. Dacă mă împușcați, în România vor fi executați o sută de jidani pentru mine. Asta o spun, ca să știți că sunt apărat și să nu mai creadă acest Haimovici sau Frenkel, că nu mă apără nimeni. Totul ce se întâmplă la Cernăuți este cunoscut până la cel mai mic amănunt, la București. Cred că te-ai convins, domnule Haimovici, că m'am gândit și eu la „ziua de mâine” atunci când am venit la Cernăuți. Dacă vrei dovezii, încearcă și treci frontiera și vei vedea cum îți trăiește neamul în Țara românească.

Pe coridorul îngust și întunecat se auziră pași și-un bolșevic înalt, cu o figură severă dar obosită, apărură în ușa celulei.

Bolșevicii dinlăuntru se întoarseră cu fața spre el, salutară și rămaseră neclintiți în fața noului venit.

— După câte am auzit, nu faceți interogatoriul așa cum trebuie, vorbește bolșevicul uitându-se la avocat. Ți-am spus, tovarășe Andriev, că acesta-i un individ foarte important și după informațiile mele un om care ne-ar putea fi de folos. De aceea te-am trimis aici ca să-l anchetezi cu diplomatie, nu să lași toată misiunea pe mâna unuia care nu se pricepe și care...

— Tovarășe Verbicev, interveni Haimovici, am constatat că deținutul este spion fascist și...

— N'ai constatat nimic, Haimovici. Afară de aceasta nici nu ești în măsură să constați așa

ceva. Aceasta o putem afla numai noi care suntem specialiști.

— Adevărat, adevărat, aprobă Andriev. Eu sunt Necavedist de zecede ani și tot nu fac nimic până nu te 'ntreb, tovarășe Verbicev; dar el îi abia de o lună și știe mai mult decât noi?

— Cum stăm cu ancheta, tovarășe Andriev? întrebă Verbicev cercetând hârtiile pe care cei doi bolșevici notară declarații'e lui Râmnic.

— Nu știu ce s'a scris acolo, vorbi avocatul dar, dacă se poate, vă rog să-mi dați voie să vă povestesc toate nenorocirile mele care le datorez numai jidanului Frenkel pe care Haimovici mi-a spus să nu-l denunț.

— Dumneata vorbești foarte bine limba rusă. Ești Basarabean, sau chiar rus adevărat?

— Sunt de origine Moldovean însă născut în Cernăuți. Am învățat limba rusă ca să pot citi în original operele marilor scriitori ruși.

— Pe cine cunoști dintre scriitorii sovietici?

— Literatura sovietică n'o cunosc.

— Foarte rău. Dacă ai fi citit operele marelui Lenin nu ne-ai fi fost dușman atât de înverșunat.

— Cunosc scrierile lui Karl Marx și chiar dacă aș fi citit și cărțile lui Lenin, tot același aș fi fost.

— În fine, spune drept, că eu pot să te scap și, pot să-ți fac și mult rău; de ce-ai venit la Cernăuți? Îi adevărată întâmplarea cu soția

dumitale sau pe lângă asta mai ai vreo însărcinare de natură secretă?

— Am spus numai adevărul. De altfel, cred că aveți destui oameni care să se informeze chiar la Fălțiceni unde-mi sunt copiii că nu am relații cu nimeni din nicio parte. Afară de aceasta, orice mi s'ar da și mi s'ar face, nici-odată nu aș putea primi ceea ce bănuieți.

— Ești convins de ceea ce spui?

— Până la absolut.

— Îi fi având dreptate. Uite, m'am luat cu vorba și nu te-am întrebat cum a fost mâncarea de astăzi...

— Mâncarea? De când am fost adus aici n'am mâncat decât pâine neagră și uscată, iar în ultimul timp nici aceea nu mi s'a adus.

— Nu se poate, se răsti Verbicev enervat. Cum s'au executat ordinele mele, Haimovici? Andriev, de ce n'ai controlat?

— Eu am lipsit ultima săptămână, se scuză Andriev.

— Haimovici!...

— Mie mi-a dat alt ordin tovarășul Frenkel...

— Eu ordon aici! strigă bolșevicul ducând mâna la tocul pistolului, dar își reveni și continuă cu voce scârbită: Toate încurcăturile le faceți numai voi, jidanii. M'am săturat și să vă văd, nu încă să lucrez cu voi. Hai pleacă, pleacă Haimovici, plecați toți. Cum dracu, Andriev, de te-ai lăsat prostit de un jidan? Tu, rămâi aici.

— Nu știu ce-a făcut, tovarășe Verbicev, răspunse bolșevicul. Când am intrat în celulă, deținutul era leșinat. Haimovici stătea pe coridor și râdea, iar omul murea în închisoare. După cât am fost informat de Haimovici, era vorba de altcineva.

— Porcărie, Andriev, și obrăznicie. Aș vrea să vină vremea să-i împușc cu mâna mea, măcar pe jidanii care m'au supărat. Ar trebui, tovarășe Andriev, să te îngrijești de ceva mâncare pentru fascistul nostru. Du-te și adă două cutii cu conserve, pâine albă și o sticlă cu vin.

— Aș prefera, mai întâiu, un ceai și pușin orez bine fiert, zise Râmnic.

— Le aduc pe toate numaidecât; poate și-o cutie cu țigări?

— N'ar strica.

— Vezi, tovarășe Verbicev, aranjează ceva că ne-apucă ziua, vorbi Andriev îndreptându-se spre ușă.

— Cât mă mai ții aici? întrebă Râmnic.

— Depinde de dumneata.

— De mine? Eu sunt de părere contrară. A-fără de aceasta, nu știu ce-aș putea face în halul în care sunt.

— Lasă că aranjăm noi numai dacă, ne învoim.

— Ne-am învoi cu toate într'un fel oarecare, dar nu știu nimic despre nevastă-mea. Cred că dumneata ai putea afla unde este și ne-ai înlesni plecarea în România.

— Poate că da... poate că nu...

— Hm... făcu avocatul amintindu-și discuția dintre Andriev și Haimovici și despre acel „dacă, ne învoim,” rostit cu semnificație și destul înțeles ca să observe că bolșevicii făcuseră un plan pentru punerea sa în libertate și căutau să-l exploateze.

— Cum ți-am spus, vorbi din nou Verbicev așteptând răspunsul avocatului, dacă-mi primești propunerea...

— Despre ce-i vorba?

Verbicev, se uită pe coridor dacă nu vine cineva, mai trase un fum de țigară și apropiindu-se de avocat, șopti:

— Ascultă; o să primești propunerea mea sau nu, asta te privește pe dumneata; dar să nu spui la nimeni cele ce vei auzi că mă răsbun și pe copiii dumitale. Ne trebuie un om credincios și bine pregătit să-l trimitem în Germania: la Hamburg și la Bremen. Cum, oamenii noștri sunt descoperiți foarte ușor, m'am gândit că dumneata care ești de altă naționalitate, cunoști perfect limba germană și ai interese importante la noi, ne-ai putea face unele servicii ușoare și destul de bine plătite. Ei, ce zici? Crede-mă că n'o să-ți pară rău.

— Nu pot să spun nimic până n'o găsesc pe nevastă-mea. Adă-mi-o de unde este și pe urmă discutăm.

— Peste zece zile, cel mult, soția dumitale va fi în Cernăuți. Până atunci, te vom muta

într'o altă cameră mai bună, vei avea mâncare aleasă și vom mai sta de vorbă.

— Dar cum, nevastă-mea nu se află în Cernăuți?

— Cred că la Chișinău. Mă interesez astăzi și deseară îți comunic. În tot cazul să nu fii îngrijorat. Uite că vine și Andriev cu mâncarea.

Bolșevicul, într'o mână c'un coș plin și în cealaltă cu un pahar cu ceai, intră vesel în celulă și le așeză pe masă.

— Acum, poftă mare fascistule și la revedere, salută Verbicev îndreptându-se spre ieșire.

Andriev luă hârtiile de pe masă și ieși în urma șefului său.

Ion Râmnic, desprinse o hârtie cu care acoperit coșul și scoase două cutii cu conserve, o sticlă cu vin, o pâine albă și proaspătă, câteva cutii cu țigări și o cană cu orez fierț și cald. „Bine, bine, își zise el, vă promit marea cu sarea numai să scăpăm din iad; pe urmă, vă arăt eu, v'arăt eu așa cum meritați.”

Din paharul cu ceai, ieșiau aburi calzi și aromați și se răspândeau în celula luminată și pe coridorul îngust și fără necunoscutul ușii zăvorâte.

XX.

În camera mică și luminată numai în partea

de sus de două ferestre, restul fiind zidite, deținuții, treizeci de bărbați din diferite clase sociale, culcați pe parchetul gol, se întorceau când pe o parte, când pe alta, să-și facă mai mult loc și să-și poată odihni trupurile oboșite de lemnul vârtos al dușumelei și frânte de slăbiciune, de lipsa de hrană și de aer.

Așezați pe trei rânduri, câte zece, strânși unul lângă altul, fiecare ținea câte o cârpă udă la nas prin care nu putea pătrunde mirosul greu și infect care plutea ca un fum în spațiul redus al camerei și se trudeau să adoarmă măcar cât de puțin în timpul zilei, deoarece noaptea erau treziți de nenumărate ori pentru a fi duși la interogatorii, pentru a răspunde obrăznicilor sentințeleor bolșevice și mai cu seamă de spaima sosirii unui camion care, oridecâteori venea, lua cadavrele deținuților împușcați în subsolurile închisorii, sau morți de atâta mizerie și de diferite boli. Ceea ce-i îngrijora mai mult era faptul că de o săptămână camionul sosea de două ori pe noapte și transporta, spre o destinație necunoscută, deținuți din alte camere ale închisorii. Se auzeau gemete, strigăte, țipete de femei, injurături înăbușite și huruitul neîncetat al motorului delacamion ca să astupe manifestările celor ce urmau să fie transportați.

Deținuții, înspăimântați de grozăvia clipei care-i aștepta, erau într'o situație atât de agitată încât păreau mai degrabă niște fiare cu

chip omenesc, decât bărbați răbdători și cu sânge rece.

Unii, ca niște adevărate spectre, priveau fix într'un punct oarecare al camerei, iar când erau deranjați deveneau furioși și manifestau un dezechilibru mintal. Alții, plângând, se rugau lui Dumnezeu să-i scape din mâna călăilor bolșevici, sau, revoltați, injurau și și blestemau soarta.

Pușini, care și mai păstrasera calmul, șopteau întreolaltă făcându-și diferite planuri de evadare și povestindu-și întâmplările petrecute înainte de a ajunge în închisoare. Toți, pentru orice plan care și-l făceau, cereau sfatul lui Ion Râmnic, singurul deținut care mai era stăpân pe sine și nu și pierduse curajul și credința că în curând va scăpa.

Advocatul, stătuse aproape două săptămâni într'o cameră mobilată cu un pat militar, o masă și două scaune, din localul unde și avea sediul N. K. W. D.-ul bolșevic.

În fiecare zi, dimineața și seara, era vizitat de Verbicev sau de Andriev care-l inițiau în tainele misiunii ce o avea de îndeplinit în Germania. Mâncarea substanțială și îndestulătoare, odihna bună și asigurarea lui Verbicev că peste puțin timp își va revedea soția, îl întremasera complet și, din umbra care o reprezenta figura sa la ieșirea din celulă, ajunsese din nou bărbatul puternic și prezentabil de altădată.

Dar, zilele treceau și Verbicev nu-i aducea

nicio veste îmbucurătoare, iar în ultima vizită care i-o făcu, căută să-l convingă să renunțe de ași mai aștepta soția și să plece singur la Hamburg, promițându-i că imediat ce va obține autorizația de a o pune în libertate, el singur o va însoți până la frontieră și-i va ajuta să treacă în România.

Ion Râmnic, ajunsese într'o astfel de stare sufletească încât nu și mai putea manifesta nici supărarea că soția sa se află într'o închisoare din Chișinău, nici disperarea că nu o va mai revedea și nici revolta împotriva bestiiilor cu chip de oameni care i-au călcat în picioare și distrus toată fericirea vieții sale. De aceea, mânat de sentimentul onoarei, refuză propunerile bolșevicului având credința că va scăpa din mâinilor lor. Pe de altă parte, îl îngrijora și faptul transportării celorlalți de inuți — după cât se știa — la gară, nu în altă închisoare. Era sigur că pe toți îi așteaptă deportarea și de aceea își făcea diferite planuri de evadare. Dintre toate, nu-i rămăsese decât, sau să sară din camion în timp ce era dus spre gară, ori din tren. În ambele cazuri risca foarte mult, însă nu putea face altfel, deoarece se hotărise să fie liber și să ajungă în România, ori să moară. Viața din închisorile sovietice era atât de groaznică încât prefera să-i lipsească mâinile sau picioarele numai să fie în Țară, lângă copiii săi.

Peste tot sbuciumul și din toate gândurile,

plutea și răsărea imaginea soției sale, când duioasă și tristă, când, parcă muștrătoare și revoltată contra propriului ei destin. Odată cu icoana femeii pierdute, îl cuprindea o neînște lăuntrică atât de chinuitoare încât i se părea că se află în fața unui imanent și tragic sfârșit, într'o agonie lungă și grea.

În închisoare aflase mai mulți cunoscuți intelectuali Cernăuțeni care de asemenea își pierduseră familiile, ba unora le erau și soțiile arestate și copiii rămași pe drumuri fără n'cun sprijin. Unii încercaseră să treacă în România clandestin și au fost prinși; alții, denunțați de jidani, își ispășeau vina că au fost funcționari sau naționaliști. Aproape toți însă, nu mai sperau în nicio scăpare și încercau să se obișnuiasă situației și cu gândul deportării. Îi cunoștea pe mulți, dar astăzi erau de nerecunoscut. Din cale-afară de slabi, îmbătrâniți, cu părul și bărbile cărunte, cu chipurile desfigurate de grozăvia necunoscutului din față și înspăimântați de închipuirea unui sfârșit atât de mișerabil, păreau mai curând o ceată de demenți decât un grup de oameni. Majoritatea lor stăteau de luni de zile în închisoare fără să știe cât timp vor mai sta, de ce n'au fost judecați așa ca în oricare țară civilizată și de ce li se aplică un tratament lipsit de cele mai elementare considerațiuni omenești. Când li se aducea mâncarea — un hârdău murdar în care era o amestecătură de cartofi necurățați, putrezi sau înghețați

și de cele mai multe ori cruzi, sau o ciorbă făcută din aceiași cartofi, și sfertul de pâine veche și neagră — se uitau unii la alții, oftau și-și strângeau dinții și pumnii; de revoltă, de scârbă și de foame. Nimeni nu putea să spună niciun cuvânt, iar cel ce îndrăznea să murmure, noaptea următoare era chemat la interogatoriu și nu se mai întorcea. De multe ori, aceeași măsură se lua și împotriva deținutului care se uita ceva mai insistent la sentinela asistentă la distribuția mâncării, s'au întreba ceva cât se poate de inofensiv.

Dimineața și seara li se aducea apă caldă, nici măcar fiartă, fără zahăr și numai cu o felie subțire din aceeași pâine.

Ion Râmnic simțea că nu mai poate suporta o astfel de situație. De peste patru luni de când stătea în această închisoare, nici o singură dată nu văzuse strada, curtea, soarele și nici măcar nu fusese scos afară ca să ia puțin aer. Știa că trebuie să fie vara și dorea nespuse de mult să vadă măcar un arbore înfrunzit.

În această zi, în care bănuia că afară-i o căldură plăcută de sfârșit de primăvară, stătea întins pe dușumeaua gală și nu se putea hotărî; să și îndepărteze insectele de toate felurile care i se cuibăiesc în haine și pe sub piele, sau să le lase să-i roadă și oasele. Era ceasul deparazitării și toți de inuții, debrăcați de hainele și cămășile rupte și murdare, căutau cu grabă mizerabilele vietăți și le ucideau între

unghii sau pe dușumea. Nu se jenau unii de alții, fiindcă toți trăiau de mult timp într'o murdărie de nedescris și erau întru toate, frați de suferință.

— Ascultă, doctore, zise un profesor ștergându-și unghiile înroșite de sânge cu o bucăciță de vată scoasă din umărul hainei, eu aș fi de părere să deschidem geamurile de sus. Nu mai pot, doctore, mă asfixiez...

— Știu eu... Să 'ncercăm; în definitiv, ce nă se poate întâmpla?

— Sigur, se amestecă în vorbă alt avocat, dacă s'o supăra vreun rusnac, să le zidească de tot, că și-așa aici ni-e mormântul.

— Drept să vă spun, răspuse Râmnic, până acuma am răbdat mizeriile celor mai nemernice animale din lume; ce ziceți, mai răbdăm?...

— Ne 'mpușcă pe toți, vorbiră câțiva deținuți, cu jumătate de glas.

— Ei și? ce importanță are dacă mă 'mpușcă aici sau o să mor în cine știe ce chinuri în drum spre Siberia, sau spre iad, se revoltă profesorul. Oricum, tot moartea ne așteaptă. Așa dar, de ce să ne umilim până dincolo de demnitatea omenească? Am răbdat așa cum nu au răbdat nici cele mai oropsite animale dar, până când? Nu suntem vinovați pentru crime, nu suntem judecați, nu suntem condamnați. Pentru ce să fim ținuți îngropați de vii? Dacă-i mormânt, mormânt să fie!...

— Are dreptate, zise un inginer silvic arestat

de prin luna August fiindcă încercase să treacă frontiera clandestin, dacă-i vorba să ne împuște eu le spun în gura mare, așa cum le-a spus și Râmnic, că pentru mine, în România vor fi împușcați o mie de țidani, să vedem, o să le placă?

— Să nu vorbim mult că nici asta n'avem voie, răspuse Râmnic, dealtfel, părerea mea este că n'o să mai stăm mult aici.

— Așa cred și eu, își dădu părerea inginerul silvic necăjindu-se să rupă o așchie dintr'o scândură a dușumelei să și curețe unghiile mari și murdare. Afară de aceasta, continuă el, putem deschide ferestrele, sau nu, că la noapte bolșevicii vor ști tot ce-am discutat și, se poate să ne vedem peste foarte puțin timp în drum spre...

— Ce vorbești, îl întrerupse profesorul, dela cine crezi că vor afla bolșevicii ce-am discutat?

— Nu știu dela cine, dar să fii sigur că la noapte ne chiamă pentru interogatoriu.

— Vom vedea, zise Râmnic; eu însă, dacă l-aș cunoaște pe acela dintre noi care-i, cum să-i spun... trădător, chiar acum l-ar lua toți dracii!

— Ascultă, doctore, răspuse inginerul, eu n'am fumat cam de vreo zece luni. Cu toate acestea cunosc doi oameni dintre noi care, ori de câte ori vin dela interogatoriu, miroase a tutun. Asta înseamnă că bolșevicii stau cu ei de vorbă mai puțin sever de cât cu noi și, ca

să le deslege limba mai ușor îi tratează cu țigări și cu cine mai știe ce băuturi și mâncări. De aceea am spus că avem în mijlocul nostru unul sau mai mulți șerpi care ne mușcă de suflet și noi îi tolerăm.

Ion Râmnic se ridică de pe dușumea, își rotește privirea peste fețele deținuților și li se adresează:

— Cine are curajul să trădeze suferințele noastre, să-l aibă și acum...

Deținuții, se uită unii la alții, nedumeriți, curioși sau prefăcuți și încep să se scarpine în bărbii, în păr, ori să caute mai departe viețile de prin cusăturile hainelor.

— Nimeni?...

Îi răspunse aceiași tăcere și un șgomot de pași care se apropiau de ușa închisorii.

— Liniște! strigă cineva de afară. Ce s'a întâmplat? S'a îmbolnăvit vreunul din deținuți?

— Toți suntem bolnavi, răspunse profesorul.

— Deseară vine medicul, zise bolșevicul depărtându-se.

Deținuții, se uită din nou unii la alții cu aceleași priviri șterse și nedumerite, iar pe fețele lor galbene, slabe și încadrate de bărbii mari, se zugrăvi o neliniște și un semn de zadarnică întrebare. Știau că nu va veni niciun medic, fiindcă de înu îi care se îmbolnăveau mereu fără îngrijire. Mai curând va veni camionul și pentru ei — își închipuiau — de cât medicul pe care nu l-a văzut nimeni de când

stăteau în închisoare.

Cu toții simțeau că se apropie deportarea și se putea citi pe fața fiecăruia groaza unei vieți și mai cumplite. Unii făceau semne cu mâna, alții numărau ceva pe degete și șopteau fragmente de conversații cu bolșevicii, apărându-se. Mulți păreau împăcați cu anumite gânduri care-i obsedau de mult timp și stăteau liniștiți și mirați de sbuciumul celorlalți.

Seara, mâncarea a rămas neatinsă. Câțiva, cerură bolșevicilor care le aduceau zina, țigări. Bolșevicii începură să râdă și le arătară pistoalele. Apoi, lumina se stinse și, ca în fiecare noapte, sentinelele începură să râdă, să vorbească tare, să lovească în ușa camerei și să păsească greu și șgomotos pe dușumeaua coridorului.

Deținuții nu-și mai căutau loc pentru somn. Stăteau întinși cu fețele în sus și cu auzurile încordate în așteptarea huruitului de camion și a împușcăturilor care însoțeau toldeauna orice început de transport.

Intr'un timp, glasurile și pașii sentinelor încetară și parcă, de departe, se răspândeau, cu vuet larg, un început de furtună. Pe urmă, în apropiere, una câte una, se auziră zece împușcături. Printre deținuți trecu o înfiorare și unii începură să spună rugăciuni. De pe stradă, sau din curtea închisorii, pătrunse până la ei un șvon de voci omenesti și trepidațiile unui puternic motor de automobil. Peste puțin timp,

sgomotul mașinii încetă și pașii sentinelor dela ușă începură din nou, mai enervant și mai misterios, să bată scândurile sonore ale coridorului. Deținuții, se sculară unul câte unul și, ținându-și respirația, se îngrămădiră în fundul încăperii. Rar se auzea șueratul respirației vreunuia și câte un oftat înăbușit. Numai bătăile inimilor, puternice și grăbite, galopau odată cu clipele necunoscutului. Viața întunecată și oropsită, își căuta scăparea din descântecul unui vis rău, se voia în lumină, în libertate. Timpul, pierdut în gânduri îngrozite, se scurgea atât de încet încât li se părea că fiecare secundă le rupe o bucată din suflet, le sfășie pieptul slab și otrăvit de întunec.

— Ce dată avem astăzi? întrebă un deținut.

Cuvintele, șoptite cu spaimă, trecură ca o înfiorare prin auzul fiecăruia și se înfipseră în întunerecul încremenit între pereții camerei.

Cineva voi să răspundă dar, vorbele i se opriră într'un început de tuse.

— Poate să fie pe la jumătatea lunii Iunie, vorbi alt deținut.

— Așa cred și eu, răspuse Ion Râmnic tresărind. Este... este aproape un an de când m'am despărțit de soția mea, continuă el mai mult pentru sine. Un an de chinuri... un secol...

— Lasă, doctore, că bun e Dumnezeu, îl încurajă inginerul. Intr'o bună zi ne-o scăpa și pe noi de toate chinurile.

— Ssst!... făcu un deținut. N'auziți nimic?...

Pe un coridor mai îndepărtat al penitenciarului, se auzea un geamăt înăbușit. Parcă se văita cineva, parcă plângea.

Deținuții, deși obișnuiți cu asemenea sgomote, se înfiorară și din nou începură să se închine. Gemetele se auzeau tot mai încet, și în curând se pierdură pe coridoarele închisorii. Pe urmă, numai câteva clipe, o liniște nefirească domni peste împrejurimi și, cu sgomot ușor mai mulți bolșevici se opriră lângă ușa camerei.

Zornăitul de fiare și chei se înfipse în creerile deținuților ca niște cuie înroșite în foc. Încremeniți, cu voințele și graiurile paralizate, primiră lumina puternică a lanternelor cu aceiași neputincioasă atitudine cu care-i obișnuiseră tratamentul barbariei bolșevice.

— Ho... burjuilor!... răcni un bolșevic apropiindu-se de deținuții îngrămădiți în fundul încăperii. Ce dracu a intrat în voi?...

Ceilalți soldați începură să râdă, iar un individ îmbrăcat în haine civile scoase o hârtie, o despături și se pregăti să citească.

Printre deținuți se produse o frământare și unul începu să mârșie ca un câine.

— Ce-i acolo? întrebă bolșevicul civil.

— Hau!... hau!... hau!... hau!... huuuu!... răspuse glasul răgușit și sinistru al unui deținut ieșit din minți.

Câteva pistoale sclipiră repede în lumina lanternelor și deținuții din față se culcară pe podelele camerei.

— HUUU! HUUU!... urlă dementul sărind peste corpurile întinse pe dușumea. Lupii!... lupii!... Au venit lupii să ne sfâșie!... Săriți, că ne mânăncă lupii!...

Patru împușcături acoperiră strigătele nebulului care, cu fruntea ciuruită de gloanțe și brațele întinse, se prăbuși în fața bolșevicului civil cuprinzându-i picioarele.

Bolșevicul, înspăimântat, scăpă lanterna și se prinse de brațul unui soldat de lângă el. Dar, greutatea deținutului împușcat — un țaran voinic din comuna Cuciurul Mic — îi atrase puternic și amândoi căzură peste corpul însângerat.

O clipă de tăcere adevări spaima bolșevicilor care se dădură la o parte și priveau la neputința celor doi de a se ridica.

În sfârșit soldatul se sculă și încercă să-l ajute și pe civil.

— Desprinde-i mâinele de pe picioare, tovarășe, vorbi civilul enervat. Nu vezi că m'a prins ca 'ntr'un clește.

Doi soldați se aplecară și cu greutate desfăcură brațele mortului din jurul picioarelor sovieticului.

Bolșevicul își aranjă hainele, scoase o batistă și-și șterse câteva pețe de sânge de pe mâini pe urmă, se întoarse spre morf și-l lovi cu piciorul în față.

— Încă râzi? vorbi el înfuriat. Ia uitați-vă, tovarăși, cum râde!...

Fața mortului, slabă și pătată cu sânge, le arată doi ochi mari și albi, o gură deschisă larg într'un început de răs neomenesc și printre dinții lați și sănătoși, vârful limbii muiaț într'o dără de sânge închegat.

Deținuții din apropierea cadavrului, întoarseră privirile în altă parte și-și strânsură pumnii în semn de revoltă.

— Ce, nu vă place râsul tovarășului vostru? întrebă un bolșevic care le observă atitudinea. Încă o mișcare, amenință soldatul, și o să râdeți cu toții la fel!...

„Să dea Dumnezeu să râdeți voi, cu tot neamul vostru de barbari siberieni, ca bietul țaran”, gândi Ion Râmnic abia putându-și stăpâni mânia și indignarea.

— Acum, zise sovieticul civil adresându-se deținuților, fără nicio vorbă, ieșiți de aici și vă urcați în camionul din curte. Cel ce vorbește sau încearcă să fugă, va fi împușcat imediat.

Ion Râmnic ieși din grupul celorlalți și, făcându-și cruce, porni cel dintâiu spre ieșire.

— Hei, domnule Râmnic, ce plăcere că te văd!... vorbi civilul luminându-și fața cu lanterna.

— Blumberg!... exclamă avocatul oprindu-se.

— Da, chiar el, să fie sănătos; Blumberg dela Cornești...

— Mie nu-mi face nicio plăcere...

— Mă bucur eu, mă bucur eu, că te văd dus acolo unde trebuie...

— Nu uita că ai căzut peste mort. Știi ce înseamnă aceasta?

— Nu-i nimic, nu-i nimic, să fiu sănătos, vorbi jidanul cu jumătate de glas. Nu cred... Eu cred numai în tovarășul Stalin... Asta-i semn rău pentru voi... Eu nu cred...

Camionul cu deținuții, escortat de patru motocicletele în care erau bolșevici înarmați cu mitraliere, ajunse de gară.

În jurul gării, la toate intrările și ieșirile, pe la ferestrele birourilor, pe peron și printre linii, o mulțime de soldați înarmați mențineau ordinea și supravegheau imbarcarea în trei trenuri lungi și cu vagoane de marfă, a unei mari mulțimi de țărani și orășeni, — bărbați, femei și copii — care fuseseră ridicați de pe la casele lor și urma să fie deportați în interiorul sovietelor. Strigăte de bărbați, plâns de femei și țipete de copii, se amestecau cu șgomotele și fluieratul locomotivelor care manevrau înainte de a fi atașate la trenuri și cu ecourile deselor focuri de arme trase de bolșevici. Incet, încet, strigătele se mai potoliră și numai gemetele celor închiși în vagoane — câte optzeci până la o sută de persoane, bărbați, femei și copii, la un loc, într'un singur vagon — se auzeau tot mai stinse, tot mai pierdute...

În noaptea înaltă, senină și caldă, luminată de stele și de lumina fugară a lanternelor, fluerând scurt și sinistru, primul tren, nesfârșit de lung, porni greoiu spre întunerecul unui ne-

cunoscut tot atât de grozav ca și drumul cel din urmă al unui condamnat la moarte.

Deținuții, sub severa supraveghere a bolșevicilor, coborîră din camion și fură conduși într'o încăpere din localul gării unde mai înainte fusese un birou. Se așezară cu toții pe câteva bănci de pe lângă pereții camerei în așteptarea celui de al patrulea tren care urma să sosească în gară peste două ore. Oamenii de altă dată, îngroziți de cele petrecute în atâta timp în închisoare, nu mai erau oameni ci, păreau mai degrabă niște animale domestice de foame și lipsă de lumină, mănate cu terorea și pistolul spre un destin crunt și lipsit de orice speranță de salvare.

Nimeni nu întreba nimic și nu se gândea la posibilitățile unei evadări. Bolșevicii fixaseră două sentinele la ușă, iar unul stătea în stradă, lângă fereastră, și din când în când lumina interiorul camerei cu o lanternă puternică.

— Ce facem, doctore? șopti inginerul silvic. Ne lăsăm duși la moarte sigură?...

— Numai o minune dumnezeiască ne poate salva, dragă Tofane, răspunse Râmnic. Pe ușă sau pe fereastră, nu se poate; doar când vom fi duși spre vagoane, ori să sărim din tren...

Inginerul silvic Dumitru Tofan, un bărbat mic și slab dar foarte rezistent, vioiu, cu multă inițiativă și prezență de spirit, se ridică de pe bancă și-l atrase și pe Râmnic după el.

— Ascultă, șopti el emoționat, am vârit pi-

ciorul sub banca unde stăteam și-am dat de-o gaură în partea de jos a peretelui. Eu cred că-î un ochi de pivniță. Ce părere ai?

— Oare încăpem prin el?...

— Sigur; îi destul de larg, numai nu știu cât o fi de adâncă pivnița și dacă n'o fi vreo gură de canal...

— Poate să fie și-o gură de iad, vorbi avocatul înveselit; mă duc să încerc.

— Fii atent, doctore, să nu te observe cineva.

— Vino după mine. Doamne-ajută!

Își făcură cruce, se sculară de pe bancă și se așezară jos pe betonul rece și murdar.

Ion Râmnic pipăi capătul scaunului și se strecură sub el. Cu gesturi atente și înfrigurate, descoperi ochiul pivniței, își vârî picioarele înainte și, strecurându-și și restul corpului își dădu drumul în adâncimea necunoscută.

Pluti doar o clipă în întunericul des și cu miros de motorină și, căzu pe o grămadă de cârpe unșuroase.

Auzi un sgomot ușor, simți o înțiorare, și înținerul căzu încet în același loc.

— Tofane!...

— Slavă Domnului!

— Adevărată minune dumnezeiască, Tofanel!

— Da, doctore... Și-acum?

— Ce-o da Dumnezeu!...

PARTEA IV-a

RĂZBOIUL SFÂNT

XXI.

O adiere de vânt porni de undeva, alintă lanurile de grâu și secară, clătină iarba înaltă de pe haturi și foșni domol prin ogoarele de porumb neînspicat. Amiaza, caldă și senină, se ondula în razele soarelui, mai arzătoare pe dâmburi, mai răcoroase prin văi. Lumina cobora în largi unde și parcă, în clătinarea vântului, se destrăma în fire subțiri și jucăușe.

Pe câmpul întins și pustiu, liniștea era stingerită doar de sgomotul sau clacsoanele unor rare camioane bolșevice care plecau dela Cernăuți, prin Boian, spre Hotin. Numai noaptea, tăcerea din timpul zilei se schimba într-o larmă asurzitoare de camioane, împușcături și țipete de femei și copii pe care bolșevicii îi ridicau din comuna Boian și-i transportau în gara Cernăuți pentru deportare în interiorul sovietelor.

Ion Râmnic și Dumitru Tofan stăteau întinși în mijlocul unui lan de secară, fiecare cu gândurile și speranțele sale, fericiți că au scăpat de teroarea bolșevicilor și mai mult de asigurările date de locuitorul Clement Lemnaru din comuna Boian că în curând le va face rost de haine țărănești și va pleca împreună cu ei spre frontiera română.

Mare le-a fost bucuria când au aflat că Lemnaru se mai află în Boian. După ce au ieșit din pivnița gării, chiar în noaptea aceea s'au în-

dreptat spre Boian, mergând mai mult pe străzi lăturalnice și prin grădinele caselor dela periferia orașului. Dimineața i-a găsit pe malul Prutului, ascunși în luncă, în așteptarea vreunui țaran care să le dea oarecare informații despre tatăl judecătorului Frunzaru la care se gândiseră să apeleze, știind că Vlad Frunzaru și Clement Lemnaru, cunoștințele lor din acel sat, sunt plecați în Germania.

Intr'un târziu, văzură o țarancă venind pe marginea râului cu intenția de a se îndrepta spre partea de miazănoapte a comunei. La vederea celor doi bărbați, slabi, nebărbieriși și murdari, femeia se sperie și voi să fugă. Auzind însă graiu românesc și binevoitor, se opri privind-i cu multă mirare. La întrebările lor, le spuse că este rudă cu Clement Lemnaru care n'a plecat în Germania fiindcă s'a îmbolnăvit de reumatism, iar acum se află ascuns undeva pe câmp de teamă să nu fie ridicat de bolșevici și deportat ca și majoritatea locuitorilor din comună. Cu toate acestea, îi asigură că îl va căuta și până la amiază se vor întâlni. Spre mai multă siguranță, femeia îi conduse peste ogoare într'un lan mare de secară situat pe o ridicătură de pământ de unde se putea vedea cu ușurință împrejurimile și șoseaua. Aceasta, pentru a nu fi surprinși de vreo patrulă de soldați care aveau obiceiul să umble prin țarină și ca să fie găsiți mai ușor de Clement Lemnaru. Astfel se întâlniră cu țaranul care

se bucură mult văzându-i scăpați dela o moarte sigură și groaznică.

În zilele ce urmară, Lemnaru se ducea în sat, aducea pâine, țigări, lapte și chiar unele obiecte de îmbrăcăminte țărănească și toți trei se odihneau sub razele soarelui binefăcător, sub cerul liber și 'n aerul mireșmat al ogoarelor.

Cu toate speranțele care le mângâiau suielele atât de încercate, cei doi fugari nu se simțeau în largul lor și mai mult încă, erau îngrijorați de prea lungă absență a lui Clement plecat în comună să mai aducă de ale mâncării. Trecuse de amiază și țaranul încă nu se întoarse. Teama să nu-l fi prins bolșevicii începu să-i neliniștească.

— Ce-o fi cu Lemnaru, doctore? întrebă inginerul sculându-se și punând o mână streșină la ochi ca să-și ferească privirea de razele soarelui care-i băteau în față.

— Nu știu ce să mai cred, Tofane, răspunse avocatul ridicându-se și el. Mi-e teamă să nu i se fi întâmplat ceva...

— În asemenea situație, să știi că nu ne-ar fi tocmai bine.

— Eu mi-am făcut mai multe planuri, dar tare m'aș bucura dac'ar veni Lemnaru ca să renunț la toate.

— Ce proiecte ți-ai făcut, doctore?... Ia, vin-o aici, Ioane!... Mi se pare că văd ceva destul de interesant...

— Unde?

— Uite-te în dreapta. Se văd doi țărani cari parcă, se bat...

— Măi Tofane, să știi că unul din ei îi Lemnaru!...

— Și mie mi se pare... Văd că unul dintre țărani îi înalt și slab, la fel ca Lemnaru. Mergem spre ei, Ioane?...

Porniră în fugă peste ogoare, spre țărani, care se băteau. Ajunși mai aproape observară că un țăran înalt și voinic, după ce-l trântise pe Lemnaru la pământ se necăjea să-i lege mâinele cu o curea. Lemnaru, cu fața și cămașa pline de sânge, abia mai putea mișca din picioare sau rosti câte o vorbă fără înțeles.

Țăranul, observând apropierea streinilor, îl lăsă pe Lemnaru și ridică o armă militară îndreptând-o spre noii veniți. Dar, n'avu timp s'o întrebuințeze fiindcă Râmnic, cu o mișcare fulgerătoare i-o smulse din mâini și, îi dădu în stomac o lovitură atât de puternică încât țăranul căzu în nesimțire.

— Ocupă-te de Lemnaru, Tofane... vorbi avocatul. Las'că pe ăsta îl aranjez singur.

Cu mișcări repezi, desfăcu brâul lung și îngust cu care era încins țăranul, rupse un mănunchi de iară, îl făcu mototol și deschizându-i gura i-o astupă. Pe urmă, îi trecu partea dela jumătate a brâului printre dinți, îl înnodă strâns la ceafă, îi suci mâinele la spate și le legă cu capetele brâului.

Țăranul se trezi, holbă ochii de câteva ori

încercă să se miște, se sbătu puțin, dar un val de sânge îi năvăli pe nas și leșină din nou.

— Ce s'a întâmplat, Lemnaru, întrebă avocatul întorcându-se spre el.

— Un spion, un vânzător, mai rău decât Iuda, domnule doctor, răspunse Clement ștergându-și sângele de pe față cu șervetul în care era învelită pâinea. Pe ăsta, continuă el, l-au însărcinat bolșevicii să mă urmărească și să mă prindă. Astăzi, cum am intrat în casă l-am și văzut la poartă, așteptându-mă să ies. Am stat în casă până la amiază, dar văzând că trădătorul nu se da urnit din drum, am plecat prin grădină. De bună seamă că a simțit plecarea mea, că abia am ajuns la colțul ogorului de porumb unde vă arăt și m'a ajuns. Întăiu a întins arma să mă împuște, dar răsândindu-se mi-a spus cu glas răstit să mă întorc înapoi, că el are poruncă să mă aresteze și să mă predea la primarul bolșevic din comună. Am căutat să-l conving să mă lase să fug promițându-i că-i dau două sumane noi, dar vânzătorul de oameni mi-a spus că-i mai bună suta de ruble care i-a promis-o primarul comunist, decât sumanele mele, că el, dacă vrea, le ia și fără voia mea. Dacă am văzut că nu pot face altceva, am încercat să-i iau arma și, după cum vedeți, a fost mai tare decât mine și dacă nu erați aproape, mă ducea la închisoare, în Siberia sau la moarte.

— Oare de unde o fi având arma? întrebă

inginerul cercetând „Z. B.”-ul aproape neîntrebuințat.

— A ucis un soldat Român, răspuse Lemnaru, și i-a luat arma și hainele.

— Cum s'o mai îi întâmplat și asta? Poate l-o fi găsit dormind...

— Nu; soldatul, pe care-l durea un picior, rămăsese în urmă de unitatea sa. Ucigașul acesta, pe care-l chiamă Ivan Caliciuc, l-a întâlnit pe șosea, i-a luat arma și i-a zdrobit capul cu ea. Pe urmă l-a târit în luncă, l-a desbrăcat și corpul bietului soldat l-a aruncat în Prut. După aceea, a venit în sat, a început să se laude cu isprava făcută și bolșevicii l-au pus în funcția de șef al poliției din comună. Acum, i-a venit și lui rândul să moară la fel, încheie Clement Lemnaru luând arma din mâinile inginerului.

— Să nu tragi, Lemnaru, se sperie Râmnic, că sgomotul împușcăturii se aude departe și cine știe ce ni se mai poate întâmpla.

— Nici nu mă gândesc... Am să fac numai ceea ce a făcut și acest criminal care a dus la închisoare, la moarte și în Siberia, sute de țărani nevinovați din Boian.

Clement Lemnaru, așeză arma la o parte, se aplecă, desfăcu brâul cu care era legat țărănul, îi mișcă puțin mâinile și-l ajută să se ridice în picioare.

Ucigașul, se clătină puțin, respiră adânc, făcu mai multe mișcări cu brațele și observând

situația în care se află, voi să fugă. Lemnaru, îi înțelese intenția și-l apucă de piept.

— Uite-te la mine, zise el. Mă cunoști?...

— Da, da...

— Nu. Spune cine sunt eu.

— Lemnaru. Clement Lemnaru, răspuse omul bolșevicilor arătându-și dinții însângerați.

— Nu. Nu-i adevărat. Eu sunt soldatul acela bolnav pe care l-ai ucis cu patul acestei arme...

Criminalul șovăi o clipă, deschise gura să strige dar, o lovitură puternică îi umplu fața de sânge și creerii albi se împrăstiară pe iarba bătătorită.

— Așa... Păcatul să fie pe capul meu!... vorbi Lemnaru mai mult pentru sine.

— Asta a fost bestie, nu om, zise avocatul ridicând dintre buruiene două pâini aduse de Lemnaru. Cred că nu-i niciun păcat să ucizi o bestie, un călău din proprie sete de sânge. Dacă l-aș întâlni pe Frenkel, continuă el încruntându-se, l-aș rupe în bucăți, cu dinții!...

— Cine știe... poate să-l întâlnești, răspuse Tofan. Uite-așa, printr'o întâmplare norocoasă, întocmai ca și fuga noastră prin pivniță.

— De-ar da Dumnezeu...

— Ce facem cu ăsta? întrebă Tofan arătând spre mort.

— Lasă-l dracului și hai să mergem, răspuse Râmnic pornind înainte.

— Să nu uit; îi întrerupse Lemnaru, mi-a

spus mătușa-mea — femeia cu care v'ăți întâlnit pe malul Prutului — că i-au spus niște țărani din Ceahor și Plaiul Cosminului cu care s'a întâlnit în Cernăuți, că au văzut două avioane germane sau românești care au venit dinspre România, s'au rotit puțin deasupra orașului și s'au înapoiat pe aceeași direcție. Deși erau la mare înălțime, s'a putut observa că aveau pe coadă și pe aripi câte o cruce mare și albă.

— Dacă-i adevărat, să știi că-i semn bun.

— Adevărat așa cum vă văd și mă vedeți. Când au venit avioanele, bolșevicii s'au ascuns prin gangurile caselor și milițienii au împrăștiat toată lumea care se afla în piață. De altfel, toți oamenii vorbesc că în ziua în care se împlineste un an dela intrarea bolșevicilor în țară la noi, România și Germania vor porni războiu împotriva sovietelor. Așa a spus și moș Gavrilă Petruț dela noi care-i un bătrân tare înțelept și totdeauna ne spune ce are să se întâmple în viitor.

— Să te-audă Dumnezeu, Lemnarule! Ce zici Tofane, au sburat avioanele germane deasupra Cernăuțiului numai așa, de dragul sborului?...

— Eu cred că-i un semn destul de evident pentru adevărarea spuselor lui Lemnar, vorbi inginerul cu voce sigură.

— Ai luat arma, Clement, întrebă Râmbic.

— Am luat-o. Mă bucur că are și șase carușe, trimite-le-aș în doisprezece bolșevici.

— Inimos om mai ești tu, Lemnarule.

— De, sânt și eu așa cum m'a lăsat Dumnezeu, răspunse țăranul bucuros de lauda adusă.

— Acum, zise avocatul oprindu-se, de bine ce am ajuns la casa noastră din secară, să ne așezăm și să mâncăm pâine românească, pâine făcută de mâini curate, din aurul ogoarelor noastre.

— A făcut-o mama, săraca, și când mi-a învelit-o în ștergar parcă-i venea să plângă că nu o mâncăm cu toții, în casa ei...

— Nu te întrista, dragă Lemnarule. Poate, mâine, poimâne, o să ne vedem cu toții în jurul mesei tale, cu câte-o strachină de borș fierbinte și aromat înainte, și-atunci să vezi mâncare și bucurie!...

— Să dea Dumnezeu, domnule inginer!...

— Așa va fi cum îți spun eu și nu peste mult timp. Să știi, doctore, că eu sunt oleacă de, proroc și...

— De unde știi?

— Ce să știu?

— Că ești proroc.

— Din multe întâmplări care s'au petrecut întocmai după cum le-am prevăzut eu. Să-ți dau un exemplu: Acum un an, bănuiam că trebuie să se întâmple ceva cu bolșevicii. Am căutat s'o conving pe nevastă-mea să plece la părinții săi la Câmpulung, dar n'a voit. Am rămas la Cernăuți și uite în ce hal am ajuns. Afară de aceasta, când a fost să plecăm din

Cernăuți pentru a trece frontiera clandestin, i-am spus nevastei mele că o să ne prindă bolșevicii. Nu m'a ascultat și am plecat. Ea a reușit să treacă frontiera și eu am fost prins.

— Cum s'a 'ntâmplat, Tofane, că te-au prins numai pe tine?

— Foarte simplu. Țăranul care ne-a condus la frontieră era un pădurar bătrân în serviciul Fondului Bisericesc și deci om de încredere. Când am ajuns la Crasna-Putna, omul nostru s'a îmbolnăvit subit și ne-a dat pe mâna unui frate de al său să ne treacă frontiera. Acesta, ne-a spus că nu poate să ne ducă decât câte unul, pe rând. Ne-am oșpus cât am putut intențiilor sale dar, ne mai putând sta în comună, ne-am decis să-l ascultăm. Întâiu a plecat cu nevastă-mea pe care a trecut-o, iar a doua seară ne-am dus împreună. Când am ajuns aproape de frontieră, ne-am pomenit față în față cu o patrulă de grăniceri bolșevici. Nu știu cum de n'am observat-o mai din timp să ne ascundem, știu numai că s'a întâmplat exact după cum am prevăzut.

— Și doamna, știi sigur că a trecut?..

— Da, precis. Mai întâiu, când a trecut nevastă-mea i-a dat omului o fotografie de a ei pe care mi-a scris că a trecut cu bine și mă așteaptă la administratorul silvic din comuna Straja cu care sunt rudă. Afară de asta, mi-au spus mai multe cunoștințe care-au venit la închisoare cu o lună sau două în urma mea că

au auzit la radio București că nevastă-mea mă caută și face diferite intervenții pentru eliberarea mea din închisoare.

— Ce ciudățenii ne mai prezintă și viața asta, zise Râmnic cu vădită tristețe în glas. Măcar tu, cu toate suferințele îndurate, știi că soția ta îi în siguranță, că te așteaptă și în curând o să vă întâlnești; dar cu care nici n'am putut s'o răsbun, dacă nu s'o salvez, în ce situație mă pun față de sufletul meu, față de conștiința și dragostea care o am pentru mama copiilor mei?..

— Într'adevăr, ești de compătimit; dar, nu dispera, dragă Ioane, nici nu știi cum îi ajută Dumnezeu și scapă și ea așa ca și noi.

— Bolșevicii care voiau să mă facă spionul lor în Germania, mi-au spus că-i la Chișinău; însă, în urma unui vis care l-am avut în prima noapte când am venit la Cernăuți, nu mai am nicio speranță.

— Ei, nu mai crede și tu în visuri, mai rău ca o babă. S'avem încredere în Dumnezeu, doctore, și toate se vor termina în bine.

Insera. Pe-o margine de zare senină și ușor aburită de ceață, un luceafăr mare scilipea des și sfios în palida stingere a luminii. De pe ogoare, se ridica un miros de pământ cald și o mireasmă puternică de plante tinere. În liniștea clară și a tot cuprinzătoare, nu departe, se auzi o împușcătură. Ecoul vui lung în lunca Prutului și se împrăstie larg peste tăcerea țării.

rinei. Pe urmă, pe șosea, spre oraș, trecu un camion cu soldați care cântau și strigau ca niște sălbatici.

— Ce mizerie, doctore... ce mizerie!

— Și era atâta poezie, atâta farmec, încât mi se părea că aud cum crește secara!

— Dormim în noaptea asta, Ioane, sau numărăm stelele, ca de obicei?

— Dormiți, dormiți, interveni Lemnaru, și eu stau de sentinelă, doar am o armă nouă-nouă. N'ar fi rușine să-mi offensez zebeul?

— Nu știi dacă ar fi rușine sau nu, dar știu că n'ai dormit de când ne ții tovărășie, răspunse Râmnic aprinzându-și o țigară. Ce infecte țigări, continuă el scârbit. Parcă au miros de gunoaie arse.

— Nici mie nu-mi plac, eu care-s obișnuit cu tutun prost, vorbi țăranul. De altfel, cred că toate câte le-au făcut bolșevicii în cei douăzeci de ani de guvernare sunt tot atât de infecte ca și aceste țigări care la ei sunt dintre cele mai fine.

— Când n'ai avut tu dreptate, măi Lemnaru? îl laudă inginerul. Mai cu seamă acum, când ai și armă, trebuie să te aprobăm că de altfel, ne ții la distanță.

— Râdeți de mine cât vreți, dar o să vedeți ce treabă bună o să fac eu cu această flintă modernă atunci când i-o veni rândul.

— Ce școală ai tu, măi Lemnaru?

— Școala inferioară de arte și meserii din Câmpulung.

— Și ce specialitate ți-ai ales?

— Sculptura, adică, lemnăria.

— De ce n'ai făcut și Școala superioară?

— Păcatul meu. A murit bietul tata și n'am putut s'o las pe mama singură.

— Nici acum nu-i târziu, Lemnaru; doar nu ești atât de bătrân.

— Nu-s atât de bătrân, dar nici de școală nu sunt bun la treizeci de ani.

Se făcuse târziu. Noaptea înaltă și luminată de stele, cădea vastă și odihnitoare ca umbra unui codru de brad. Armonios și parcă adormit, murmurul apelor Prutului se răspândea ademenitor, ca o chemare spre zări depărtate. Cu sbor de săgeată, o pasăre de noapte trecu pe deasupra ogoarelor, lăsând singurătăților încremenite în tăcere un svon de aripi grăbite și parcă o spaimă.

— Cred că-i după miezul nopții, vorbi Râmnic acoperindu-se cu pardesiul.

— Da, da... șopti Lemnaru ca prin vis.

Intr'o parte a orașului, cam pe lângă gara Grădina Publică, deasupra luminilor rare, începură a se înălța mai multe rachete de diferite culori.

— Ce-o mai fi și asta? întrebă țăranul stingerit din neclintirea sa în fața stelelor.

— Ai văzut ceva, deosebit?

— Numai niște rachete la aeroport. Probabil

că bolșevicii se pregătesc pentru un nou sbor de noapte.

Un uruit puternic de motoare de avioane risipi liniștea împrejurimilor și în curând, pe deasupra orașului și dincolo de zare, avioanele bolșevice luminate la cozi de câte un mic far-roșu, se răspândiră unele mai apropiate de pământ, altele mai la înălțime.

Inginerul, trezit dintr'un somn scrut de sgomotul avioanelor, se ridică într'un cot și începu să 'njure:

— De-ați cădea cu toții la pământ și la dracul, blestemaților!... Auzi, domnule, nici pe câmp să nu poți închide ochii de răul lor...

— Trebuie să se pregătească pentru ceva bolșevicii, Tofane, că prea sunt bătătoare la ochi atâtea sboruri de noapte, exerciții, manifestații și mai știu eu ce.

— Se pregătesc să se ducă în Siberia, în Asia sau în iad, acolo unde-ar fi trebuit să fie alungați de mult, cu toți Lenin-ii, Stalin-ii și jidănoii lor.

— Părerea mea este că n'o să întârzie mult prin Europa. Nu mai mult, dar, mă gândesc la acele adevăruri scrise cu atâta măiestrie și clar-viziune politică de Führer-ul Adolf Hitler în al său „Mein Kampf”. Este imposibil ca actualul tratat de neagresiune germano-sovietic, să dureze mult. Afară de aceasta, între ideologia comunistă și cea național-socialistă germană, este o prăpastie tot atât de mare ca și

între milenara cultură germană, și barbarismul bolșevic și asiatic. Una creiază civilizație și cultură pentru folosul întregii omeniri, cealaltă vrea să înlocuiască lumina cu întunerecul, bunul simț cu brutalitatea, omenia cu bestialitatea și primitivismul trogloditilor.

— Și eu sunt de părerea asta, doctore, și, ce să-ți mai spun, simt că se apropie sfârșitul canalelor.

— Mi se pare că și-au terminat sborul, vorbi Lemnarul.

— Da, văd că au aterizat aproape toți și nici-unul, spre supărarea mea, nu și-a rupt capul, răspunse Tofan sculându-se.

Două avioane mai pluteau deasupra orașului, unul într'o parte, altul în alta. Apoi, se coborîră mai jos, se apropiară și se îndreptară spre aeroport. Parcă, de departe, se auzea un sgomot de voci și din nou câteva rachete colorate străpunseră înălțimea.

Spre răsărit, zarea începu să se lumineze. Aerul umed și înrouat se limpezi iar stelele palide sclipeau cu raze albe și abia vizibile. O ceață ușoară se ridica de pe ogoare, învăluia lanurile de grâu și de secară, absorbea stropii de rouă și se pierdea în aerul incolor și proaspăt.

— Știi, Tofane, că diminețile de duminică sunt mai maiestose, mai sublime, decât acele din restul săptămânii.

— Da, măi Ioane; tocmai la asta mă gân-

deam și eu. Parcă și pământul cu toate plantele sale se închină la început de sărbătoare și se pregătește de odihnă, așa cum a lăsat Dumnezeu din ziua cea dintâiu a tuturor zilelor.

— Toate, Tofane, toate, sunt așezate atât de frumos, cu atâta armonie, încât mă mir că numai noi, bieții oameni, suntem atât de greu încercați de toate relele și păcatele lutului din noi.

Dinspre Ceahor și de mai departe, din direcția frontierei românești, se auzea un vuiet asurzitor și în curând, pe deasupra gării Grădina Publică, apărură o mulțime de avioane mari, cenușii și la foarte mică înălțime.

— Ce-o mai fi și asta, Tofane? întrebă avocatul sărind în sus. Scoală repede, Tofane, strigă el entuziasmat — să vezi minunea!... Avioane germane, Lemnarule!... Avioane germane, Tofane!...

O bubuitură groaznică și repetată de nenumărate altele, cutremurată împrejurimile. Apoi, primele avioane se întoarseră și în urma lor venură, parcă aceleași, rotindu-se în loc și slobozind bombe cu explozii ne mai auzite. Un vuiet lung, sinistru și cu ecouri largi, învolbură zările, sfărâmă liniștea. Nori de fum, străpunși de flacări ascuțite, se răspândiră peste aeroportul bolșevicilor și avioanele, abia venite din sbor înalt și amenințător, se mistuiau în vâlvătaile potopitoare.

Mai multe fluerături de sirene, împușcături

răzlete, strigăte și șgomote de camioane, acompaniau exploziile care nu încetau, uruitul tof mai înfiorător al avioanelor împrăștiate până în partea de miază-noapte a orașului și încremenirea clipelor de nedumerire și spaimă.

Pe urmă, avioanele se ridicară mai sus, făcură câteva ocoluri și trei câte trei, se îndreptară spre aceeași frontieră.

Orașul de pe colină, parcă mulțumit de acest eveniment atât de așteptat, părea mai înalt și mai sărbătoreț, mai scilpitor învesmântat în razele unui răsărit de soare pentru totdeauna românesc.

Cei trei prieteni, nemișcați și solemni, se uitară unul la altul, îngenuchiară în țărână și se închinară cucernic sărutând pământul Neamului nostru.

— Tofane!... Lemnarule!... Ce bucurie!... ce bucurie, fraților!... exclamă Râmnic cu voce înlăcrimată.

— Adevărată sărbătoare, fraților! răspunse inginerul ștergându-și ochii. Un războiu început duminică, odată cu slujba bisericească!

— Un războiu sfânt, Tofane! Cel mai sfânt războiu din istoria omenirii!

— Ce dată avem astăzi, Lemnarule? întrebă avocatul.

— 22 Iunie.

— Mai spune odată, Lemnarule, să te-audă ogoarele, grâul, secara, porumbul și toată za-

rea acestui pământ furat și terorizat de bestiiile Asiei!

— Duminică, 22 Iunie, 1941.

XXII.

— Imposibil, Lemnaru'e, imposibil! vorbi avocatul cu convingere. Toate-s minciuni jidănești. Nu cred nici în ruptul capului, doar n'au dat peste poloni...

— Nu-i de crezut, Ioane; asta-i mai mult o glumă de prost gust decât un comunicat militar, se enervă Tofan. Auzi, obrăznicie!... Să anunțe primitivii ocuparea Moldovei până la Carpați, încercuirea Bucureștiului, incendierea sondelor dela Plocești, ocuparea Bulgariei și, „armatele victorioase sovietice se îndreaptă spre Transilvania”, când tunurile se aud dela foarte mică depărtare și răniții bolșevici vin în Cernăuți cu rănile calde.

— Dacă-s atât de grozavi, de ce-și duc din oraș scroafele de neveste și plozii cei murdari și umflați de pește sărat? De-o săptămână de când a început războiul, se tot cară hoarde nesfârșite de mușci, în trenuri luxoase și 'n limuzine elegante.

— Fug și jidanii din Cernăuți cu bolșevicii, zise Lemnaru.

— Vezi? Știu ei că nu stau pe roze că de altfel, s'ar apuca de gheșefturi, așa ca 'n timp de războiu când îi rost de câștig mare. Afară

de asta, nu observați că n'au nici avioane și întreg spațiul aerian, cine știe până unde, îl domină aviația germană?

— Dragă doctore, eu sunt convins de spusele tale și mai mult, nu sunt de loc îngrijorat că după zece zile de războiu încă nu a căzut Cernăuțiul. Trebuie să fie și aceasta o tactică, o strategie pe care nu avem de unde s'o cunoaștem.

— Armatele sovietice au început să se retragă, îi informă Lemnaru. Am auzit în oraș că toate șoselele sunt ocupate de tancuri, camioane și diferite trupe care fug din Bucovina. De altfel, se vede și de aici cum se scurg puhoaietele spre Hotin.

— Era bine să ne mai apropiem de șosea, nu să ne depărtăm, vorbi Râmnic. Poate-l vedem pe Frenkel.

— Crezi că n'a fugit încă din primele zile?

— Nu, nu, răspunse Clement, știu sigur că se mai află în Cernăuți. Am fost informat că G. P. U.-ul pleacă azi după masă. Pentru orice eventualitate, am căutat un loc bun de pândă. Când îl vedem că trece, pac!... și s'a isprăvit cu toată șefia care i-au dat-o bolșevicii.

— Cum se prezintă locul de pândă?

— Nu se poate mai bun. O gărlă adâncă de statura unui om într'un ogor cu porumb și în apropiere de drum. Un capăt al gărlei duce în luncă. Dacă-l vedem, tragem toate gloanțele, știți, ca să fim siguri, și ne ascundem.

Credeți că în situația în care se află o să le mai ardă bolșevicilor să se ia după noi?...

— Nu cred asta, dar nici faptul că Frenkel o să treacă tocmai atunci când îl păzim noi.

— Dacă i-o fi să crape de mâna noastră, nu se întâmplă altfel, răspunse inginerul. Eu cred în predestinație.

— Ei, ce facem, Lemnaru... mergem? întrebă Râmnic.

— Să pornim, dar să fiți cu multă băgare de seamă să nu ne frigem tocmai acum.

— Cum ne-o fi scris, Clemente, cum ne-o fi scris; vorba lui Tofan. Mai bine ar fi dacă aş pleca singur. De ce să vă angajez și pe voi într'o chestiune care mă privește numai pe mine?

— Mergem cu toții, Ioane, răspunse inginerul făcându-și cruce.

Coloane nesfârșite de infanterie bolșevică, de cavalerie, camioane, automobile de persoane, căruțe, tancuri, bucătării de campanie și motociclete, se îndreptau din Cernăuți, pe drum ocolit, spre Basarabia. Soldații, mici, slabi, urâți, cu hainele murdare și mototolite, cu privirile în pământ și fețele lipsite de orice expresie, dragoste de viață sau interes pentru ceea ce fac, păreau mai curând o turmă de animale mânate spre tăiere decât o armată regulată, modernă și conștientă.

Printre trupele de infanterie se vedeau patrule izolate de cavaleriști, camioane pe care

se urca oricine putea, motociclete cu câte trei sau patru soldați pe ataș și grupuri de sovietici fără arme.

Unii, obosiți, bolnavi sau săturați de viață, se așezau pe marginea drumului și rămâneau în urmă dacă nu dădea peste ei vreun ofițer dintre cei însărcinați să controleze retragerea, să le ordone continuarea marșului sau să-și descarce pistolul în frunțile lor înguste și prăfuite.

Când se întâmpla un asemenea caz, soldații din apropiere încruntau fețele, strângeau pumnii și pe furiș aruncau câte o scurtă privire spre tovarășul scăpat de teroarea pistolului „Să dea Dumnezeu să vă fie războiul tot așa și să nu mai ajungeți niciunul în Siberia. Să vă pierdeți de pe fața pământului”, blestemă Râmnic în gând.

Coloanele de bolșevici se mai răriră și din spre oraș se auzea un șgomot de tancuri. De după o cotitură a șoselei apărură două motociclete fără ataș și 'n urma lor, la oarecare distanță, un automobil mare, negru și prea elegant pentru drumul lung care-l avea de făcut.

— Aici trebuie să fie jidanul, șopti Lemnaru. Acesta-i automobilul N. K. V. D.-ului cu care se plimba totdeauna Frenkel și cu un alt jidan înalt și slab.

Ion Râmnic, încrunță privirea, strânse patul armei și ridică țeava.

Automobilul înainta încet și când ajunse în dreptul gărlei parcă-și mai micșoră viteza.

Advocatul zări la volanul mașinei chipul unui bolșevic care i păru cunoscut.

— Jidanul din Lemberg!... exclamă el și, apăsă pe trăgaci.

Glontezele lovi geamul lateral al mașinei și fața jidanului.

Bolșevicul, lăsă volanul și se aplecă într-o parte. De alături, alt bolșevic întinse mâinele să conducă mașina care cârmii spre șanț.

— Acesta-i Frenkel!... scrâșni avocatul și alte patru gloanțe loviră în plin pieptul jidanului așteptat.

Motocicletele dinainte se opriră și două tancuri ivite de după cotitură loviră automobilul răsturnându-l în șanț. Un fum gros și negru se ridică din mașina sfărâmată și o explozie puternică acoperi șgomotul unei salve de mitralieră trasă din apropiere.

În fugă, cei trei prieteni ieșiră din gărlă și se pierdură în lunca deasă și înaltă. În urma lor, strigătele bolșevicilor amestecate cu urui-tul tancurilor oprite, se auzeau tot mai slab, până când, porniră din nou lăsând mașina incendiată și corpurile pe jumătate arse ale celor doi jidani care le pregătiseră intrarea în Cernăuți.

— Cred că n'ai niciun motiv să stai pe gânduri, doctore, zise într'un târziu inginerul; sau,

ți pare rău după jidanii binecuvântați de flinta lui Lemnarul?

— Să-mi pară rău?... Ducă-se la dracul toți harhării de pe suprafața pământului. Mă gândesc numai că ar fi fost foarte bine dacă vorbeam cu Frenkel.

— Ce să mai vorbești cu el?... A vorbit glontezele...

— Da, dar poate îmi spunea ceva despre nevastă-mea.

— Vorbă să fie... Te enerva mai mult. Ți spunea cine știe ce neadevăr sau grozăvie ca să te supere, doar știa că n'o să-i strângi mâna și-o să-l lași să plece.

— Poate, totuși...

— Nu mai vorbi copilării, Ioane. Nu mi-ai povestit singur ce ți-a spus jidanul acela bătrân dela Cornești? Te joci cu viperele? Aștia te otrăvesc pentru totdeauna.

— Măcar bine că i am răzbunat suferințele dacă, Doamne ferește, n'o s'o mai văd. Însă, nu pot s'o uit, Tofane; nu pot s'o uit și mă doare nenorocirea ei ca o rană veșnic deschisă!

— Așa a fost să fie, Ioane. Mulțumește lui Dumnezeu că ai scăpat tu și nu ți au rămas copiii de râsul oamenilor. Ascultă, Lemnarule, căută inginerul să schimbe vorba, când crezi că ne facem intrarea în Cernăuți?

— Poate mâine seară, poate poimâne dimineață...

— Oare ce-o mai fi în casa mea?

— Ce să fie?... ca și la mine. Dacă n'a locuit în ea vreun porc de rus să ți-o facă grajd, ți-a distrus-o jidanii și derbedei de prin mahalale; norodul... mai bine spus.

— Nerozii vrei să spui.

— La bolșevici, aceștia sunt fruntașii satelor și orașelor, intră în vorbă Lemnaru. Autoritățile din comuna Boian și din toate satele Bucovinene au fost formate, în frunte cu primarul, numai dintre cei mai răi derbedei, hoji, dezertori, pușcăriași și bețivani. Pe oamenii mai înstăriți, gospodarii cinstiți și onorabili, i-au deportat dacă nu pentru alte invinuri imaginare, pentru simplul motiv că erau bogați; au murit prin închisori, sau au fost împușcați. În orașe, la fel. Acolo unde nu erau funcționari aduși din soviete, se întrebuintau jidani sau, foarte rar, ucrainenii cu bogată activitate comunistă și ani de pușcărie.

— Eu cred că bolșevicii întrebuintau toate mijloacele numai să înlătore o clasă socială pe care nu o puteau converti la comunism. Tu ce părere ai, Tofane?

— În materie de convingere politică se foloseau de aceleași metode ca și pentru desființarea proprietății individuale sau a bisericii. Știi tu ce biruri s'au pus pe capul bieților țărani? Toată munca țăranului era împărțită cu bolșevicul. Pentru recoltă, animale, paseri, casă, și altele, plătea bir în natură și o sumă oarecare de bani după cum i-o fixaseră controlorii

jidani care umblau prin sate și făceau impunerile. Afară de acestea, țăranii trebuiau să presteze un anumit timp muncă de folos obștesc, executată de obicei pentru săpări de cazemate sau tranșee și numai sub supravegherea pistolului agentului Necavedist. Ascultă, Ioane, să vezi tu ce perfidie grozavă: Au lăsat bisericile dar au pus impozite atât de mari încât numai cu enorme sacrificii se puteau suporta și, bineînțeles pentru anul acesta fiindcă în cel viitor, toți locuitorii satelor noastre trebuiau să fie deportați. Au lăsat în școli limba de predare cea moldovenească, dar au convins copiii să spună învățătorului jidan tot ce vorbesc părinții acasă, cu scopul de a face cât mai multe deportări sau asasinat. Au înființat cooperative sătești, dar n'au pus în ele decât bomboane, chibrituri și portretele conducătorilor bolșevici. Au adus un imens material de propagandă, țineau conferințe zilnice, purtau oamenii pe la serbări, cinematografe, teatre, concerte, manifestații, fără să țină cont că acești oameni pe care voiau să-i convertească la comunism, sunt flămânzi. Acesta era sistemul de propagandă comunistă privit prin latura unei indulgențe care nu putea fi de lungă durată și mai cu seamă, acesta era începutul raiului care ni-l pregăteau muscalii lui Stalin și jidănimea sa dragă. Ce urma mai târziu, este de asemenea cunoscut. În Septemvrie, anul acesta, nu trebuia să mai existe, pe la sate sau

la orașe, niciun om de baștină ci toți urmau să fie deportați și înlocuiți cu cine știe ce barbari aduși de prin fundurile Caucazului sau ale Siberiei. Inșă, după cum vedem, s'au inversat rolurile și tot barbarii sunt cei ce pleacă, prăpădi-s'ar tot neamul lor!

— Pleacă, pleacă; dar vei și tu cât de mult rău ne-au făcut, câți oameni de-ai noștri s'au pierdut în acea grozavă ocnă care-i Rusia sovietică...

— O să se piardă și ei, Ioane; pentru unul de-ai noștri, o mie de bolșevici, să li se stingă neamul cel becisnic.

— Parcă nu se mai aud camioanele și tancurile bolșevicilor...

— O fi plecat toți. Ce-ar fi să ne mai apropiem de șosea?

— Mai bine să stăm încă noaptea asta aici. Măine-i Vineri. Să vedem ce vești ne aduce dimineață fratele Lemnaru.

— Măine ca mâine, dar ia uitați-vă ce se petrece în oraș acum...

Ion Râmnic și Tofan săriră în picioare și rămaseră uimiți. Orașul, atât cât se putea vedea, era acoperit de nori groși de fum prin care se înălțau înalte și dese limbi de flacări. În inserarea târzie, incendiile păreau palide asfințituri de soare după zări incremenite de groaza unor clipe ne mai cunoscute. Peste liniștea câmpului, ecoul unui strigăt disperat sau al unei împușcături, pătrundea până la ei mul-

tiplicat în sute de glasuri sau de sgomote, venite parcă din altă lume.

— Au aprins orașul, blestemații!

— Nu i-ar mai răbda Dumnezeu!

Câteva explozii puternice îi făcură să se cutremure și alte văpăi izbucniră din fumul ruinelor. În unele părți, limbile de foc se împreunau, se încovoiau voind parcă să se elibereze de destinul care le ținea legate de pământ și se ridicau mai puternice, mai apropiate de înălțimea originii lor și mai atotcuprinzătoare.

— Poate n'o arde tot orașul...

— Nici eu nu cred. Acolo unde se vede incendiul mai mare trebuie să ardă un cartier întreg. Celelalte sunt izolate.

— Mă tem să nu fi minat casele de pe străzile principale...

— N'au avut timp. De ieri după masă au început să fugă; astăzi toată ziua de asemenea. Dacă făceau aceasta, în graba cu care și-au luat mizeria în spinare și-au fugit, le cădeau casele pe cap.

— Ce zici, Tofane, mergem mâine în oraș?

— Nici vorbă, se răsti Lemnaru. Mă duc eu înainte să recunosc terenul. Cine știe ce-i pe acolo... Poate-i vreo boală lăsată anume de bolșevici, poate sunt puse mine, poate arde și mâine...

— Vrea să ne apere, săracul, se înduioșă Râmnic. Nu, Lemnarule; mergem mâine toți trei. Cum ne-o fi scris, vorba lui Tofan.

Pe turnul Primăriei, un drapel Român și unul German, flăcăiau majestos în ușoara adiere a vântului. În Piața Unirii și pe străzile învecinate, plutea un fum des și cu miros de lemn și ciment ars. Colțul de case dintre Piață, străzile București, Ciprian Porumbescu și Regele Ferdinand I, afară de localul Administrației Financiare, erau un morman de moloz, cărămizi sfărâmate și bucăți mari de lemn care mai ardeau.

Nori de fum și izbucniri de flăcări se ridicau din ruinele unor case de pe străzile Avram Iancu, Regina Maria și Română. Pe ulițele pustii, murdare și cu pavajul stricat, doar ici, colo se vedea câte un trecător grăbit sau o femeie speriată. Patrula de soldați Români și Germani se uitau cu atenție la clădirile ce păreau părăsite, de teama unor alte explozii sau incendii. Mai multe prăvăli cu ușile și ferestrele sparte, lăsau să se vadă diferite mărfuri răscolite și aruncate în mijlocul camerilor, pe trotuare și chiar pe străzi. Casele, cu ferestrele astupate, cu pereții de afară innegriți de lipsa curățeniei, păreau mai curând ruine decât locuințe omenești. Câteva camioane încărcate cu soldați Români coborâră de pe strada Regina Maria și se opriră lângă Primărie. Doi ofițeri tineri dădură niște porunci scurte și în curând steaua mare cu cinci colțuri așezată de bolșevici în locul monumentului Unirii — dărâmat în primele zile ale intrării bolșevicilor

în Cernăuți și transportat în interiorul sovietelor ca și celelalte monumente pe care le-au aflat — căzu sfărâmată pe trotuar. Doi țărani bătrâni care se iviseră în Piață venind de pe strada Română, începură să râdă și să se închine.

— Bine că v'o adus Dumnăzău, măi băieți măi și să vă ferească Sfântul de tăti relili, vorbi un țăran scoțându-și pălăria.

— Ne-ați așteptat? întrebă un soldat voinic și cu fața arsă de soare.

— Tătă vremea ne gândeam numai la România noastră scumpă și aprindeam lumânări să ne scape Maica Domnului de blăstămații de bolșovici și să vă ajute vouă să-i alungați di pi tărâmul aista, zise celălalt țăran.

— De pe ce să-i alungăm? întrebă alt soldat apropiindu-se de ei.

— Di pi tărâmul aista a nostru, omenesc, răspunse țăranul; să-i alungați pe celălalt tărâm, adică în pustietăți unde viețuiesc duhurile necurate.

— Da, da; acolo i-om alunga. Acolo și în iad de unde au venit prin părțile noastre, zise soldatul scuișând pe steaua bolșevicilor.

La vale, pe strada Regele Ferdinand, se auzi sgomot de trupă în marș și nu peste mult timp apărură un grup de soldați bolșevici prizonieri, conduși de câțiva dorobanți Români. Ajuns în dreptul ofițerilor care le ieșiseră înainte, grupul se opri și un soldat gradat se apropie de ofițeri, salută și întrebă ceva.

Soldații bolșevici — niște oameni mici, cu corpurile deșirate și slabe, cu fețele arse de soare și urâte, îmbrăcați numai în zdrențe, desculți și după cât se vedea, frânji de oboesală — se uitau în dreapta și 'n stânga cu priviri de animale speriate. Pe figurile lor se putea observa o vădită teamă și parcă un început de groază.

Un ofițer se apropie de bolșevici, dar prizonierii se retraseră și începură să tremure.

— Ce auăștia? întrebă ofițerul râzând.

— De tâmpiți ce sânt, dom'le locotenent, răspunse un soldat. Lăsați că vorbesc eu care le cunosc limba.

— De unde sunteți? vorbi soldatul în limba rusă.

Bolșevicii din față ridicară din umeri în semn de neînțelegere, însă unul își făcu loc printre ceilalți și răspunse în ucraineste:

— Din Chiev.

— Aveți familie; părinți, neveste, copii...

— Nu avem.

— Dar, voi știți pentru ce luptați?

— Ni s'a spus ca să mergem pe front și să împușcăm în Germani și în Români. Să nu ne dăm prinși că burjii ne omoară tăindu-ne cu cuțitul, bucată cu bucată...

— Ei, și v'a tăiat cineva?

— Nu.

— Ați mâncat?

— Pâine și carne tare bună.

— Dar, cum de-ați ajuns prizonieri?

— Ne-am predat.

— Nu v'ați temut c'o să vă tăiem?

— Nu, fiindcă n'am crezut ce ne spuneau comisarii jidani.

— Cine sunt acești comisari?

— Sunt comuniști din acei care-s mai boieri decât toți boierii, care mănâncă toate bunătățile, beau vinurile cele mai scumpe, se plimbă numai cu mașina și stau, cu pistolul în mână, înapoia noastră împingându-ne la moarte ca să-i apărăm pe ei și toată jidănimea care ne-a făcut mai proști și mai mujici de cum am fost, termină prizonierul luându-și o atitudine de revoltat.

— Ce spune rusnacul? întrebă locotenentul.

Soldatul traduse în limba română toată disconfortul avută cu bolșevicul prizonier, apoi îndreptându-se spre ceilalți camarazi le povesti și lor cele auzite dela bolșevic și cu toții se apropiară de grupul prizonierilor speriați.

Ion Râmnic și Dumitru Tofan începură să radă de sălbăția sovieticilor și se îndreptară spre strada Regina Maria.

Dintr'o prăvălie cu obloanele sfărâmate, ieși un individ c'un braț încărcat cu diferite obiecte de îmbrăcăminte printre care se aflau și câteva blănuri de astrahan. Din alte prăvălii, mai mulți bărbați și femei — unii cu pachete mari, alții cu saci sau geamantane pline — ieșeau grăbiți și se îndreptau spre străzi lăturalnice.

— Ia uite-te, Tofane, ce de cumpărături au făcut ăștia, vorbi Râmnic oprindu-se.

— Intr'adevăr, fură ca 'n codru; dar nu cred să le meargă mult.

— Nici eu.

— Au și ei ocazie să se aranjeze a doua oară, poate nu și-au complectat gospodăriile din furturile de prin casele noastre când ne-am refugiat.

— Golanii din mahalale, Tofane, portarii, sau cum li se spune „Hausmaister-ii” și toți calicii străzilor care până acum câteva zile defilau prin fața bestiilor roșii cu pumnul strâns, acum fură ca niște tâlhari ordinari și mâine își vor pune pe piept în locul secerii și ciocanului, treicolorul românesc și vor spune că au suferit, că n'au avut mâncare, au stat prin închisori și cine mai știe ce prăpăstii.

— Spiritul galițian, Ioane; cel mai mare blestem al acestei regiuni. Aceștia poartă în ei sângele a trei neamuri: jidani, poloni și ucraineni. Poți să-ți închipui cât sunt de degenerați.

— Dă-i dracului, Tofane. Ia spune, mergem pe la casele noastre că eu, dac'aș avea ocazie chiar acum aș pleca din acest oraș care-mi face impresia unui cimitir și care-i, cu drept cuvânt cimitirul fericirii mele.

— Și-al muncii mele, Ioane. Lasă, dragă, că Dumnezeu ne-o îndrepta drumurile spre bine și ne-om reface fericirea și munca pierdută.

Advocatul tăcu și-și întoarse capul în altă

parte. Ochii îi jucau în lacrimi și-o greutate mare îi apăsa pieptul oprindu-i respirația.

— Nu mă mai duc să-mi văd casa, Tofane. Poate altădată...

— Vrei să vii la mine?

— Numai să nu stăm mult. Mi-e așa de dor de copii! De bieții mei copilași fără mamă!...

XXIII.

Orașul, încremenit în întuneric și 'n liniștea miezului nopții, părea pustiu. Clădirile negre se profilau fantomatic și ireal în slaba lumină a stelelor. Parcă tăcerea acestei nopți le îndemna spre odihnă grea și deplină, după atâta timp de sgomot, de amenințări aeriene și explozii.

Sonor și cadențat, pasul patrulelor înfiora singurătatea, se multiplica în ecouri vagi prin fața caselor cu ușile deschise și se pierdea în piețele largi ca și ușoara sclipire a vârfurilor de baionele.

Peste melancolia ereditară a ultimei capitale Moldovene, plutea încă, tot mai depărtat și mai rar, bubuituri de tunuri și vuiet nedefinit de luptă.

Venind de pe strada Cuza-Vodă, un automobil militar traversă Piața Unirii și opri în fața hotelului Astoria. Din el coborî un colonel și doi ofițeri mai tineri care se dădură la o

parte făcându-i loc să se apropie de șofer și să-i șoptească:

— Tu dormi în mașină, Petre.

— Da, da, domnule colonel; nici nu se poate altfel.

— Să fii atent, Petre; auzi?

— N'aveți nicio grijă, domnule colonel.

— Ce arme avem cu noi, locotenente Râmnic? întrebă colonelul pe unul din cei doi ofițeri.

— Două puști mitraliere.

— Ascultă, Petre; dacă observi ceva, trage în carne vie. Ai auzit ce vipere sunt jidani de pe aici?

— Eu n'am noroc să mă provoace vreun hără, domnule colonel, că l-aș rupe 'n bucăți...

— Bine, bine. Cine-a luat gențile? întrebă colonelul întorcându-se spre locotenentul Râmnic.

— Două sunt la mine, răspuse celălalt ofițer.

— Și una o am eu, vorbi colonelul pornind spre intrare. Acum, să vedem camera care ne-a fost rezervată. Era vorba de una cu două paturi.

— Poate găsim două, că hotelul ăsta nu-i niciodată aglomerat, zise Râmnic.

— Prea comod, locotenente. Ar trebui să ne obișnuim de pe acum cu asprimele vieții de pe front; că, să știți, lung ni-e drumul...

— Să dea Dumnezeu să ajungem sănătoși și biruitori până la capăt, domnule colonel.

În antreul hotelului, un bec camuflat lumina palid chipul unei sentințele și figura nerăbdătoare a unui căpitan care se plimba dintr'un colț în altul și fuma țigară după țigară. Auzind voci apropiate, se îndreptă spre ușa ce dădea în sala de intrare și o deschise.

— Să trăiți, domnule colonel! Bine-ați venit! salută căpitanul. V'aștept de-aseară și, drept să vă spun, eram îngrijorat.

— Noroc, Negrea, noroc! Am întârziat puțin din cauza drumului care-i ocupat de trupe și apoi, ne-am oprit puțin la Pașcani.

— S'a întâmplat ceva?

— Nu. Uite, să-ți prezint pe camarazii care vor lucra cu noi: locotenent Râmnic și locotenent Frunzaru.

— Căpitanul Negrea. Sunteți activi?

— Nu, din rezervă, răspuse Frunzaru.

— Unul este avocat și celălalt magistrat și amândoi refugiați din Cernăuți, complectă colonelul.

— Mă bucur că vom lucra împreună, li se adresă căpitanul, și cred că ne vom înțelege destul de bine.

— Ce vorbești, Negrea? îl întrerupse colonelul. Dela Pașcani și până aici amândoi căutau să mă convingă să intervin ca să fie trimiși pe front, în primele linii, mai cu seamă locotenentul Râmnic care și-a vizitat o rudă

într'un spital din Pașcani; un sublocotenent de cavalerie rănit în luptele dela Cornești. Imi mai spuneau că au ei o socoteală veche cu bolșevicii, încă dela Cernăuți, și acum vor să se răzbune.

— Toți vrem să ne răzbunăm, domnule colonel, vorbi căpitanul, fiindcă toți purtăm în suflete rana deschisă a acelei rușinoase retrageri, a atâtor amenințări, a sfintelor biserici batjocorite, a crucii călcată în picioare și a chipului Mântuitorului nostru Iisus Hristos răstignit a doua oară și aruncat în noroiul barbariei asiatice și semite.

— Camarazii au și chestiuni personale.

— Cine știe ce au oamenii pe suflete. În fine, Dumnezeu să ne ajute la toți să stărpim sămânța diavolilor de pe pământ. Mai aveți de dat vreun ordin, domnule colonel, sau urcăm spre camerele dumneavoastră.

— Nimic, dragă Negrea, nimic; putea merge.

— V'am rezervat două camere bune; îi informă căpitanul pornind înainte cu colonelul, că de mâine, nu se știe unde ne vom opri...

— Cum stăm cu liniștea în oraș? mai întrebă colonelul.

— I-au împușcat aproape pe toți jidănoii.

— Mulți?

— Câteva mii.

— Au prins instigatorii?

— Toți au fost instigatori așa că, i-au luat la rând.

— Foarte bine; dacă s'au apucat de blestemății.

— I-a ncolțit viermele blestemului milenar și, și-au găsit oamenii.

— Adevărat. Au crezut că au dat peste proștii care le-au tolerat crimele și furturile atâția ani de-a rândul.

Locotenentii Râmnic Ion și Frunzaru Valerian urcau treptele în urma celor doi ofițeri și ascultau absenți convorbirea lor. Fiecare era cu gândurile împrăștiate dar cu aceeași dorință: să facă tot posibilul ca să li se aprobe cererea de a lupta în primele linii.

Ion Râmnic, de când își văzu cumnatul — inginerul Vasile Stroici — cu brațul stâng sfărâmat de gloanțele dum-dum ale mitralierelor sovietice și cu alte două gloanțe înfipte în umărul drept, uitase de sine și de copii și numai durerea pierderii soției și rănilor cumnatului său, îl preocupau mărindu-i ura împotriva bolșevicilor și născându-i o sete cumplită de răzbunare. Singura lui dorință era să ajungă cât mai curând acolo de unde putea să samene moartea și distrugerea în rândurile barbarilor din cauza cărora s'a nenorocit atâta lume.

Când a ajuns la Fălticeni, copiii săi, sănătoși și bine îngrijiți, aproape nici nu l-au cunoscut. Parcă se desobișnuiseră cu prezența sa și se uitau cu teamă și rezervă la omul aspru și cu

barbă mare care le vorbea blând și i se umezeau ochii ori de câte ori îi privea.

Advocatul se uita cu jale la fețele copiilor peste care plutea o umbră de tristeță și stăruia semnul unei întrebări zădarnice. După câteva zile, primi ordinul de mobilizare și o telegramă dela cumnatul său, adresată Alecsandrei Racoviță, prin care-o înștiința că se află rănit într'un spital din Pașcani și în curând va fi transportat la Piatra-Neamț.

Față de această situație, în locul hainelor civile care și le comandase, își procură uniforma militară și porni spre Botoșani, la Regimentul 37 Infanterie, să afle unde se găsește unitatea sa. Aici primi alt ordin prin care era mutat la grupul de comandă al Diviziei, care se stabilise într'un sat Basarăbean, undeva peste Prut. Se hotărî să facă drumul prin Pașcani să-l vadă și pe cumnatul Vasilică.

Mare i-a fost surpriza și bucuria când, în gara Pașcani se întâlni cu Valerian Frunzaru care însoțea pe colonelul Petreanu din statul major al aceleiași Divizii.

Locotenentul de rezervă Valerian Frunzaru fusese mobilizat dela începutul războiului și cu toate intervențiile făcute de a pleca pe front, era ținut la partea sedentară. Dela plecarea lui Ion Râmnic la Cernăuți știa despre el numai ceea ce-i povestise Fedorovici când s'a întors la Suceava și o bănuială a fratelui său, Vlad, care în urma biletului primit dela Co-

misia Germană de repatriere a venit chiar a doua zi la Herman Müller unde a fost informat că Ion Râmnic a dispărut de pe stradă, din apropierea Casei Germane. Cu toții știau că a fost arestat de poliția sovietică și se temeau să nu fi fost asasinat. Vlad Frunzaru, odată ajuns în Germania, a căutat să ia contact cu diferite personalități germane ca să intervină la Moscova pentru eliberarea și repatrierea avocatului și soției sale. La toate acestea, autoritățile sovietice răspundeau că nu au nicio cunoștință despre cele reclamate și afirmau că avocatul Ion Râmnic și soția sa — după informațiile lor — se află la București. Se știa că în umbra acestor comunicate se ascunde crima bolșevicilor, dar nu se putea lua nicio măsură salvatoare.

Imediat ce s'a întors în Tară, studentul s'a interesat în toate părțile pentru a afla o cât de mică urmă despre existența lor, însă nu a obținut niciun rezultat. De aceea, chiar a doua zi după intrarea armatelor Române în Cernăuți, și-a scos o autorizație specială și a plecat să-și vadă părinții dela Boian și să dea de urma prietenului lor.

Pe Valerian Frunzaru, întâlnirea atât de neașteptată cu avocatul Râmnic, l-a bucurat foarte mult, mai cu seamă că în urma informațiilor primite, se temea să nu fi fost și el printre Românii deportați în interiorul sovietelor. L-a supărat și revoltat tot atât de mult suferințele

și chinurile prin care-a trecut avocatul care, pe lângă cele îndurate, îl mai aflase și pe cumnatul său rănit foarte grav. De aceea, se uita cu compătimire, dragoste și admirație la omul peste viața căruia se abătuse atâtea nenorocirii, totuși îl lăsase neînfricat, mai dârz și mai hotărît să înfrângă toate vitregiile destinului. Acum, îl mai bucura și faptul că Râmnic ținea cu tot dinadinsul să plece pe front și nu vor fi despărțiți, deoarece amândoi făceau parte din același Regiment.

Căpitanul Negrea îi conduse într-o cameră mare, frumoasă și cu două paturi. Pe urmă, se înapoie în altă odă unde se instalase colonelul, promițându-le că va interveni să fie trimiși pe front fiindcă și el voia același lucru și nu înțelegea războiul decât în mijlocul soldaților, printre explozii de obuze, șuerat de gloanțe și fulgerări de baionete.

— Numai acolo, complectă el din pragul camerei, ești militar adevărat și om care ai ocazie să slidezi veșnica ironie a morții; să te ridici peste sărăcia clipelor pământene și în fine, dacă ți-e scris, să mori eroic și sublim pentru apărarea Crucii, a Bisericii și zidirea Împărăției Românești.

— Vă admirăm, domnule căpitan, răspunseră amândoi, cu atât mai mult cu cât vorbiți ca un ofițer de-al Regelui Mihai, de-al vremurilor noi.

— Eu, vorbi căpitanul întorcându-se în ca-

meră, când am auzit că mâna de fier și înțelepciunea Generalului Antonescu a înlăturat trepădușii și afemeiații dela conducerea Țării, am strigat cu glas tare vorbele nu știu cărui sfânt din Biblie: „Aece Hommo!” Iată Românul în care s’au întrupat spiritele înțelepților și glorioșilor noștri Voievozi! Am avut dreptate, deoarece nu peste mult timp Generalul nostru a deslănțuit alături de armatele marelui Führer al Germaniei, cea mai mare cruciadă din istoria omenirii, cel mai sfânt războiu din câte s’au pomenit în toate timpurile! Până acum au biruit și vor birui mereu, fiindcă armatele noastre sunt apărate de îngerii lui Hristos și luptă împotriva duhurilor necurate; pentru credință în adevăratul Dumnezeu, pentru lumină și pentru omenie!

— Intr’adevăr, zise Râmnic într’un târziu, are mare dreptate căpitanul Negrea. Ce ne făceam noi dacă atunci, în acele vremuri de tristă memorie, năvăleau barbarii în Țara noastră înnebunită de grozăvia unei revoluții pasă la cale tot de drăceasca propagandă bolșevică?

— Ne-a apărat Dumnezeu și duhurile Voievozilor noștri, Ioane. Eu am credința că abia acum începe să răsară soarele veșniciei și gloriei Neamului românesc.

— Adevărat, Valeriane. Vom putea să ne desvoltăm în spiritul vremurilor noi, fără teamă de amenințările muscalilor bolșevizați de jidă-nime, și de influențe nefaste specificului nostru.

Terminându-și toaleta de seară, amândoi se îndreptară spre un perete din partea de răsărit a camerei pe care Ion Râmnic agățase o cruciuliță scoasă din sân. Se așezară în genuchi și începură să se închine. Pe fețe li se așternu o înseninare meomenească și 'n transfigurarea rugăciunii desăvârșite, chipurile lor neclintite păreau luminate de un foc din afara simțirii omenești.

— La Cernăuți stăteam ceasuri întregi cu fundat în rugăciune, zise Ion Râmnic.

— De aceea ți-a ajutat Dumnezeu să scapi din iadul bolșevic.

— Și să rabd foamea și grozăviile acelor închisori.

— Mi le-a descris și Vlad, dar el n'a suferit niciun sfert din câte ai îndurat tu.

— Ce mai spunea despre crimele lui Frenkel?

— Ți-am povestit că dela Cornești au fost duși întâiu la Bălți unde au stat aproape o săptămână în două camere vecine. În tot acest timp nu li s'a luat interogatorii și n'au fost vizitați de nimeni. Pe urmă, într'o noapte, i-au ridicat pe mai mulți deținuți și i-au transportat cu un camion-dubă într'o loca ilate necunoscută. Abia după o lună de ședere în celulă, Vlad a descoperit că se află la Cernăuți. Acesta a fost ultimul drum făcut cu soția ta și de atunci n'a mai auzit nimic despre ea.

— Lui Vlad i-au făcut propuneri de spionaj, că-i curioasă eliberarea lui din închisoare?

— Nu i-au făcut nicio propunere. L-au pus în libertate cu condiția să se înscrie la Universitatea lor și să colaboreze cu articole de propagandă comunistă la „Adevărul bolșevic”.

— Cred că urmăreau un scop bine definit cu această, așa numită grațiere.

— De sigur. Intenționau să-și formeze cadre locale ca pe urmă, la cea mai mică suspiciune, să le înlăture.

— Adică după ce-și vor fi atins scopurile de propagandă și convertire, când omul-instrument și-ar da seama de înșelătoria concepției lor politice.

— Las'că acum a venit vremea tuturor sotelilor. Pe mine dacă mă ține mult la Divizie, fug într'o bună zi pe front fără nicio încuviințare.

— Nu se poate să ne oprească, Valeriane. Tu ai fost concentrat?

— Patru luni.

— Și eu am luat parte la mai multe manevre și am făcut și două luni de concentrare, așa că, ne cunoaștem meseria.

— Oare ne-o pune comandanți de companii sau de plotoane?

— Poate să mă pună și comandant de grupă că eu sunt hotărît să trag singur cu mitraliera și să arunc grenade.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că numai atunci aș fi mulțumit când aș vedea bestiile secerate de mâna

mea, sau sfărâmate de bombele aruncate de mine.

— Trebuie să știi că o comandă bună are mai mare valoare decât tot entuziasmul.

— Nu putem admite una ca s'o eliminăm pe cealaltă. Amândouă trebuie să meargă mână 'n mână, în caz contrar pierdem.

— La noi nu poate fi vorba de așa ceva. Avem comandă excelentă și entuziasm războinic supraomnesc.

Automobilul înainta greu pe drumul stricat de grele transporturi militare, printre coloane de soldați pedestri sau diferite mașini care se apropiiau de zonele de operații.

Infanteriștii, cu capetele goale în arșița soarelui de amiază și căștile de războiu atârinate de țeava armelor noi, mergeau veseli, unii cântând, alții glumind și râzând.

Din camioane și căruțe se auzeau expresii de veselie și fragmente de marșuri războinice.

Pe marginea șoselei, o mulțime de camioane, tancuri și automobile blindate bolșevice, incendiate de bombele aviației și artileriei noastre, sau stricate din cauza grăbitei retrageri, arătau urmele unor înfrângeri sovietice și provocau râsul și glumele armatelor române.

Cu toate că luptele se dădeau în apropiere de Chișinău, bubuiturile tunurilor de mare calibru se auzeau destul de clar și apropiat. De câte ori răbufnea vreo explozie mai puternică,

soldații fluerau și sculpaau în semn de dispreț.

— Frumoasă pregătire pentru războiu, zise locotenentul Râmnic întorcându-se cu spatele spre o localitate pe lângă care treceau.

— Admirabilă, răspunse Frunzaru. Parcă trecem pe lângă un sat. Ia, uite-te, Ioane, n'o fi Corneștiul tău?

— De aceea m'am întors cu spatele fiindcă-i Cornești și, drept să-ți spun, acum nu vreau să-mi mai aduc aminte de nimic, mai cu seamă că tot aici a fost rănit și cumnatul meu.

— Ți-au lăsat gospodăria sau au distrus-o?

— Au lăsat-o dar, ce folos...

Un vuiet de avioane din sbor înalt le veni la ureche și șoferul opri mașina. Soldații de pe șosea cunoscuseră aparatele sovietice și se ascunseră în holdele din apropiere. Unii începură să-și pregătească puștile mitraliere.

— De ce-ai oprit, Petre? strigă colonelul. Dă-i drumul mai repede că nu ne speriem noi de tinichelele porcilor.

— Credeam...

— Nu mai crede nimic, Petre, că n'am timp de pierdut. Acum putem trece înaintea coloanelor și ție îți veni poftă să te tolănești în iarbă.

Automobilul porni cu viteza mărită însă, nu-și putu continua drumul fiindcă două avioane de bombardament sovietice, observând coloanele în marș, coborîră mai jos și începură să tragă cu mitralierele în căruțele, caii și camioanele care se aflau pe șosea.

De jos li se răspunseră cu o mulțime de împușcături și un avion, atins de gloanțe, se clătină pe-o aripă, încercă să se ridice, dar alte împușcături îl făcu să-și piardă direcția și echilibrul și, rostogolindu-se ca o jucărie, se prăbuși într'un nor de fum chiar pe marginea drumului. Două detunături puternice îl prefăcură în bucăți mărinđ flacările care-l cuprinsă furioase și amenințătoare.

Celălalt, reușind să scape din rețeaua gloanțelor, se ridică mai sus, lansă o bombă care nu făcu explozie și clătinându-se și el, se pierdu printre nori în direcția de unde venise.

Soldații, făcând diferite glume pe socoteala avionului doborât și a bolșevicilor arși în focul care-l pregătiseră pentru alții, se îndreptară spre șosea și-și continuară drumul ca și când nu s'ar fi întâmplat nimic.

— Ați văzut cum se prezintă un început de front? întrebă colonelul.

— Foarte atractiv, mai cu seamă când știm cu cine ne batem, răspunse Râmnic.

— Și când știm că pe bolșevici îi bate și Dumnezeu, complectă Frunzaru.

— Eu admir mai mult decât toate calmul și veselia soldaților noștri, vorbi din nou colonelul. Ați observat că ei au doborât avionul și n'au avut nici curiozitatea să-l vadă mai de aproape.

— Da, da, sunt de admirat, aprobară locotenenții într'un glas. Ne pare rău, — termină

Frunzaru, — că nu-i cu noi și domnul căpitan Negrea ca să-și vadă adevăratele spusele de aseară.

— Vine și el mâine. Ce era să spun... când te gândești că avionul mai avea două bombe pe care-ar fi putut să le lanseze cu ușurință exact peste coloanele noastre..

— Observați, domnule colonel, că avionul scăpat a lansat o bombă care n'a explodat, iar cel doborât a fost sfărâmat de propriile sale arme. Nu vedeți în aceasta o pedeapsă dumnezeiască?

— Ai dreptate, locotenente; de altfel, mi-au povestit și alții că în primele zile ale războiului s'au întâmplat fapte destul de curioase și semnificative. Iată, de pildă în unele localități în care din cauza bombardamentului de artilerie au fost distruse toate casele, biserica a rămas neatinsă.

— Sunt într'adevăr minuni pe care noi, muritorii, nu le putem înțelege, răspunse Frunzaru după o scurtă tăcere.

Din urmă, îi ajunseră și-i întrecură, cinci avioane de bombardament germane care sburau la mică înălțime spre liniile de luptă.

Tot mai apropiate și mai asurzitoare, diferite proiectile de artilerie explodau cu răbufniri scurte sau prelungi, ca niște tunete la început de furtună.

XXIV.

Stepa transnistriană semăna mai mult cu o mare însângerată, decât cu o câmpie peste ne-sfârșitul căreia răsărea un soare mare și roșu, cu zarea unui incendiu depărtat. De pe lanurile de grâu, revărsate ca niște fluvii de aur topit până dincolo de orizont, se ridica o ceață străvezie, pierzându-se în lumina roșiatică și stăruitoare.

În unele părți, printre grâne, ridicături de pământ necultivat și pietros — acoperite cu tufe de măcieși pe ramurile cărora boabele de rouă se prefăcuseră în rubine — punctau cu umbră și jocuri de raze decorul întinderilor aprinse.

Peste liniștea atât de nefirească și parcă încremenită într'un descântec al soarelui și de-părtărilor, duhul morții plutea apropiat și în-frățit cu necunoscutul zărilor dușmane.

O împușcătură izolată stârni un ecou vag. De mai departe îi răspunse câteva explozii de grenade.

— Asta-i bună dimineața, fi-v'ar neamul ble-stemat să vă fie? rosti un glas somnoros.

De-a-lungul frontului împușcăturile se mul-tiplicară și în curând, un concert de pocnituri și fluierături de gloanțe, prefăcu tăcerea împrejurimilor într'un vuiet amețitor.

Se auzi o comandă energică și un freamăt scurt înfioră iarba înaltă și subțire dela mar-ginea unei ridicături. Câteva închizătoare de

arme se răsuciră cu sunet sec, amestecându-se cu un hohot de râs și o serie de epitețe la adresa bolșevicilor.

— Pregătiți puștile mitraliere și grenadele!... răsună din nou comanda. Fiți atenți la orice mișcare a inamicului!... Nimeni nu trage fără ordin!...

Plotonul doi din compania a doua a Bata-lionului Vânători de munte, de sub comanda locotenentului Ion Râmnic, își oprise înainta-rea odată cu amurgul zilei trecute. Oamenii își săpară în grabă adăposturi și după o noapte de liniște, așteptau ordinul de continuarea în-aintării spre alt obiectiv; sau, orice acțiune a sovieticilor.

De aproape o lună, Ion Râmnic fusese mu-tat într'o unitate de vânători de munte și lupta cot la cot cu soldații. Totdeauna în fruntea plo-tonului său, luă parte la mai multe atacuri din Basarabia, trecu cel dintâiu Nistrul cucerind ca-zematele bolșevicilor de pe malul fluviului și ocupă câteva localități din Transnistria luptând din casă 'n casă, capturând un însemnat ma-terial de războiu și un număr considerabil de prizonieri. Prin toate luptele își conduse plo-tonul cu atâta pricepere și tactică încât avea numai un rănit.

De multe ori își închipuia că luptă singur împotriva bolșevicilor și de aceea căuta să dis-trugă cât mai mulți. Credea că niciodată nu se va putea răzbuna astfel cum îl sângera tris-

teța și singurătatea copiilor săi rămași fără mamă; cum îl dureau aducerile aminte a atâtor suferințe în închisorile sovietice și cum îl revolta dorința sălbatică a bolșevicilor de a nimici credința și cultura popoarelor potrivnice ideologiei lor.

Când pornea la atac lua cu el atâtea grenade câte putea duce și, cu amândouă mâinile, le arunca în mijlocul muscalilor. Vedea cum grenadele sale îi sfarmă, îi desfigurează ori îi rănesc și râdea pentru un moment satisfăcut. Dacă nu avea grenade suficiente, apuca o pușcă mitralieră, înfigea încărcătoarele de rezervă după centură și trăgea cu ea din fugă.

Trecea fără teamă prin ploaia de gloanțe, printre explozii de obuze și nu se culca la pământ decât numai atunci când se împiedica de ceva și cădea. Hainele de pe el, la fel ca ale soldaților de rând, erau ciuruite de gloanțe, dar niciodată nu fusese atins. Vânătorii din plutonul său îl priveau ca pe un sfânt. Ofițerii Batalionului se uitau la el cu admirație.

— Fi-i mai atent, locotenente Râmnic, îi spunea într-o zi comandantul companiei, un căpitan bătrân care luptase și în războiul mondial. Toată Divizia laudă eroismul tău, dar vezi, n'ar trebui să te expui chiar fără rost.

— Dacă mi-o fi scris să mor, mor ori unde m'aș afla, domnule căpitan, răspunse Râmnic senin. Morții mele îi sunt dator c'o binefacere. Odată a fugit ea de mine și m-a scăpat de

mizeria unui asasinat în subsolurile temnițelor din Cernăuți, sau de rușinea unui sfârșit pe drumurile Siberiei; astăzi o caut eu într'un fel mai sublim și mai demn pentru un Român din generația mea. M'aș supăra dacă m'ar nimeri vreun glonte bolșevic înainte de a termina grenadele de aruncat ori încărcătoarele puștii mitraliere. După ce le isprăvesc puțin îmi pasă, că viața mea îi destul de scump plătită.

Câteva proiectile de Brandt bolșevic văjiră lung și enervant și explodară pe dâmbul pietros din spatele plutonului. Pietrișul sări până departe și-un nor de praf și fum se răspândi peste adăposturile vânătorilor.

Artileria noastră prinse a răspunde. Intâiu mai rar apoi, obuze de diferite calibre treceau ca niște stoluri de paseri argintate spre liniile sovietice.

Bolșevicii nu se lasară mai pre jos și începu o canonadă infernală. Nu se putea deosebi o explozie de alta. Numai un vuiet lung cutremura împrejurimile ca un uragan apocaliptic.

Locotenentul Râmnic, așezat în genunchi la marginea lanului la grâu, căuta să deslușească mișcările muscalilor din apropiere și mai cu seamă o suspectă clătinare a spice'or.

— Caporale Ion Vașile... m'auzi?

— Da, da, don' locotenent; aud, răspunse un vânător dinapoia sa.

— Dă-mi repede arma. Văd doi bolșevici înaintând prin grâu.

Caporalul se ridică din iarbă și-i întinse Z. B.-ul.

— Li văd și eu, don' locotenent...

— Numai o secundă și n'ai să-i mai vezi.

Două împușcături, una după alta, întâmpină îndrăzneala sovieticilor și lanul de grâu își clătină câteva spice rupte și rămase nemișcat.

— Atenție înainte!... strigă Râmnic. Bolșevicii se strecoară din grâu!... Ochiți bine!...

Comanda se repetă din grupă în grupă și mai multe împușcături răsunară slab în comparație cu tunetele exploziilor.

Un glonte sovietic trecu prin mâneca tunicii caporalului Ion Vasile.

— Du-te la dracu! înjură el. Ce, tocmai pe aici ți-ai găsit drum?

— Ce s'a 'ntâmplat, caporale?

— Ia, porcii ăștia au trimis un glonte prin mâneca tunicii mele.

Alte două gloanțe păuiră aproape și-i loviră casca turtindu-i o lature.

— Ptiu, drace!... se supără caporalul aplecându-se. Lasă că-mi veniți voi bine.. Vă arăt, eu, cum se împușcă...

— Sergentul Stan, vorbi locotenentul către comandantul unei grupe din stânga. Controlează-ți oamenii că noi înaintăm împreună. Mi se pare că rusnăcii vor să ne atace. Fruntașul Petruț să-mi aducă grenadele. Observați grâul din față. Pușcașii mitraliori să ochiască bine. Caporale Ion Vasile, dă-mi pușca mitralieră!

Holdele dinaintea plotonului nu se mai mișcau, dar se simțea că bolșevicii se pregătesc de atac.

— Ar fi bine să le-o luăm înainte, don' locotenent, zise sergentul.

— Fără ordin nu putem ataca. Dacă au de gând ei, să poștească.

— De cine suntem încadrați?

— În partea dreaptă se află Batalionul nostru cu două companii în linia întâia; în partea stângă este o unitate de infanterie germană.

Două mitraliere sovietice începură să tragă chiar în fața plotonului. Spicele de grâu cădeau secerate de gloanțe și lanul întreg se mișca foșnind ca onduit de vânt.

Un răs tineresc din apropiere arătă nepăsarea vânătorilor.

— Măcar să trag un fum de țigară înainte de nuntă, vorbi un soldat din dreapta sa.

— Eu vreau și-o 'nghițitură de rom; așa pe inima goală, răspunse altul.

„Admirabili soldați, gândi locotenentul. În cele mai grele situații au fost cu răsul, cântecul și glumele pe buze. Merg la moarte ca la petrecerile din satele lor. Parcă au uitat existența celeilalte lumi; parcă viața li-e legată de-o veșnicie de grozăviile războiului de care nu le mai pasă. Prin ploaia de gloanțe trec ca niște fantasme; ca arhanghelii unor crunte răsbunări, tot mai înainte, până dincolo de spațiu și de veșnicie. Numai cu voi vreau să lupt,

dragii mei camarazi de biruință!...” încheie el întorcând capul spre dreapta și spre stânga liniei ocupată de plotonul său.

Impușcăturile unei mitraliere parcă se mai apropiară și gloanțele piuiau des în jurul lor.

— Oare la ce distanță o fi căteaua, don' locotenent? întrebă frunțașul grenadier Petruș.

— Cam la o sută de metri.

— Și cum, o lăsăm să vină peste noi?

— Să-i astupăm gura cu o grenadă, Petruș. Ce zici?

— Asta așteptam și eu, don' locotenent.

Nu-și terminară vorba și mai multe proiectile de artilerie căzură în fața lor și-i acoperiră cu un val de pământ și praf.

— Mi-o plătiți voi, numaidecât, amenință locotenentul scuturându-se de țărâna care-i intrase după gât.

— Ce Dumnezeu, noi nu mai atacăm? se răsti sergentul Stan. Doar n'am ajuns până aici să mă găsească întins obuzele porcilor!

— Lasă că e rândul lor să ne atace și noi să-i tocăm până la unul, răspunse Râmnic. Uite, mi se pare că s'au și pornit...

— Doamne-ajută să nu-mi scape niciunul, se închină caporalul Ion Vasile făcându-și cruce.

Lanul de grâu începu să se miște mai tare și la mică distanță, răsăriri printre spice căștile verzi-deschise ale bolșevicilor care, cu baionetele lungi puse la arme, înaintau în fugă strigând și urlând ca niște animale turbate.

— Puștile mitraliere!... Foc continuu!... Distanță mică!... Grenadiri, atenție!... Loviți în plin!... strigă locotenentul apucând pușca mitralieră din mâinile caporalului Ion Vasile și începând să tragă.

Rândurile sovieticilor din fața sa se răriră și mai mulți bolșevici loviți de gloanțe se prăvăliră la pământ.

— Asta-i pentru nevastă-mea... scrâșni el, Alții luară locul celor căzuți și aruncară câteva grenade.

Pușca mitralieră din mâinile lui Ion Râmnic îi secera cu precizie uimitoare.

— Asta-i pentru închisoarea dela Cernăuți...

— Asta-i pentru cumnatul Vasilică...

— Asta-i pentru porcăria voastră de propagandă...

Bolșevicii cădeau unii peste alții și nu reușeau să facă niciun pas mai aproape de linia plotonului.

Grămezile de cadavre se măreau și parcă urletele lor se puneau la întrecere cu exploziile proiectilelor.

Artileria noastră încetă să mai bată.

Rărite, rândurile sovieticilor dăduă înapoi lovite de bombele propriilor lor tunuri care continuau să tragă la întâmplare.

O trompetă dinapoia liniilor de luptă sună strident. Îi răspunse alta dela flancul stâng și locotenentul Râmnic înțelese că s'a ordonat atacul pe întreg frontul.

„Probabil că agentul de legătură care trebuia să-mi aducă ordinul de atac a fost lovit”, gândi el sărind din adăpost cu sacul cu grenade prins pe după gât și cu pușca mitralieră în mână.

— Înainte!...

Vânătorii isbucniră fulgerător făcând salturi dintr'un loc în altul din cauza proiectilelor care cădeau cu nemiluita; trecând peste cadavrele bolșevicilor căzuți în urma atacului lor și aruncând o serie de grenade în resturile muscalilor care se retrăgeau.

Din fugă, Ion Râmnic mânua cu dibăcia pușca mitralieră și zâmbea mulțumit văzând cum sovieticii cad unii peste alții, își părăsesc armamentul și pozițiile, unii retrăgându-se, alții întinzând mâinile în sus.

— Asta-i pentru nevastă-mea... repetă el încruntat.

În jurul unei mitraliere ascunse după o tufă de spini, văzu doi muscali desfăcând o cutie cu cartușe și pregătindu-se să tragă.

Cu iuțea obișnuită scoase o grenadă și-o aruncă drept în mijlocul lor. Detunătura stârni mai multe strigăte; dar alta și încă una, îi amuți.

— Asta-i pentru dreptatea românească!...

Grupele plutonului trecură peste pozițiile bolșevicilor și le urmăreau retragerea desordonată, trăgând cu toate armele și aruncând grenade.

Deodată, dintr'o vâlcea din apropiere, so-

vieticii se întoarseră brusc și contraatacară cu o furie neobișnuită.

Ultimele grenade ale vânătorilor sburară în grupurile lor și împușcăturile începură să se rărească.

— La baionetă!... Strânge-ți rândurile!..

Locotenentul Ion Râmnic, în fruntea grupei sergentului Stan, cu pușca mitralieră prinsă de țevă, se repezi spre baionetele lungi și subțiri. Insetat de o răzbunare nepotolită, lovea în dreapta și în stânga cu iuțea fulgerătoare. Căștile muscalilor, isbite greu, se rostogoleau însângerate ca și armele neputincioase și trupurile străpunse de baionete.

În jurul său, caporalul Ion Vasile c'o armă rusească în mână, lovea cu putere în câte doi deodată și-l îndemna și pe sergentul Stan să facă la fel.

Fruntașul Petruț, înconjorat de patru sălbatici, se apăra cu înverșunare scoțând baioneta din pieptul unuia ca să-i străpungă pe alții.

— M'au rănit!... M'au rănit!... gemu el căzând într'un genunchi și lăsând arma cu baioneta înfiptă în pieptul unui rusnac voinic și fioros.

Numai o clipă, Râmnic întoarse privirea însă, o baionetă lungă îi pătrunse în partea dreaptă a pieptului, aproape de umăr.

Simți o căldură plăcută, o amețeață ușoară, și i se păru că poartă pe spate o greutate mare.

Dintre bolșevici, în număr de trei ori mai mare ca plotonul de vânători, mai rămăseseră în picioare vreo zece care, pătați de sânge, cu capurile descoperite și figurile negre, mai rezistau retrăgându-se pas cu pas spre altă vâlcea din spatele lor.

Ion Râmnic se scutură ca de-o înfiorare neplăcută, ridică din nou pușca mitralieră, se repezi spre ei și alți doi barbari se păbușiră cu creerii împrăștiați.

— Asta-i pentru tine, Petruț... și pentru mine... borborosi el lovind cu furie crescută. Pe urmă, îl cuprinse o căldură molesitoare, se împiedică de un cadavru și se rezimă de brațele unui vânător care se repezi să-l susțină.

— Asta-i pentru don' locotenent... auzi în apropierea sa și văzu ultimii sovietici căzând sub loviturile sergentului Stan.

— Sergentul Stan... Sergentul Stan... Ia comanda plotonului...

— Nu sunteți rănit grav, don' locotenent. Numai să nu mișcați mâna dreaptă, să se oprească sângele.

Chipul caporalului Ion Vasile semăna cu al fruntașului Petruț.

— Petruț a fost rănit grav? întrebă el căutându-l cu privirea.

— Puțin, la mână stângă, răspunse un vânător desfăcând bandajul de campanie.

— Mi se pare că m'au rănit la plămâni...

— Nu. Numai o 'nșepătură la umărul drept.

răspunse sergentul. Nu vă necăjiți, don' locotenent, că scăpați ușor.

— Să scap repede. Da, da, trebuie să scap repede că mă așteptați voi, dragii mei băieți, viteji și buni. M'așteaptă nevastă-mea s'o răzbun așa cum trebuie. M'așteaptă datoria neimplinită și...

O oboseală grea îl cuprinse și nu-și termină vorba.

În jurul său se strânse toată grupa sergentului Stan, iar caporalul Ion Vasile îi desfăcu bluza și-i bandajă rana din care se scurse mult sânge.

Locotenentul Ion Râmnic își puse mâna stângă pe rana care-l înțepa dureros, deschise ochii mari, dar amiaza înaltă și fierbinte îl lovi cu razele unui soare mic și palid.

Parcă, de pe stepele necuprinse și din pustiul roșu al țărilor stăpânite de diavoli, se ridică o lumină nouă, supranaturală. Jocul de raze se desfăcu, se înălță până în fața soarelui și se contură într'o cruce mare și a tot stăpânitoare.

S F Â R Ș I T

CUPRINSUL

Partea I-a

Hoții 1 — 64

Partea II-a

Refugiații 65 — 154

Partea III-a

Iad 155 — 296

Partea IV-a

Războiul Sfânt 297 — 357

TIP. „FINANȚE ȘI INDUSTRIE“
S. A. R.
BUCUREȘTI
STR. POETUL MACEDONȘCHI, NR. 3
TELEFON 2.14.03